

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДУ «ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІМЕНІ М.І. ДОЛІШНЬОГО
НАН УКРАЇНИ»
ДУ «ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІМЕНІ М.І. ДОЛІШНЬОГО
НАН УКРАЇНИ»

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

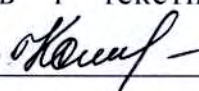
КЛЬОБА СОЛОМІЯ МИХАЙЛІВНА

УДК 332.1:334

**ДИСЕРТАЦІЯ
ОРГАНІЗАЦІЙНО- ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД
РЕГІОНУ**

Спеціальність 051 – Економіка

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело С.М. Кльоба

(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Науковий керівник:
Максимчук Максим Віталійович
доктор економічних наук,
старший науковий співробітник

Львів - 2021

АНОТАЦІЯ

Кльоба С.М. Організаційно-економічне забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад регіону. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка – Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», Львів, 2021.

В дисертаційній роботі поглиблено термінологічний апарат дослідження. На основі існуючих підходів до трактування сутності понять "територіальна громада", "об'єднана територіальна громада" запропоновано авторську інтерпретацію трактування сутності цих понять в контексті людиноцентричного підходу та виділено їх ознаки та класифікаційні критерії. Визначено основні чинники підвищення конкурентоспроможності територіальних громад, які класифіковано як внутрішні та зовнішні, стимулюючі та обмежуючі.

Запропоноване визначення поняття «конкурентоспроможність територіальної громади» як здатності громади конкурувати з іншими громадами за зовнішні ресурси, її спроможності надавати якісні послуги внутрішнім та зовнішнім споживачам та ефективно використовувати власний потенціал. Обґрунтовано, що конкурентоспроможність громади залежить від наявності місцевих джерел наповнення бюджету, ефективно функціонуючих підприємств, що забезпечить фінансову стабільність громади та позитивну динаміку її соціально-економічного розвитку. З'ясовано мету, суб'єкти та об'єкти конкуренції територіальних громад. Обґрунтовано, що територіальні громади конкурують за економічні ресурси громади та клієнта, якому в межах громади надається певний вид послуг.

На основі дослідження етапів проведення децентралізації в Україні та їх законодавчої бази охарактеризовано інституційно-організаційне забезпечення розвитку територіальних громад. Сформовано перелік та охарактеризовано спектр напрямків діяльності інституцій, які забезпечують і долучаються до реалізації реформи адміністративно-фінансової децентралізації та сприяють розвитку

громад в розрізі наступних напрямів: правове регулювання, організаційно-фінансове забезпечення та комунікаційно-координаційна діяльність.

Досліджено зарубіжний досвід формування територіальних громад та проведено порівняння критеріїв їх створення з українськими, що дозволило відзначити багатокритеріальний принцип створення територіальних громад.

Визначено особливості стратегування розвитку територіальних громад, зокрема, охарактеризовано етапи розробки стратегій розвитку громад, обґрунтовано вимоги до визначення стратегічних цілей їх розвитку та виявлені критерії оцінювання успішності реалізації стратегій.

Акцентовано увагу на організації міжмуніципальної кооперації в країнах-членах ЄС та її формах, висвітлені засади її розвитку в Україні в контексті імплементації механізмів взаємодії громад між собою та громад із органами центральної влади та недержавні форм їх комунікації. Обґрунтовано вагомість ролі міжнародних програми і фондів, які ініціюють створення в територіальних громадах інституцій, діяльність яких спрямована на розвиток підприємництва, створення робочих місць та поглиблення взаємодії між місцевим бізнесом та представниками влади.

Розроблено алгоритм конкуренції територіальної громади за фінансово-інвестиційні ресурси, який передбачає послідовність етапів оцінювання ресурсів та їх використання, що дозволить громаді з'ясувати послідовність дій у конкуренції за залучення інвестиційних ресурсів.

Запропоновано методичний підхід до оцінювання конкурентноспроможності територіальних громад, який ґрунтується на оцінці фінансово-економічних та людських ресурсів громад. Такий підхід дозволив виявити конкурентні переваги ресурсного забезпечення життєдіяльності громад та оцінити рівень доступності мешканців громади до якісних адміністративних та соціальних послуг. Апробація запропонованого підходу засвідчила наявність значних відмінностей у стартових умовах розвитку територіальних громад та дозволила здійснити рейтингування громад за рівнем конкурентноспроможності, а також виявити лідерів та аутсайдерів цього рейтингу.

За допомогою інструментарію SWOT- і ABC-аналізу проведено діагностику конкурентних переваг та обмежень конкурентоспроможності територіальних громад, що дозволило охарактеризувати конкурентний потенціал територіальних громад Львівської області за критеріями ресурсозабезпеченості, інфраструктурної доступності та громадської активності. Визначено зовнішні чинники, які виступають стимуляторами та загрозами підвищення конкурентоспроможності територіальних громад регіону. З'ясовано, що основними проблемами життєдіяльності територіальних громад Львівської області є велика частка видатків на утримання органів місцевого самоврядування, наявність значного розриву між максимальними та мінімальними доходами мешканців громад та наявність низки екологічних проблем. Проведений аналіз дозволив сформулювати матрицю конкурентних позицій територіальних громад Львівщини. Охарактеризовано конкурентні переваги та слабкі сторони територіальних громад Львівської області, які належать до групи лідерів за рівнем конкурентоспроможності.

Запропоновано класифікацію інструментів організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад за такими групами: фінансово-інвестиційні та маркетингові, інструменти підвищення якості людського та соціального потенціалу громад та формування середовища життєдіяльності територіальних громад. Проаналізовано особливості впровадження в дію інструментів регулювання вказаних груп та з'ясовано проблеми їх використання.

Проведено аналіз інвестиційної активності територіальних громад Львівської області. Встановлено, що протягом останніх років нарощення фінансових ресурсів громад відбувається здебільшого за рахунок субвенцій, реалізації інвестиційних проектів ДФРР та інших конкурсних проектів.

Обґрунтовано, що управління розвитком територіальних громад повинно здійснюватись на засадах публічного управління, а також шляхом залучення інструментарію стратегічного та проектного менеджменту. Запропоновано алгоритм визначення стратегічних пріоритетів розвитку територіальних громад та

впровадження механізмів забезпечення їх конкурентоспроможності, поетапне виконання якого сприятиме мінімізації та спрощенню бюрократичних елементів ідентифікації стратегічних пріоритетів. На основі запропонованого алгоритму визначено стратегічні пріоритети підвищення конкурентоспроможності територіальних громад, а саме: розвиток підприємництва та формування сприятливого інвестиційного клімату і підприємницького середовища; нарощення людського потенціалу та формування збалансованого ринку праці; покращення інфраструктурного забезпечення; підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування. В розрізі вищевказаних напрямів конкретизовано пропозиції з їх реалізації.

Розкрито специфіку та розроблено пропозиції щодо використання сучасних інформаційних технологій у розвитку територіальних громад. Запропоновано перелік інформаційних технологій, які можна запровадити у діяльність територіальної громади. Визначено напрями використання технологій штучного інтелекту, зокрема в сфері удосконалення процесів та процедур системи внутрішнього забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування; популяризації конкурентних переваг територіальних громад в рамках реалізації заходів територіального маркетингу; підвищення безпеки життєдіяльності громад. Обґрунтовано алгоритм прийняття рішень про використання ІТ-технологій у функціонуванні територіальної громади.

Охарактеризовано практику міжмуніципальної співпраці територіальних громад в Україні, визначені її недоліки та запропоновано перспективні форми та сфери застосування.

Сформульовано організаційно-методичні засади розробки програми підвищення конкурентоспроможності територіальних громад. Визначено принципи та обґрунтовано алгоритму її розробки та реалізації, які включають аудит потенціалу громад, ідентифікацію пріоритетних напрямів використання коштів місцевого бюджету, диверсифікацію джерел потенційного фінансування конкурсних проектів (міжнародна технічна допомога, секторальна бюджетна підтримка ЄС, ДФРР, регіональні конкурси місцевих ініціатив та ін.),

громадський контроль за витратами та результатами реалізації програм. Розкрито особливості процедури вибору проектів підвищення конкурентоспроможності територіальних громад та потенційних джерел їх фінансування. Визначено недоліки існуючої практики розробки цих проектів та сформульовано пропозиції щодо її удосконалення.

Ключові слова: територіальна громада, регіон, організаційно-економічне забезпечення, конкурентоспроможність, конкурентні переваги.

ANNOTATION

Kloba S. Organizational and economic support of competitiveness of regional communities in the region. – Qualification scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation for the Scholarly Degree of Candidate of Economic Sciences in Specialty 051- Economy - Institute of Regional Research named after M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine, Lviv, Ukraine, Lviv, 2021.

In the dissertation work, the terminological apparatus of research is deepened. Based on the existing approaches to interpreting the essence of the concepts "territorial community", "united territorial community", the author's interpretation of the essence of these concepts in the context of a human-centered approach is proposed, and its features and classification criteria are highlighted. The main factors of increasing the competitiveness of territorial communities are identified, which are classified as internal and external, stimulating and limiting.

The proposed definition of "competitiveness of the local community" is the community's ability to compete with other communities for external resources, its ability to provide quality services to internal and external users, and efficient use of its potential. Proved that the community's competitiveness depends on the availability of local sources of budget effectively functioning enterprises that provide financial stability of the community and the positive dynamics of socio-economic development.

It is noted that territorial communities compete for the community's economic resources and the client who is provided with specific services within the community. The purpose, subjects, and objects of competition of territorial communities are found out. It is substantiated that territorial communities compete for the community's economic resources and the client who is provided with a certain type of services within the community.

Based on the study of the stages of decentralization in Ukraine and their legislative support, the institutional and organizational support for the development of territorial communities is characterized. A list of institutions that provide and participate in the reform of administrative and financial decentralization and promote community development in the following areas: legal regulation, organizational and economic support, and communication and coordination activities.

Foreign experience of formation of territorial communities is carried out and the criteria of their creation with Ukrainian ones are compared, which allowed noting the multi-criteria principle of creation of territorial communities.

The peculiarities of strategizing the development of territorial communities are studied, in particular, the stages of development of community development strategies are characterized, the requirements for determining the strategic goals of their development are substantiated, and the criteria for evaluating the success of strategies implementation are identified.

The attention is focused on the organization of inter-municipal cooperation in the EU member states and its forms, covering the principles of its development in Ukraine in the context of implementing public mechanisms of interaction of communities with each other and with the communities by the central government and private forms of communication. Noted the importance of the role of international programs and funds that initiate the creation of institutions in municipalities, which are aimed at business development, job creation, and deepening of cooperation between business and local authorities.

An algorithm for a competition of the territorial community for financial and investment resources has been developed, which provides a sequence of evaluation of

resources and their use, allowing the community to determine the necessary tasks and sequence of actions in competition for investment resources.

A methodical approach to assessing the competitiveness of local communities is proposed, which is based on assessing the financial, economic, and human resources of communities. This approach allowed to identify the competitive advantages of resource provision of community life and assess the level of accessibility of community residents to quality administrative and social services. Approbation of the proposed approach showed the presence of significant differences in the initial conditions of development of territorial communities, to rank communities according to the level of competitiveness and to identify leaders and outsiders of this rating.

Using the tools of SWOT and ABC analysis, diagnostics of competitive advantages and limitations of competitiveness of territorial communities was carried out, which allowed characterizing the competitive potential of territorial communities of Lviv region according to the criteria of resource security, infrastructure accessibility, and public activity. External factors that act as stimulators and threats to increase the competitiveness of territorial communities in the region are identified. It was found that the main problems of life of territorial communities of Lviv region are a large share of local government expenditures, a significant gap between the maximum and minimum incomes of community residents, and the presence of a number of environmental problems.

The conducted analysis allowed to form a matrix of competitive positions of territorial communities of Lviv region. Competitive advantages and weaknesses of territorial communities of Lviv region, which belong to the group of leaders in terms of competitiveness, are characterized.

The classification of organizational and economic support tools of competitiveness of territorial communities on the following groups is offered: financial-investment and marketing, tools of increase of quality of human and social potential of communities and formation of the environment of vital activity of territorial communities. The features of implementation in place instruments are regulating these groups and found problems using them.

The analysis of investment activity of territorial communities of Lviv region is carried out. As a result, it is established that in recent years, the increase of financial resources of communities is mainly due to subventions and the implementation of investment projects of the State Fund for Regional Development and other competitive projects.

It is substantiated that the management of the development of territorial communities should be carried out based on public administration and involving the tools of strategic and project management. An algorithm for determining strategic priorities for the development of territorial communities and the introduction of mechanisms to ensure their competitiveness will help minimize and simplify the phased implementation, which will simplify and systematize the bureaucratic element of identification of strategic priorities.

Based on the proposed algorithm, the strategic priorities for increasing the competitiveness of territorial communities are identified, namely: the development of entrepreneurship and the formation of a favorable investment climate and business environment; human capacity building and the formation of a balanced labor market; improvement of infrastructural provision, increase of efficiency of activity of local self-government bodies and the set of directions on their realization is outlined. In the context of the above areas, proposals for their implementation are specified.

The specifics and proposals for using modern information technologies in the development of territorial communities are revealed. The list of technologies that can be introduced in the activity of the territorial community is offered. The directions of use of technologies of artificial intelligence, in particular in the field of improvement of processes and procedures of a system of internal maintenance of activity of local governments, are defined; popularization of competitive advantages of territorial communities within the framework of the implementation of territorial marketing measures; improving the safety of communities. Finally, the decision-making algorithm on the use of IT technologies in the functioning of the territorial community is substantiated.

The practice of inter-municipal cooperation of territorial communities in Ukraine is characterized, its shortcomings are identified, and its perspective forms and spheres of application are offered.

Formulated organizational and methodological principles of developing programs to increase the competitiveness of local communities. The principles and algorithms of its development and implementation are included, which include audit of community potential, identification of priority areas of local budget use, diversification of sources of potential funding for projects, international technical assistance sectoral budget support of the EU, SFRD, regional competitions of local initiatives, etc.), public control over the costs and results of programs. The peculiarities of the procedure for selecting projects to increase the competitiveness of local communities, potential sources of their funding, and the shortcomings of existing practices and proposals for its improvement are revealed.

Keywords: territorial community, region, organizational and economic support, competitiveness, competitive advantages.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Кльоба С.М. Оцінка способів та інструментів у підвищенні конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад Львівської області. *Стратегія економічного розвитку України*. 2019. Вип. 44. С. 81-90. (загальний обсяг – 0,52 друк. арк.).

2. Максимчук М.В., Кльоба С.М. Міжмуніципальне співробітництво як інструмент підвищення інклюзивності розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні. *Регіональна економіка*. 2019. №2. С. 26-27. (загальний обсяг – 0,58 друк. арк., особистий внесок автора – 0,29 друк. арк.; проведено аналіз вітчизняного досвіду налагодження міжмуніципального співробітництва об'єднаних територіальних громад).

3. Kloba T., Kloba S. Substantiation of Effective Instruments of Regulation of Financial Imbalances of Endogenous-Oriented Development of the Regions of Ukraine. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2019. Vol. 6. No. 3-4. P. 46-54. (загальний обсяг – 0,60 друк. арк., особистий внесок автора – 0,3 друк. арк.: досліджено особливості впливу територіальних громад на забезпечення ендогенно орієнтованого розвитку регіонів).

4. Voznyak H., Kloba T., Kloba S., Kloba L. Model of assessment of financial disabilities in regions of Ukraine. *Journal "Investment Management and Financial Innovations"*. 2019. Volume 16, Issue 1. P. 365-377. (Scopus). (загальний обсяг – 0,94 друк. арк., особистий внесок автора – 0,29 друк. арк.: обґрунтовано сутність цілі та критерії ендогенно орієнтованого розвитку регіонів).

5. Kloba T., Kloba S. Assessing the relationship between financial imbalances and endogenous regional economic development of Ukraine. *European scientific Journal, ESJ*. 2020. Vol. 16. No.10. P. 114-123. (загальний обсяг – 0,43 друк. арк., особистий внесок автора – 0,24 друк. арк.: визначено сутність ресурсних дисбалансів ендогенного регіонального розвитку та охарактеризовано їх вплив на економічне зростання регіонів).

6. Кльоба С.М. Соціально-економічна сутність критеріїв конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад. *Регіональна економіка*. 2018. № 3. С. 36-44. (загальний обсяг – 0,51 друк. арк., особистий внесок автора – 0,24 друк. арк.: визначено критерій конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад).

7. Kloba S., Kuczabski A., Maksymchuk M. Implementation and development of European model of neighborhood intermunicipal cooperation in Ukraine. *Journal of Geography, Politics and Society*. 2019. P. 20-31. (загальний обсяг – 1,29 друк. арк., особистий внесок автора – 0,16 друк. арк.: проаналізовано європейський досвід міжмуніципального співробітництва).

8. Кльоба С.М. Сучасний стан розвитку територіальних громад: нормативно-правове та інституційно-організаційне забезпечення. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. Львів, 2018. Вип. 1(129). С. 25-30. (загальний обсяг – 0,88 друк. арк.).

9. Кльоба С.М. Економічна оцінка розвитку та конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад Львівської області. *Економічний аналіз*. 2018. Вип. № 3. С. 27-36. (загальний обсяг – 0,71 друк. арк.).

10. Kinshchak A., Kloba S. Strategic priorities and mechanisms for ensuring the competitiveness of amalgamated hromadas. *Three Seas Economic Journal*. 2021. Vol. 2 No. 1. P. 25-34. (загальний обсяг – 1,04 д.а., особистий внесок автора – 0,52 д.а.: сформовано алгоритм визначення стратегічних пріоритетів розвитку регіону та впровадження механізмів забезпечення їх конкурентоспроможності).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

11. Кльоба С.М. Оцінка способів та інструментів у підвищенні конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад Львівської області. *Стратегія розвитку міст: молодь і майбутнє (інноваційний ліфт)*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих науковців (м. Харків, 3 квітня 2019 р.). Харків: Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова. С. 33-34. (0,08 д.а.).

12. Кльоба С.М. Формування регіональної інноваційної системи України. *Стратегічне управління інноваційним розвитком на макро- і мікрорівні: матеріали III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції молодих учених* (м. Львів, 23-24 квітня 2019 р.). Львів: Видавництво Львівської політехніки. С. 121-122. (0,15 д.а.).

13. Кльоба С.М. Важливість інформаційних технологій в розвитку і формуванні конкурентоспроможних ОТГ. *Інноваційні технології у розвитку суспільства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Львів, 18-19 квітня 2019 р.). Львів: Національний університет «Львівська політехніка». С. 206-208. (0,20 д.а.).

14. Кльоба С.М. Роль інституцій у формуванні конкурентоспроможних об'єднаних територіальних громад. *Integration of Ukraine into European and World Financial Area: materials 14 th International Scientific and Practical Conference.* (м. Львів, 23-24 травня 2019 р.). Львів: ДВНЗ «Університет банківської справи». С. 30-32. (0,13 д.а.).

15. Кльоба С.М. Стратегічне планування у забезпеченні конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад регіонів. *Сучасний стан та пріоритети модернізації фінансово-економічної системи України: матеріали X Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених.* (м. Київ, 21 листопада 2019 р.). Київ: Алерта, 2019. С. 169-170. (0,13 д.а.).

ЗМІСТ

ВСТУП.....	16
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД РЕГІОНУ	24
1.1. Соціально-економічна сутність територіальних громад регіону	24
1.2. Конкурентоспроможність територіальних громад регіону: поняття та принципи функціонування	39
1.3. Інституційно-правове забезпечення функціонування територіальних громад регіону	54
Висновок до першого розділу	77
РОЗДІЛ 2. ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	80
2.1. Методичний підхід до оцінювання конкурентоспроможності територіальних громад.....	80
2.2. Аналіз конкурентних переваг та обмежень перспективного розвитку територіальних громад Львівської області.....	100
2.3. Характеристика інструментів підвищення конкурентоспроможності територіальних громад.....	1244
Висновки до другого розділу	1444
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ РЕФОРМ.....	1477
3.1. Стратегічні пріоритети та механізми забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад.....	147
3.2. Використання сучасних інформаційних технологій для забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад регіонів.....	1577
3.3. Обґрунтування засад розробки та реалізації програм підвищення конкурентоспроможності територіальних громад регіону.....	168
Висновки до третього розділу.....	178

	15
ВИСНОВКИ.....	181
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	184
ДОДАТКИ.....	208

ВСТУП

Актуальність теми. З проведенням в Україні адміністративно-територіальної реформи та реформи бюджетної децентралізації територіальні громади стикаються з необхідністю вирішення низки стратегічно важливих проблем, пов'язаних з формуванням та реалізацією власної соціально-економічної політики, створенням умов для ефективного використання наявних ресурсів територій та діяльності бізнесу, забезпеченням населення якісними публічними послугами та створенням продуктивного життєвого середовища загалом. За цих умов підвищення якості управління, кадрового менеджменту, залучення інвестицій, створення робочих місць для призупинення трудової міграції мешканців, формування соціального капіталу громад та громадського середовища забезпечить передумови для підвищення конкурентних позицій будь-якої територіальної громади.

Сучасний рівень соціально-економічного розвитку новостворених громад відрізняється подекуди в десятки разів. Тому з огляду на високий рівень диференціації ресурсних можливостей територіальних громад, особливо фінансових, проблема конкурентоспроможності громад залишається вкрай важливою. Сьогодні спостерігаємо загострення конкурентної боротьби за зовнішні фінансово-економічні ресурси та, з рештою, і за кожного мешканця, що проживає в певній територіальній громаді, або розглядає її як потенційне місце проживання.

Теоретико-методологічні та прикладні аспекти формування та розвитку територіальних громад досліджували у наукових працях такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: Т. Авдєєва, Т. Азарова, Л. Абрамов, М. Баймуратов, Л. Білуха, Є. Бородін, Л. Беновська, В. Борщевський, І. Буднікевич, Г. Возняк Г.В., Л. Горошкова, В. Дрешпак, П. Жук, Р. Карбівничий, В. Кравців, Ю. Куц, О. Лайко, Т. Лісман, С. Сахненко, І. Мещан, Л. Ричкіна, А. Максименко, Г. Монастирський, О. Мороз, І. Сторонянська, Д. Чевіс, Р. Уоррен, Ю. Філіппов та інші.

Дослідженню сутності, чинників та індикаторів конкурентоспроможності регіонів та територіальних громад, а також розробці пропозицій з її підвищення присвятили праці вітчизняні вчені Б. Андрушків, Р. Білик, Я Білоус, З. Варналій, І. Вахович, В Захарченко, С. Іщук, Л. Коренюк, Н. Кирич, М. Латинін, С. Марковський, Р. Мансуров, О. Погайдак, О. Рibaкова, М. Синюченко, С. Співак, А. Ткачук, І. Чикаренко, Т. Юр'єва, С. Шульц тощо.

Проте, подальших наукових досліджень потребує питання організаційно-економічного забезпечення розвитку територіальних громад, ефективного використання конкурентних переваг, розробки науково-методичних підходів до оцінювання конкурентоспроможності громад та пропозицій щодо удосконалення інструментів її посилення. Це обумовлює актуальність теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконувалась відповідно до науково-дослідних тем ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», зокрема: «Механізми реалізації регіональної політики в умовах децентралізації влади в Україні» (номер державної реєстрації 0116U004035), у межах якої автором проведено аналіз програмно-цільового та проектного інструментарію регулювання соціально-економічного розвитку територій, а також «Подолання ексклюзивності регулювання соціально-економічного розвитку регіону» (номер державної реєстрації 0119U002012), у якій дисертантом досліджено проблеми регулювання розвитку територіальних громад в умовах реалізації фінансово-адміністративної децентралізації та подано пропозиції щодо їх розв'язання.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад регіону.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- узагальнити наукові підходи до визначення сутності поняття «територіальна громада»;

- розкрити сутність поняття «конкурентоспроможність територіальних громад регіону», визначити ознаки та її домінантні чинники;
- дослідити особливості організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад;
- здійснити аналіз конкурентоспроможності територіальних громад Львівської області;
- провести аналіз конкурентних переваг та обмежень перспективного розвитку територіальних громад Львівської області;
- ідентифікувати інструменти підвищення конкурентоспроможності територіальних громад Львівської області;
- обґрунтувати стратегічні пріоритети організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад в умовах децентралізації;
- виявити потенціал використання сучасних інформаційних технологій для підвищення конкурентоспроможності територіальних громад;
- розробити пропозиції з удосконалення програми підвищення конкурентоспроможності територіальних громад регіону.

Об'єктом дослідження є процеси організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні засади організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад регіону.

Методи дослідження. Теоретичною та науково-методологічною основою дисертації є фундаментальні положення, принципи та закони економічної науки, теорій регіональної економіки, місцевого економічного розвитку, територіальної організації влади і фінансової децентралізації. Для реалізації поставлених завдань у дисертації використовувались загальнонаукові та специфічні методи, зокрема: порівняння, аналізу та синтезу (для розкриття теоретичних засад дослідження територіальних громад регіону, систематизації зарубіжного досвіду регулювання їх розвитку); статистичного аналізу (для аналізу конкурентоспроможності

територіальних громад Львівської області); SWOT- і ABC аналізу (для оцінювання конкурентних переваг та загроз конкурентоспроможності територіальних громад регіону), класифікації та групування – для класифікації чинників конкурентоспроможності громад та визначення їх конкурентних позицій), систематизації та узагальнення (для обґрунтування інструментів підвищення конкурентоспроможності територіальних громад).

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативні акти України (Закони України, Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України Державної аудиторської служби України, Державної казначейської служби України), які регламентують розвиток територіальних громад; статистичні та аналітичні матеріали Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Львівській області; дані фінансової звітності щодо виконання місцевих бюджетів; аналітичні матеріали вітчизняних та зарубіжних вчених з проблематики організаційного та ресурсного забезпечення діяльності територіальних громад, періодичні видання, Інтернет-ресурси тощо.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в узагальненні, доповненні й обґрунтуванні наукових положень і практичних рекомендацій щодо удосконалення організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад. Найбільш суттєві теоретичні та практичні результати, які містять новизну й відображають особистий внесок автора, такі:

удосконалено:

- концептуальні засади забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад, які включають: принципи функціонування територіальних громад (partiципації, подолання патерналізму, дотримання балансу інтересів, інтегрованого розвитку, правової свідомості та громадянської культури тощо); критерії класифікації чинників підвищення конкурентоспроможності (внутрішні та зовнішні, стимулюючі та обмежуючі); стратегічні пріоритети розвитку громад (розвиток людського потенціалу,

формування соціального капіталу, диверсифікація напрямів міжмуніципального співробітництва, активізація громадської участі в управлінні громадами; використання ІТ сервісів у забезпеченні їх життєдіяльності);

- методичний підхід до оцінювання конкурентоспроможності територіальних громад, який, на відміну від існуючих, ґрунтується на оцінці фінансово-економічних та людських ресурсів громад, що дозволило виявити не лише конкурентні переваги їх ресурсного забезпечення, а й рівень доступності мешканців громади до якісних адміністративних та соціальних послуг;

- напрями використання технологій штучного інтелекту, зокрема в сфері: удосконалення процесів та процедур системи внутрішнього забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування (розробка і впровадження рекомендаційних моделей з метою підвищення ефективності управлінських рішень, встановлення системи захисту даних та систем управління ТГ від несанкціонованого втручання); популяризації конкурентних переваг територіальних громад в рамках реалізації заходів територіального маркетингу (наповнення сайтів рекламною інформацією та створення PR програм громади): підвищення безпеки життєдіяльності громад (створення системи оперативного інформування про надзвичайні ситуації техногенного та іншого характеру);

- *набули подальшого розвитку:*

- понятійно-термінологічний апарат в частині трактування сутності поняття «конкурентоспроможність територіальної громади», яка, на відміну від існуючих, розглядається як здатність громади конкурувати з іншими громадами за зовнішні ресурси (фінансові, інвестиційні, виробничі, трудові, соціальні, інноваційні) та якість послуг (адміністративних, соціальних та інших), які надаються як внутрішнім, так і зовнішнім споживачам. Такий підхід, з одного боку, зорієнтований на підвищення рівня ресурсозабезпеченості соціально-економічного розвитку громад, а з іншого - на покращення якості життя її мешканців;

- методичний підхід до діагностики конкурентних переваг та обмежень конкурентоспроможності територіальних громад, який базується на поєднанні

інструментарію SWOT- і ABC аналізу для оцінювання конкурентного потенціалу територіальних громад за критеріями ресурсозабезпеченості, інфраструктурної доступності та громадської активності. Такий підхід дозволив розробити матрицю їх конкурентних позицій у внутрішньорегіональному просторі;

- систематизація та класифікація інструментарію організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад в розрізі таких основних груп: фінансово-інвестиційні та маркетингові, інструменти підвищення якості людського та соціального потенціалу громад та формування середовища життєдіяльності ТГ. На відміну від існуючих, такий поділ передбачає залучення нових інструментів регулювання розвитку територіальних громад, які виникли в умовах реалізації реформи децентралізації.

Практичне значення отриманих результатів. Отримані в дисертаційній роботі результати мають практичне спрямування і можуть бути застосовані для підвищення ефективності використання конкурентних переваг територіальних громад. Зокрема, висновки та рекомендації дисертації використані: Департаментом економічної політики Львівської обласної державної адміністрації при обґрунтуванні плану заходів з реалізації у 2021-2023 роках Стратегії розвитку Львівської області на період до 2027 року, а також під час формування проекту програм області «Конкурентоспроможна економіка на засадах смарт-спеціалізації» та «Збалансований просторовий розвиток» (довідка від 18.01.2021 № 1-32/23); Радехівською міською радою Львівської області при підготовці нарад з питань удосконалення інструментарію управлінської діяльності на муніципальному рівні (довідка № 715 від 13.08.2018).

Низку науково-методичних напрацювань автора було впроваджено у навчальний процес: Національного університету «Львівська політехніка» під час викладання навчальних дисциплін: «Фінанси територіальних громад», «Просторова економіка» та підготовці навчально-методичного забезпечення для студентів першого і другого рівня вищої освіти спеціальності 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування» (довідка №22-02 від 26.01.2021 р.); Навчально-наукового інституту економічних і соціальних відносин Університету банківської

справи при викладанні навчальної дисципліни «Міжнародна і регіональна економіка» (довідка № 01-015/47 від 25.01.2021 р.) .

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним завершеним науковим дослідженням. Основні положення дисертації, висновки та пропозиції розроблені автором самостійно. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано лише ідеї та положення, які є результатом особистих напрацювань.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати наукового дослідження доповідались та обговорювались на щорічних міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема таких, як: Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих науковців «Стратегія розвитку міст: молодь і майбутнє (інноваційний ліфт)» (Харків, 3 квітня 2019 року,), III Міжнародна науково-практична інтернет-конференція молодих учених «Економічний розвиток держави, регіонів і підприємств: проблеми та перспективи» (м. Львів, 23–24 квітня 2019 р.); Міжнародна конференція «Інноваційні технології у розвитку суспільства» (м. Львів, 18-19 квітня 2019 р.); 14 th International Scientific and Practical Conference “Integration of Ukraine into European and World Financial Area” (м. Київ, 23-24 травня 2019 р.); X Всеукраїнська науково-практична конференція здобувачів вищої і молодих учених «Сучасний стан та пріоритети модернізації фінансово-економічної системи України» (м. Київ, 21 листопада 2019 р.).

Публікації. Основні наукові положення, висновки та результати дисертаційної роботи опубліковано у 15 наукових працях загальним обсягом 8,19 друк. арк. (з яких особисто автору належить 4,84 друк. арк.), з них: 1 стаття у періодичному виданні, включеному до міжнародної бази Scopus; 3 статті - у періодичних виданнях держав, які входять до ЄС та країн економічного співробітництва (Іспанія, Польща, Латвія); 6 статей у наукових фахових виданнях України; 5 тез доповідей на Міжнародних наукових і науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 235 сторінок, у тому числі основний текст – 183 сторінок. Робота містить 15 таблиць і 44 рисунки. Список використаних джерел налічує 236 найменування на 27 сторінках; 8 додатків подано на 26 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД РЕГІОНУ

1.1. Соціально-економічна сутність територіальних громад регіону

Підвищення конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад регіонів є важливим питанням. Впродовж останніх двадцяти років умови розвитку регіонів в Україні значно змінилися. Основними причинами цього стали загальносвітові тенденції: зростання відкритості національних економік, інтенсифікація руху капіталів та збільшення локалізації економічної діяльності. Дія цих факторів спричинила збільшення розривів і нерівномірності розвитку регіонів, а також зростання територіальних диспропорцій. Окрім зовнішніх чинників, великого значення набувають виклики реформи децентралізації та утворення об'єднаних територіальних громад. Децентралізація вимагає швидких, але разом з тим виважених управлінських рішень від центральної та місцевої влади. Відповідно до викликів реформи децентралізації, регіони України повинні зберегти та ефективно використати свій ресурсний потенціал для зростання їх конкурентоспроможності в економіці країни і світу.

Децентралізація системи управління та, як наслідок, активізація територіального самоврядування в Україні впродовж останніх 6 років, створила умови для більш сильного впливу об'єднаних територіальних громад на економічні та соціальні процеси, що відбуваються в регіоні. В результаті таких змін роль ОТГ у формуванні їх території зміцнюється відповідно до об'єктивних умов, виходячи з того, що жителі певної території є спільнотою, яка усвідомлює свої потреби та цілі, і прагне до самостійного управління власними місцевими справами.

Оскільки сьогодні всі територіальні громади сформовані, будемо ототожнювати поняття «територіальна громада» і «об'єднана територіальна громада». Тому розглянемо існуючі наукові підходи до визначення сутності поняття «територіальна громада». Так, правознавці, пов'язують термін

«територіальна громада» із інститутом місцевим самоврядування. Українське законодавство поняття «територіальна громада» визначає як ключове для реалізації місцевого самоврядування. Відповідно, територіальна громада є первинним суб'єктом місцевого самоврядування.

У наукових дослідженнях існує низка підходів до розуміння сутності поняття «територіальна громада». Розглянемо докладніше напрацювання вітчизняних науковців щодо сутності цього поняття. Так, зокрема дослідники Т.Азарова і Л. Абрамов розглядають громаду з філософських позицій: «В українській культурі час і простір – це засоби згуртування людей. Соціальний час і простір розглядаються сучасною філософією як форми руху буття соціально-історичних процесів, суб'єктами яких є соціальні спільноти, групи, покоління. Тобто громаду можна розглядати як соціальну спільність, що є суб'єктом зміни того світу, в якому розгортається її буття» [43].

Л. Білуха [46] під територіальною громадою розглядає спільноту людей, які проживають на певній території і мають право добровільно об'єднуватися в територіальні громади з метою спільного вирішення проблеми місцевого значення. Зокрема науковець зазначає, що територіальні громади самостійно обирають голову та депутатів, основним завданням яких є представлення інтересів жителів територіальної громади та забезпечення вирішення всіх питань місцевого значення від імені жителів, зокрема: забезпечення соціальних, естетичних, екологічних, економічних, правових, моральних та інших норм для організації життєдіяльності на території громади [46].

Ю. Куц, розділяє думку С. Сахненко, який стверджує, що «громади є соціальними спільностями, що складаються в результаті взаємодії людей, вони мають якості, що можна трактувати як об'єктивні: самоврядність, спроможність безпосередньо здійснювати властиві їм соціальні функції і первинність стосовно тих суб'єктів права, що формуються народом, націями» [113, С. 9].

Варто звернути увагу на науковий підхід Л. Муркович, яка на основі аналізу зарубіжних напрацювань виокремлює кілька підходів до вивчення територіальних громад, а саме: екологічний підхід, психологічний підхід, етнографічний підхід,

соціологічний підхід, економічний підхід. Л. Муркович зазначає, що територіальна громада в Україні є первинним елементом системи місцевого самоврядування, що покликана забезпечити захист інтересів жителів певної адміністративно-територіальної одиниці. Важливою її ознакою в Україні науковець виокремлює саме соціальні зв'язки, що виникають між її членами і скріплюють її, та підкреслює їх важливу роль (міжособистісне спілкування, спільна праця і відпочинок, взаємні послуги, єдина система, розподіл, управління тощо) [138].

На думку Т. Лісмана, варто виокремлювати «два концептуальні підходи щодо розуміння і визначення категорії «територіальна громада», а саме: за пріоритетністю територіально-інтеграційної ознаки, що передбачає прив'язування територіальної громади до певного населеного пункту як природної територіальної одиниці, у межах якої жителі об'єднуються для здійснення повсякденної діяльності, та за критерієм переваги соціальних зв'язків і взаємодії між членами громади на основі спільних інтересів» [117].

І. Мещан розглядає територіальну громаду з позиції соціального партнерства і досліджує її як рівноправного партнера в управлінні сферою соціального обслуговування, що визначає пріоритети на основі власних потреб і контролює якість надання соціальних послуг державними і недержавними закладами соціального обслуговування в межах території [130, С.109].

На думку Л. Ричкіної «територіальна громада як суб'єкт місцевого самоврядування є джерелом активності, діяльності, якому притаманна творчість, що спрямована на вирішення питань місцевого значення». Науковець досить лаконічно дає визначення сутності досліджуваного поняття, трактуючи територіальну громаду як сукупність громадян, які спільно проживають у міському чи сільському поселенні, мають колективні інтереси і визначений законом правовий статус [190, С. 213-215].

Серед українських вчених, які досліджували економічну сутність територіальних громад, слід виділити роботи Г. Монастирського, який обґрунтував модернізаційну парадигму управління економічним розвитком

найменших адміністративно-територіальних одиниць. Водночас, науковець замінює поняття «територіальна громада» поняттям «територіальна спільнота базового рівня», трактуючи територіальні спільноти як первинні адміністративно-територіальні одиниці держави, що характеризуються поєднанням територіально-просторової, економічної та соціально-демографічної компонент. Зазначимо, що на думку Г. Монастирського, «для напрацювання цілісної концепції управління розвитком територіальних спільнот базового рівня з позиції реалізації їх економічного потенціалу та забезпечення конкурентоздатності необхідним є системний комплексний міждисциплінарний підхід, що дозволить розглядати ці спільноти як суб'єкти економічних відносин та об'єкти економічної діяльності. Це врешті-решт дозволить окреслити економічне підґрунтя реалізації місії територіальних спільнот базового рівня як осередків життєдіяльності людини» [134].

Комплексно досліджуючи напрацювання сучасної науки у сфері визначення сутності поняття «територіальної громади», український дослідник О. Мороз пропонує такий перелік її ознак [137]:

- спільна територія існування (що може включати проживання, роботу, володіння нерухомим майном);
- спільні інтереси у вирішенні питань життєдіяльності;
- соціальна взаємодія в процесі реалізації цих інтересів;
- психологічна самоідентифікація кожного члена з громадою;
- спільна комунальна власність;
- оплата комунальних податків.

Зазначимо, що вищенаведені підходи до розуміння сутності поняття «територіальна громада» поділяють твердження, що важливою ознакою територіальної громади є наявність власних спільних інтересів, які можуть відрізнятися від інтересів інших територіальних громад.

Інший український дослідник М. Баймуратов, вивчаючи правові аспекти формування й функціонування територіальних громад, наводить такі їхні ознаки [42]:

- територіальна – спільне проживання членів громади на певній території (у межах певної АТО);
- інтегративна – територіальна громада виникає на основі об'єднання всіх мешканців певної території незалежно від того, чи є вони громадянами даної держави;
- інтелектуальна – основою конституювання територіальних громад є спільні інтереси жителів, які мають специфічний характер і виявляються у вигляді широкого спектру системних індивідуально-територіальних зв'язків;
- майнова – територіальна громада є суб'єктом права комунальної власності;
- фінансова – члени територіальної громади є платниками місцевих податків і зборів.

Л. Беневська, досліджуючи територіальну громаду, ідентифікує її, як цілісне утворення, що характеризується єдністю соціальної спільноти, суб'єкта місцевого самоврядування та базової ланки адміністративно-територіального устрою країни. Дослідниця акцентує увагу на регулятивній функції територіальної громади [44, С34].

Отже, вітчизняні науковці-економісти визначають наступні суттєві характеристики територіальної громади: територія, населення, соціальна взаємодія, почуття належності до подій, що відбуваються у спільноті, спільні інтереси, соціальну взаємодію. Важлива роль відводиться місцевому самоврядуванню в громаді, як формі організації народовладдя та механізм регулювання розвитку територій або територіальної спільноти, яка є його складовою частиною.

Розглянемо також наукові підходи вітчизняних дослідників щодо сутності поняття «об'єднана територіальна громада».

Так, В. Волков, Л. Горошкова, Р. Карбівничий, І. Карбівничий досліджують сутність поняття «об'єднана територіальна громада» ґрунтуючись на теорії клубних благ Джеймса Б'юкенена. Науковці вважають ОТГ складною системою, елементами якої є окремі територіальні громади та виокремлюють у ОТГ, як і у «клубі», існування механізму виключності: 1) лише ті жителі, які проживання у

межах села, селища, міста на постійній основі є членами ОТГ; 2) обмеженість території, на якій вони проживають. Серед ознак ОТГ науковці виокремлюють важливе значення ресурсів, які знаходяться у розпорядженні громади (зокрема рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у комунальній власності громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад), аргументуючи це тим, що саме використання цих ресурсів дозволяє створювати ті блага (товари та послуги), що необхідні для задоволення потреб мешканців ОТГ [57, С. 102].

Досліджуючи об'єднані територіальні громади І. Сторонянська та А. Максименко зазначають, що внаслідок реформи місцевого самоврядування ОТГ отримують повноваження, пов'язані із плануванням розвитку громади та формуванням бюджету; стимулюванням економічного розвитку та сприянні залученню інвестицій; підвищенням ефективності управління земельними ресурсами; розвитком інфраструктури в межах території громади; наданням житлово-комунальних послуг; забезпеченням безперебійних пасажирських перевезень на території громади; громадської безпеки та пожежної охорони; наданням соціальних та адміністративних послуг; первинної медичної допомоги; освіти та культури [198].

Досліджуючи управління стратегічним розвитком об'єднаних територіальних громад, В. Дрешпак, С. Серьогін, Ю. Шаров, Є. Бородін, Н. Гончарук зазначають, що «серед найбільш очікуваних результатів процесу децентралізації, започаткованого в Україні, чи не найактуальнішим є створення самодостатніх територіальних громад, які би володіли відповідними матеріальними, фінансовими, земельними ресурсами, об'єктами соціальної інфраструктури, необхідними для поліпшення забезпечення потреб громадян, оперативного та якісного надання їм базових соціальних та адміністративних послуг, створення умов для сталого розвитку відповідних територій, більш ефективного використання бюджетних коштів» [209].

Що стосується напрацювань зарубіжної наукової думки з досліджуваного

питання, то відзначимо, що американський дослідник Д. Чевіс зазначає: «теорія і практика показують нам, що почуття громади має п'ять ключових елементів: задоволення потреб, розподілені цінності, членство, вплив, розподілені емоційні зв'язки» [223].

Американський соціолог Р. Уоррен, окреслюючи коло характерних ознак, виводить поняття «ідеальної» громади, яка здатна до регуляції взаємин основних груп, самокерування, розподілу влади, визначення глибини участі в громадському житті, підтримки її життєздатності, встановлення рівня контролю території та пошуку шляхів вирішення конфліктів [236].

Окремі дослідники розглядають територіальну громаду як особливий клас соціально-економічних систем мікрорівня. Так, російські науковці Т. Авдєєва і Ю. Філіппов трактують територіальну громаду, в першу чергу, як спільність людей, об'єднаних спільною територією, яка має потребу у задоволенні приватних і колективних потреб, запитів, інтересів, обумовлених спільним проживанням, а також спільними соціально-економічними відносинами [210].

Продовжуючи розробки Т. Авдєєвої та Ю. Філіпова, українська дослідниця Ю. Кочеткова визначає наступні аспекти [110]:

- 1) основи життєдіяльності територіальної громади формують економічні відносини;
- 2) місцева громада – це соціальне середовище. У взаємодії з економічними умовами вона становить спільний соціально-економічний простір, визначальний для діяльності господарюючих суб'єктів.

Загалом, наукові підходи до визначення сутності та ознак територіальних громад різняться. Зокрема, окремі науковці акцентують увагу на поєднанні інтересів, які пов'язані із близьким місцем проживання, і позатериторіальних інтересів (спільні корені, громадська позиція, професійні інтереси тощо). Мешканці громад можуть мати спільні інтереси, пов'язані зі спільними кварталом, вулицею, двором. Таким чином, у визначенні поняття місцевої громади громадські інтереси виступають важливою характеристикою і ознакою місцевої спільноти. Вони роблять можливим спілкування людей, які проживають

між собою на певній дистанції. За характером інтересів громади, головним чином, не мають територіальних особливостей, але в них, обов'язково з'являються певні інтереси, пов'язані із місцем проживання – бо люди діють на спільних територіях.

Територіальна громада виступає одночасно і суб'єктом, і об'єктом місцевого самоврядування. Наприклад, В. Лапін визначає територіальну спільноту як «співтовариство людей, що проживають на певній території й об'єднані спільними інтересами у вирішенні питань життєдіяльності за допомогою використання і розвитку місцевих матеріальних та соціальних ресурсів на принципах самоврядування» [115].

Процес об'єднання територіальних громад засвідчив, що сьогодні в Україні не всі громади відчують себе єдиною спільнотою, не розуміючи, що процес об'єднання може вирішити проблему недостатності ресурсів для забезпечення відповідного потребам рівня якості життя.

Ще одна перешкода для утворення в Україні зрілих конкурентоспроможних територіальних громад – неефективна система формування їх бюджетів. Забезпечення фінансовими ресурсами відповідно до потреб розвитку територій на сьогодні є чи не найважливішою. У розвинених країнах світу мінімальний розмір самостійних територіальних громад визначається на основі оцінювання можливостей акумуляції фінансів, потрібних для їх розвитку. Наприклад, досвід США показує, що в основу формування місцевих громад покладено спроможність місцевої громади утримувати за власні кошти школу, таким чином беручи на себе відповідальність за виховання й освіту своїм мешканцям.

Загалом, достатність місцевих ресурсів (перш за все, фінансових), є необхідною умовою для сталого розвитку територіальних громад. З огляду на це, запропоноване в Законі України «Про місцеве самоврядування» поняття територіальної громади слід уточнити і викласти у такій редакції: територіальна громада – жителі, що мають спільні інтереси, обумовлені постійним проживанням у межах відповідної території, власні органи місцевого самоврядування та ресурси, необхідні для розвитку і функціонування об'єктів інфраструктури, які забезпечать повноцінну життєдіяльність їх мешканців.

На основі проведеного дослідження обґрунтуємо сутність досліджуваного поняття з позиції автора, що забезпечує цілісний підхід до територіальної громади з позицій територіальної прив'язки, соціального та економічного добробуту (рис. 1.1).

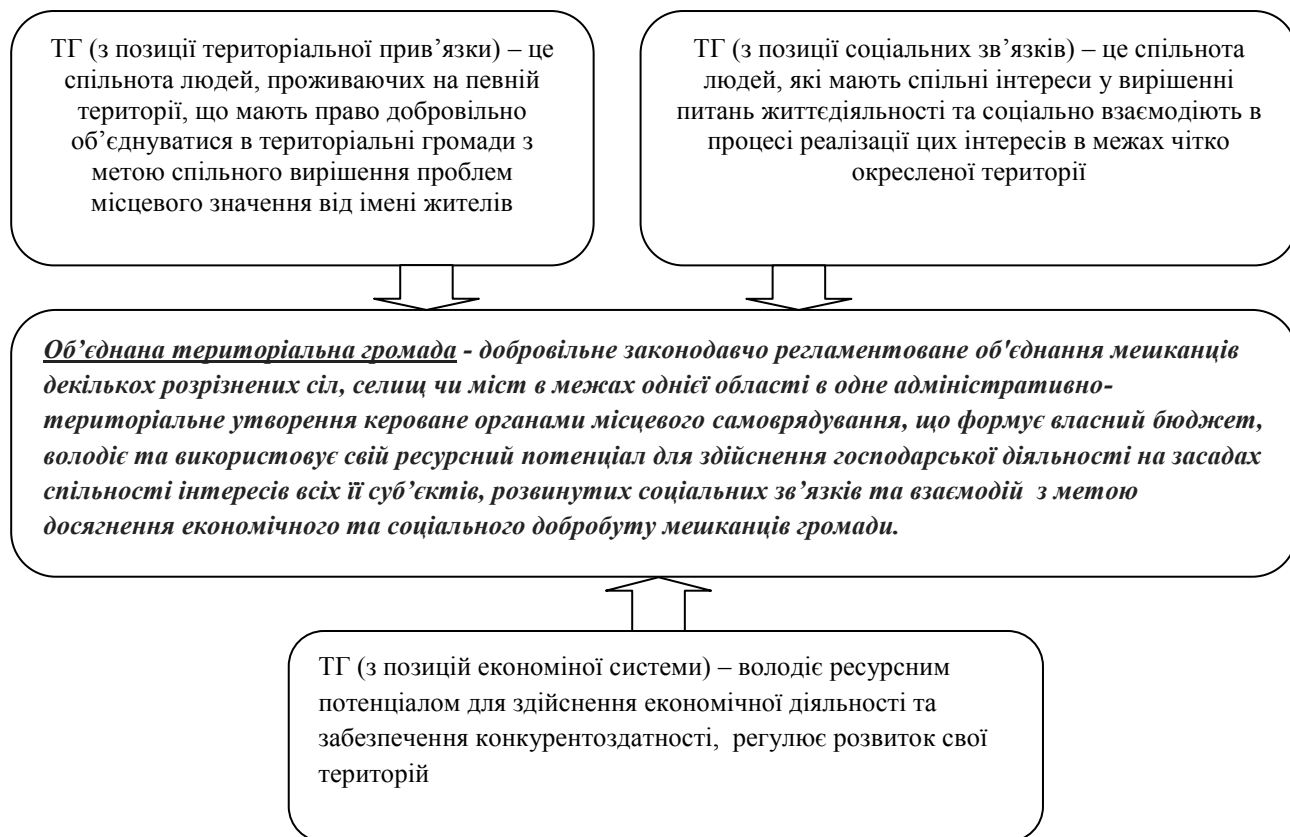

Рис. 1.1. Сутність поняття «об'єднана територіальна громада»*

*Сформовано автором за даними [46; 57; 113; 117; 138; 190; 198; 209]

Зрозуміло, що підвищення ефективності управління територіальними громадами може відбуватись шляхом оптимального розподілу повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування стосовно здійснення їхніх публічних і господарських функцій на відповідних територіях. Саме тому, функції територіальної громади – це основні напрями та види господарської діяльності, які зумовлені інтересами місцевих жителів.

В Конституції України територіальна громада визначена як первинний суб'єкт місцевого самоврядування. Відповідно до статті 140, місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи

добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Конституція регулює питання місцевого самоврядування, спираючись на концептуальні положення громадської доктрини місцевого самоврядування.

Визначення поняття «територіальної громади», що міститься в Законі «Про місцеве самоврядування в Україні», а саме: «територіальна громада – жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр» [Ошибка! Источник ссылки не найден.], на нашу думку, не є досконалим, оскільки акцентує увагу лише на територіальній складовій цього поняття, проте не враховує економічні та соціальні інтереси мешканців громади, її соціальну місію, реалізація якої базується на поглибленні соціальних взаємодій мешканців громади, в результаті яких формуватиметься соціальний капітал громади.

Варто зазначити, що Законом України «Про добровільне об'єднання громадян» закріплено основні принципи здійснення добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, а саме [13]:

- 1) конституційності та законності;
- 2) добровільності;
- 3) економічної ефективності;
- 4) державної підтримки;
- 5) повсюдності місцевого самоврядування;
- 6) прозорості та відкритості;
- 7) відповідальності.

Зазначимо, що суб'єктами добровільного об'єднання територіальних громад є суміжні територіальні громади сіл, селищ, міст.

Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [29] визначає ряд принципів, відповідно до яких здійснюється реформування місцевого самоврядування та територіальної

організації влади і, відповідно, створення об'єднаних територіальних громад (рис.1.2).

Рис. 1.2. Принципи реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади *

*Складено автором за даними [29]

Слід відзначити, що питання класифікації ОТГ доволі активно обговорюється в сучасних наукових дослідженнях. Так, Ільїна М.В. пропонує використовувати для класифікації територіальних громад активорієнтований підхід, який передбачає їх ранжування за ефективністю використання наявних в громадах ресурсів, активів та потенційних можливостей, що, зрештою, сприятиме добробуту мешканців, подоланню нагальних соціальних проблем та збереженню довкілля [65, С. 56].

Яценко В.О. пропонує класифікувати територіальні громади як групові системи розселення локального рівня за територіальними особливостями та внутрішніми та зовнішніми факторами їх формування, виділяючи при цьому

особливості організації групових систем населених місць локального рівня в залежності від територіальних, економічних, урбанізаційних, соціальних та ресурсних умов [221, С. 581].

Д.М. Мельник пропонує класифікувати територіальні громади на громади базового та асоційованого рівнів, які різняться за: особливостями організації повсякденного життя; соціологічними, економічними та культурними особливостями; специфічними інтересами та реалізацією ними функцій і повноважень, закріплених у законодавстві [126, С 33].

На основі аналізу чинного законодавства та основних загальних характеристик територіальних громад вважаємо, що у якості основних класифікаційних ознак територіальних громад слід розглядати такі критерії: розмір громад, центр громад та бюджетну достатність.

Класифікаційну ознаку «за розміром» було виокремлено згідно здійсненої Міністерством розвитку громад та територій оцінки показників фінансової діяльності об'єднаних територіальних громад, у якій було виділено 4 групи адміністративно-територіальних утворень в залежності від кількості населення, що проживає в їх межах.

Класифікаційну ознаку «центр громади» виділяємо, ґрунтуючись на статті 3 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», де виділяються міські, селищні та сільські ОТГ [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Вважаємо за доцільне виділяти ще таку важливу класифікаційну ознаку як достатність бюджету, яка свідчитиме про можливості задоволення фінансових потреб територіальних громад, адже саме від того, наскільки забезпеченою бюджетними коштами є територіальна громада залежить її конкурентоспроможність.

Під самодостатньою територіальною громадою розуміємо спроможну громаду, бюджетні витрати якої рівні бюджетних доходам.

Проаналізувавши українське законодавство про місцеве самоврядування, доцільно виокремити такі характерні ознаки територіальних громад:

1. Територіальну - спільне проживання осіб, жителів, котрі входять у

громаду на певній території;

2. Інтегративну - територіальна громада виникає на основі об'єднання всіх жителів, що проживають на певній території незалежно від того чи є вони громадянами даної держави, тобто членами територіальної громади можуть бути громадяни даної держави, а також іноземні громадяни, особи без громадянства, котрі постійно проживають на певній території;

3. Інтелектуальну - в основі конституювання територіальної громади лежать спільні інтереси жителів, які мають специфічний характер і виявляються у вигляді широкого спектра виникаючих між ними системних індивідуально-територіальних зв'язків (основний об'єкт діяльності територіальної громади - питання місцевого значення);

4. Майнову - територіальна громада є суб'єктом права комунальної власності;

5. Фіскальну - члени територіальної громади є платниками місцевих податків і зборів.

Досліджуючи сутність об'єднаної територіальної громади, варто згадати і про таку її ознаку як спроможність. Так, згідно Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [29] передбачено здійснювати реформу децентралізації з дотриманням, зокрема, принципу правової, організаційної та фінансової спроможності місцевого самоврядування.

Спроможність як якісна ознака місцевого самоврядування, стосується діяльності (активності, суб'єктності):

1) органів місцевого самоврядування (на базовому рівні адміністративно-територіального устрою це – сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, представництва окремих органів виконавчої влади) з виконання ними власних і делегованих повноважень;

2) територіальних громад щодо вирішення питань місцевого значення [29].

Територіальна громада вважається спроможною, якщо вона здатна забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури,

охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Саме тому, одним із очікуваних результатів реалізації Концепції є становлення об'єднаних територіальних громад, спроможних самостійно або через органи місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення щодо: розвитку місцевої економіки та інфраструктури; планування розвитку території громади; вирішення питань забудови та благоустрою території; надання житлово-комунальних послуг; організації пасажирських перевезень на території громади; утримання вулиць і доріг у населених пунктах; громадської безпеки; гасіння пожеж; управління закладами середньої, дошкільної та позашкільної освіти; надання послуг швидкої медичної допомоги, первинної охорони здоров'я, з профілактики хвороб; розвитку культури та фізичної культури (утримання та організація роботи будинків культури, клубів, бібліотек, стадіонів, спортивних майданчиків); надання соціальної допомоги через територіальні центри; надання адміністративних послуг через центри надання таких послуг.

Аналіз реалізації вищезазначеної Концепції засвідчив, що поряд із позитивними результатами її реалізації варто відзначити невиконання її окремих завдань. Зокрема, варто наголосити, що зазначений документ передбачав можливість посилити механізм контролю шляхом створення інституту префектів. Досвід зарубіжних країн доводить ефективність функціонування інститутів державного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування.

Важливим кроком в процесі формування об'єднаних територіальних громад стало прийняття Закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Проте, без відповідних змін до Конституції, цей Закон, містить окремі положення, що суперечать Конституції. Насамперед законом визначено територіальну громаду первинним суб'єктом місцевого самоврядування (ст.6) та закріплено право територіальних громад об'єднуватися в одну сільську, селищну, міську територіальну громаду, утворювати єдині органи місцевого самоврядування. В той же час, Конституцією України (ст. 133) визначено, що одиницями системи

адміністративно-територіального устрою базового рівня є міста, селища і села. Крім того, Конституцією не передбачено можливості об'єднання територіальних громад, а лише добровільне об'єднання жителів сіл у сільську громаду.

Що стосується завдання проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи з питань реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, загалом проведену роботу можна вважати достатньо ефективною. Водночас, основна маса інформаційних матеріалів що стосувалися реформи носили популістичний характер і зводилися до висвітлення переваг створення об'єднаних територіальних громад для населення і замовчування труднощів досягнення таких переваг.

На проблемах, з якими стикнулись органи місцевого самоврядування в процесі реалізації реформи наголошували В. Кравців та П. Жук, зокрема [200, С. 26-27]:

- дисбаланс районних бюджетів (оскільки фінансування соціальної сфери необ'єднаних громад покладено на районний бюджет, то це веде до недофінансування при зменшенні надходжень з територій об'єднаних громад, як правило більш фінансово спроможних);

- управлінський дисбаланс (неврегульованість низки питань розмежування повноважень між рівнями територіальних громад, району, області; необхідність утримання штату і у місцевих державних адміністраціях, і в об'єднаних громадах з тими ж функціями; зниження ефективності роботи райдержадміністрацій при невизначеності перспектив їх діяльності тощо);

- необхідність значного вливання коштів державного бюджету для стимулювання об'єднання громад.

Підсумовуючи вищевикладене зазначимо, що основними цілями розвитку територіальних громад слід вважати: вирішення організаційних та соціальних проблем розвитку громади; досягнення високого рівня надходжень до бюджету, що дозволить фінансувати різні програми місцевого розвитку; стимулювання розвитку підприємництва та сприяння залученню інвестицій; підвищення ефективності управління земельними та іншими природними ресурсами;

розвитку інфраструктури шляхом інфраструктурні проекти в межах території громади; надання якісних житлово-комунальних послуг; забезпечення громадської безпеки та пожежної охорони; підвищення якості надання соціальних та адміністративних послуг; покращення первинної медичної допомоги; розвиток освіти та культури.

Реформа забезпечила умови для розширення можливостей розвитку адміністративно-територіальних утворень базового рівня. В залежності від соціально-економічного потенціалу цих територій та врегулюваності питань організаційно-економічного забезпечення їх розвитку можна говорити про перспективи розвитку громад, як в контексті ефективності використання внутрішнього потенціалу, так і з позиції формування взаємовідносин назовні заддя залучення зовнішніх ресурсів.

1.2. Конкурентоспроможність територіальних громад регіону: поняття та принципи функціонування

Проблема ефективності використання ресурсів та інвестиційної привабливості територіальних громад, якості управління та життя населення пов'язані з питанням конкурентоспроможності цих територіальних систем.

В основі визначення сутності поняття «конкурентоспроможність» закладено розуміння змісту та особливостей конкуренції. На думку Макконелла К. Р. і Брю С. Л. конкуренція - це наявність на ринку більшої кількості покупців і продавців будь-якого конкретного продукту або ресурсу та свобода для покупців і продавців виступати на тих чи інших ринках або залишати їх.

Т. Юр'єва розглядає конкуренцію як «змагання між товаровиробниками за найбільш вигідні сфери застосування капіталу, ринки збуту, джерела сировини» [218].

Про роль конкуренції, як важливого чинника оптимального розподілу праці та капіталу зазначав А. Сміт. Вчений у своїй праці «Дослідження про природу і причини багатства народів» визначив конкуренцію як суперництво

господарюючих суб'єктів, що підвищують ціни на свою продукцію при скороченні пропозиції, і зменшують ціни при його надлишку. Сміт розглядав конкуренцію як головну рушійну силу ринку. В його трактуванні це «невидима рука», яка управляє учасниками ринку, переслідуючи свої економічні інтереси. В ході суперництва продавців і покупців, взаємодії попиту і пропозиції, встановлюються рівноважні ціни на продукцію [196].

Вперше побудував теоретичну модель досконалої конкуренції Д. Рікардо. Для того, щоб її описати, науковець акцентував увагу на моделюванні функціонування такої систем в довгостроковому періоді. Модель досконалої конкуренції набула подальшого розвитку в «Капіталі» К. Марка. Вважається, що значний вклад в дослідження конкуренції вніс А. Маршалл, якому вдалося обґрунтувати механізм автоматичного встановлення рівноваги на ринку за допомогою досконалої конкуренції та дії законів граничної корисності та граничної продуктивності [116].

Крім того, Д. Рікардо розробив теорію порівняльних конкурентних переваг, згідно з якою країна спеціалізується на виробництві та експорті тих товарів, які їй обходяться дешевше, і імпортує тих, які в інших країнах дешевше, ніж усередині даної країни [197].

Щодо поняття «конкурентоспроможність», то М. Синюченко зазначає, що «це складна економічна категорія, яка може розглядатися на декількох рівнях: конкурентоспроможність товару; конкурентоспроможність товаровиробника; галузева конкурентоспроможність; конкурентоспроможність країн» [194].

О. Рибакіна розглядає конкурентоспроможність як комплексну категорію, переваги якої остаточно реалізуються через торгівлю. Вчена зазначає, що конкурентні переваги створюються на всіх ланках суспільного виробництва, у тому числі значною мірою за рахунок структурної перебудови та дійової економічної політики [188].

Р. Фатхутдінов, досліджуючи конкурентоспроможність, стверджує, що це «властивість об'єкта, яка характеризується ступенем реального або потенційного задоволення ним конкретної потреби у порівнянні з аналогічними об'єктами на

даному ринку» [105, С. 22] .

М. Портер поняття конкурентоспроможності вбачає як властивість об'єкта утримувати свої позиції в конкурентній боротьбі та конкурентні переваги як характеристики об'єкта, які створюють можливості брати участь у конкурентній боротьбі [179, С. 423].

Незважаючи на різні підходи до визначення сутності конкурентоспроможності, більшість дослідників відзначають порівняльний і часовий (динамічний) характер цієї категорії. Порівняльний характер конкурентоспроможності дозволяє стверджувати, що ця характеристика не є явищем, притаманним конкретному об'єкту; вона не впливає з його внутрішньої природи, а проявляється тільки за умов проведення порівняльної оцінки конкретного аналізованого об'єкта з іншими. Її можна оцінити використовуючи порівняльні показники, а результатом цього порівняння вказують на рівень конкурентоспроможності аналізованого об'єкта [76]. Часовий характер (динамічність) дозволяє оцінити конкурентоспроможність аналізованого об'єкта в окремий проміжок часу. Водночас, конкурентоспроможність складно досліджувати у довгостроковій перспективі незалежно від ефективності діяльності. Протидія інших суб'єктів господарювання, рішучість та активність їх конкурентних стратегій можуть привести до втрати досягнутої позиції та зниження рівня конкурентоспроможності [208].

Аналіз існуючих визначень поняття «конкурентоспроможність» дозволяє зробити наступні висновки. Сутність категорії «конкурентоспроможність» залежить від об'єкта конкурентних відносин (підприємства, ВЕД, території). Більшість визначень цього поняття базується на оцінці ресурсозабезпеченості досліджуваного об'єкта.

Загалом, у наукових дослідженнях використовують наступну класифікацію конкурентоспроможності (табл. 1.1).

Проблема конкурентоспроможності територіальних систем найбільш активно досліджувалась на рівні регіонів. та у різних територіальних вимірах. Так, І. Вахович та І. Камінська виділяють два основні підходи до визначення

конкурентоспроможності регіону, відповідно до яких регіон розглядається як середовище, яке обумовлює конкурентоспроможність підприємств, що здійснюють свою діяльність у даному регіоні та як самостійний суб'єкт конкуренції [54].

Таблиця 1.1

Класифікація конкурентоспроможності

Ознака	Види конкурентоспроможності
1. Територіально – географічна сфера	• Міжнародна • Внутрішньо-національна • Регіональна
2. Рівень конкуруючих об'єктів	• Виду економічної діяльності • Підприємства • Товару
3. Фіксація у часі	• На визначену дату в минулому • Поточна • Прогнозна

*Джерело: [105]

Л. Коренюк стверджує, що «досягнення конкурентоспроможності для регіону як суб'єкта конкурентної боротьби передбачає підвищення ефективності його розвитку, оскільки конкурентоспроможність спрямована на зниження міжрегіональних диспропорцій та економічний розвиток» [108, С.132]. Науковець розглядає конкурентоспроможність регіону з позиції здатності економіки регіону передбачати та успішно пристосовуватися до зовнішніх і внутрішніх викликів, через створення нових економічних можливостей шляхом використання стійких конкурентних переваг регіону; можливість регіону перевершити інші регіони за окремими соціально-економічними показниками.

Досліджуючи регіон як основну просторову одиницю, що конкурує з метою приваблення інвестицій на регіональному рівні, науковець стверджує, що для збереження досягнутого рівня економічного розвитку та високих показників конкурентоспроможності, регіону необхідно швидко реагувати на зміни у зовнішньому середовищі, зокрема зростаючу продуктивність праці, створення сприятливого інвестиційного середовища, швидке сприйняття нових технологій та електронної комерції [108, С. 132].

В. Овчарук, О. Маслак, К. Дорошкевич, досліджуючи конкурентоспроможність регіону, виокремлюють такі важливі моменти [150].:

- при оцінюванні конкурентоспроможності регіону необхідно враховувати рівень державного фінансування розвитку економіки регіону, який прямо впливає на оцінку його конкурентоспроможності, оскільки існує регіональна конкуренція за отримання субвенцій, кредитів, державних замовлень для підприємств, залучення інвестицій тощо;

- значно підвищує конкурентоспроможність регіону правильне спрямування державних коштів, зокрема на розвиток конкурентоспроможних підприємств регіону чи видів економічної діяльності;

- конкурентоспроможність регіону включає в себе суперництво між політичною, законодавчою, екологічною та соціально-економічними підсистемами;

- в процесі дослідження регіону необхідно не лише визначити його місце по відношенню до інших регіонів (на внутрішньому і зовнішньому ринках), а й загальний рівень розвитку;

- конкурентоспроможність регіону перебуває у залежності від факторів внутрішнього середовища та дії різноманітних чинників (зовнішніх і внутрішніх).

Слід зазначити, що передумови для регіональної конкурентоспроможності створюються на національному рівні. Для набуття стійкості регіонального розвитку необхідні сприятливі умови, такі як макроекономічне середовище, що стимулює зростання, створення робочих місць і стабільність, а також податкова та правова системи, що сприяють розвитку бізнесу та створенню робочих місць [218].

Безумовно, кожний регіон має свої особливості та свої конкурентні переваги, що виділяють його з-поміж інших регіонів, але для їх реалізації необхідна цілеспрямована діяльність не тільки суб'єктів господарювання, а й центральних та регіональних органів влади та органів місцевого самоврядування. Саме тому на передній план виходять нові вимоги, пов'язані з організаційно-правовими можливостями регіонів. Враховуючи це, до інституціональних

факторів, що впливають на розвиток конкурентних переваг регіональних економічних систем, Т. Ігнатова відносить наступні [89]:

- розроблену інноваційну стратегію (або програму соціально-економічного розвитку регіону, міста зі SWOT-аналізом, сценаріями розвитку, в тому числі інноваційними, програмними заходами і механізмом реалізації);
- пріоритетні регіональні проекти національного та міжнародного рівнів;
- розвинену інфраструктуру ринку;
- розвиток інновацій та підприємництва;
- вдосконалення законодавчої та нормативно-правової бази, що сприяє інноваційному розвитку регіону та стійкому формуванню, розвитку і реалізації його конкурентних переваг.

Отже, найбільш поширеною серед науковців є думка, що конкурентоспроможність регіону є насамперед відображенням продуктивності використання його ресурсів.

Виходячи з вищевикладеного, поняття «конкурентоспроможність територіальної громади» не можна трактувати однозначно, адже рівень розвитку територіальної громади залежить від низки чинників: від рівня економічної активності суб'єктів господарювання, ресурсного потенціалу, соціального капіталу тощо. Територіальні громади не конкурують з підприємствами за товари чи послуги, вони конкурують між собою. Предметом конкуренції є ресурси (фінансові, інвестиційні, трудові та інші), продукція та послуги, що виробляється на території громад чи надаються певною громадою.

Конкурентоспроможність територіальної громади полягає в отриманні максимально вигідного ефекту від реалізації наявних та потенційних конкурентних переваг.

Окремо варто наголосити на різниці між поняттями конкурентоспроможність територіальних громад та їх спроможністю. Останнє поняття є чітко визначеним, спроможність територіальної громади – це здатність новоствореної громади самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері

освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, враховуючи кадрові ресурси, фінансове забезпечення та розвиток інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці [24]. Цей підхід базується на функціональному підході до оцінки ресурсів громади.

Натомість конкурентоспроможність територіальних громад – це порівняльна характеристика їх здатності конкурувати та досягати визначених конкурентних цілей, а ресурси розглядаються двояко і як об'єкт конкуренції, і як конкурентні переваги громади, які детермінують їх конкурентні позиції.

Таким чином, категорії «спроможність територіальних громад» і «конкурентоспроможність територіальних громад» вирізняються цільовими пріоритетами їх розвитку.

Вітчизняні вчені трактують поняття «конкурентоспроможність територіальних громад» акцентуючи увагу на різних аспектах їх розвитку. Так, Б. Андрушків, Н. Кирич, М. Латинін, О. Погайдак та С. Співак, розглядають конкурентоспроможність добровільних об'єднань територіальних громад як багатогранну категорію, що «відбиває сукупність порівняльних переваг у різних сферах (економічній, технологічній, інноваційно-інвестиційній, ресурсній тощо), поєднання яких формує стійкі позиції на певному ринку чи в певних сферах у відповідний період часу. Конкурентоспроможність громади формується завдяки ефективному використанню виробничого, фінансового, науково-технічного, інноваційно-інвестиційного, майнового, кадрового потенціалу» [38].

А. Ткачук, В. Толкованов та С. Марковський стверджують, що «конкурентоспроможність добровільних об'єднань територіальних громад є багатогранною категорією, в якій відбивається сукупність порівняльних переваг у різних сферах (технологічній, інноваційній, економічній, інвестиційній, ресурсній тощо), поєднання яких дозволяє посісти стійкі позиції на певному ринку чи в певних сферах у відповідний період часу» [106].

Ресурсний підхід до трактування поняття «конкурентоспроможність територіальних громад» поділяють також І. Вахович та І. Камінська. Вчені зазначають, що конкурентоспроможність територіальної громади формується за

рахунок ефективного використання та управління фінансовим, виробничим, науково-технічним, майновим, інноваційно-інвестиційним, кадровим потенціалом [54].

Конкуренція територіальних громад за ресурси загострюється за умов недостатності власних ресурсів для розвитку. Так, потреба фінансової підтримки територіальних громад зумовлює необхідність залучення додаткових фінансових ресурсів, зокрема дотацій, що ускладнює вирішення проблем забезпечення міських мешканців соціальними послугами, необхідною інфраструктурою і є свідченням низького рівня їх конкурентоспроможності [134].

І. Чикаренко розглядає поняття «конкурентоспроможність об'єднаної територіальної громади» як здатність відповідної території з її природними ресурсами й розташованим на ній виробничо-господарським комплексом і людським капіталом за допомогою системи управління створювати, підтримувати та нарощувати інноваційний потенціал розвитку, чим забезпечувати успішність у соціально-економічному змаганні з аналогічними утвореннями, відповідати передовим стандартам рівня якості життя для членів громади, забезпечувати привабливість громади для проживання, ведення бізнесу та інвестування [215].

На конкурентному позиціюванні територіальних громад у трактуванні сутності конкурентоспроможності територіальних громад робить наголос Н. Мансуров. Вчений стверджує, що в найширшому сенсі конкурентоспроможність територіальної громади можна визначити як здатність до досягнення власних цілей в умовах протидії конкурентів [122]. Саме конкурентоспроможність, на думку науковця, є одним з основних критеріїв оцінки ефективної діяльності та розвитку територіальних громад. Цей підхід при визначенні сутності досліджуваного поняття передбачає встановлення ступеню відмінності положення територіальної громади на ринку (локальному, регіональному, світовому) від положення конкурентів, яка визначається його здатністю вести в конкурентну боротьбу.

Конкурентоспроможність територіальної громади Мельник А.Ф. пропонує розглядати як [125, С. 24]:

– конкурентоспроможність самої територіальної громади – здатність її економічної системи забезпечити соціально-економічну оптимальність при якомога меншому залученні зовнішніх ресурсів (зокрема ресурсів державного бюджету), бути стійкою до економічних і соціальних кризових явищ, досягати цілей на основі конкурентних переваг, забезпечувати економічну безпеку. Іншими словами, ознаками такої територіальної громади є: конкурентні переваги, самодостатність, економічна безпека;

– конкурентоспроможність територіальної громади в регіоні – здатність бути першою у певних аспектах господарської діяльності, досягати власних цілей і ефективно використовувати власний потенціал;

– конкурентоспроможність територіальної громади на національному та зовнішньому ринках – здатність за певним видом діяльності займати певну нішу на ринку і бути у цій ніші на найвищих конкурентних позиціях.

Наведене трактування конкурентоспроможності територіальних громад розглядає громади як з позиції їх ресурсного забезпечення, так і як суб'єкта ринку.

Таким чином, на основі вищевикладеного, варто зазначити, що конкурентоспроможність територіальної громади – це її здатність конкурувати з іншими громадами за зовнішні ресурси (фінансові, інвестиційні, виробничі, трудові, соціальні, інноваційні) та якість послуг (адміністративних, соціальних та інших), які надаються як внутрішнім, так і зовнішнім споживачам. Такий підхід, з одного боку, зорієнтований на підвищення рівня ресурсозабезпеченості соціально-економічного розвитку громад, а з іншого - на покращення якості життя її мешканців.

Якщо брати до уваги, що конкурентоспроможність територіальної громади – це сукупність характеристик, що визначають «ступінь відмінності його положення на ринку (локальному, регіональному, світовому) від положення конкурентів, яка визначається його стійкою (тривалою) здатністю витримувати конкурентну боротьбу, запропоновану своїми суперниками» [44], то доцільно говорити про конкурентоспроможність суб'єктів підприємництва розташованих

на території громад, оскільки саме вони є виробниками товарної продукції, а їх податки складають основу місцевих бюджетів. Чим вище конкурентоспроможність підприємств, розташованих на території громади, тим більше фінансових ресурсів є у розпорядженні громади. З огляду на це, зазначимо, що оскільки основними ресурсами територіальних громад є їх виробничий потенціал (наявність виробничих підприємств, земель сільськогосподарського призначення й природних ресурсів), то саме він є одним з визначальних чинників рівень конкурентоспроможності територіальних громад..

На конкурентоспроможності територіальних громад значний вплив мають низка чинників (рис. 1.3). Звичайно, це далеко не повний перелік чинників, що характеризують конкурентоспроможність територіальних громад, проте вони створюють передумови успіху у територіальних громад у конкурентній боротьбі на місцевому, національному та міжнародному рівнях.

А.Ф. Мельник визначає чинники конкурентоспроможності територіальних громад, поділяючи їх на стимулюючі та обмежуючі фактори підвищення їх конкурентоспроможності. До переліку обмежуючих чинників вчена відносить [125, С.21]: недостатньо якісні умови виробництва та життєдіяльності; нерозвинутість або погіршення соціально-культурної сфери; відсутність якісних транспортних комунікацій між окремими населеними пунктами; екологічні проблеми звуження диверсифікованості або моноорієнтація виробництва; вузька спрямованість прямих іноземних інвестицій, вкладення коштів у сфери з швидким оборотом капіталу; низький рівень конкурентоспроможності виробництв, розміщених на території об'єднаних територіальних громад; низька кваліфікація персоналу; незадовільний склад трудових ресурсів, ускладнення демографічної ситуації.

Стимулюючі чинники сприяють нарощенню конкурентних переваг територіальних громад, а стримуючі - вказують на необхідність вирішення низки проблем, як на державному, так і на регіональному та місцевому рівнях. Якщо корупція і політична нестабільність - це проблеми національного рівня, то якість соціального капіталу громади – це результат співпраці між органами

самоврядування, членами громади та суб'єктами господарювання.

Рис. 1.3. Чинники конкурентоспроможності територіальних громад*

*Складено автором за [44; 125].

Територіальні громади конкурують: за економічні ресурси (як бюджетні, так і інвестиційні); за людський капітал (як у вигляді висококваліфікованих фахівців, які працюватимуть та сплачуватимуть податки до місцевих бюджетів, так і звичайні мешканці, які проживатимуть на території громади та

розвиватимуть її), за клієнта, якому в межах громади надається певний вид послуг (адміністративних, освітніх, медичних, туристичних та інших). Крім того, конкурентоспроможність територіальних громад залежить від розвитку місцевих підприємств, бо саме об'єднані територіальні громади отримують податки від їх діяльності. До того ж закріплення за місцевими бюджетами частини коштів, що надходять від прибутку новостворених юридичних осіб відіграє вагомую роль [205].

Наявність ефективно функціонуючих підприємств на території громади покращить її фінансові можливості та забезпечить фінансову стабільність громади. Конкурентоспроможність підприємств, які здійснюють свою діяльність на території певної громади залежить від багатьох факторів зовнішнього середовища. Насамперед негативно впливає на конкурентоспроможність територіальних громад ускладненість виходу малих товаровиробників на великі ринки.

Досвід європейських країн доводить, що питання конкурентоспроможності територіальних громад є вкрай актуальним, оскільки має безпосередній зв'язок з проблемою якості життя населення. Саме тому, розглянемо докладніше у яких формах функціонують конкурентоспроможні територіальні громади в зарубіжних країнах (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Зарубіжний досвід формування територіальних громад*

Назва; країна	Сутність
Комуни (Франція, Бельгія, Італія, Швеція)	1) Адміністративно-територіальна одиниця місцевого управління; 2) ідейна громада людей, які живуть спільно, що мають загальні інтереси, власність, ресурси, а в найбільш радикальних комунах і загальну роботу, дохід; взагалі колектив осіб, що об'єдналися для спільного життя на засадах спільності майна і праці; додатково до комунальної економіки для багатьох сучасних комун стають важливими такі принципи, як прийняття рішень за згодою, неієрархічна структура та екологічний спосіб життя; 3) організація, що має такі основні принципи: велика значущість групи, а не нуклеарної сім'ї; «спільні гроші і витрати»; колективне домоволодіння; групове прийняття рішень і загалом, і в особистих справах.
Гміни (Польща)	Найменша адміністративна одиниця Польщі, що вирішує питання місцевого соціального значення (початкові школи, дитячі садки, бібліотеки, транспорт, будинки культури, управління ринком та охорона здоров'я) та фінансові питання.

Продовження табл. 1.2

Муніципаліте ти (Іспанія, Велика Британія)	1) Найменша адміністративна одиниця, керована виборними органами; 2) автономна територіальна одиниця (населений пункт) зі спільнотою жителів, об'єднаних певними умовами життя, метою, інтересами; з організованим житловим фондом, комунальним обслуговуванням, муніципальною власністю, місцевим бюджетом і виборним органом місцевого самоврядування; 3) орган місцевого самоврядування, як правило, в містах; 4) приміщення, в якому розміщено орган місцевого самоврядування.
Община (Німеччина)	1) Найнижча ступінь у структурі державного адміністрування, носій комунального самоуправління і народовладдя; 2) адміністративна одиниця, головними функціями якої є: забезпечення діяльності інфраструктури (житло, вулиці, виробничі майданчики, вода, вивезення сміття, електрика, газ); побутове обслуговування (громадський транспорт, культура, лазні, спорт, дозвілля); соціальні питання (соціальний захист, інтеграція меншин, забезпечення участі в громадському житті, підтримання соціальної злагоди (миру)); формування життєвого середовища, перспективне планування (планування розвитку міста, якості життєвого середовища, екологія, розвиток культури і засобів комунікації); громадський порядок (пожежна служба, поліція, служба зв'язку, охорона навколишнього середовища).

* Складено автором на основі [42; 161]

Розглянемо досвід Німеччини, де як і в Україні, територіальна громада є первинним суб'єктом місцевого самоврядування. Так, територіальні громади в Німеччині мають конституційно закріплене право на вирішення питань місцевого значення і визнаються державою як «територіальні корпорації» [224].

Згідно зі ст. 28 (п. 2.) Конституції Німеччини 1949 року [224] за громадою закріплене виключне право на вирішення справ локального спрямування в межах загальнодержавного законодавства. Зазначимо, що Конституція Німеччини визнає громади як «територіальні корпорації» та в загальних рисах регулює питання їх прибутків. Крім того, в цій країні дворівнева система місцевого самоврядування, що включає райони та громади. Загалом комунальний устрій в Німеччині належить до компетенції 16 федеральних земель, а Конституція (федеральний рівень) обмежується тим, що вона гарантує право на місцеве самоврядування. Кожна із федеративних земель має право на внесення відмінностей до системи організації державного управління в межах цієї землі. При визначенні територіального центру громади враховується кількість населення, структура розселення, традиції, особливості історичного, соціального розвитку міст тощо [47].

Що стосується населення територіальних громад Німеччини, то середня кількість мешканців у районах становить приблизно 250 000 чол., у містах земельного підпорядкування – 200 000 чол., а в громадах – 6 000 чоловік (суттєві відмінності залежно від землі, від 40 000 чол. у Північній Рейн-Вестфалії та 2 400 у Шлезвіг-Хольштайн). Крім того, громади самостійно збирають «прямі» податки на професійну діяльність, на землю з розважальних закладів, від продажу алкогольних напоїв, податки на собак тощо. Ще одним джерелом наповнення бюджету громади є федеральні регулюючі податки, частина з яких направляється в бюджети громад. Більше 17 % регулюючих податків територіальних громад Німеччини концентрують у місцевих бюджетах, причому основним є прибутковий податок [47].

У Німеччині доходи від місцевих податків перевищують 20% бюджетних доходів; неподаткових надходжень – 6%; субсидій і дотацій з центрального бюджету (на державні трансферти припадає 49,7% бюджетних доходів, у тому числі 32,4 % дотацій, 17,3 % субсидій); запозичень [109].

Територіальна громада у Польщі носить назву «Гміна» і має багато спільних рис із ОТГ в Україні. Так, гміна, що законодавчо закріплена як самоврядна громада певної території, має власний статут (устав) і є юридичною особою [172; 234; 96].

Для адміністративного устрою Французької республіки характерним є поєднання управління місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, причому із запровадженням ідеї децентралізації у цій країні все більше повноважень поступово переходить від органів державної до органів влади місцевої. У Франції існують три основні рівні територіальних одиниць з повним набором повноважень для кожного з них. Це комуна, департамент та регіон. У Франції частка місцевих податків у бюджеті комун становить 45–50 %, а в бюджеті департаментів – близько 38 %, у той час як із зовнішніх джерел фінансується 35% бюджету комун і 41,5% бюджету департаментів [87]. Досвід Франції свідчить, що маючи спрощений доступ до значної кількості необхідних послуг, повноваження місцевих рад тільки зросли.

Спільною рисою всіх вище перелічених адміністративно-територіальних одиниць є їх однакова мета: сприяти підвищенню рівня і якості життя населення. Для успішної реалізації цієї мети кожна об'єднана територіальна громада повинна мати певні передумови, які сприяли б її утворенню. Утворюються територіальні громади відповідно до основних принципів. В Україні основою утворення об'єднаної територіальної громади є територіально-просторовий принцип, відповідно до якого при утворенні враховуються наступні критерії:

- відстань від адміністративного центру громади до найвіддаленішого населеного пункту не повинна бути більшою за 20 кілометрів (хоча у реаліях області може бути і більше);
- час прибуття екстрених служб (швидкої медичної та пожежної допомоги) до місця у межах громади не має перевищувати тридцяти хвилин;
- наявність школи (не менше 250 учнів) та дитячого садка (кількість дітей дошкільного віку в адмінцентрі не повинна бути меншою 100) [13].

Водночас, в зарубіжній практиці можливим є створення територіальних громад і у відповідності до інших принципів, залежно від критеріїв, обраних при створенні. Зазначимо, що може бути обрано як один критерій при створенні ОТГ (однокритеріальний принцип створення), так і кілька критеріїв (багатокритеріальний принцип створення). Основною перевагою однокритеріального принципу створення є його простота та невеликі часові обмеження. Однак існують і недоліки: неповнота та обмеженість, що не дають комплексно оцінити всі існуючі фактори при об'єднанні територіальної громади. Більш складним є багатокритеріальний принцип створення ОТГ, який враховує багатоаспектність та особливості взаємодії різноманітних факторів в межах об'єднаної територіальної громади.

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що формування конкурентоспроможних громад можливе лише за наявності достатніх ресурсів та за умов їх ефективного використання. Подальше дослідження цієї проблематики потребує розробки методики оцінювання їх конкурентоспроможності, проведення аналізу конкурентних переваг громад та дослідження інструментів і механізмів,

які дозволяють посилити конкурентні позиції цих територіальних систем.

1.3. Інституційно-організаційне забезпечення розвитку територіальних громад

Реформування системи влади на засадах децентралізації спричинило трансформацію системи взаємозв'язків та механізмах їх реалізації між органами влади різних рівнів. Дотепер продовжується формування нових принципів взаємодії між населенням, органами місцевого самоврядування та центральною владою, формулюються засади публічного та прозорого врядування на місцях, поширюються ідеї активної участі громадян в житті своїх громад. Трансформаційні процеси, викликані децентралізацією, спричиняють формування нових інституцій та інститутів, що забезпечують функціонування територіальних громад та сприяють підвищенню їх конкурентоспроможності. В цілому, одним з важливих факторів успішності децентралізації є створення стійких організаційних та інституційних можливостей для ефективного використання доступних для громад ресурсів. Однак, перше ніж безпосередньо розглянути інституційно-правове забезпечення розвитку територіальних громад, необхідно акцентувати увагу на тому, що ми розуміємо під інституціями та інститутами, оскільки єдиного консенсусу щодо сутності цих понять між вченими немає.

Як зазначає у своїх дослідженнях Т. Гайда, у сучасній вітчизняній науці термін «інституція» трактується як звичаї, неформальні настанови, звички, а під «інститутом» розуміють формалізоване втілення та офіційне закріплення інституцій [58].

О. Іншаков та Д. Фролов у ґрунтовному аналізі різниці між інститутами та інституціями вказують, що «інституції — це соціальні форми функцій суб'єктів, об'єктів, процесів і результатів економічної діяльності, що забезпечують еволюцію системи суспільного розподілу праці на підставі статусів, норм, правил, інструкцій, регламентів, контрактів, стандартів і порядків. Справжнім змістом

інституції є соціально вкорінена типова відособлена дія, здатна до закріплення як постійної відтворної функції індивідуальних і колективних суб'єктів, що стають представниками (агентами) даної інституції» [92]. Щодо сутності інститутів вказані вчені вказані вчені зазначають, що їх необхідно розглядати не лише як обмежувачі, певні рамки для дій, але і як засоби для розширення можливостей суб'єкта, оскільки наявність регулюючих норм – інституцій, формуючи єдину систему у якій функціонує суспільство, відповідно до його ж вимог «перекриває» деякі шляхи та створює нові напрямки для руху.

Розглядаючи інституції в економічному контексті О. Сисоєв трактує це поняття як соціальні форми типізації та фіксації функцій господарських суб'єктів, що визначають їх статуси і ролі у відтворенні предметного і процесного «світів» суспільного буття, що утворюють систему відносин функціональної структури суспільства [195].

Погоджуємось з більшістю дослідників, що інституція – це певна «організовуюча ідея», правило, норма або принцип, що виникають з метою врегулювання суспільних відносин. Як зазначав Д. Нортон, головна роль інституцій полягає у зменшенні невизначеності шляхом встановлення постійної (але не обов'язково ефективної) структури людської взаємодії [146].

М. Кармазіна вказує, що «інститут постає не тільки інституцією, а й організацією з притаманними тільки їй правилами, що випрацьовуються в процесі конкретної взаємодії (взаємовпливу) встановлених норм з емпіричними втіленнями цих норм» [97].

Таким чином, можна вважати, що інститут – це організована, формалізована та/або офіційно закріплена норма, яка регулює суспільні відносини (тобто інституція), метою якої є обмеження сукупності варіантів поведінки індивідів у певних умовах. Традиційними та усталеними є, наприклад, інститут президентства, сім'ї, релігії, тощо. Однак будь-які інститути зазнають змін, хоча цей процес як правило триває дуже повільно і відслідковується лише в довгостроковій динаміці.

Сьогодні децентралізація призвела до становлення в Україні інституту місцевого самоврядування, оскільки формування нової структури адміністративно-територіального устрою держави та засад функціонування нових базових одиниць цієї системи спричинило значні зміни у життєдіяльності суспільства, а отже призвело до трансформації усталених інституцій: норм, правил, звичаїв та традицій у поведінці мешканців громад, що у свою чергу сформувало нагальну потребу формування нових інститутів та трансформацію вже існуючих згідно з сучасними тенденціями та вимогами часу.

Оскільки основна роль інститутів полягає у структуруванні суспільного життя, оптимізації певних процесів взаємодії, надання новим реаліям таких форм, що вкладатимуться у сформовану систему соціальних цінностей, то формування інституційного забезпечення розвитку територіальних громад відбувається за трьома основними напрямками: правове регулювання, організаційно-економічне забезпечення та комунікаційно-координаційна діяльність (рис. 1.4). в розрізі виокремлених напрямів сформовано перелік інституцій, які сприятимуть налагодженню взаємодії між різними рівнями влади та покликані вирішувати низку питань пов'язаних із розвитком територіальних громад та забезпеченням їх конкурентоспроможності.

Рис. 1.4. Інституційне забезпечення розвитку територіальних громад за напрямками

*розроблено автором

Правове регулювання є першим і найважливішим елементом інституційного забезпечення розвитку територіальних громад, оскільки створює головні межі та умови їх формування та функціонування. Нормативно-правове поле децентралізації продовжує формуватися, пройшовши, однак, головний етап визначення меж повноважень, прав та обов'язків об'єднаних територіальних громад у структурі органів влади в Україні, а також створення базових механізмів функціонування нових адміністративно-територіальних одиниць.

Відповідно до Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [29], що була прийнята в квітні 2014 р. і базувалась на засадах Європейської Хартії місцевого самоврядування та чинної на той момент Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», передбачалось два етапи проведення децентралізації: перший впродовж 2014 р., коли мало відбутись

створення законодавчої бази формування та функціонування нових територіальних громад, та другий з 2015 р. по 2017 р., що передбачав стандартизацію та уніфікацію публічних послуг для населення, які надаються на рівні місцевої влади, проведення реорганізації роботи органів місцевого самоврядування з подальшими місцевими виборами у межах нової системи, забезпечення громад схемами планування території і генеральними планами території. Однак, затверджені рамки реформ не були дотримані.

На практиці, перший етап децентралізації тривав з 2014 р. до 2019 р. Впродовж цих п'яти років паралельно відбувалось формування законодавчого підґрунтя децентралізації та об'єднання і функціонування нових територіальних громад (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Етапи проведення децентралізації в Україні та їх законодавче забезпечення

Етап	Характеристика етапу	Нормативно-правові акти щодо децентралізації
2014-2019рр.	- Створено законодавче забезпечення проведення децентралізації в межах чинної Конституції; - Внесено необхідні зміни для забезпечення функціонування сформованих територіальних громад та виконання покладених на них обов'язків. - Сформовано систему інституційного забезпечення проведення децентралізації.	Постанова КМУ «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» з Планом заходів щодо реалізації Концепції. Постанова КМУ «Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад». Закони про внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України. Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Закон «Про співробітництво територіальних громад». Закон «Про засади державної регіональної політики». Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень у сфері архітектурно-будівельного контролю та удосконалення містобудівного законодавства». Постанова Президента «Про Раду регіонального розвитку» Розпорядження Голови ВРУ «Про Парламентський офіс місцевого самоврядування» Наказ Мінрегіон «Про утворення Експертної ради з питань децентралізації, місцевого самоврядування та регіональної політики» Постанова КМУ «Про утворення Міжвідомчої координаційної комісії з питань регіонального розвитку» Пакет законів щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг.

Продовження табл.1.3.

2020-2021рр.	• Змінено систему адміністративного устрою території України; • Внесено зміни до Виборчого Кодексу України, згідно з яким проведено чергові місцеві вибори в усіх нових громадах восени 2020 р.; • Очікується прийняття низки важливих законів, що посилять децентралізацію та закріплять її принципи в Основному Законі держави.	Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення територій та адміністративних центрів територіальних громад» Постанова ВРУ «Про утворення та ліквідацію районів» Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення виборчого законодавства» Постанова ВРУ «Про призначення чергових місцевих виборів у 2020 році» Указ Президента «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 квітня 2021 року «Про заходи державної регіональної політики на підтримку децентралізації влади» Інші закони, постанови, накази щодо забезпечення децентралізації державної влади.
--------------	---	---

*Складено на основі [36]

Другий етап реформ розпочався у 2020 р. і має завершитись у 2021 р.. Варто відмітити, що наявні нормативні документи, що забезпечили проведення децентралізації та регулюють діяльність ОТГ не вирішують всього спектру питань щодо оптимізації реформ. Тому, відповідно до завдань другого етапу планувалось прийняття змін до Конституції України і низка важливих законів, зокрема: «Про засади адміністративно-територіального устрою України», у новій редакції «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Щодо державного нагляду за законністю рішень органів місцевого самоврядування», «Про місцевий референдум» та інші.

Так, прийняття нового Закону «Про засади адміністративно-територіального устрою України» дозволить вирішити кілька нагальних питань. Наразі остання версія законопроекту, що розглядалась Верховною Радою України, визначала засади, на яких має ґрунтуватися адміністративно-територіальний устрій України, види населених пунктів, систему адміністративно-територіальних одиниць,

повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань адміністративно-територіального устрою, порядок утворення, ліквідації, встановлення і зміни меж адміністративно-територіальних одиниць та населених пунктів, запровадження в дію Державного реєстру адміністративно-територіальних одиниць та населених пунктів України [159].

Нова редакція закону «Про службу в органах місцевого самоврядування» пережила декілька спроб бути прийнятою різними скликаннями Верховної Ради. Цей закон мав би забезпечити системне оновлення Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», зокрема щодо: врегулювання статусу службовців місцевого самоврядування та виборних посадових осіб місцевого самоврядування; забезпечення політичної нейтральності службовців місцевого самоврядування; адаптації основ служби в органах місцевого самоврядування до концептуальних підходів, закладених Законом України «Про державну службу» [35]. Без цих змін місцеве самоврядування не матиме достатніх можливостей та підґрунтя для підвищення ефективності роботи органів місцевого самоврядування, сприятиме залученню висококваліфікованих кадрів. Наголосимо, що проблема фахового забезпечення керівних органів громад є однією з ключових проблем, яку визначають міжнародні експерти щодо успішності децентралізації в Україні.

Важливим кроком законодавчого регулювання сучасних реформ має стати прийняття передбаченого вищезгаданою Концепцією Закон України «Щодо державного нагляду за законністю рішень органів місцевого самоврядування». Згідно положень цього законопроекту має бути сформований інститут префекта. Прийняття цього закону створить умови для обмеження зловживань влади на місцях та покращення взаємодії регіональних та місцевих органів влади. Передбачена Концепцією робота префекта мала б спряти контролю за рішеннями органів місцевого самоврядування та їх відповідності чинному законодавству. У рамках проведення реформи з децентралізації влади на місця передано значні ресурси та повноваження, ефективність використання яких значною мірою залежить від організації контролю за виконанням законів, рішень, розпоряджень

та інших документів. Тому систематичний контроль є необхідною умовою виявлення та усунення недоліків у діяльності органів місцевого самоврядування та причин, що їх породжують [158].

Активна участь населення у житті громади є важливим елементом децентралізованої системи управління. Одним із методів отримання громадської думки з питань пов'язаних із функціонуванням громади є проведення місцевого референдуму, саме тому прийняття закону «Про місцевий референдум» є важливим. Такий закон мав би визначити процедуру проведення місцевих референдумів, перелік питань з яких він може бути проведений та статус отриманих результатів. Як спосіб реалізації права територіальної громади на безпосереднє вирішення питань місцевого значення - місцевий референдум, у разі прийняття відповідного закону стане ще одним механізмом демократизації держави.

Більш детальне висвітлення законодавчого підґрунтя регулювання діяльності ОТГ подано в Додатку А, таблиця А.1.

На сучасному етапі реалізації реформи регулювання розвитку ОТГ в рамках наявного законодавства забезпечується різними державними установами, міжнародними та вітчизняними об'єднаннями експертів та активістів. Серед них, зокрема Рада регіонального розвитку при Президенті України, Міжвідомча координаційна комісія з питань регіонального розвитку, Цільова команда реформ з питань децентралізації, місцевого самоврядування та регіональної політики при Мінрегіоні, експертна група з питань законодавчого забезпечення децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування (державні органи), а також всеукраїнські асоціації органів місцевого самоврядування (Асоціація міст України, Асоціація об'єднаних територіальних громад, Асоціація сприяння самоорганізації населення, тощо, експерти від урядів європейських країн та міжнародних організацій (ULEAD, DESPRO, OECD та інших). Останні приймають активну участь у розробці пропозицій щодо удосконалення існуючого законодавства і напрацюваннях нових нормативно-правових актів у сфері децентралізації державної влади.

Питаннями організаційно-фінансового забезпечення розвитку територіальних громад опікуються міжнародні програми та фонди: USAID DOBRE, U-LEAD, DESPRO, SKL, PLEDDG, програма Ради Європи «Децентралізація і реформа місцевого самоврядування в Україні», DECIDE та інші; Державний фонд регіонального розвитку; місцеві цільові програми, державні цільові програми з розвитку щодо автомобільних доріг, інформатизації, енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива, тощо. Важливим джерелом фінансових ресурсів для розвитку ОТГ можуть бути кошти залучені від фізичних та юридичних осіб у межах фінансування певних проектів, кредитні кошти та кошти залучені з інших джерел передбачених законодавством. Необхідно відзначити, що зміни внесені до Бюджетного та Податкового кодексів, а також ряду інших нормативно-правових актів створили умови для забезпечення спроможності територіальних громад.

Слід відмітити, що залучення фінансових ресурсів із більшості зовнішніх джерел вимагає від територіальних громад не лише наявності документації з реалізації певного проекту, але й розроблення стратегії їх розвитку та плану заходів з її реалізації. Така вимога відповідає рекомендаціям Мінрегіону із наказу «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо формування і реалізації прогнозних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади» від 2016 р. [150]. Згідно цих рекомендацій, в основі планування соціально-економічного розвитку громади лежить модель програмно-цільового управління, тобто кожна громада має сформувати систему прогнозних та програмних документів соціально-економічного розвитку (стратегії, плани, програми, тощо). Варто зауважити, що ці стратегії та програми мають відповідати засадам Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки [23], яка передбачає зміну підходу до реалізації державної політики на та визнання її об'єктом територію зі специфічним набором соціальних, просторових, екологічних та економічних особливостей.

Зазначимо, що конкурентоспроможність територіальних громад є однією з основних цілей формування стратегій їх розвитку. Стратегія територіальних громад передбачає визначення довгострокових, середньо та короткострокових цілей розвитку громади, які мають реалізовуватись на основі планів, проектів та програм, які спрямовані на досягнення її стратегічних цілей. Стратегія оформлюється з врахуванням ряду вимог (рис. 1.5), що направлені на підвищення її ефективності.

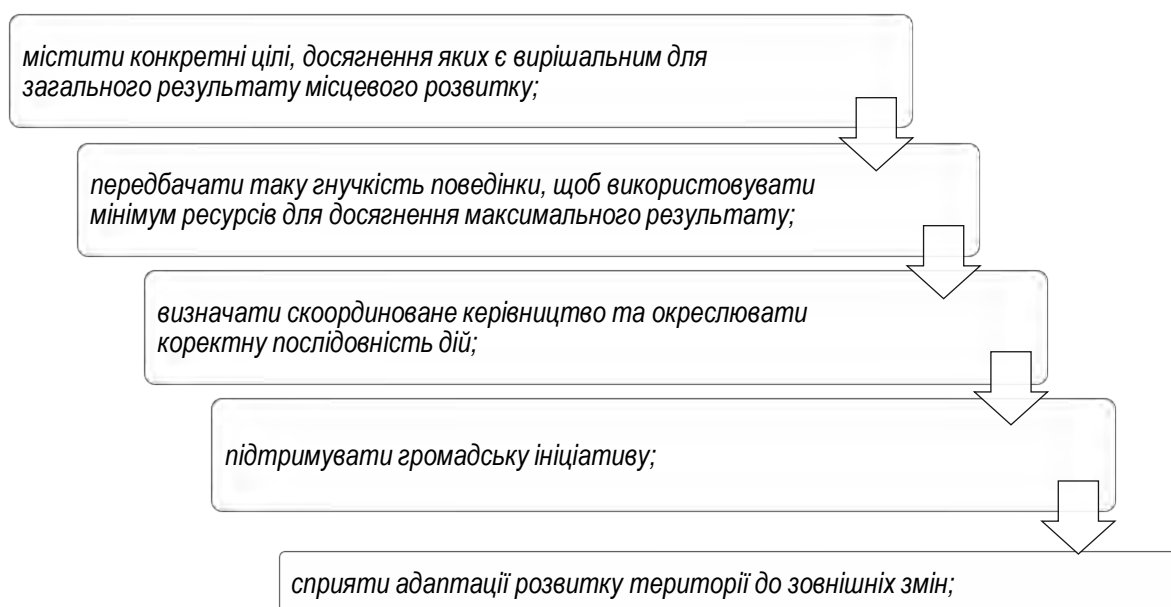

Рис. 1.5. Основні вимоги до визначення цілей стратегій територіальних громад*

*Складено автором на основі [141]

Основні етапи розробки стратегій територіальних громад (рис. 1.6).

Перший етап (організаційний) починається із готовності влади та громади професійно працювати над підготовкою місцевої стратегії. На цьому етапі приймається рішення про необхідність створення такого документу, вибираються експерти (консультанти), залучається активна громада та формується комітет стратегічного планування (експертний комітет), а також розробляється графік роботи та створюються всі умови для забезпечення організованого системного процесу.

Рис. 1.6. Основні етапи розробки стратегічного плану розвитку територіальних громад*

*Складено на основі [141]

Другий етап передбачає дослідження середовища, пов'язаний із діагностикою стану розвитку території, виявленням проблем та можливостей у громаді. Він опирається на дані статистики та опитування. Важливим компонентом цього етапу є компетентність та інтелект залучених учасників стратегічного планування, професійність експертів (консультантів), тому що завдяки саме аналітичній роботі, з використанням об'єктивних та суб'єктивних даних, треба створити документи, які найкращим чином відображатимуть ситуацію в території, виявлять конкурентні переваги громади, розкриють потенціал та можливості зростання територіальних громад.

Аудит місцевих ресурсів та діагностика соціально-економічного потенціалу громади та визначені на основі цього аналізу її конкурентні переваги, а також виявлені проблеми (слабкі сторони) дозволять сформулювати стратегічні цілі розвитку громади. Представлення результатів аналізу та спільне обговорення з громадою допоможе у прийнятті колегіальних рішень щодо пріоритетності вирішення певних проблем громад і розробки стратегічного плану дій. Цей етап є ключовим. Результати напрацювання етапу є чи не найважливішим етапом розробки стратегії.

Третій етап — це формування планів дій. Цілі стратегії розвитку територіальної громади мають бути сформовані у такій послідовності: бачення; пріоритетний напрямок; стратегічні цілі; оперативні цілі; заходи (проекти, програми чи завдання). Оперативні цілі мають бути представлені заходами у вигляді міні проектів чи програм із розписаними завданнями, персоніфікацією виконавців, термінами виконання та бюджетом. На цьому етапі багато залежить від консенсусу влади та учасників розробки стратегії, можливостей створення публічно приватних партнерств, пошуку зовнішніх джерел фінансування для реалізації цілей стратегії у майбутньому.

Четвертий етап — це заключний етап у процесі розробки стратегії, але стартовий етап у процесі її реалізації. Заключний етап включає: процедуру затвердження стратегічного плану та організацію роботи з моніторингу за його реалізацією. Після затвердження стратегічного плану необхідно організувати систему моніторингу та забезпечити щорічне звітування перед громадськістю. Для цього варто розробити індикатори, за якими буде проводитись моніторинг і вимірюватись успішність виконання заходів та досягнення цілей. Виявлені у процесі моніторингу відхилення можуть коригуватися. Найбільш придатними до коригування є оперативні цілі, заходи, проекти та програми, терміни їх виконання та обсяги і джерела фінансування, найменше — пріоритетні напрями. Зміна пріоритетних напрямів тягне за собою зміну стратегічного плану.

Обов'язковою вимогою реалізації стратегії розвитку територіальних громад є звітування про поетапну реалізацію стратегії. Однак, наскільки успішні ці відносини варто оцінювати за критеріями, відображеними на рис.1.7.

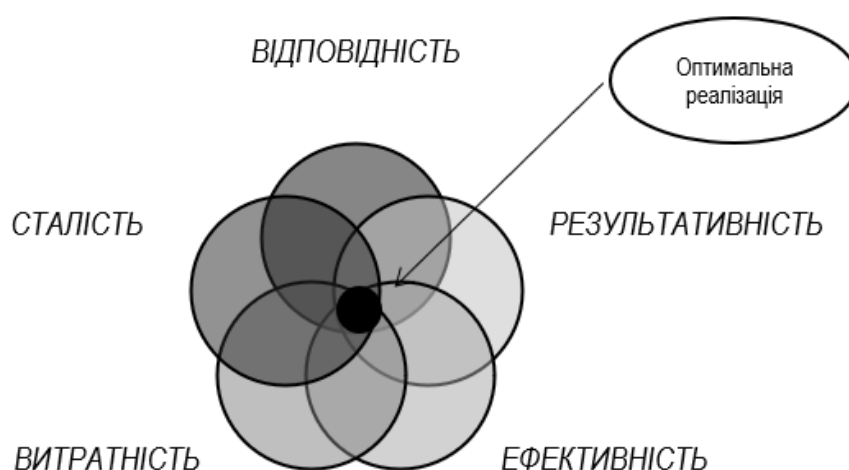

Рис. 1.7. Критерії оцінювання успішності реалізації стратегії розвитку територіальних громад територіальних громад*

*Складено на основі [55]

Розглянемо детальніше вищенаведені критерії. Так за критерієм відповідності оцінюється те, на скільки стратегічний план відповідає державним пріоритетам, функціям і планам діяльності органу влади, який відповідає за його реалізацію.

За критерієм результативності оцінюється ступінь досягнення встановлених цілей та їх вплив на цільову групу (групи). Даний критерій передбачає два типи досягнень:

1. Короткострокові досягнення – це кількісні показники проміжних досягнень (підготовлений продукт). Прикладом показника може бути кількість безробітних, які пройшли програму перепідготовки чи створене агентство залучення інвестицій.

2. Довгострокові досягнення – це кінцеві результати (вплив запланованої дії). Прикладом показника може бути кількість безробітних, які після перепідготовки започаткували бізнес чи отримали роботу за новою спеціальністю, збільшення кількості потенційних інвесторів, які хочуть вести бізнес на території.

Критерій ефективності вказує на кількість витрачених ресурсів на одиницю результату, який бажано порівнювати з попередніми чи плановими показниками, прийнятими нормами та стандартами, показниками в інших територіальних

громадах, організаціях, у середньому по області чи Україні. Прикладом показника може бути вартість перепідготовки одного безробітного, вартість створення та утримання агенції залучення інвестицій, вартість збирання та вивезення однієї тони сміття тощо.

Критерій витратності визначає загальну кількість ресурсів (фінансових, матеріальних, людських та інших), витрачених на досягнення результату, загальну вартість та масштаб проекту. Прикладом критерію може бути: кількість продукції, виробленої новоствореними бізнесами; співвідношення залучених інвестицій та вартості утримання агенції по залученню інвестицій; виробнича площа, необхідна для отримання результату; вартість використаних матеріалів.

За критерієм сталості оцінюється спроможність продовження дії виконаних програм та проектів стратегічного плану після завершення дії впливу. Наприклад, створений та підтриманий органами місцевого самоврядування центр залучення інвестицій через певний період, після завершення проектної підтримки, продовжує працювати і повноцінно виконувати свою функцію [209].

Вдало обрана стратегія розвитку територіальної громади сприятиме підвищенню її конкурентоспроможності.

Від початку формування ОТГ в Україні, з метою підтримки децентралізації та полегшення громадам перехідного періоду до нових умов функціонування, численні експерти у галузі стратегічного планування разом з вітчизняними і міжнародними організаціями видали низку посібників з рекомендаціями щодо розробки цих стратегічних документів, а також ініціювали проведення тренінгів з обміну досвідом та надання практичних порад в сфері стратегічного планування місцевого розвитку.

Сьогодні громади активно розробляють стратегії, однак їх якість не відповідає вимогам і не забезпечує функціональної значимості цього документу. Таке становище пов'язане із низкою проблем, серед яких відзначимо наступні:

1. Процес створення стратегій, планів, програм має ознаки формальності і не може бути ужитковою інструкцією для дій місцевої влади та громади, а отже не несе в собі реальної користі й не направлений на розвиток.

2. Не реалістичність впровадження визначених пріоритетів, оскільки часто передбачені заходи чи проекти не мають прив'язки до наявних у громаді ресурсів. Розосередження уваги на велику кількість проблем, які потребують вирішення і не здатність виявити найнагальніші з них, а також фокус на «залатування дір», замість уваги до створення точок зростання, призводить до неможливості реалізувати задекларовані пріоритети та конкретні заходи з їх реалізації. У цьому контексті варто також зауважити невідповідність стратегічних документів від цільових програм розвитку, які є одним з основних інструментів розвитку громад. Доволі часто створені стратегічні пріоритети жодним чином не перетинаються із цільовими програмами, а тому останні не можуть розглядатись як джерело для залучення коштів.

3. Низький рівень залученості громадськості та особливо представників бізнесу до розробки стратегій, що знижує якість та реалістичність впровадження запланованих заходів та проектів. Це обумовлює невідповідність очікувань населення щодо результатів, а також значні проблеми із реалізацією проектів, у яких не зацікавленні інвестори.

4. Нерозуміння громадами своїх конкурентних переваг, що призводить до помилок у визначенні пріоритетів розвитку. У більшості громад ця проблема пов'язана із відсутністю кваліфікованих кадрів, що могли б створювати якісні стратегії, базуючись на сучасних знаннях і доведень практиці.

5. Низька якість моніторингу стратегії, який, як правило, здійснюється шляхом представлення звіту з загальною інформацією щодо поточної діяльності органів місцевого самоврядування і не містить даних про очікувані результати реалізації операційних цілей стратегії згідно визначених часових орієнтирів та індикаторів.

Ці та інші проблеми стратегування розвитку громад можуть бути вирішені у разі залучення до процесів розробки стратегій наукових та інших організацій, а також експертів-представників регіональних органів влади. Прикладом такої практики є активна участь департаментів економічної політики при обласних державних адміністраціях, що володіють достатнім досвідом та кадровим

забезпеченням для надання допомоги громадам, що уперше стикаються з необхідністю визначення стратегічних пріоритетів, конкурентних переваг та заходів не тільки щодо вирішення нагальних соціально-економічних проблем, а й нарощення потенціалу громад.

Переходячи до комунікаційно-координаційного забезпечення розвитку територіальних громад, варто зауважити, що інституційні зміни за цим напрямом відбуваються достатньо активно, адже діалог між громадами та органами центральної та регіональної влади, між громадами та науково-експертним середовищем, а також між самими ОТГ дозволяє швидше імплементувати зміни зумовлені децентралізацією.

Співробітництво громади із цими інституціями здійснюється у наступних формах:

1. Делегування виконання окремих завдань;
2. Реалізації спільних проектів;
3. Спільного фінансування (утримання) підприємств, установ та організацій комунальної власності;
4. Утворення спільних комунальних підприємств, установ та організацій;
5. Утворення спільного органу управління [216, с. 85].

З метою організації та оптимізації комунікаційно-координаційної діяльності створено низку державних органів, таких як Регіональні офіси з питань впровадження реформ у сфері місцевого самоврядування, децентралізації повноважень органів виконавчої влади, Агенції регіонального розвитку, Парламентський офіс місцевого самоврядування та інші.

Регіональні офіси з питань впровадження реформ у сфері місцевого самоврядування, децентралізації повноважень органів виконавчої влади створені на основі Меморандуму про узгодження мети діяльності у впровадженні реформи місцевого самоврядування між Всеукраїнською асоціацією органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України» і Міністерство розвитку громад та територій України, надає організаційну, консультативну, інформаційну допомогу з впровадження реформ у сфері місцевого самоврядування,

децентралізації повноважень органів виконавчої влади з метою посилення інституційного, адміністративного та експертного забезпечення реформи на місцевому і регіональному рівні. Робота офісів також спрямована на здійснення моніторингу впровадження реформ на регіональному рівні, узагальнення інформації щодо проблемних питань та внесення пропозицій Уряду щодо шляхів їх вирішення [156].

Важливими інституціями, які виконують координаційно-комунікаційну функцію у розвитку територіальних громад є Агенції регіонального розвитку створені відповідно до положень Закону України «Про засади державної регіональної політики» та постанови КМУ «Про затвердження Типового положення про агенцію регіонального розвитку». Основними функціями цих агенцій є [22]: сприяння у: реалізації суб'єктами регіонального розвитку регіональної стратегії розвитку та виконанні плану заходів з її реалізації, програм і проектів регіонального розвитку; залученні інвестиційних та кредитних ресурсів, міжнародної технічної допомоги для регіонального розвитку; створенні умов для інституційного та інфраструктурного розвитку регіону; участь у: проведенні моніторингу стану виконання у регіоні завдань, визначених Державною стратегією регіонального розвитку, плану заходів з реалізації регіональної стратегії розвитку, програм і проектів регіонального розвитку тощо.

З метою посилення зв'язків Верховної Ради України з органами місцевого самоврядування, їх асоціаціями, територіальними громадами, надання інформаційно-консультативної допомоги органам місцевого самоврядування, створено Парламентський офіс місцевого самоврядування, діяльність якого спрямована на організацію зустрічей керівництва ВРУ, голів відповідних комітетів ВРУ з посадовими особами місцевого самоврядування, депутатами місцевих рад, представниками територіальних громад, асоціацій органів місцевого самоврядування, а також заходів за участі представників Європейського Парламенту, вищих та місцевих представницьких органів зарубіжних країн, експертів з метою поширення кращого світового досвіду організації місцевого самоврядування та його законодавчого забезпечення,

децентралізації влади, реформування місцевого самоврядування [30]. Також Офіс узагальнює ініціативи та пропозиції органів місцевого самоврядування, їх всеукраїнських асоціацій, територіальних громад з питань законодавчого забезпечення розвитку територіальних громад та вносить їх на розгляд Голові ВРУ; сприяє роботі представників органів місцевого самоврядування з електронними інформаційними, бібліотечно-бібліографічними ресурсами ВРУ, Європейського Парламенту, представницьких органів інших країн тощо; організовує присутність представників органів місцевого самоврядування на пленарних засіданнях ВРУ, парламентських слуханнях, інших заходах; сприяє взаємодії органів місцевого самоврядування та місцевих органів влади з Інститутом законодавства ВРУ, Парламентським видавництвом, періодичними виданнями ВРУ, Державним підприємством Парламентський телеканал "Рада" щодо організації спільних проектів.

Окрім створених установ, державою створено базис для співпраці громад між собою через підписання договорів про співробітництво та укладання меморандумів про співпрацю. Станом на 02.07.2021 було підписано 719 угод про співробітництво громад у різних сферах [185].

Міжмуніципальне співробітництво є дієвим механізмом співпраці у практиці країн ЄС, де виділяють чотири базові типи організації міжмуніципального співробітництва (рис. 1.8).

В загальному розумінні, міжмуніципальне співробітництво – це можливість для громад через спільні дії досягати розвитку та поліпшення умов життя. Найбільш актуальним, на сучасному етапі, є партнерство сіл та міст, яке за визначенням Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), являє собою систему, прив'язану до території, де сільські та міські громади співіснують, і пов'язані між собою одним, або більшою кількістю функціональних зв'язків (комунікації, системи створення доданої вартості, демографічні, природні ресурси тощо) [232].

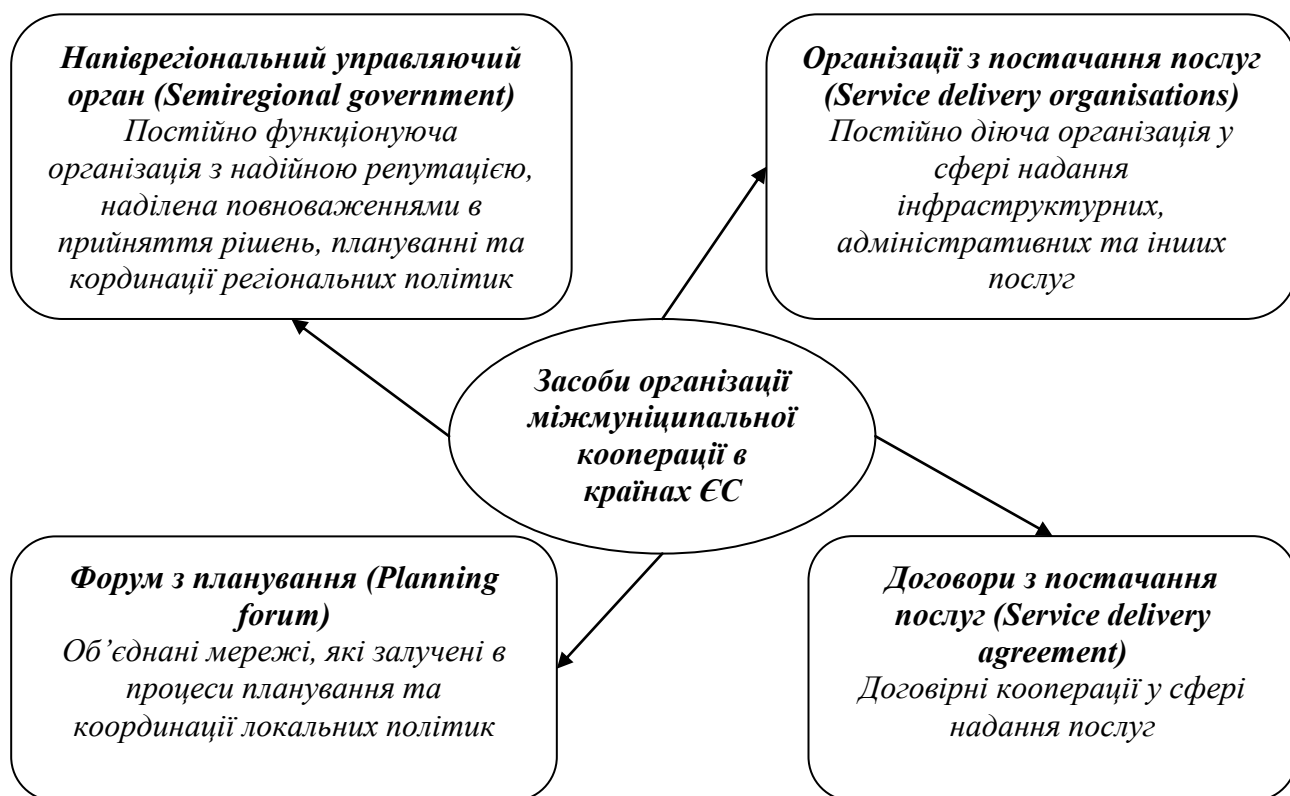

Рис. 1.8. Організації міжмуніципальної кооперації в країнах ЄС*

*Складено автором на основі [203, С.14]

Головною метою міжмуніципального співробітництва є залучення до співпраці функціональних територій, тобто адміністративних одиниць, або їхніх частин, пов'язаних економічними, соціальними, екологічними, інфраструктурними точками взаємодії, інтересами, або участю в коопераційних, логістичних та інших ланцюгах. Крім того, при здійсненні такого співробітництва, обов'язковим є врахування необхідності поліпшення добробуту і підвищення функціональності територій під час організації співпраці між ними, що відповідає положенням сучасної європейської політики зближення (Cohesion policy) [230; 233].

Експерти OECD, при прийнятті рішення про організацію співробітництва сільської та міської громади, радять звернути увагу на [203, С.14-16; 232]:

- наявність взаємозв'язків між міською та сільською територією (чи є функціональний регіон на цій території);
- передбачити прийнятний для локальних особливостей спосіб представництва в колегіальному органі управління всіх територій (міських та

сільських), які співпрацюватимуть;

- конкретизувати умови, мету та завдання для співробітництва, які враховують спільні інтереси і міських, і сільських громад;
- передбачити ініціативи, вектори та дії, які б дозволяли отримувати колективні вигоди для міських та сільських партнерів;
- визначитись з організаційною формою, яка б найкраще дозволяла реалізувати цілі співробітництва та полегшувала б співпрацю і досягнення цілей співробітництва

Що стосується міжмуніципального співробітництва в Україні, то його правові основи закладено в Законі України «Про співробітництво територіальних громад» від 17.06.2014 № 1508-VII, в якому зазначено, що «співробітництво територіальних громад - відносини між двома або більше територіальними громадами, що здійснюються на договірних засадах у визначених цим Законом формах з метою забезпечення соціально-економічного, культурного розвитку територій, підвищення якості надання послуг населенню на основі спільних інтересів та цілей, ефективного виконання органами місцевого самоврядування визначених законом повноважень» [17].

Основними принципами міжмуніципального співробітництва визначено наступні принципи:

- 1) законності;
- 2) добровільності;
- 3) взаємної вигоди;
- 4) прозорості та відкритості;
- 5) рівноправності учасників;
- 6) взаємної відповідальності суб'єктів співробітництва за його результати.

Законодавчо визначено, що суб'єктами міжмуніципального співробітництва в Україні є територіальні громади сіл, селищ, міст, які здійснюють співробітництво через сільські, селищні та міські ради. Співробітництво здійснюється у сферах спільних інтересів територіальних громад у межах повноважень відповідних органів місцевого самоврядування [17].

Розглянемо детальніше форми співробітництва територіальних громад в країнах ЄС (табл.1.4).

Таблиця 1.4

Реальні приклади міжмуніципального співробітництва в країнах ЄС*

Країна	Форми співробітництва
Ренн (Франція)	пряма форма сільсько-міської співпраці (з утворенням спільного координуючого органу) з делегуванням повноважень від локальних громад
Нюрнберг (Німеччина); Центральна зона Західнопоморського Воєводства (Польща) Брабант Штад (Нідерланди)	пряма форма сільсько-міської співпраці (з утворенням спільного координуючого органу) без делегування повноважень від локальних громад
Форлі-Чезена (Італія); Естремадура (Іспанія)	опосередкована форма сільсько-міської співпраці (без утворення спільного координуючого органу, найчастіше на основі контракту), але з делегуванням повноважень від локальних громад
Кастело-Бранку (Португалія); Ювяскюля та Саарієрві Вітасарарі (Фінляндія); Прага та Центральна Богемія (Чехія)	опосередкована форма сільсько-міської співпраці (без утворення спільного координуючого органу, найчастіше – на основі контракту) та без делегування повноважень від локальних громад

* Складено автором на основі [203]

В Україні законодавчо визначено, що основні форми міжмуніципального співробітництва реалізуються через:

1) делегування повноважень одному із суб'єктів співробітництва іншими суб'єктами для виконання одного чи кількох завдань, з наданням відповідних ресурсів;

2) реалізації спільних проектів, що передбачає координацію діяльності суб'єктів співробітництва та накопичення ними на визначений період ресурсів з метою спільного здійснення відповідних заходів;

3) спільного фінансування (утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності - інфраструктурних об'єктів;

4) утворення суб'єктами співробітництва спільних комунальних підприємств, установ та організацій - спільних інфраструктурних об'єктів;

5) утворення суб'єктами співробітництва спільного органу управління для спільного виконання визначених законом повноважень [17].

Що стосується реальних успішних прикладів міжмуніципального співробітництва територіальних громад в Україні, то відзначимо, що на даному етапі воно не набуло широкого розповсюдження, однак процеси співробітництва стрімко почали розвиватися на Вінниччині - вже укладено 25 відповідних угод, на Волині (створення екотехнопарку), в Івано-Франківській області (ліквідація повені, відновлення дамб, монтаж газопроводу високого тиску), в Харківській області (центр інклюзивної освіти для дітей) [181].

Окрім визначених державою механізмів взаємодії громад між собою та громад із органами центральної влади, сформувались також недержавні форми комунікації між ОТГ та експертним середовищем. Основними формами цього виду комунікацій є: проведення круглих столів, тренінгів, зустрічей, консультацій та інших заходів спрямованих як на передачу досвіду, так і формування нової свідомості громадян щодо їх ролі в процесах управління розвитком територіальних громад. Така діяльність сприяє посиленню зв'язків не тільки між ОТГ, а й між різними регіонами України та позитивно впливає на розвиток територіальних громад в цілому.

Слід відзначити, що на виконання комунікаційно-координаційних функцій спрямована також діяльність міжнародних програми і фондів, які ініціюють створення в територіальних громадах наприклад Центрів підтримки бізнесу та розвитку підприємництва, діяльність яких спрямована на проведення роз'яснювальної роботи з підприємцями, які працюють у громаді, про те, яку допомогу надає держава на відкриття бізнесу та створення робочих місць через Центри зайнятості, консультування з приводу податкового законодавства та ведення бізнесу. Такі центри, як майданчики взаємодії між місцевий бізнесом та представниками влади, були створені в низці громад за підтримки Програми Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (DOBRE).

Аналіз інституційного забезпечення реформ засвідчує наявність значної кількості інституцій діяльність яких пов'язана з регулюванням соціально-

економічного розвитку територіальних громад та вирішенням низки питань їх розвитку.

На відміну від України, в Польщі існувала значна централізація контрольних інституцій, що проводили реформу - діяв Єдиний штаб реформ («Urząd i Biuro Pełnomocnika Rządu do spraw Reformy Samorządu Terytorialnego»). При цьому:

- «Urząd» підпорядковувався безпосередньо Прем'єр-міністру,
- «Biuro» – структурі уряду.
- Паралельно у Сенаті працював Комітет з питань місцевого самоврядування («Komisja Samorządu Terytorialnego Komitetu Obywatelskiego»).
- У громадському просторі діяв Фонд розвитку місцевої демократії.

Таким чином, в Польщі реформа проводилась 4 органами, а в Україні це здійснює більш ніж 10 державних установ та організацій [75].

Зазначимо, що адміністративно-територіальний устрій України та Польщі ідентичні і базуються на трирівневій системі: область/воєводство, район/повіт, громада/гміна – як базова одиниця, яка включає один або декілька населених пунктів, і є територіальною основою здійснення місцевого самоврядування жителями населених пунктів, що розташовані на території громади, формування і діяльності органів місцевого самоврядування.

На відміну від Польщі, в Україні на початковому етапі одночасно стартували по суті дві реформи – реформа адміністративно-територіальної системи на базовому рівні (об'єднання громад) та реформа місцевого самоврядування (перерозподіл повноважень та ресурсів на користь об'єднаних громад).

Успішне впровадження польських реформ значною мірою завдячувало чіткому «поділу праці» між парламентом, урядом, експертами та неурядовими організаціями, які виступали як єдиний «штаб реформ».

Загалом відмінності в параметрах умов проведення реформ в Україні та Польщі не є суттєвими, тому немає підстав стверджувати, що реформи в Україні проводяться в кардинально інших умовах, ніж вони проходили в Польщі. Важливою відмінністю умов є те, що Польща, парламентська, а Україна парламентсько-президентська республіка, що може мати вплив на способи і

механізми прийняття рішень під час проведення реформ, та впливати на те, де знаходитимуться центри прийняття рішень.

Підсумовуючи проведений аналіз інституційно-правового та інституційно-організаційного забезпечення функціонування територіальних громад відмітимо, що воно є досить розширеним та диверсифікованим завдяки значній кількості інституцій та інституційно-правових інструментів. Децентралізація має створити рівні умови для розвитку кожної громади. Однак низка проблем у розвитку територіальних громад перешкоджають використанню конкурентних переваг через мінливість законодавства, розбіжність інтересів між апаратом управління ОТГ, мешканцями, державними органами контролю, інвесторами тощо і це обмежує їх можливості конкурувати з іншими громадами. За цих умов актуалізується проблема підвищення економічної активності громад, створення точок економічного зростання та нарощення соціального капіталу.

Висновок до розділу 1

1. На основі узагальнення філософського, соціологічного, екологічного, психологічного та економічного підходів окреслено сутність поняття «об'єднана територіальна громада», яка є первинним елементом системи місцевого самоврядування, під яким розуміється добровільне, законодавчо регламентоване об'єднання мешканців декількох розрізнених сіл, селищ чи міст в межах однієї області в одне адміністративно-територіальне утворення кероване органами місцевого самоврядування, що формує власний бюджет, володіє та використовує свій ресурсний потенціал для здійснення господарської діяльності на засадах спільності інтересів всіх її суб'єктів, розвинутих соціальних зв'язків та взаємодій з метою досягнення економічного та соціального добробуту мешканців громади. Запропоноване визначення, спрямоване на людиноцентричний підхід до визначення стратегічних цілей розвитку територіальних громад.

Основними її ознаками визнано територіальну, соціальну, майнову інтегрованість та фінансову спроможність, які забезпечують реалізацію спільних інтересів членів громади, а основними класифікаційними критеріями: розмір громад, центр громад та бюджетну достатність.

2. Обґрунтовано сутність конкурентоспроможності територіальних громад, яка розглядається як здатність громади конкурувати з іншими громадами за зовнішні ресурси (фінансові, інвестиційні, виробничі, трудові, соціальні, інноваційні) та якість послуг (адміністративних, соціальних та інших), які надаються як внутрішнім, так і зовнішнім споживачам. Фактично йде мова про рівень ресурсозабезпеченості соціально-економічного розвитку громад.

Доведено, що конкурентоспроможність ТГ можна оцінювати як в розрізі конкурентоспроможності діючих на території громади підприємств та організації, так і в розрізі конкурентоспроможності продукції, що виробляється чи вирощується на теренах ТГ.

Загалом конкурентоспроможною територіальною громадою варто вважати ту громаду, яка має достатні місцеві джерела наповнення бюджету, інфраструктурні та кадрові ресурси, є самодостатньою у плані фінансових ресурсів та виявляє позитивні тенденції соціально-економічного розвитку як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

3. Інституційно-організаційне забезпечення розвитку територіальних громад розглянуто в роботі за трьома основними напрямками: правове регулювання, організаційно-фінансове забезпечення та комунікаційно-координаційна діяльність. Відповідно до виділених напрямів сформовано перелік інституцій, які забезпечують реалізацію реформ щодо регулювання розвитку територіальних громад та сприяють підвищенню їх конкурентоспроможності та охарактеризовано спектр виконуваних ними функцій.

Виокремлено етапи розробки стратегій розвитку територіальних громад, сформульовано вимоги до визначення стратегічних цілей їх розвитку та визначено критерії оцінювання успішності реалізації стратегій.

Досліджено досвід організації співробітництва територіальних громад в країнах-членах ЄС та визначено засоби та форми міжмуніципального співробітництва.

Основні результати дослідження оприлюднені в наукових працях: [102, 103, 226].

РОЗДІЛ 2. ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Методичний підхід до оцінювання конкурентоспроможності територіальних громад

Для оцінювання конкурентоспроможності територіальних громад пропонуємо ресурси громад розділити на дві підгрупи: фінансово-економічні та людський ресурс. До першої слід віднести: фінансові, бюджетні, інвестиційні, виробничі, інфраструктурні, природні та інші ресурси. Значення людського ресурсу та соціальних умов враховується в методиці ВЕФ у загальному індексі конкурентоспроможності. Так, у дослідженні глобальної конкурентоспроможності ВЕФ за 2012 рік використовуються такі показники соціальних та інноваційних факторів: здоров'я та початкова освіта, вища освіта та тренінг, ефективність ринку праці, технологічна адаптація. Вага цих людських та соціальних умов у загальному індексі конкурентоздатності у методиці ВЕФ оцінюється у 44 % , що свідчить про їх значну роль.

Досліджуючи територіальні громади, людський ресурс доцільно виділити в окрему групу, як усвідомлення вирішальної ролі людей в розвитку територіальної громади та необхідності здійснення інвестицій у їх розвиток. Він є визначальною конкурентною перевагою соціально-економічного розвитку територіальної громади. Однією з основних функцій територіальних громад є організація надання та фінансування соціальних послуг в сфері освіти, охорони здоров'я, культури, соціального захисту та соціального забезпечення, фізкультури та спорту, тощо. Від якості наданих послуг залежить якість формування людського ресурсу. Важливою складовою людського ресурсу на рівні територіальної громади є організаційно-управлінські компетенції органів місцевого самоврядування, що забезпечують ефективність управління громадою.

Отже, конкурентоспроможнішою слід вважати громаду яка має краще ресурсне забезпечення свого розвитку та ефективніше порівняно з іншими громадами його використовує.

Територіальні громади конкурують між собою за залучення інвестиційних, фінансових, людських та інших видів ресурсів, ефективно чи неефективно їх використовують, тому їм важливо ідентифікувати власні ресурси, оцінити їх достатність та проблеми використання, виявити нестачу певних видів ресурсів, локації зосередження ресурсів в яких громада має потребу, з'ясувати конкурентів за ці ресурси, їх інтереси, правила конкуренції, налагодження комунікацій та забезпечення організаційно-інформаційного супроводу.

В умовах проведення реформи бюджетної децентралізації найчастіше територіальним громадам доводиться конкурувати за фінансово-інвестиційні ресурси. Побудова алгоритму конкуренції територіальної громади за фінансово-інвестиційні ресурси дозволить з'ясувати необхідні завдання та послідовність дії територіальної громади (рис. 2.1):

Побудова методичного підходу до оцінювання конкурентоспроможності територіальних громад базується на дотриманні ключових принципів, серед яких:

- відповідність напрямків та критеріїв оцінювання поставленій меті;
- надійність, доступність та достовірність інформаційних джерел, що використовуються для здійснення аналізу;
- обґрунтованість вибору методів та показників оцінювання, відповідність їх меті дослідження;
- співставність у часі вибраних показників, що дозволить з'ясувати динаміку та темпи змін досліджуваного об'єкту;
- повнота охоплення – вибрані напрямки та показники повинні охоплювати різні аспекти конкурентоспроможності територіальних громад;
- імплементація – проведена оцінка повинна мати практичне значення для територіальної громади.

Рис. 2.1. Алгоритм конкуренції територіальної громади за фінансові, інвестиційні ресурси

*Власна розробка автора

Аналіз та оцінку конкурентоспроможності територіальних громад запропоновано здійснювати за двома напрямки: за фінансово-економічними ресурсами та за людським ресурсом (рис. 2.2).

Нажаль, не зважаючи на те, що вектор наукових досліджень регіонального розвитку під впливом адміністративно-територіальної реформи та реформи бюджетної децентралізації було зміщено у напрямку територіальних громад, складність дослідження зумовлено обмеженістю статистичної інформації про економічну діяльність територіальних громад. Основною інформаційно базою дослідження територіальних громад є дані місцевих бюджетів, звіти, паспорти громад, тощо. Складність виникає і при аналізі динаміки показників, що зумовлено тривалим процесом формування об'єднаних територіальних громад та відсутністю динамічних рядів інформаційних даних

Рис. 2.2. Методичний підхід до оцінювання конкурентоспроможності територіальних громад

* Розроблено автором

Важливим етапом проведення оцінювання конкурентоспроможності територіальних громад є визначення напрямків та показників оцінювання, які б відповідали поставленій меті (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Показники оцінювання конкурентоспроможності територіальних громад

Напрямки		Показники
фінансово-економічні ресурси	підприємницькі ресурси	кількість суб'єктів господарювання; кількість ФОП, податкові надходження до місцевих бюджетів; надходження до місцевих бюджетів єдиного податку; надходження до місцевих бюджетів ПДФО; надходження до місцевих бюджетів акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів
	фінансово-бюджетні ресурси	рівень дотаційності бюджетів (базова/реверсна дотація) доходи місцевого бюджету на одного мешканця; частка місцевих податків в дохідній частині місцевих бюджетів; частка власних доходів в загальних доходах місцевих бюджетів; частка трансфертів в загальних доходах місцевих бюджетів
	інвестиційні ресурси	Обсяги капітальних видатків, частка капітальних вкладень у доходах бюджетів; кошти ДФРР, субвенція соціально-економічного розвитку, частка приватних інвестицій, частка іноземних інвестицій, грантові кошти тощо
	природні ресурси	рентна палата за використання природних ресурсів; земельний податок з юридичних осіб; земельний податок з фізичних осіб
	інфраструктурні ресурси	податок на майно; податок на нерухоме майно; орендна плата з юридичних осіб та фізичних осіб; субвенція на розвиток інфраструктури
людський ресурс	соціально-демографічна структура	чисельність населення, щільність населення, динаміка приросту населення, міграційний приріст населення
	формування людського ресурсу	видатки бюджету на одну особу; видатки освіти на одного учня; видатки охорони здоров'я на одну особу; видатки ЖКГ на одну особу; видатки соціального захисту та соціального забезпечення на одну особу. освітня субвенція місцевим бюджетам з державного бюджету; медична субвенція місцевим бюджетам з державного бюджету; видатки з місцевого бюджету на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа»
	управлінські ресурси	частка видатків органів місцевого самоврядування в доходах бюджету; видатки органів місцевого самоврядування на особу; оплата за надання адміністративних послуг

* Розроблено автором

Більшість ресурсів, якими володіють територіальні громади є вичерпними, а тому потребують нарощення та ведення конкурентної боротьби за їх залучення (за інвестиції, мешканців, фінансові ресурси тощо).

Конкурентоспроможність територіальних громад прямо залежить від функціонування на їхній території суб'єктів господарювання, які є основними платниками податків до місцевих бюджетів. Для більшості сільських ОТГ області характерним є низька якість комунальної, транспортної інфраструктури, поганий бізнес-клімат, що сприяло зосередженню підприємницьких структур в обласному центрі, та більш розвинених приміських територіях. Для ОТГ Львівської області характерна значна диференціація податкових надходжень до місцевих бюджетів на одного мешканця – у 2018 р. - 15 разів! (мах. Славська ОТГ - 11823,7 грн. на особу – min. Новоміська ОТГ - 779,1 грн. на особу), а у 2020 р. диференціація зросла майже до 18 разів! (мах. Славська ОТГ - 18576,7 грн. на особу – min. Новоміська ОТГ – 1035,6 грн. на особу) (табл.2.2.,додаток К). Також значною є диференціація за єдиним податком (15,2 рази). За цим показником істотно дистанціюється від інших громад Підберізька ОТГ (2734,7 грн. на особу при середньому 518,9 грн. на особу).

Таблиця 2.2

Показники економічної діяльності суб'єктів господарювання ОТГ Львівської області, 2018-2020 рр.

	кількість ФОПів, осіб	податков і надходж ення місцевих бюджетів в на особу, 2020р., грн.	ПДФО на особу, 2020 р., грн.	єдиний податок на особу, 2020 р., грн.	темп зростанн я податков их надходж ень 2020до 2018рр., %	темп зростанн я ПДФО, 2020 до 2018 рр, %	темп зростанн я єдиного податку, 2020 до 2018 рр, %
Бабинська	34	3141,2	753,8	194,9	117,0	113,4	253,6
Бісковицька	45	2091,1	1238,9	282,4	128,7	151,1	156,4
Вільшаницька	23	1532,4	730,7	502,1	164,9	157,3	239,7
Воле-Баранецька	43	1100,1	637,2	212,7	130,3	148,7	123,7
Гніздичівська	52	2887,5	2163,5	309,7	137,0	149,7	124,5
Грабовецька	33	1933,8	1034,4	464,2	104,3	113,6	101,1

Продовження табл. 2.2

Дублянська	24	6221,4	5091,8	359,8	309,3	635,7	104,6
Заболотцівська	21	5719,4	4188,3	523,5	192,6	264,9	79,7
Луківська	29	1237,0	743,1	180,9	148,8	199,8	175,6
Міженецька	19	1309,5	640,6	202,3	115,7	111,6	199,0
Новокалинівська	60	4849,3	3675,6	310,9	151,1	148,8	153,0
Новоміська	49	1035,6	515,1	180,9	132,9	135,5	163,1
Новострілищанська	21	2551,9	1191,0	425,8	101,5	174,5	80,5
Тростянецька	66	4962,5	1911,0	645,7	118,6	148,6	107,5
Чукв'янська	26	1722,2	1078,0	218,5	139,3	165,7	143,8
Ходорівська	208	2960,2	1513,1	564,6	133,1	137,0	107,3
Мостиська	179	2762,2	2083,2	521,7	115,3	139,9	133,2
Судовишнянська	90	2357,7	1117,8	512,6	127,9	138,6	128,5
Нижанковицька	20	2222,7	1427,9	231,4	136,4	127,3	129,3
Давидівська	102	7443,6	3256,7	1011,8	158,9	151,3	153,2
Жовтанецька	70	4693,6	3419,5	564,7	138,5	145,5	193,7
Шегинівська	44	4871,6	2413,6	343,8	121,7	147,4	102,3
Великолюбінська	79	4364,2	3259,4	505,3	237,0	411,5	93,4
Магерівська	58	1441,2	918,5	327,3	135,3	125,6	163,4
Розвадівська	81	2572,2	1060,8	533,4	143,5	154,9	146,0
Волицька	18	6761,6	3516,9	366,4	128,0	203,2	114,1
Підберізцівська	46	7742,1	1828,9	2734,7	200,2	254,7	446,7
Солонківська	87	10397,9	1820,2	937,9	135,2	54,9	59,7
Щирецька	96	2574,6	1268,1	664,6	160,8	150,2	203,8
Рудківська	111	2647,7	1011,5	463,9	188,1	146,4	172,1
Славська	70	18576,7	17167,3	544,4	157,1	158,3	245,2
Великомостівська	113	3444,6	2699,5	299,6	135,1	139,1	138,0
Воютицька	63	1355,3	758,3	245,1	125,3	124,8	131,2
Кам'янка-Бузька	149	6028,9	4187,2	806,6	136,9	145,1	131,4
Мурованська	77	7082,8	2669,4	968,1	164,5	188,4	177,9

*Побудовано з використання даних open budget

Важливою умовою успішного розвитку територіальних громад є їх фінансова спроможність. У 2018 році ОТГ Львівської області характеризувались порівняно високим рівнем трансфертної залежності від державного бюджету (середній рівень дотаційності області 63,2%). У шести ОТГ рівень дотаційності вище 80% (рис.2.3). Три громади: Славська, Кам'янка-Бузька та Солонківська у 2018 р. перерахували реверсну дотацію до державного бюджету. У 2020р. рівень дотаційності територіальних громад області скоротився до 52,9 %, а рівень дотаційності вище 80% спостерігався лише у Воле-Бранецькій ОТГ 80,5 %,.

натомість у Славської ОТГ, Підберізіцівської ОТГ, Кам'янка-Бузької ОТГ рівень дотаційності є істотно низьким- близько 30%.

Рис.2.3. Рівень дотаційності бюджетів ОТГ Львівської області, 2018-2020 рр.

* Побудовано з використання даних open budget

Частка місцевих податків та зборів у доходах громад є сильно диференційованою від 5,8 % у Славській ОТГ до 49,5% у Дублянській ОТГ.

Серед усіх ОТГ області виділяється Славська ОТГ, рівень доходів (без трансфертів) на одну особу якої у 2020р. становив - 18744, 5 грн. при середньому по області – 4754 грн. Стрімкий розвиток громади зумовлений туристично-рекреаційним потенціалом та потужними інвестиціями у розвиток гори Захар Беркут. Водночас територіальна громада постійно зіштовхується з проблемами уникнення оподаткування зі сторони місцевого малого бізнесу, садиб зеленого туризму. Найвищими темпи зростання власних доходів на особу у 2018/2020 рр. були у Дублянської ОТГ - 323 %., Підберізіцівської ОТГ -256 % (табл.2.3).

Таблиця 2.3

Фінансові ресурси ОТГ Львівської області у 2018-2020 рр.

	частка трансфер тів в доходах місцевих бюджетів , 2018р., %	частка трансфер тів в доходах місцевих бюджетів , 2020 р. %	доходи місцевих бюджетів без трансфертів на одну особу, 2018р., грн	доходи місцевих бюджетів без трансферті в на одну особу, 2020 р., грн	базова дотаці я на особу, 2018 р. грн.,	частка місцевих податків у власних доходах місцевих бюджеті в, %	Темпи зроста ння доході в 2020 до 2018 рр, %
Бабинська	58,5	57,3	3231,0	3224,2	812,5	13,2	99,8
Бісковичська	72,8	71,1	1633,0	2246,5	605,6	23,8	137,6
Вільшаницька	85,0	76,6	936,5	1579,6	875,8	37,9	168,7
Воле-Баранецька	83,6	80,5	853,7	1185,1	837,2	35,0	138,8
Гніздичівська	63,4	47,2	2183,8	3520,9	447,6	25,5	161,2
Грабовецька	64,6	42,1	1958,6	4257,2	726,8	43,1	217,4
Дублянська	62,4	52,1	2031,5	6578,4	721,3	49,5	323,8
Заболотцівська	62,2	39,2	2973,7	5824,7	499,5	35,3	195,9
Луківська	84,7	77,2	833,8	1403,1	842,8	37,9	168,3
Міженецька	77,9	74,7	1141,3	1357,8	816,7	40,5	119,0
Новокалинівська	46,4	32,4	3261,7	5090,3	0,0	15,0	156,1
Новоміська	84,5	69,4	783,3	1750,8	897,9	43,2	223,5
Новострілищанська	62,7	57,8	2561,3	3068,1	740,8	47,7	119,8
Тростянецька	47,6	40,5	4228,2	5498,5	545,7	48,7	130,0
Чукв'янська	79,7	73,3	1280,5	2221,4	733,4	29,8	173,5
Ходорівська	63,2	54,9	2246,5	3111,9	578,2	41,6	138,5
Мостиська	57,7	58,7	2528,0	3002,1	70,8	24,0	118,8
Судовишинянська	68,1	62,2	1876,3	2668,2	777,3	39,0	142,2
Нижанковицька	72,5	52,1	1664,0	7886,4	729,2	27,6	273,9
Давидівська	48,2	35,7	4733,9	8501,3	490,3	26,5	179,6
Жовтанецька	55,7	44,7	3439,3	4943,9	273,4	23,9	143,7
Шегинівська	53,5	42	4118,1	5529,4	565,9	16,9	134,3
Великолюбінська	68,9	50,2	1907,7	4614,1	716,0	39,3	241,9
Магерівська	80,2	64,6	1070,0	2308,5	797,8	27,7	215,7
Розвадівська	69,8	60,2	1802,2	2900,1	788,9	38,3	160,9
Волицька	50,7	36,58	5284,8	7768,4	670,9	27,2	147,0
Підберізцівська	52,2	30,5	3891,9	9964,3	725,1	32,6	256,0
Солонківська	30,6	31,9	7745,5	11495,	-0,3	30,0	148,4
Щирецька	70,6	58	1616,9	2758,4	650,5	35,0	170,6
Рудківська	77,3	69,7	1453,0	2210,0	768,3	30,3	152,1
Славська	25,8	20,69	11856,1	18744,5	-2,5	5,8	158,1
Великомостівська	60,6	49,1	2584,4	3615,0	386,9	15,4	139,9
Воютицька	80,9	71,6	1122,1	1749,5	761,9	35,2	155,9
Кам'янка-Бузька	42,4	30,8	4509,2	6418,4	-0,1	25,3	142,3
Мурованська	44,6	37,2	4336,4	7425,6	488,6	25,7	171,2

* Побудовано з використання даних open budget

Незважаючи на те, що 2020 рік був роком поширення пандемії COVID -19 більшість ОТГ Львівської області демонстрували значне зростання доходів місцевих бюджетів, яке здебільшого відбувалось за рахунок податкових надходжень (рис. 2.4).

Рис.2.4. Темпи зростання доходів та податкових надходжень бюджетів 2019/2020
рр.

* Побудовано з використання даних open budget

Найвищі результати темпів зростання доходів та податкових надходжень за 2020/2019 рр. демонстрували Нижанковицька ОТГ 135,1 % та 108,5% відповідно, Дублянська ОТГ - 134,6% та 269,5%, Підберізцівська ОТГ - 124,7 % та 157,4 %, Солонківська ОТГ -123,4 % та 115,8 %. та інші. Рекорд встановила Дублянська ОТГ податкові надходження якої зросли майже у тричі! Однак наповнення бюджету відбулось не за рахунок економічного зростання, а завдяки перереєстрування Львівського обласного госпіталю інвалідів війни та репресованих імені Юрія Липи, який почав сплачувати податок з доходів фізичних осіб до бюджету громади, а не до бюджету Львова. Нажаль, територіальні громади неодноразово удаються до таких хитрощів. Це дозволяє наповнити бюджети, однак не забезпечує економічне зростання.

За роки впровадження реформи бюджетної децентралізації відбулось зростання обсягів капітальних інвестицій за рахунок місцевих бюджетів, проте їх частка порівняно з інвестиційними коштами підприємств та організацій є

незначною. Водночас існує диференціація капітальних видатків місцевих бюджетів на одну особу – 40,7 рази (мах. Нижанковицька ОТГ - 9625 грн. на особу та min. Міженецька ОТГ – 236 грн. на особу) (рис.2.5, додаток К). У 2020 році порівняно з 2018 роком сильніші ОТГ з високим обсягом капітальних видатків попри пандемію Covid-19 ще більше нарости їх (Нижанковицька ОТГ-2625 грн на особу, Солонківська 7336 грн на особу, Славська 5739 грн на особу), натомість більшість фінансово слабших ОТГ істотно знизили капітальні видатки. Традиційно місцеві бюджети фінансують видатки на ремонт закладів освіти, охорони здоров'я, водогони, водночас мізерними залишаються видатки інвестиційного характеру.

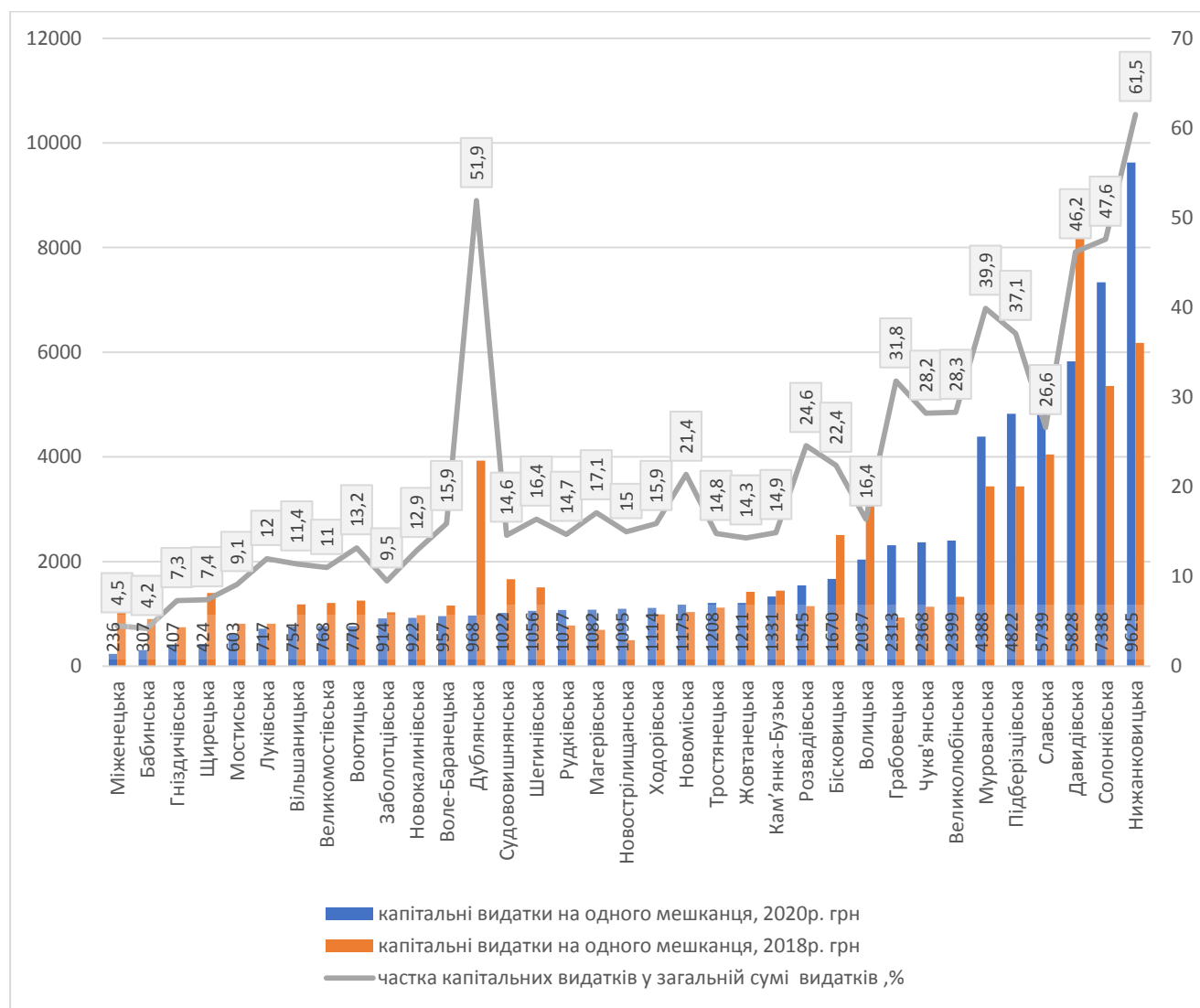

Рис. 2.5 Капітальні видатки місцевих бюджетів ОТГ Львівської області, 2018-2020

рр.

*Побудовано з використання даних open budget

Однак слід зауважувати, що місцеві та регіональні органи влади активно конкурують за залучення інвесторів, у тому числі іноземних (проведення форумів, введення у своїх структурах профільних відділів, чи посад спеціалістів, розробка інвестиційних паспортів, організація зустрічей з інвесторами, створення інвестиційно-інформаційних центрів, тощо.) Проблеми виникають через відсутність чіткої стратегії, недостатньої кваліфікації відповідальних осіб та через низьку якість інвестиційних документів. Процес залучення інвестицій досить часто плутають із участю у грантових конкурсах.

Реформа децентралізації влади створила сприятливі умови в регіонах для розвитку інфраструктури ОТГ. Громади володіють адміністративною, транспортною, соціальною інфраструктурою (школами, дитсадками, клубами), яка нерідко погано сформована, застаріла й така, що не відповідає демографічній ситуації та фінансовим можливостям її утримання місцевими органами влади. Шляхом до підвищення ефективності управління комунальним майном ОТГ є його оренда та справляння майнових податків. У 2020 р. податок на майно був найвищими у Тростянецькій ОТГ –1593,7 грн. на особу, найнижчим у Магерівській ОТГ -130,1 грн на особу (табл. 2.4, додаток К).

Таблиця 2.4

Показники функціонування та фінансування інфраструктури ОТГ Львівської області, 2018-2020рр.

	податок на майно на особу, грн		субвенція з державного бюджету на розвиток інфраструктури ОТГ на особу, грн		орендна плата з юридичних осіб на особу, грн	орендна плата з фізичних осіб на особу, грн
	2018р.	2020р.	2018р.	2020р.	2018 р.	2018р.
Бабинська	350,8	379,6	375,9	289,2	267,6	16,4
Бісковицька	207,5	220,5	324,1	249,5	49,5	19,1
Вільшаницька	145,4	198,1	425,8	329,6	85,5	21,5
Воле-Баранецька	127,1	199,0	344,1	264,1	71,1	11,5
Гніздичівська	307,3	599,5	148,0	180,0	206,6	4,0
Грабовецька	374,2	361,6	359,7	276,6	170,1	27,7
Дублянська	662,4	731,0	241,1	185,3	498,9	28,0
Заболотцівська	393,1	609,7	508,3	388,7	224,7	58,5
Луківська	213,1	294,2	356,5	272,7	155,0	28,6
Міженецька	360,3	397,8	379,1	289,6	174,5	15,7

Новокалинівська	285,0	658,7	202,0	155,1	237,8	19,4
Новоміська	227,6	311,1	378,5	289,1	176,1	24,4
Новострілищанська	692,1	715,5	346,5	264,0	536,1	25,3
Тростянецька	1458,1	1593,7	401,5	311,3	1333,6	31,9
Чукв'янська	229,5	351,6	406,0	311,2	116,8	30,3
Ходорівська	408,3	774,2	244,7	185,5	236,8	28,6
Мостиська	213,6	322,0	221,9	169,8	37,3	13,4
Судовишнянська	330,2	400,8	149,9	113,0	129,2	28,5
Нижанковицька	280,3	513,9	115,8	88,7	100,4	38,0
Давидівська	590,1	1195,3	301,7	236,7	243,2	31,8
Жовтанецька	531,9	578,2	355,8	275,5	302,7	28,8
Шегинівська	361,6	383,3	422,4	434,4	154,8	2,6
Великолюбінська	208,8	402,6	220,1	169,0	55,9	1,5
Магерівська	95,9	130,1	257,4	198,8	7,9	25,8
Розвадівська	324,1	548,3	308,5	237,1	266,6	19,6
Волицька	1117,8	1560,8	344,5	263,7	136,7	59,2
Підберізіцівська	654,1	873,4	351,6	275,6	274,3	92,8
Солонківська	750,5	226,9	315,8	257,3	123,2	14,1
Щирецька	240,1	497,5	190,4	149,0	145,9	26,1
Рудківська	170,5	291,3	215,9	166,8	94,2	22,8
Славська	430,6	602,1	328,6	253,2	69,4	29,4
Великомостівська	179,7	229,4	251,7	193,0	92,5	11,5
Воютицька	208,3	293,7	280,5	257,7	106,8	13,4
Кам'янка-Бузька	525,4	863,0	190,5	148,4	308,6	41,0
Мурованська	565,2	1084,5	291,2	228,2	203,0	126,3

* Побудовано з використання даних open budget

Важливою складовою майнових податків ОТГ є податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Місцеві органи влади самостійно регулюють ставки оподаткування за цим податком і хоча справляння його зумовлене певними труднощами, які пов'язані з визначенням об'єктів оподаткування (житлова чи комерційна нерухомість), базою оподаткування, визначення кола пільговиків та обґрунтування оптимізації надання пільг, його мобілізація дає можливість суттєво розширити власну фінансову базу багатьох органів місцевого самоврядування.

Державним інструментом підтримки розвитку інфраструктури територіальних громад є субвенція з державного бюджету на розвиток інфраструктури ОТГ, що запроваджена, починаючи з 2016 року. Сума субвенції для кожної ОТГ – індивідуальна та розраховується, виходячи з площі та чисельності сільського населення відповідної ОТГ.

Хоча у попередні роки субвенція себе виправдала, за її рахунок було здійснено видатки на розвиток низки об'єктів освіти, дорожньо-транспортної

інфраструктури, закупівлю спеціалізованих транспортних засобів тощо, проте існуючий розподіл субвенції має низку недоліків, а саме:

- існуюча формула розподілу позбавлена елементів конкуренції між територіальними громадами;
- діючий розподіл коштів сприяє нерівності у розвитку між новоствореними ОТГ та тими, які були створені раніше (2015-2017 роках). Це наслідок непропорційного щорічного збільшення кількості ОТГ та виділених з державного бюджету коштів на інфраструктурну субвенцію;
- об'єднані територіальні громади практично не використовують кошти субвенції для залучення приватних інвесторів, тобто на розроблення проектної, містобудівної та планувальної документації, переважно їх витрачають на капремонт та реконструкцію соціальної інфраструктури (шкіл, фельдшерських пунктів і т. д.) та доріг.

Іншим видом ресурсів, що дозволяють підвищити конкурентоспроможність територіальних громад є природні ресурси. До бюджетів ОТГ зараховується 100% рентних платежів за користування надрами. За 2017-2019 роки рентні платежі, що надійшли до бюджетів ОТГ Львівської області зросли у 8 разів. Цікавим є той факт, що майже 30% цих надходжень у 2018 р. надійшло до бюджету однієї Шегинської ОТГ (додаток К)

Спостерігається тенденція зростання обсягу надходжень від плати за землю до бюджетів ОТГ, однак частка цих надходжень є незначною. Резервом збільшення надходжень від цього податку є оновлення нормативно-грошової оцінки земельних ділянок, запровадження повного обліку земельних ресурсів громад, проведення інвентаризації платників податків тощо.

Другий напрямок оцінювання конкурентоспроможності територіальних громад пов'язаний з людським ресурсом, що є основною конкурентною перевагою територіальних громад. Важливим критерієм людського ресурсу територіальної громади є її соціально-демографічна структура. Молоді люди, громадські активісти є своєрідними імпульсами розвитку територіальної громади. Значна частина дітей, молоді у демографічній структурі територіальної громади свідчить

про її успішність та потенціал розвитку, тоді ж бо як старіюча громада є результатом негативних тенденцій соціально-економічного розвитку громади. Також малочисельні територіальні громади мають менші можливості та потенціал розвитку.

Нажаль, у Львівській області майже третина (27,5%) ОТГ, що функціонували у 2018 році, – це громади з чисельністю населення менше 5 тис. осіб і лише 5 % ОТГ з населенням більше 20 тис. осіб (рис. 2.6, додаток К). Серед ОТГ Львівщини, що сформовані у 2015-2017 рр. лише 20 % складають міські громади. ОТГ Львівської області є густозаселеними, середня площа яких є вдвічі меншою середньо українського значення.

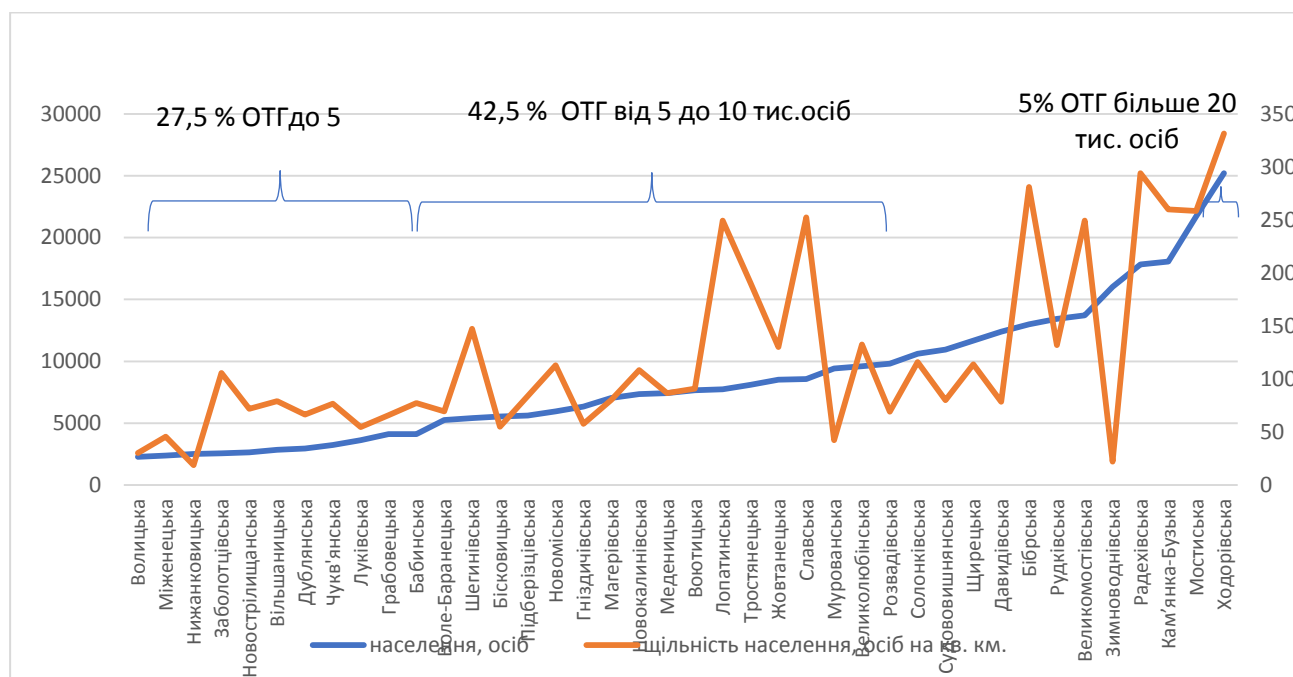

Рис. 2.6. Демографічні особливості ОТГ Львівської області, сформованих у 2015-2017 рр.

* Побудовано автором з використання даних Львівської ОДА

Важливу роль у формуванні основних параметрів людського ресурсу – здоров'я, освіти відіграють процеси налагодження надання суспільних послуг на базовому рівні (територіальній громаді). При цьому органи місцевого самоврядування отримують можливість на власний розсуд організувати надання таких послуг в громадах [201]. Тому пріоритетним напрямком розвитку ОТГ є

модернізація соціальної сфери в напрямі підвищення ефективності фінансування та якості наданих послуг. У 2020 р диференціація ОТГ Львівської області за видатками місцевих бюджетів склала 4,3 рази (мак. Славська ОТГ - 23842,5 грн, min. Міженецька ОТГ-5450,1 грн.) (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Видатки місцевих бюджетів ОТГ Львівської області у 2020 р.

	видатки на одну особу, грн	частка видатків на охорону здоров'я, %	частка видатків на освіту, %	частка видатків на ЖКГ, %	частка видатків на державне управління, %
Бабинська	7352,9	7,4	52,3	1,1	26,3
Бісковицька	7715,4	0,9	53,2	1,4	15,4
Вільшаницька	6910,2	0,4	59,5	0,5	21,3
Воле-Баранецька	6369,8	1,8	54,4	0,3	23,3
Гніздичівська	6829,4	1,0	59,6	3,5	23,8
Грабовецька	7602,6	22,3	34,4	1,8	25,1
Дублянська	13221,4	0,7	26,3	3,1	22,1
Заболотцівська	9612,0	6,8	53,0	6,3	24,9
Луківська	6145,6	1,4	63,7	0,4	18,7
Міженецька	5450,1	1,3	60,1	1,3	26,0
Новокалінівська	7384,2	5,7	50,7	1,9	29,7
Новоміська	5722,9	1,6	53,8	1,5	18,1
Новострілищанська	7468,3	0,5	54,26	1,0	19,0
Тростянецька	8711,7	4,6	52,0	5,2	33,8
Чукв'янська	8693,1	1,4	53,9	0,2	17,3
Ходорівська	7005,5	7,0	50,4	4,3	14,2
Мостиська	6984,6	0,3	62,2	4,4	11,3
Судовишанська	7140,1	6,6	55,8	4,3	16,6
Нижанковицька	15761,1	0,1	26,2	1,1	39,4
Давидівська	13455,6	0,5	31,1	3,5	18,8
Жовтанецька	8892,0	1,1	63,3	2,9	17,8
Шегинівська	9564,1	1,1	50,6	4,9	24,7
Великолюбінська	9268,9	3,1	45,0	3,2	26,6
Магерівська	6576,5	2,2	61,8	1,1	16,1
Розвадівська	6787,5	1,8	56,5	4,0	18,8
Волицька	12642,4	1,3	49,3	3,2	23,7
Підберіздівська	13673,3	1,6	29,1	8,4	21,7
Солонківська	16226,3	0,8	37,2	5,4	22,6
Щирецька	6152,9	0,8	61,3	3,2	26,3
Рудківська	7298,6	0,4	60,2	3,4	12,3
Славська	23842,5	3,0	26,6	6,0	35,2
Великомостівська	7120,5	8,3	66,6	2,9	12,2
Воютицька	6126,7	1,6	63,2	3,0	18,4
Кам'янка-Бузька	9359,1	1,9	57,3	5,5	15,9
Мурованська	11489,7	0,4	39,2	9,0	18,2

* Побудовано з використання даних open budget

Основну частку видатків місцевих бюджетів складають видатки на освіту (для більшості громад це дошкільна та загальна середня освіта). Проблемою розвитку є розгалужена мережа освітніх закладів, що не відповідає демографічній ситуації в громаді та сприяє зростанню видатків місцевих бюджетів на її утримання. Підтвердженням цього є перевищення розрахункової наповнюваності класів над фактичною, що створює проблеми фінансування загальної середньої освіти та змушує місцеві органи влади приймати рішення щодо оптимізації освітньої мережі. (рис. 2.7, додаток К).

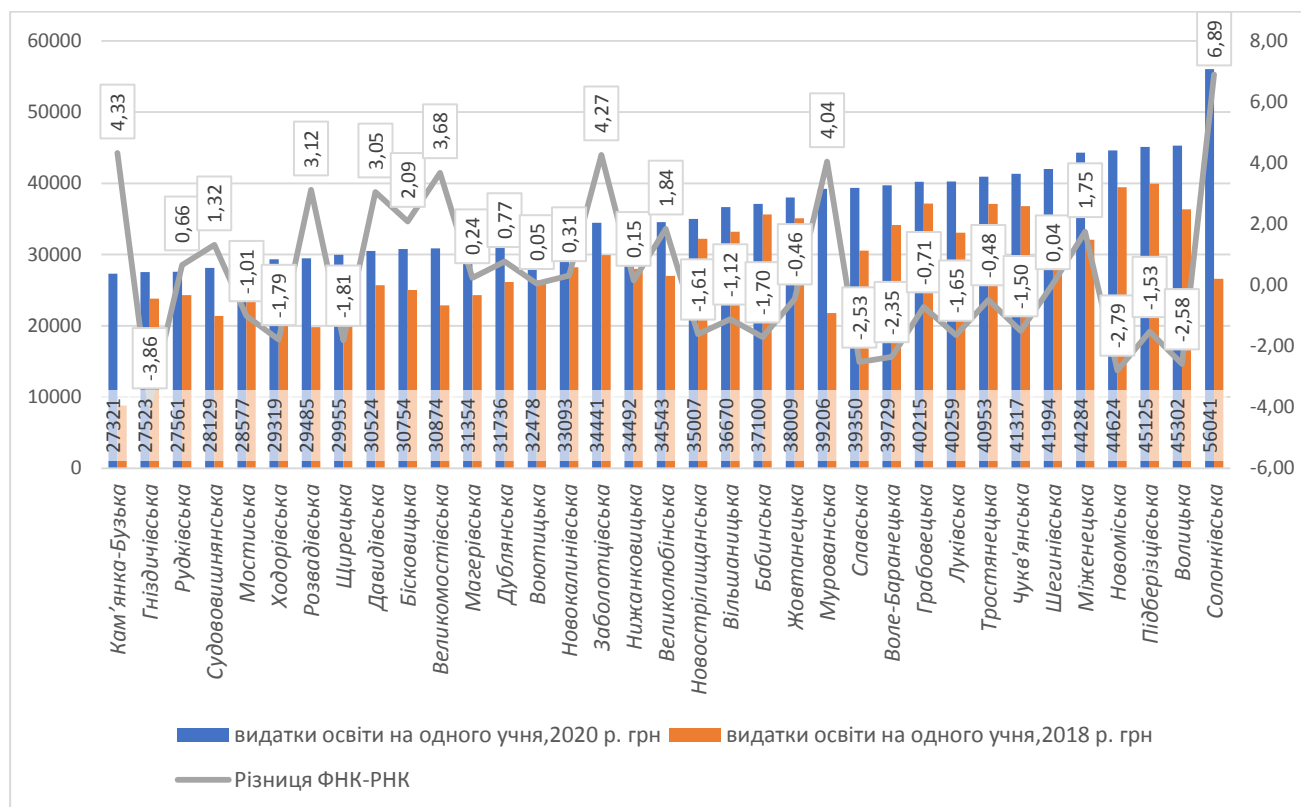

Рис. 2.7. Показники ефективності освітньої мережі ОТГ Львівської області у 2018-2020 рр.

* Побудовано з використання даних open budget

Практично усі ОТГ мають чимало викликів, пов'язаних з управлінням людськими ресурсами, пошуком професійних кадрів. Добрий клімат всередині колективу, чітка постановка завдань і контроль сприяють швидкому становленню громади і наданню якісних послуг її мешканцям, інвестиційному розвитку громади. Однак часто проблемою системи місцевого самоврядування є невідповідність між власними доходами місцевих бюджетів та видатками на

органи місцевого самоврядування: у 2018 р. частка видатків на органи місцевого самоврядування у власних доходах місцевих доходів варіювала від 16,6 % у Чуквянській ОТГ до 86,4 % у Воле-Баранецькій ОТГ. Проте впродовж 2020 року спостерігалась позитивна тенденція зниження частки видатків на державне управління у видатках бюджетів ОТГ Львівської області у 23 з 35 аналізованих ОТГ, зокрема у Грабовецькій ОТГ – на 12,3 %, Мостиській ОТГ на 8,9 %, Новострілищанській ОТГ на 8,5 % (рис. 2.8.).

Рис.2.8. Частка видатків на державне управління у видатках ОТГ Львівщини, 2018-2020р.

* Побудовано з використання даних open budget

Для з'ясування конкурентних переваг ОТГ Львівської області нами побудовано рейтинги ОТГ, що здійснено за двома напрямками (восьми блоків): а) за фінансово-економічними ресурсами та б) за людським ресурсом. Оцінювання проводилось на основі підрахунку суми балів кожної територіальної громади за показниками у блокові. Кращою визнано ту громаду, у якої за всіма показниками

максимальний бал. Громада з найвищим балом є першою у рейтинг і. т.д (табл. 2.6, табл. 2.7).

Таблиця 2.6

Рейтинг конкурентоспроможності ОТГ Львівської області, 2018р.

(бали)

	за фінансово-економічними ресурсами					за людським ресурсом		
	рейтинг ОТГ за підприєм- ницькими ресурсами	рейтинг ОТГ за фінансовими ресурсами	рейтинг ОТГ за природними ресурсами	рейтинг ОТГ за інфраструктур- ними ресурсами	рейтинг ОТГ за інвестиційними ресурсами	рейтинг ОТГ за управлінськими ресурсами	рейтинг ОТГ за формуванням людського ресурсу	рейтинг ОТГ за демографічною структурою
Бабинська	30	21	10	6	31	35	15	24
Бісковицька	26	33	12	29	8	24	28	28
Вільшаницька	28	31	29	22	19	25	32	26
Воле-Баранецька	32	34	28	27	20	29	31	25
Гніздичівська	19	23	16	24	32	18	25	23
Грабовецька	15	13	33	12	24	33	33	29
Дублянська	21	10	30	7	4	30	17	31
Заболотцівська	4	11	6	4	28	9	4	22
Луківська	35	32	35	21	29	21	29	32
Міженецька	34	24	13	11	11	34	22	33
Новокалінівська	12	14	32	23	26	23	23	15
Новоміська	33	27	35	17	21	16	30	17
Новострілищанська	22	5	21	2	35	26	16	30
Тростянецька	5	2	9	1	25	14	13	10
Чукв'янська	31	30	22	20	23	1	35	27
Ходорівська	10	12	19	18	27	4	26	1
Мостиська	8	19	24	31	30	6	7	2
Судовишнянська	18	18	7	25	10	10	1	13
Нижанковицька	25	26	20	32	2	28	20	34
Давидівська	3	6	3	8	1	22	6	12
Жовтанецька	9	16	18	5	15	7	27	11
Шегинівська	11	15	2	10	14	27	19	14
Великолюбінська	16	17	25	33	16	8	11	7
Магерівська	27	35	26	35	33	11	14	18
Розвадівська	23	20	27	16	18	3	18	19
Волицька	13	4	4	9	9	32	8	35
Підберізцівська	14	7	8	3	6	31	21	20
Солонківська	1	3	5	13	3	19	3	9
Щирецька	20	25	11	28	12	20	24	8
Рудківська	24	28	23	34	34	15	12	5
Славська	7	1	1	19	7	12	2	6
Великомостівська	17	22	31	26	22	3	5	4
Воютицька	29	29	17	30	13	13	34	16
Кам'янка-Бузька	2	8	14	15	17	5	9	3
Мурованська	6	9	15	14	5	17	0	21

*Розраховано автором

Таблиця 2.6

Рейтинг конкурентоспроможності ОТГ Львівської області, 2020 р.

(бали)

	за фінансово-економічними ресурсами				за людським ресурсом		
	рейтинг ОТГ за підприємницькими ресурсами	рейтинг ОТГ за фінансовими ресурсами	рейтинг ОТГ за інфраструктурними ресурсами	рейтинг ОТГ за інвестиційними ресурсами	рейтинг ОТГ за управлінськими ресурсами	рейтинг ОТГ за формуванням людського ресурсу	рейтинг ОТГ за демографічною структурою
Бабинська	31	24	33	34	30	15	23
Бісковицька	25	33	27	10	12	20	28
Вільшаницька	26	25	35	28	28	35	26
Воле-Баранецька	32	35	23	22	31	26	25
Гніздичівська	21	17	20	33	23	18	24
Грабовецька	24	8	13	8	20	16	29
Дублянська	11	3	16	12	25	25	31
Заболотцівська	5	18	2	27	17	7	23
Луківська	33	34	18	29	21	29	32
Міженецька	34	26	9	35	27	33	33
Новокалінівська	15	15	21	25	18	11	16
Новоміська	35	22	15	14	11	31	18
Новострілищанська	22	13	5	19	14	30	30
Тростянецька	9	4	1	18	34	13	11
Чуквіанська	29	31	11	9	29	27	27
Ходорівська	12	14	14	17	3	3	1
Мостиська	14	29	29	31	1	17	2
Судовишинська	20	21	30	24	6	1	14
Нижанковицька	27	9	28	1	35	34	34
Давидівська	2	5	7	3	13	12	13
Жовтанецька	6	20	8	21	9	28	12
Шегинівська	17	19	6	20	19	14	15
Великолюбінська	10	12	24	7	32	9	8
Магерівська	28	27	32	15	7	21	19
Розвадівська	18	28	177	11	8	6	20
Волицька	16	6	4	13	24	2	35
Підберізіцька	7	1	3	4	16	10	21
Солонківська	8	2	25	2	22	19	10
Щирецька	13	16	26	32	26	24	9
Рудківська	23	30	34	23	4	22	6
Славська	3	7	12	6	33	4	3
Великомостівська	19	23	31	30	2	5	5
Воютицька	30	32	22	26	15	32	17
Кам'янка-Бузька	1	10	19	16	5	8	4
Мурованська	4	11	10	5	10	23	22

*Розраховано автором

Проведене рейтингування дозволяє зробити наступні висновки:

- у п'ятірку найбільш конкурентоспроможних ОТГ Львівської області у 2018 р. увійшли Славська ОТГ, Кам'янка-Бузька ОТГ, Солонківська ОТГ, Давидівська ОТГ, Тростянецька ОТГ. Високі показники у 2018 році Славської ОТГ, до складу якої входить селище Славське та сім навколишніх сіл,

пояснюються тим, що головним платником податків до бюджету громади є одна з найбільших мереж автозаправних комплексів в Україні ОККО.

- У 2020 р. у п'ятірку лідерів піднялась Підберізьківська ОТГ, демонструючи високі фінансові результати через зростання надходження до бюджету ПДФО. Громадою вирішено проблему недоотримання ПДФО (через сплату окремими платниками, які мають відокремлені підрозділи, не за місцем їх розташування, а за місцем реєстрації та територіального розміщення материнської структури. У громаді була зібрана інформація і напрацьована окрема база всіх суб'єктів підприємницької діяльності, що дозволило стати лідером у надходженнях до бюджету єдиного податку.

- ОТГ, що утворені у перший рік реформи децентралізації, є менш конкурентоспроможними (за винятком Заболотцівської ОТГ та Тростянецької ОТГ). Формування у наступні роки конкурентоспроможніших ОТГ свідчить про те, що громади зуміли проаналізувати помилки та винести уроки формування ОТГ;

- більшість ОТГ, що мають високу фінансово-економічну перевагу є конкурентоспроможними за людськими ресурсами та демонструють високі результати у наданні адміністративних та соціальних послуг, однак окремі громади, а саме Славська ОТГ, Тростянецька ОТГ, маючи значні ресурсні переваги, зокрема фінансових ресурсів, витрачають велику частку доходів на утримання органів місцевого самоврядування.

2.2. Аналіз конкурентних переваг та обмежень перспективного розвитку територіальних громад Львівської області

Перспективи розвитку об'єднаних територіальних громад вимагає врахування специфіки кожної окремої територіальної громади, наявних конкурентних переваг, можливостей і загроз їх розвитку. Для проведення такого аналізу доцільно використати методику SWOT-аналізу, яка полягає у групуванні

інформації за критеріями: сильні сторони та слабкі, можливості та загрози. Сильні сторони та можливості варто віднести до конкурентних переваг перспективного розвитку об'єднаних територіальних громад, а слабкі сторони та загрози до обмежень їх перспективного розвитку. Відповідно до вказаної методики, до сильних сторін відносять ресурси, активи територіальних громад, які виступають її конкурентними перевагами. Сильні сторони громади дозволяють ідентифікувати її як привабливе місце проживання населення та ведення бізнесу. Зазначимо, що сильні і слабкі сторони відносяться до внутрішніх чинників ОТГ, в той час як можливості і загрози – це тенденції зовнішнього середовища. Отже, застосування цієї методики дозволить визначити сфери, де конкурують ОТГ.

До внутрішніх чинників конкурентоспроможності територіальних громад відносимо наявний природно-ресурсний, економічний, демографічний і людський, туристичний, інженерно-комунікаційний, виробничий та інфраструктурний потенціали території, її екологічний стан, наповненість місцевого бюджету та розвиненість співпраці органів влади [106].

Враховуючи ці ресурси, проаналізуємо сильні сторони ОТГ Львівської області. Зазначимо, що для аналізу конкурентних переваг та обмежень був використаний також А-В-С, що дозволило визначити вагомість впливу виділених наявних ресурсів.

Відмітимо, що аналіз проводиться на основі 40 ОТГ Львівської області, які були сформовані у 2019 році.

Позитивний вплив на територіальні громади Львівської області мають наявні мінерально-сировинні ресурси, що обумовлено як особливостями географічного розміщення (близькість Карпат та розломів).

Варто відмітити, що в Бабинській, Дублянській, Судовишлянській, Меденицькій ОТГ розробляються поклади вільного газу, обсяги видобутку якого становлять близько 3% газу в Україні [48].

Нафта у Львівській області видобувається у 19 родовищах, де розробляються 11 покладів нафти. З них Старосамбірське родовище (11,8 млн. т.) знаходиться в межах Міженецької та Новоміської ОТГ [48], що дає змогу активно розвивати

видобувну промисловість. Відмітимо, що не зважаючи на відпрацьованість запасів нафти на 70-75%, залишків достатньо для їх активного видобутку ще протягом кількох десятиліть.

Газовий конденсат становить частину родовищ вільного газу, однак самих родовищ у Львівській області 8, з них Залужанське (0,61 млн. т.) та Гаївське (0,2 млн.т.), що знаходяться на території Дублянської та Кам'янка-Бузької ОТГ [48].

Обсяги працюючих родовищ по видобутку кам'яного вугілля у Львівській області скорочуються, в той же час, Забузьке родовище Червоноградського басейну (частково розміщене на території Кам'яно-Бузької ОТГ) та Любельське родовище Південно-Західного басейну (частково розміщене на території Бібрської ОТГ) мають високі розвідані запаси (близько 1,1 млрд. т.) [48], що дозволить побудувати додаткові шахти для видобутку високоенергетичного вугілля.

Розвідані торф'яні запаси активно розробляються в Мостиській, Солонківській та Лопатинській об'єднаних громадах [48] і використовуються на торфобрикетних заводах Львівщини.

Щодо гірнохімічної та гірнорудної сировини, то значними є сольові родовища, яких на Львівщині 15, однак лише одне розробляється на території Меденицької селищної об'єднаної громади.

Родовища самородної сірки, розташоване в Воютицькій ОТГ має значні запаси сірки (81,6 млн. т). Зазначимо, що за обсягами видобутку та експорту сірки раніше це родовище займало одне з перших місць в Україні. Однак в силу різних обставин нині поклади самородної сірки не розробляються.

У Львівській області розташовано 175 родовищ корисних копалин для виробництва будівельних матеріалів з яких 64 розробляються [48]. В Миколаєві розміщується один із найбільших у західних областях цементний завод, що постачається цементною сировиною з Тростянецької та Великолюбінської ОТГ. Гіпс і вапняк активно видобуваються в Підберізіцівській, Солонківській, Щирецькій, Мурованській, Зимноводівській ОТГ регіону. На теренах Тростянецької та Розвадівської ОТГ розташовані піщані кар'єри. Пісок, що видобувається для виготовлення скла та скляних виробів розміщується на

території Бібрської громади. В межах тої ж ОТГ розташовані родовища, де видобувається пісок, що використовується у металургії.

Будівельний камінь для облицювання та будівництва стін видобувається з родовищ, що територіально розміщуються в Новострілищанській, Ходорівській, Підберізцівській ОТГ, а будівельна крейда видобувалась на території Меденицької та Радехівської ОТГ Львівської області.

Стосовно водних ресурсів, то вони є не лише джерелом забезпечення питної води населення, а й використовується у промисловості (хімічній), сільському господарстві та є стимулом розвитку рекреаційних зон та туризму в ОТГ регіону. Крім того, на території Мостиської ОТГ знаходиться Завадське водосховище (8,8 млн. м³).

Що стосується підземних водоносних горизонтів, то запасів підземних вод є достатня кількість і складаються ці запаси із прісних та мінеральних вод. Так, Стратегічне значення мають підземні води Заболотцівської та Великомоствіської ОТГ, де їх обсяги є найбільшими в регіоні. Натомість Славська, Бісковичська, Бабинська, Вільшаницька, Воле-Баранецька, Дублянська, Луківська, Міженецька, Новокалінівська, Новоміська, Чукв'янська, Нижанковицька, Воютицька та Рудківська ОТГ є найменш забезпеченими підводними водами, що обумовлено гірським розташуванням цих територіальних громад.

На Львівщині виявлено майже всі типи мінеральних вод, але найбільше поширені води без специфічних компонентів, але з підвищеним вмістом органічних речовин типу «Нафтуса» та сульфідні (сірководневі). Серед створених ОТГ найбільш розвинуте видобування мінеральної води в Опіллі – Великолюбінська ОТГ, де крім того розташовані джерела лікувальних грязей. В інших ОТГ здійснюють відбір столових і лікувально-питних вод на нерозвіданих родовищах, але підрахунок запасів не здійснювався

Конкурентною перевагою окремих територіальних громад Львівщини є наявність лісів. Середня лісистість території області становить 28 % (середній показник по Україні — 14,5 %). Наявність значних лісових запасів зумовлена гірською місцевістю, зокрема Самбірського, Стрийського та Дрогобицького

районів.

Окрім природно-ресурсного потенціалу основу конкурентних переваг територіальних громад становить структура їх економіки. Структура промислового виробництва в територіальних громадах засвідчує, що вона не має комплементарного характеру і переважають, як правило, один-два види не взаємопов'язаних виробництв, переважно сировинного характеру.

Промисловий потенціал у створених ОТГ Львівської області значно менший, ніж у м Львові, де зосереджена лівова частка промисловості області. Розподіл промислових підприємств ОТГ Львівщини подано на рис. 2.9.

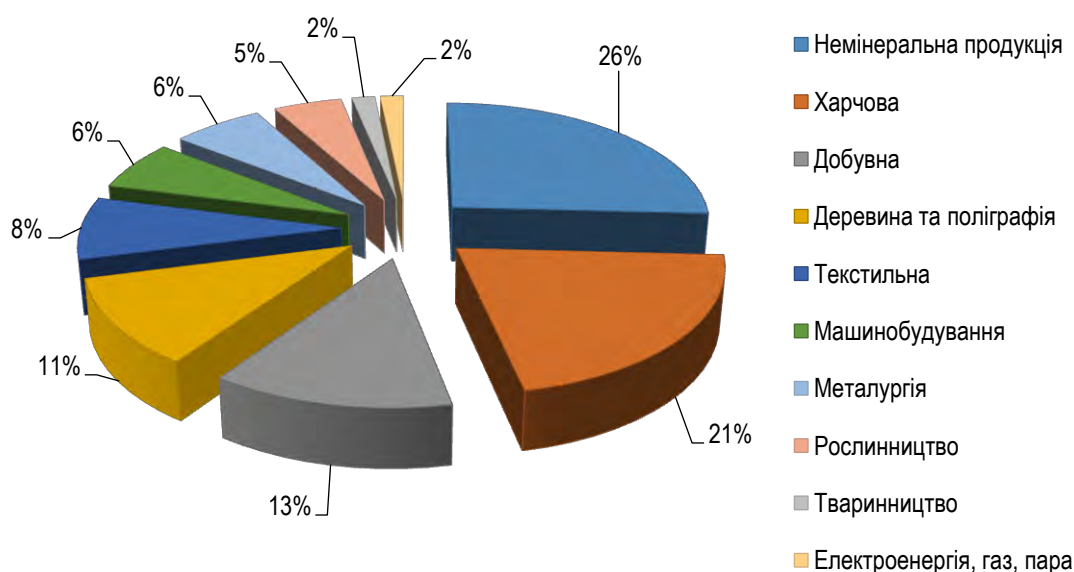

Рис. 2.9. Розподіл функціонуючих підприємств в ОТГ Львівської області за галузями економіки у 2020 році*

*Складено автором на основі даних Додатку Д

Основним напрямом діяльності промислових підприємств є, в першу чергу, переробка сировини (створення напівфабрикатів гуми, пластику, скла), на другому місці – виробництво продуктів харчової промисловості. Виробництво текстилю здійснюється на підприємствах ПП «Наттекс», ПП «Лама Плюс» та АТ «Італія-Джинс-Груп», що зареєстровані на території Жовтанецької та Воле-Баранецької ОТГ і функціонують на давальницькій сировині, за участю інвесторів з країн Європейського Союзу.

Частина продуктів лісопереробного комплексу направляється на виробничі потужності підприємств по виготовленню меблів (ТзОВ «Мебель-сервіс» [202] - Меденицька селищна громада) та на виготовлення продуктів поліграфічної групи (ПАТ «Кохавинська паперова фабрика» [160] - Воле-Баранецька сільська громада). Окремо варто зосередити увагу на кількості працюючих на підприємствах, що зареєстровані на новостворених ОТГ. Така інформація необхідна для ідентифікації об'єктів оподаткування, кошти з яких залишаються в бюджетах територіальних громад.

На рис. 2.10 подано розподіл працюючих на промислових підприємствах проаналізованих ОТГ у 2019 році. Відзначимо, що поміж досліджуваних територіальних громад переважна кількість працюючих на промислових підприємствах було зафіксовано в Кам'янка-Бузькій громаді, де значна кількість зайнятого населення працювала у видобувній галузі.

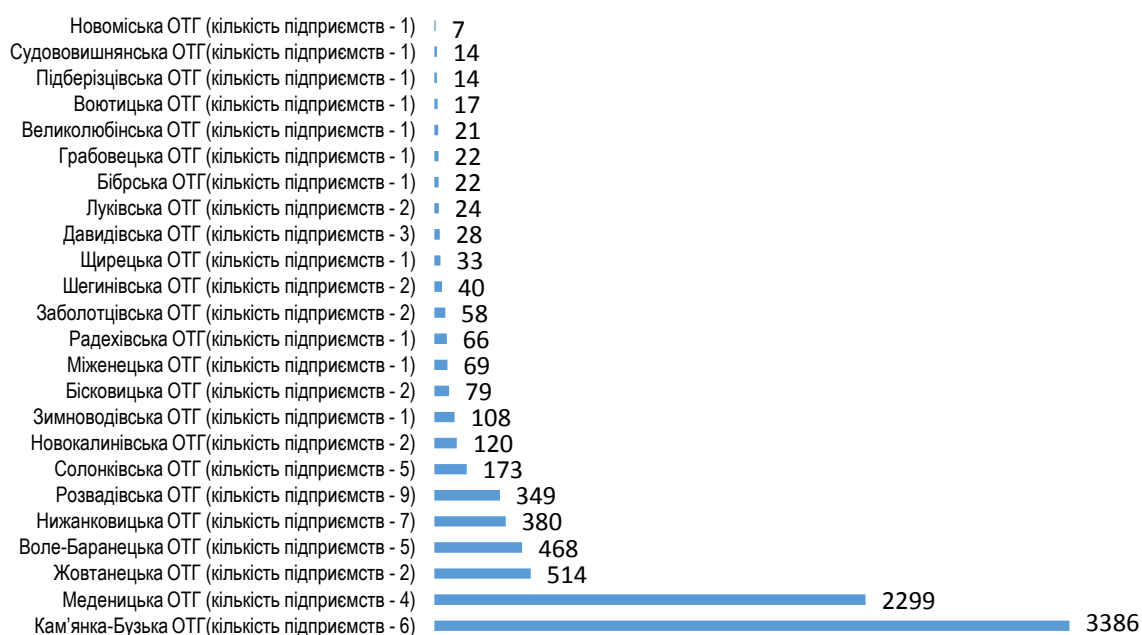

Рис. 2.10. Кількість працюючих на промислових підприємствах ОТГ Львівської області, 2019 р., чол.*

* Складено автором на основі даних Додатку Д

Щодо структури підприємств, то цілком логічно, що найбільша кількість ФОП сконцентрована саме в міських ОТГ, де проживає більше населення. У 2020 році з 73 територіальних громад 39 міських.

Значна частина промислових виробництв територіальних громад регіону

орієнтована на експорт продукції. Цьому сприяє прикордонне розташування області та її окремих громад. До таких належать Шегинівська, Міженецька та Нижанковицька ОТГ, а недалеко від кордону (5-10 км) знаходяться Новоміська, Волицька, Мостиська та Магерівська ОТГ. Близьке розташування промислових підприємств цих ОТГ звісно зменшує затрати на транспортування та зберігання готової продукції.

Що стосується людського потенціалу, то конкурентні переваги мають ОТГ, створені навколо міст. До таких у 2019 році належали Ходорівська та Мостиська ОТГ, де проживало відповідно 25,2 та 21,7 тис. жителів.

Впровадження безвізового режиму з країнами Європейського Союзу значно ускладнило ситуацію з кваліфікованою робочою силою, оскільки жителі ОТГ виїжджають для робіт в Республіку Польщу саме в сезони, коли необхідна робоча сила для збору врожаю в Україні. В той же час, навантаження пенсійного фонду та соціальної сфери не зменшується, що призводить до дефіциту місцевих бюджетів, особливо в сільській місцевості. Відсутність промислових чи великих сільськогосподарських підприємств в ОТГ зменшує їх конкурентспроможність. Виключення є сільські ОТГ, що є супутниками великих міст чи селищ, як Солонківська чи Давидівська ОТГ, де кількість населення сіл більша, ніж у селах на периферії області, що обумовлено горизонтальною міграцією урбанізаційного типу.

Для Львівської області характерні два види забруднення атмосфери: ареальний та лінійний. Перший взаємопов'язані із найбільшими промисловими центрами області, на які припадає основна частина викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел та транскордонний перенос забруднюючих речовин повітряними потоками. Другий пов'язаний із забрудненням атмосфери вздовж автомагістралей внаслідок інтенсивного руху транспортних засобів.

Основними забруднювачами атмосферного повітря у Львівській області є підприємства енергетичного сектору як державної, так і приватної форм власності. В першу чергу, до цього переліку відносяться Добротвірська ТЕС (ПАТ ДТЕК «Західенерго»), ДП «Львіввугілля», Філія управління магістральних

газопроводів «Львівтрансгаз» (ПАТ «Укртрансгаз»), Львівське відділення з видобутку нафти, газу та газового конденсату ГПУ «Полтава-газвидобування» (ПАТ «Укргаз видобування»), ВАТ «Жидачівський ЦПК», ПАТ «Миколаївцемент», ВАТ «НПКГаличина» та ін.

Крім того, ареальний тип забруднення атмосферного повітря у Львівській області зумовлений наявністю найбільших промислових центрів, а саме:

- м. Львів, де поряд: Солонківська, Зимноводська, Підберізіцівська, Давидівська, Мурованська ОТГ;
- м. Червоноград, де поряд розташована Великомоштівська ОТГ;
- м. Новим Розділ, де поряд: Тростянецька та Розвадівська ОТГ;
- м. Сокаль, де поряд розташована Радеківська ОТГ [115].

На ці міста припадає близько 80% викидів шкідливих речовин у повітря. Найбільш забрудненим є атмосферне повітря в Кам'яно-Бузькому районі (Жовтанецька та Кам'яно-бузька ОТГ), що обумовлюється розташуванням на цій території найбільшого стаціонарного забруднювача повітря області — Добротвірської ТЕС.

Що стосується поверхневих вод, то вони також зазнають значного впливу, як наслідок: забруднення ґрунтів, атмосфери, зміни ландшафтної структури (наприклад кар'єрні родовища чи шахтні терикони); та техногенне перевантаження території, неефективна робота каналізаційно-очисних споруд, не виокремлення прибережних захисних смуг і водоохоронних зон, а також їх недодержання, насамперед в населених пунктах, забруднення і засмічення річок побутовими та іншими відходами.

Висока питома вага відхилень якості води з суми джерел централізованого водопостачання за санітарно-хімічними показниками відмічалася на водозаборах Пустомитівського (9,4%) (Солонківська, Зимноводська, Підберізіцівська, Давидівська, Мурованська ОТГ), Самбірського (55%) (Бабинська, Бісковицька та Новокалінівська ОТГ), Сокальського (22,7%) (Великомостиська ОТГ) районів при середньообласному показнику 6,4% [69].

В межах територій Львівської області відбуваються численні підтоплення

(природне чи техногенне), зсуви ґрунту (у гірських районах більш ймовірні), просадки земельної поверхні тощо.

Забруднювачами земельних ресурсів є, в основному накопичувачі побутових відходів (сміттєзвалища, мулові майданчики) та промислові відходи, що формуються на великих підприємствах. У Львівській області до основних промислових джерел забруднення ґрунтів відносяться [142]:

- Жовтанецька та Кам'яно-бузька ОТГ: Добротвірська ТЕС ВАТ "Західенерго" (територія золівдвалів), Добротвірська ТЕС ВАТ "Західенерго" (місця зберігання гудронних залишків і модифікатора МГ),

- Тростянецька, Розвадівська, Ходорівська ОТГ: Новороздільське ДГХП "Сірка" (майданчик з модифікаторами), Новий Розділ ДГХП "Сірка", ВАТ "Миколаївцемент",

- Грабовецька ОТГ: Стрийський рубероїдний завод,

- Мурованська ОТГ ЛКП "Збиранка" (сміттєзвалище),

- Меденицька ОТГ: ВАТ "НПК-Галичина",

- Великомоствська ОТГ: ВАТ «Львівська вугільна компанія», ВАТ «Прикарпатбуд» (місця зберігання гудронних залишків і модифікатора МГ) та ін.

Ще однією проблемою є відходи І-ІІ класів небезпеки та питання їх екологічно-безпечного зберігання, утилізації/знешкодження відходів нафтопереробки, зокрема кислих гудронів, та непридатних та заборонених до використання пестицидів (табл. 2.7).

Ці відходи накопичені протягом 70-80-тих років минулого століття. На сьогодні обсяги утворення небезпечних відходів не є вагомою ознакою, оскільки промислове виробництво, зокрема гірничо-хімічне і хімічне взагалі, які ще недавно створювали основну частку промислових відходів (90%) [184], скоротили свою діяльність в декілька разів і на сьогодні не є визначальними.

Таким чином, потреба стабілізації та відновлення екологічної рівноваги характерна для зони впливу підприємств гірничо-хімічної промисловості та мінімізації техногенного впливу гірничо-видобувних робіт та енергетичної сфери на довкілля, зокрема, необхідність виконання рекультивації та консервації земель.

Таблиця 2.7

Підприємства, що найбільше забруднюють Львівську область*

№ п.п.	Назва підприємства	Показник
1	Добровірська ТЕС, ВАТ Західенерго	Накопичено 10002,0 тис. т. золошлаку
2	ДП «Львіввугілля»	Накопичено 38121,1 тис. т. відходів вуглевидобутку
3	Нафтопереробний комплекс «Галичина»	Накопичено 9,740 тис. т нафтошламу
4	Львівське комунальне підприємство «Збиранка»	Накопичено 182,415 тис. т твердих побутових відходів
5	Роздільське Державне гірничо-хімічне підприємство «Сірка»	Накопичено 3045,4 тис. т фосфогіпсів
6	ВАТ «Львівський дослідний нафто маслозавод»	Накопичено 200,0 тис. т кислих гудронів

* Складено автором на основі [184].

Ще одним важливим чинником, який потребує уваги, це розвиток мереж громадських об'єднань в ОТГ Львівської області. Активність цього процесу свідчить про рівень ділової та громадської активності в територіальній громаді. Ці об'єднання спроможні в більшій мірі відстоювати інтереси ОТГ та долучатись до вирішення проблем розвитку громад та приймати участь у грантових та конкурсних проєктах і, відповідно збільшувати фінансові потоки (рис. 2.11).

Таким чином, вважаємо, що конкурентною перевагою громади стає наявність громадських організацій на їх території. Відмітимо, що до громадських об'єднань відносяться як вузькоспеціалізовані громади (наприклад Львівська обласна федерація Айкідо Айкікай, Львівська обласна організація Всеукраїнської екологічної ліги тощо), так і громади з політичною направленістю Буська районна Спілка політичних в'язнів і репресованих України, Центр політичних досліджень Золочівщини, Громадська організація "Військово-спортивна січ" тощо). Сьогодні лише у 26 ОТГ регіону функціонують громадські об'єднання [74], які приймають активну участь у житті громад.

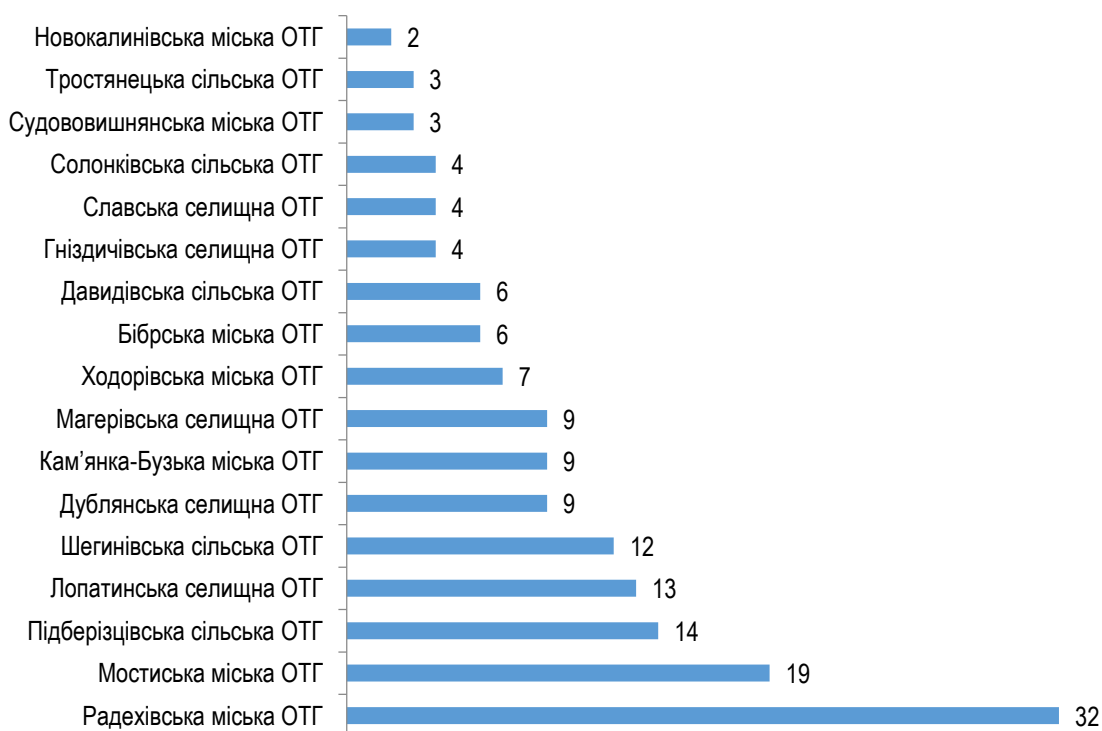

Рис. 2.11. Кількість громадських об'єднань, які функціонували у 2019 році в ОТГ Львівської області, одиниць*

* Складено автором на основі [74; 166]

Важливою конкурентною перевагою окремих ОТГ Львівської області є розташування на їх території транспортних мереж та інформаційних комунікацій. Інформаційно-комунікаційне покриття представлене лідерами мобільного зв'язку України: Київстар, Водафон (Vodafone) та Лайфсел (Lifecell), практично по всій території Львівської області за виключенням частини гірських районів, де покриття мобільним зв'язком здійснюється лише мобільним оператором Київстар. Що стосується мобільного Інтернету, то 4G покриваються головні туристичні центри, а 3G - районні центри та прилеглі до них території [77].

Інфраструктура транспортного каркасу Львівської області складається зі споруд та обладнання зовнішнього транспорту (залізничного, автомобільного, повітряного), мережі міжнародних транспортних коридорів та автошляхів міжнародного значення, а також доріг державного та місцевого значення, якими здійснюються перевезення між населеними пунктами регіону та країни.

Конкурентні переваги щодо розвитку транспортної інфраструктури мають

територіальні громади розташовані поблизу великих автомагістралей, зокрема:

- північний напрямок від м.Львова: Радехівська, Заболотцівська, Мурованська, Кам'янсько-Бузька, Жовтанецька, Великомоствівська ОТГ;
- східний напрямок від м.Львова: Підберізцівська, Давидівська, Бібрська, Новострілищанська ОТГ;
- південний напрямок від м.Львова: Ходорівська, Тростянецька, Розвадівська, Грабовецька ОТГ
- західний напрямок від м.Львова: Судовишнянська, Мостиська, Волицька, Шегинівська, Бабинська, Луківська та Новокалінівська ОТГ.

Територією області проходять двоколіїні електрифіковані залізничні лінії з інтенсивним рухом поїздів, а саме:

- Мостиська – Львів – Красне – Тернопіль – Хмельницький – Київ (ділянка у межах області – Мостиська – Красне – Золочів), яка перетинає території Мостиської, Судовишнянської, Зимноводської ОТГ.
- Чоп – Львів – Рівне – Мінськ (ділянка у межах області Броди – Красне – Львів – Стрий – Славське), що проходить територією Заболотцівської, Зимноводської, Ширецької, Розвадівської, Славської ОТГ.

Слід визначити, що серед усіх залізничних ділянок найбільше навантаження зазнає залізнична ділянка – Львів–Красне, яка працює на межі пропускної спроможності. Одноколіїні залізничні лінії Львів – Сапіжанка – Луцьк, Сапіжанка – Ковель, Львів – Ходорів – Івано-Франківськ, Львів – Самбір – Ужгород забезпечують, головним чином, транспортні зв'язки області з прилеглими областями. Значне навантаження має залізнична ділянка Львів – Самбір – Ужгород. Одноколіїні залізничні лінії Львів – Рава-Руська, Самбір – Хирів є напрямками транспортних потоків, що проходять через українсько-польський транскордонний регіон.

Електропостачання Львівської області здійснюється від електростанцій та підстанцій Західної електроенергетичної системи, розташованих як на території області, так і від зовнішніх джерел електроенергії, зв'язок з якими здійснюється по лініях електропередачі напругою 220-330-750кВ. Енергосистема області

з'єднана магістральними лініям електропередачі з Південно-Західною енергосистемою (Хмельницька, Вінницька області) та енергосистемами Польщі та Угорщини.

До основних джерел електропостачання віднесені Добротвірська ТЕС (встановлена потужність 600 МВт) (поряд з Жовтанецькою та Кам'яно-Бузькою ОТГ), Новороздільська ТЕС (встановлена потужність 11,75 МВт), Новояворівська ТЕЦ (встановлена потужність 25,4 МВт). На території області знаходяться гідроелектрична станція встановленою потужністю 0,45 МВт – Явірська ГЕС та Трускавецька вітроелектростанція (ВЕС). Таким чином, розташування на території окремих ОТГ Львівської області вказаних джерел енергопостачання слід вважати їх конкурентною перевагою.

Соціальна інфраструктура області забезпечує практично весь перелік потреб суспільства в освіті, медицині та відпочинку. Детально питання забезпечення бюджетними коштами освітніх потреб ОТГ регіону розглянуто в попередньому пункті дисертації. В ОТГ функціонує більше 210 загальноосвітніх навчальних закладів за рахунок державної підтримки за 2018-2019 роки в ОТГ області було створено додатково 17 опорних шкіл. Збільшилась кількість шкільних автобусів до 557 транспортних засобів, що забезпечують довозення школярів до шкіл [136].

Щодо інфраструктури охорони здоров'я, то відмітимо, що районний розподіл лікарень не був змінений, відповідно кожен район має власну (інколи навіть не одну лікарню, наприклад м. Дрогобич має 9 лікарень). Відповідно, при необхідності населення ОТГ звертається за медичною допомогою до районних центрів своїх ОТГ [61].

ОТГ Львівської області мають достатньо високий туристичний потенціал та туристичну інфраструктуру для приймання туристів на високому рівні. В області функціонує широка мережа рекреаційних закладів, а саме: 133 санаторно-курортних заклади (Великий Любінь, Моршин, Немирів, Роздол, Східниця, Трускавець, Шкло; 82 заклади готельного господарства; близько 500 приватних садиб, які займаються сільським зеленим туризмом.

Крім курортів, найбільш відомі родовища мінеральних вод без специфічних

компонентів і властивостей розташовані в смт. Олеську (220 м³/добу), с. Балучині (158 м³/добу), смт. Новому Милятині (138 м³/добу), с. Солуки (86 м³/добу). Загальні прогнозовані їхні запаси складають близько 27 тис. м³/добу.

В регіоні функціонують гірськолижні центри, зокрема:

- смт. Славське (Славське ОТГ) – 30 закладів розміщення туристів, 6 гірськолижних зон, на яких діють 17 лижних трас, 1 канатно-крісельна дорога та 15 бугельних витягів;
- с. Волосянка (Славське ОТГ) – база відпочинку «Високий Верх» на 78 ліжко-місць і канатнокрісельна дорога на гору Високий Верх протяжністю 2750 м. та пропускною здатністю 500 чол./год.

Всього в області взято під охорону 3965 споруд XII — XX століть, або 25 % від усієї кількості в Україні, в тому числі 512 – загальнодержавного значення [182].

За туристичним потенціалом перше місце займає Славське ОТГ, як гірськолижний центр області, на другому місці - Тростянецька ОТГ з гротом «Прийма», та третьому місці – Грабовецька та Меденицька ОТГ, як громади, що розташовуються недалеко від Трускавця та Моршина, однак вартість проживання в яких значно менша.

Щодо співпраці, то варто відмітити, що лише 5 громад у 2018 році скористалися послугами міжмуніципального співробітництва за 2 проектами щодо співробітництва за участю ОТГ, одна з яких була спрямована на благоустрій [136].

Одним із головних елементів співпраці ОТГ з органами влади та між собою є спільні інвестиційні проекти та міжбюджетні трансферти. Ці трансферти використовуються для вирівнювання дефіцитів місцевих бюджетів, а їх виконання та наповнення в повному обсязі свідчать про досягнення планових величин, а отже про високу якість підготовки фінансових планів ОТГ, навіть при умовах їхнього дефіциту. Варто нагадати, що профіцитними за 2018 рік були лише 4 ОТГ: Славська, Новокалінівська, Кам'яно-Бузька, Солонківська ОТГ.

На рис. 2.12 подано перелік громад, які не в повному обсязі використали

міжбюджетні трансферти, що надходили у 2019 році.

Рис. 2.12. Перелік ОТГ з невикористаними повністю трансфертами у 2019 році, %*

*Складено автором на основі [63].

Окремо варто наголосити, що Волицька ОТГ додатково (понадпланово) отримала 65,8 млн. трансфертів, що свідчить про високу ефективність проведення процедур, пов'язаних з отриманням додаткового фінансування.

Про конкурентоспроможність територіальних громад Львівської області свідчить індекс податкоспроможності.

Індекс податкоспроможності територіальних громад до певної міри свідчить про рівень економічної активності громади, і, відповідно, її конкурентоспроможність. Найбільші податки у 2020 році надходили у бюджет Славської, Солонківської, Підберізької, Кам'янко-Бузької та Мурованської ОТГ.

Враховуючи наявний в ОТГ потенціал (природно-ресурсний, економічний, людський, соціально-інфраструктурний, екологічний, інвестиційний, інституційний, транспортно-інфраструктурний, інженерно-комунікаційний, туристичний та фінансово-бюджетний) проведено бальну градацію позитивних та

негативних чинників конкурентоспроможності. Для внесення в поля SWOT аналізу інформації використано А-В-С метод. Згідно цього методу групі чинників присвоюємо позитивну градацію від А (найбільшого значення) до С (мінімальний позитивний вплив) для сильних сторін ОТГ. Для слабких же – від – А (високий негативний вплив на конкурентоспроможність) до – С (мінімальний негативний вплив). Внутрішні конкурентні переваги ОТГ представлено у Додатку Е, а внутрішні слабкі сторони, що роблять ОТГ конкуренто-вразливими подано в Додатку Ж, Е. Кількість балів свідчить про рівень впливу чинника.

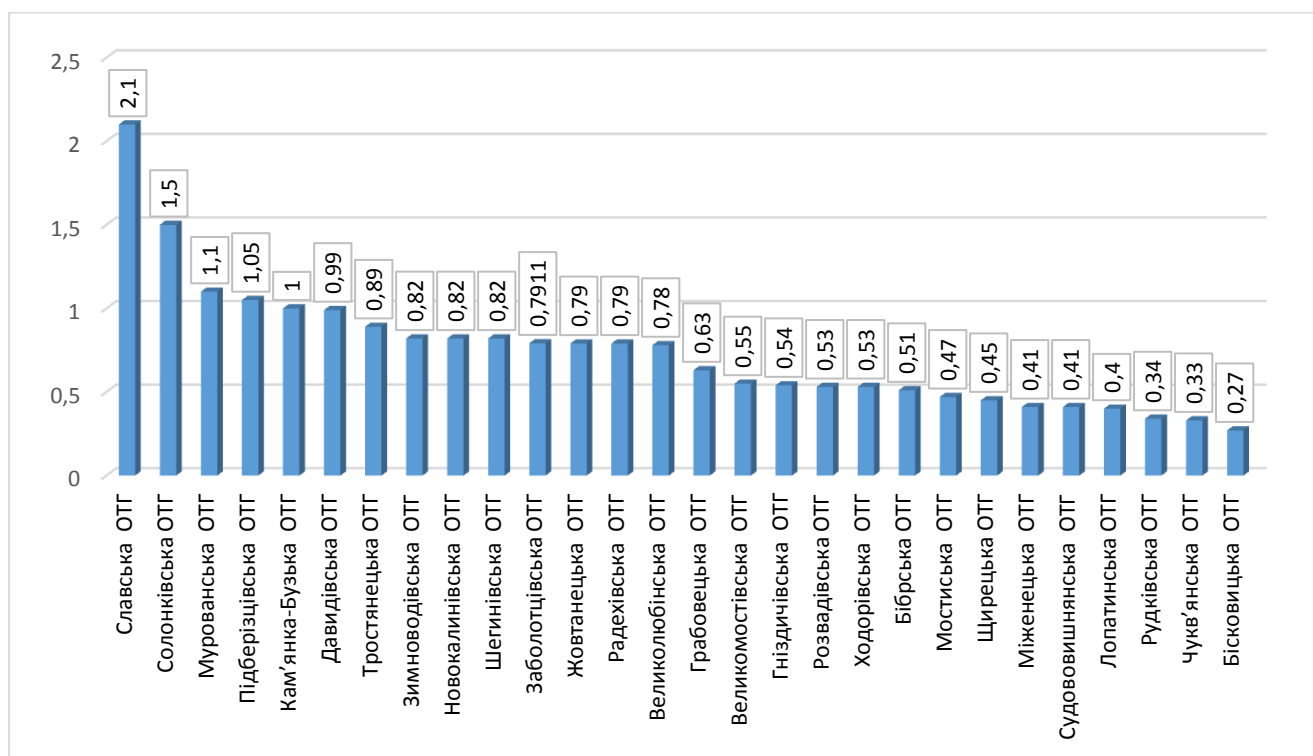

Рис. 2.13. Індекс податкоспроможності громад у 2020 році

*Побудовано за даними Львівської державної обласної адміністрації

Зведені результати оцінки конкурентних переваг та обмежень розвитку територіальних громад Львівської області наведено у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Зведені градації внутрішніх конкурентних переваг та обмежень розвитку
ОТГ Львівської області*

№ п.п.	ОТГ	Оцінка переваг, сильних сторін			Оцінка обмежень, слабких сторін		
		А	В	С	-А	-В	-С
1.	Кам'янка-Бузька міська ОТГ	3	3	2	0	1	0
2.	Мостиська міська ОТГ	3	3	1	0	0	1
3.	Бібрська міська ОТГ	3	1	2	0	1	0
4.	Новокалінівська міська ОТГ	2	3	2	0	1	2
5.	Радехівська міська ОТГ	2	2	1	0	1	0
6.	Судововишнянська міська ОТГ	2	1	4	0	0	1
7.	Ходорівська міська ОТГ	2	1	2	0	1	0
8.	Великомостівська міська ОТГ	2	1	1	1	0	1
9.	Новоміська сільська ОТГ	2	1	1	0	1	0
10.	Славська селищна ОТГ	2	0	4	0	0	1
11.	Розвадівська сільська ОТГ	2	0	2	0	1	1
12.	Меденицька селищна ОТГ	2	0	2	0	0	1
13.	Солонківська сільська ОТГ	1	2	4	0	1	1
14.	Тростянецька сільська ОТГ	1	2	3	0	1	0
15.	Підберізіцівська сільська ОТГ	1	1	3	0	1	0
16.	Великолюбінська селищна ОТГ	1	1	2	0	0	1
17.	Заболотцівська сільська ОТГ	1	1	2	0	0	2
18.	Бабинська сільська ОТГ	1	1	1	0	1	2
19.	Жовтанецька сільська ОТГ	1	1	1	0	1	0
20.	Міженецька сільська ОТГ	1	1	1	0	1	3
21.	Рудківська міська ОТГ	1	1	1	0	1	0
22.	Воле-Баранецька сільська ОТГ	1	0	2	0	1	1
23.	Нижанковицька селищна ОТГ	1	0	2	0	1	4
24.	Давидівська сільська ОТГ	0	3	4	0	2	0
25.	Шегинівська сільська ОТГ	0	3	2	0	0	1
26.	Дублянська селищна ОТГ	0	3	1	0	0	1
27.	Зимноводівська сільська ОТГ	0	2	3	0	1	1
28.	Магерівська селищна ОТГ	0	2	2	0	0	1
29.	Волицька сільська ОТГ	0	2	1	0	0	3
30.	Луківська сільська ОТГ	0	2	1	0	1	2
31.	Грабовецька сільська ОТГ	0	1	4	0	1	2
32.	Мурованська сільська ОТГ	0	1	3	1	0	2
33.	Бісковецька сільська ОТГ	0	1	2	0	0	2
34.	Лопатинська селищна ОТГ	0	1	2	0	0	1
35.	Вільшаницька сільська ОТГ	0	1	1	0	1	1
36.	Новострілищанська селищна ОТГ	0	2	1	0	0	2
37.	Щирецька селищна ОТГ	0	0	6	0	0	1
38.	Воютицька сільська ОТГ	0	0	3	0	1	1
39.	Гніздичівська селищна ОТГ	0	0	1	0	0	1
40.	Чукв'янська сільська ОТГ	0	0	1	0	1	2

* Складено автором на основі Додатку Е, Ж

Зазначимо, що, наприклад, Кам'яно-Бузька міська ОТГ має значний економічний та людський потенціал і є однією з найбільших ОТГ Львівщини, що потенційно дозволяє громаді бути конкурентоспроможною. Серед ОТГ, що мають найменший потенціал варто виділити Чукв'янську та Гніздичівську ОТГ, що які є найменшими ОТГ за показником чисельності населення, незначними природними ресурсами та низьким рівнем доступу до транспортної інфраструктури області.

Відзначаючи внутрішні перешкоди розвитку ОТГ, наголосимо, що вони частково виникають під впливом конкурентних внутрішніх переваг. Так, наприклад, кар'єр по видобутку піску, надаючи місце роботи для жителів ОТГ та забезпечуючи доступність будівельних ресурсів, в результаті значно погіршує екологічну ситуацію через пониження ґрунтових вод, їхнє забруднення та погіршення транспортної інфраструктури, що обумовлено використанням надтяжкої транспортувальної техніки.

Підсумовуючи дані таблиці 2.3. наголосимо, що Мурованська та Великомоствська ОТГ мають значні проблеми екологічного характеру, що обумовлене наявністю поряд з ними сміттєзвалищ м. Львова та ТЕС. Для інших ОТГ, ситуація менш критична. Основні проблеми їх розвитку пов'язані екологічною ситуацією, недосконалою транспортною інфраструктурою, особливо у сільській місцевості та недостатністю кваліфікованого персоналу в освітній та медичній сферах.

Окремо слід виділити ОТГ, що не мають значних перешкод та обмежень у розвитку власного потенціалу, а отже мають сильні сторони та значні конкурентні переваги, зокрема: Гніздичівська селищна ОТГ; Лопатинська селищна ОТГ; Магерівська селищна ОТГ; Мостиська міська ОТГ; Славська селищна ОТГ; Шегинівська сільська ОТГ; Щирецька селищна ОТГ.

В той же час, до ОТГ, які мають суттєві проблеми та слабкі сторони слід віднести: Мурованську сільську ОТГ; Великомоствську міську ОТГ; Давидівську сільську ОТГ; Нижанковицьку селищну ОТГ; Міженецьку сільську ОТГ.

Що стосується чинників, які свідчать про можливості (зовнішнього впливу), які сприятимуть конкурентоспроможності ОТГ, то серед них доцільно виділити:

- використання переваг вигідного географічного розташування; можливість покращення екологічного стану місцевості шляхом впровадження комплексної системи поводження з твердими побутовими викидами, в тому числі за рахунок будівництва заводу з переробки відходів;

- активізацію залучення державних та позабюджетних коштів для розбудови об'єктів різних видів інфраструктури;

- покращення якості та доступності соціальних та адміністративних послуг через створення мережі ЦНАПів;

- розширення можливостей для переробки с/г продукції на території громади;

- активізація процесу реєстрації підприємств на території громади розробка програм мікрокредитування бізнесу;

- розширення співпраці між територіальними громадами та міжнародного співробітництва;

- створення нових робочих місць та умов для розкитку талановитої молоді;

- зростання попиту на екологічно чисту с\г продукцію;

- розширення можливостей для використання альтернативних джерел енергозабезпечення тощо.

Серед основних загроз розвитку ОТГ Львівської області виділяємо:

- нестабільність законодавства та політичної ситуації в Україні, що зменшує довіру інвестора до капіталовкладень нестабільність соціально-політичної ситуації в Україні;

- «старіння» населення, скорочення кількості працездатного населення та погіршення демографічної ситуації загалом;

- зростання зовнішньої трудової міграції та освітньої «безповоротної» мобільності;

- зменшення купівельної спроможності населення та значна диверсифікація їх доходів в т.ч. внаслідок зростання темпів інфляції;

- недостатня кількість розвиткових проєктів;

- наявність загальної тенденції щодо скорочення поголів'я сільськогосподарських тварин внаслідок зовнішніх чинників, в тому числі нерентабельності через відкриття ринків в рамках асоціації з Європейським Союзом та квотами на експорт м'яса та м'ясо-молочної продукції до країн ЄС;

- нестабільність нормативно-правової бази відносно функціонування та діяльності територіальних громад;

- відсутність якісних транспортних комунікацій;

- загострення екологічних проблем

- недостатність інвестицій внаслідок низького рівня конкурентоспроможності виробництв;

- високий рівень «тіньової» економіки та корупції в Україні;

- недостатня кваліфікація управлінського персоналу.

Підсумовуючи відмітимо, що аналіз конкурентних переваг та перешкод розвитку ОТГ Львівщини виявив значний потенціал ресурсного, інфраструктурного та людського потенціалу, однак складна політична та соціальна ситуація, міграція працездатного населення перешкоджає позитивному розвитку об'єднаних територіальних громад.

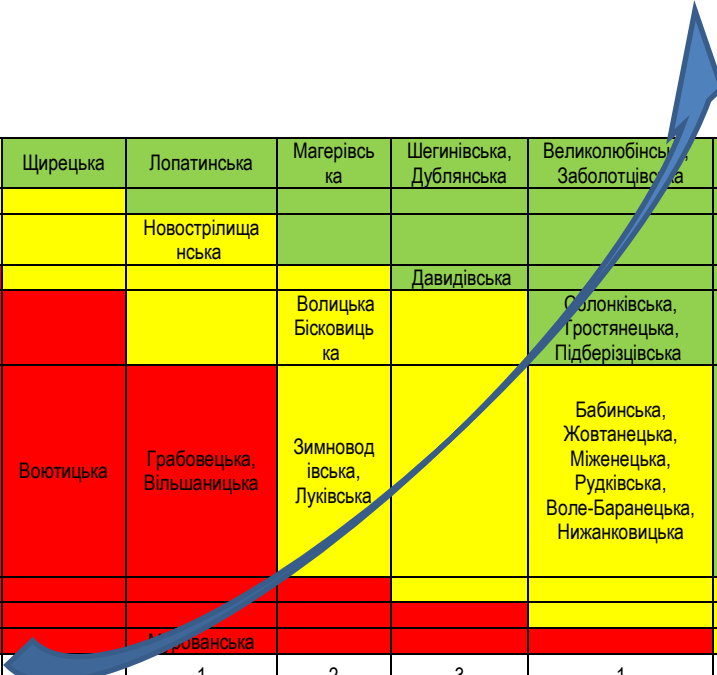
Ще однією важливою проблемою є наявність сільських ОТГ, де центром є село із незначною кількістю населення. В таких ОТГ майже не реєструються підприємці, а оскільки податки сплачуються за місцем реєстрації, то фінальним вигодонабувачем може виступати інше територіальне об'єднання.

Недостатньою мірою у новостворених (за виключенням Славської ОТГ) розвинута туристична сфера, що, враховуючи наявність урядових програм, може сприяти підвищенню конкурентоспроможності територіальних громад.

Метою проведеного SWOT-аналізу, насамперед, було охарактеризувати та визначити конкурентні переваги територіальних громад області, що дозволило сформулювати матрицю їх конкурентних позицій. Отримані результати співпадають з визначеним рейтингом конкурентоспроможності територіальних громад, який був здійснений у попередньому параграфі роботи.

На рис. 2.13 відображено ОТГ із значними конкурентними перевагами

(наближаються до правого верхнього кутка рисунку) та ОТГ, які мають нижчий потенціал конкурентоспроможності розміщуються ближче до лівого нижнього кутка рисунку.

-C	1	Гніздичівська		Щирецька	Лопатинська	Магерівська	Шегинівська, Дублянська	Великолюбінська, Заболотцівська	Судовишинська, Славська	Мостиська
	2									
	3				Новострілицька					
-B	1						Давидівська			
	2					Волицька, Бісковицька		Солонківська, Гросянецька, Підберізцівська		
	3	Чукв'янська	Воютицька	Грабовецька, Вільшаницька	Зимноводівська, Луківська		Бабинська, Жовтанецька, Міженецька, Рудківська, Воле-Баранецька, Нижанковицька	Новокалінівська, Радехівська, Ходорівська, Новоміська, Розвадівська	Бібрська, Кам'янка-Бузька	
-A	1									
	2									
	3								Великомостівська	
		1	2	1	2	3	1	2	3	
		C		B			A			

Рис. 2.13. Матриця конкурентних позицій ОТГ Львівської області

*Складено автором

Слід відзначити, що проведений аналіз було здійснено на основі переліку територіальних громад Львівщини у 2019 році. Відповідно слід відмітити, що деякі громади, розташовані у жовтій та червоній зоні увійшли до складу інших громад. Це стосується Чукв'янської, Вільшаницької, Луківської та інших громад.

Найвищі конкурентні позиції мають територіальні громади, які володіють низкою конкурентних переваг (табл. 2.9):

Таблиця 2.9

Конкурентні переваги ОТГ, які належать до групи лідерів за рівнем конкурентоспроможності

Назва ОТГ	Конкурентні переваги громади
Кам'янка-Бузька ОТГ	Місто є центром ОТГ; третя за площею громада у регіоні; Львівській області профіцитний бюджету, високий індекс податкоспроможності, наявність низки підприємств сільськогосподарського виробництва, виробництва металоконструкцій, деревообробної та енергетичної промисловості; розвинута мережа громадських об'єднань; перспективи розвитку індустріального парку;
Славська ОТГ	Високий індекс платоспроможності, оскільки головним платником податків до бюджету громади є одна з найбільших мереж автозаправних комплексів в Україні ОККО; значні природні ресурси, які дозволяють розвивати туристично-рекреаційну сферу, перспективи розвитку гірськолижного курорту.
Солонківська ОТГ	Вигідне географічне положення (сусідство із м. Львів); значні земельні ресурси с/г призначення; наявність діючого піщаного кар'єру; наявність значної кількості бджолярських приватних господарств; значна кількість підприємств малого і середнього бізнесу.
Мостиська ОТГ	Розташована поблизу кордону із Польщею; розташування на автошляху міжнародного значення М11 (Львів-Шегині); середній рівень податкоспроможності, перспективи розвитку індустріального парку "Мостиський сухий порт"; наявні запаси будівельної сировини; розвинута сфера садівництва та молочного виробництва; зростання житлового будівництва.
Тростянецька ОТГ	Високий рівень податкоспроможності; вигідне економіко-географічне розташування на трасі Київ – Чоп, наближеність до обласного центру (до м. Львів 38 км); розвинена транспортно-логістична інфраструктура; значні поклади важливих для промисловості корисних копалин (літотамнієві вапняки, мергелі, кварцеві та глауконітові піски, глина (для виготовлення цегли і цементу); велика площа сільськогосподарських угідь, лісів та водного плеса.
Судовишнянська ОТГ	Розвинена мережа транспортних комунікацій (залізниця, розташування на автошляху міжнародного значення М11 (Львів-Шегині); наявність вільших земель в межах громади; розвинена мережа освітніх, медичних, культурних закладів; наявність іноземних інвесторів та розвиток виробництва кормових добавок, бетонних плит та ін.); наявність історико-архітектурних пам'яток; кваліфіковані медичні кадри; пилубтова діяльність нафтобази.
Підберізіцівська ОТГ	Вигідне економіко-географічне положення (близькість до м. Львова) та вигідне транспортно-географічне розташування; входить в десятку громад-лідерів за рівнем податкоспроможності; зручне дорожнє сполучення; значна кількість ФОПів; наявність мережі громадських організацій.

Бібрська ОТГ	Середній рівень податкостпроможності; місто-центр громади; близьке до м. Львова розташування; наявність історико-архітектурних пам'яток; розвинена мережа об'єктів соціальної інфраструктури; наявність виробничих площ для розвитку швейного виробництва та будівельної галузі: розташування на території громади Бібрського лісгоспу.
Давидівська ОТГ	Вигідне економіко-географічне положення (близькість до м. Львова) та вигідне транспортно-географічне розташування; високий рівень податкостпроможності; наявність земель за межами населених пунктів, які потенційно можуть бути інвестиційними ділянками; наявність покладів корисних копалин (пісок, торф); розташована станція міжміського сполучення, а також можливість проведення технічних операцій для пасажирських та вантажних потягів; наявність пам'яток архітектури національного значення.
Новокалінівська ОТГ	Високий рівень податкостпроможності; профіцитний бюджет, розвинена соціальна інфраструктура, зручне дорожнє сполучення; наявність сільськогосподарських родючих земель та агропромислових підприємств; територію громади перетинає р. Дністер; наявність газових родовищ та родовищ термальних вод; забезпеченість кваліфікованими кадрами.

*Складено автором

До переліку слабких сторін розвитку вище перерахованих громад слід віднести наступні проблеми, які є актуальними для більшості з вказаних у таблиці 2.9 територіальних громад:

- скорочення робочих місць внаслідок закриття монопрофільних підприємств та відсутність пропозиції кваліфікованих працівників, зокрема у промисловості;
- відтік трудових ресурсів з сільського господарства (особливо молоді), неповернення молодих спеціалістів у сільську місцевість після закінчення навчання, відсутність умов для закріплення молодих спеціалістів;
- низький рівень розвитку інфраструктури (ринкової та комунальної) у селах та зношеність мереж водопостачання та водовідведення, вуличного освітлення та дорожнього покриття у містах;
- занедбаність пам'яток архітектури;
- відсутність промоції інвестиційних об'єктів;
- не затверджені нові Генеральні плани міст та селищ, відсутня

інвентаризація земель;

- не налагоджена система реалізації сільськогосподарської продукції;
- нестача коштів для реалізації проекту розширення родовища підземних вод;
- значне екологічне навантаження через функціонування шкідливих підприємств;
- сучасний стан фінансування не дозволяє кардинально покращити інженерні мережі;
- низький рівень технічного забезпечення комунального підприємства;
- транспортна інфраструктура потребує капітального ремонту тощо.

До того ж у більшості ОТГ залишається значною залежність від дотацій державного бюджету. Але слід відзначити, що бюджетна підтримка та діяльність міжнародних донорів може дозволити забезпечити покращення інфраструктури ОТГ.

До ОТГ з низькими конкурентними позиціями належать: Чукв'янська, Мурованську, Грабовецьку, Луківську ОТГ. Ці громади знаходяться на віддаленні від транспортних артерій, їхні бюджети є дефіцитними. Крім того, ці громади мають проблеми із питною водою. Показовим є те, що до складу Луківської та Чукв'янської ОТГ входило лише по 2 села, що породжує проблеми із наповненням місцевих бюджетів, а отже – знижує конкурентоспроможність громад в цілому.

Враховуючи ці ті інші негативні аспекти громад, створених до 2020 року відбулись зміни у переліку та складі територіальних громад регіону. Так, Чукв'янська громада увійшла до складу Ралівської ОТГ, Луківська громада увійшла до складу Рудківської ОТГ, Бабинська громада – до Новокалінінської ОТГ та ін.

Проведений аналіз конкурентних переваг ОТГ Львівської області засвідчив глибоку значну диференціацію в стартових умовах розвитку ОТГ та наявність суттєвих відмінностей у ефективності використання ресурсів. Отриманий результат аналізу доводить необхідність визначення стратегічних пріоритетів

розвитку територіальних громад в контексті підвищення рівня їх конкурентоспроможності.

2.3. Характеристика інструментів підвищення конкурентоспроможності територіальних громад

Потенційним джерелом підвищення конкурентоспроможності територіальних громад окрім ресурсів є сукупність інструментів, які забезпечать ефективне використання їх конкурентних переваг. Доцільним є виділення чотирьох груп інструментів, які сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності територіальної громади (рис. 2.14).

Наведений інструментарій сприятиме підвищенню конкурентоспроможності територіальних громад лише за умов системності їх застосування, оскільки дія окремого інструменту має короткостроковий ефект. Наприклад, проведення рекламних заходів без наявності стратегії розвитку громади та системного підходу призведе лише до тимчасової зацікавленості інвесторів чи потенційних мешканців. В той же час, систематизація, групування та системне та взаємоузгоджене використання зазначених інструментів дозволить отримати стратегічний (довгостроковий) ефект та посилити конкурентну перевагу певної територіальної громади.

Доцільно зауважити, що підвищення конкурентоспроможності є динамічним процесом, який відбуватиметься не тільки за умов використання наявних конкурентних переваг певної територіальної громади, але й шляхом формування нових, наприклад, внаслідок створення креативних просторів, диверсифікації видів економічної діяльності тощо.

Особливого значення в сучасних умовах набувають маркетингові інструменти (інструменти територіального маркетингу), які здебільшого спрямовані на залучення інвесторів та підвищення інвестиційної привабливості територіальних громад.

Рис. 2.14. Групування інструментів підвищення конкурентоспроможності територіальних громад

*Складено автором

Суперництво міст, регіонів і країн за ресурси перетворює їх із географічних одиниць у повноцінні товари, що мають свою цінність, властивості, вартість. Тому в територій сформувалася потреба мати відмінну ідентичність та

використовувати її як конкурентну перевагу. Вдалий брендинг допомагає продемонструвати переваги територіальної громади, дозволяє вдало конкурувати за інвестиції, фахівців, економічні, культурні, туристичні потоки й спрацьовує на покращення іміджу міста (села) загалом. Основою територіального маркетингу в умовах ОТГ є планомірне і системне вивчення стану і тенденцій розвитку територій з метою прийняття раціональних рішень. При цьому окремі цілі та стратегії повинні спиратися на вивчення різних точок зору.

Територіальний маркетинг передбачає здійснення наступних кроків [101]:

- ✓ провести аналіз заходів, що пропонуються різними установами, об'єднаннями та особами, вивчити зарубіжний досвід вирішення соціально-економічних проблем на рівні території ОТГ (ревізія маркетингу);
- ✓ виявити потреби і можливості в розвитку соціально-економічних процесів (розробка маркетингу);
- ✓ визначити терміни і черговість проведення заходів відповідно до наявних ресурсів (розробка проекту маркетингу);
- ✓ з урахуванням наявних пріоритетів сформулювати довгострокову і поточну концепцію маркетингу ОТГ.

Основними групами цільової аудиторії в територіальному маркетингу:

- ✓ інвестори — шукачі можливостей;
- ✓ підприємці — шукачі робочої сили та нових бізнес-ніш;
- ✓ партнери — шукачі взаємовигідної співпраці;
- ✓ місцеві жителі — шукачі кращого життя;
- ✓ туристи — шукачі нових вражень.

Сайти ОТГ, які є основним інформаційним джерелом територіальної громади дають можливість створити свій власний інформаційний простір і забезпечити позитивну туристичну та ділову ідентифікацію міста/регіону (села). Однак, наразі образ міста/регіону (села) формується виключно для українського споживача, тому що лише обмежена кількість сайтів ОТГ мають переклад контенту іноземними мовами [123].

Аналіз сайтів територіальних громад дозволив встановити, що не всі ОТГ

мають власні інтернет-сторінки (рис. 2.15). Лише частина ОТГ Львівської області організувала якісні веб-представництва в мережі Інтернет (65% ОТГ).

Ситуація із інтернет-представництвом ОТГ Львівської області є ідентичною загальноукраїнській тенденції. У Львівській області 5 ОТГ на початок 2021 року не мали власного сайту, зокрема: Бібрська міська ОТГ (в наявності сайт міської ради, але не ОТГ); Волицька сільська ОТГ; Зимноводнівська сільська ОТГ; Міжєнецька сільська ОТГ; Підберізіцівська сільська ОТГ.

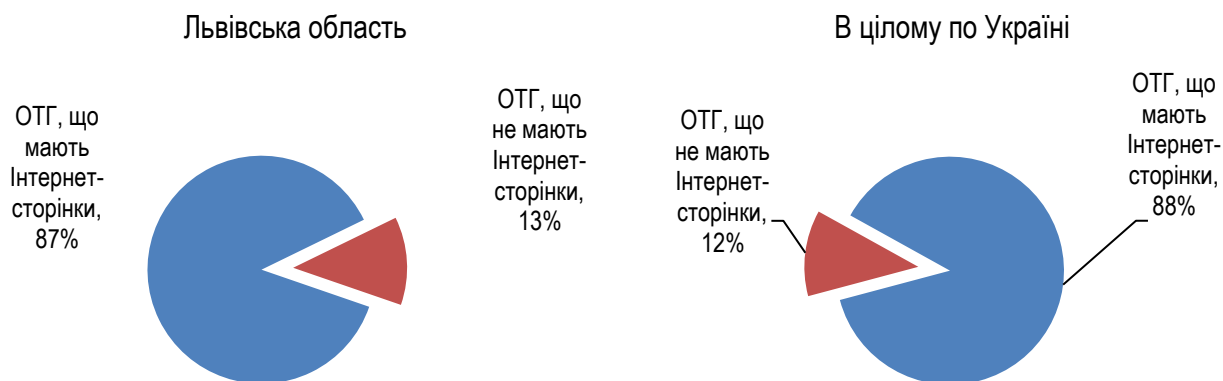

Рис. 2.15. Кількість Інтернет-представництв ОТГ*

*Складено автором на основі Додатку И та [45]

Через функціонуючу систему Dosvit — платформа, ОТГ можуть не лише створити сучасні інвестиційно привабливі веб-сайти, а й підключити до них будь-які додатки. Такими додатками можуть бути: бюджет участі, відкритий бюджет, мапа комунальних підприємств, опитування громадян та інші. При цьому, завдяки спеціальним інструментам для розробників, громади (або сторонні ІТ-спеціалісти, зацікавлені у співпраці з громадами) можуть самостійно розробити унікальні додатки і функції, інтегровані у власний веб-сайт [81].

Якщо оцінювати наявність локальних електронних сервісів, то відносно позитивна залишається ситуація лише з системою обліку та пошуку документів (з 35 сайтів наявна в 16 з них, або 45,7 %). Такий важливий елемент сайту як карта ОТГ - присутня лише на 1 сайті [219].

Значно краще представлені на сайтах ОТГ Львівської області інструменти електронної демократії, зокрема:

- електронні звернення до органу місцевого самоврядування, зворотний зв'язок доступні на 23 веб-сайтах ОТГ (65,7% проаналізованих сайтів);
- петиції доступні на 19 веб-сайтах ОТГ (54,3% проаналізованих сайтів).

Результати електронних опитувань, мапа проблем ОТГ, електронні звернення до посадових осіб представлені на поодиноких сайтах (не більше, ніж на 3 сайтах ОТГ).

Зазначимо, що на державних доменах (а відповідно і захищених відповідними державними службами) розміщені ресурси лише 18 ОТГ Львівської області.

На сайтах практично відсутня інформація, що стосується таких питань:

- Земельні ділянки «greenfield»;
- Земельні ділянки «brownfield»;
- Вільні виробничі приміщення;
- Вільні офісні приміщення;
- Інвестиційні пропозиції (тизери інвестиційних проектів);
- Установи та організації, які мають відношення до підтримки бізнесу (ЦНАП, центри підтримки МСБ, бізнес асоціації, консалтингові, юридичні, рекрутингові фірми і т.п.)
- База даних інвестиційних запитів (про звернення інвесторів) тощо.

Крім того, на сайті в обов'язковому порядку відображається як актуальний бюджет, так і етапи бюджетного процесу, а також актуальний перелік діючих нормативних документів ОТГ.

Окремо зауважимо, що 78% ОТГ оприлюднили власні програми розвитку на власних веб-сайтах, що дозволить залучити більшу широку громадськість до контролю за виконанням зазначених планів органами ОТГ.

В той же час, питання, що стосуються безпосередньо роботи рад, розпорядження голів, планових показників знайшли відображення на веб-сайтах більш, ніж 55% ОТГ.

Відповідно до даних рис. 2.16 варто також відмітити нерегулярність оприлюднення на сайтах інформації щодо проведення засідань постійних комісій рад та іншої поточної інформації, що пов'язано із відсутністю фахівців ІТ індустрії в структурі управління ОТГ.

Відмітимо також, що план заходів чи бюджетний регламент в повному обсязі створювався лише у 52% новостворених ОТГ, що свідчить про поспішність операцій, а вчасно оприлюднений бюджет є у 53% ОТГ.

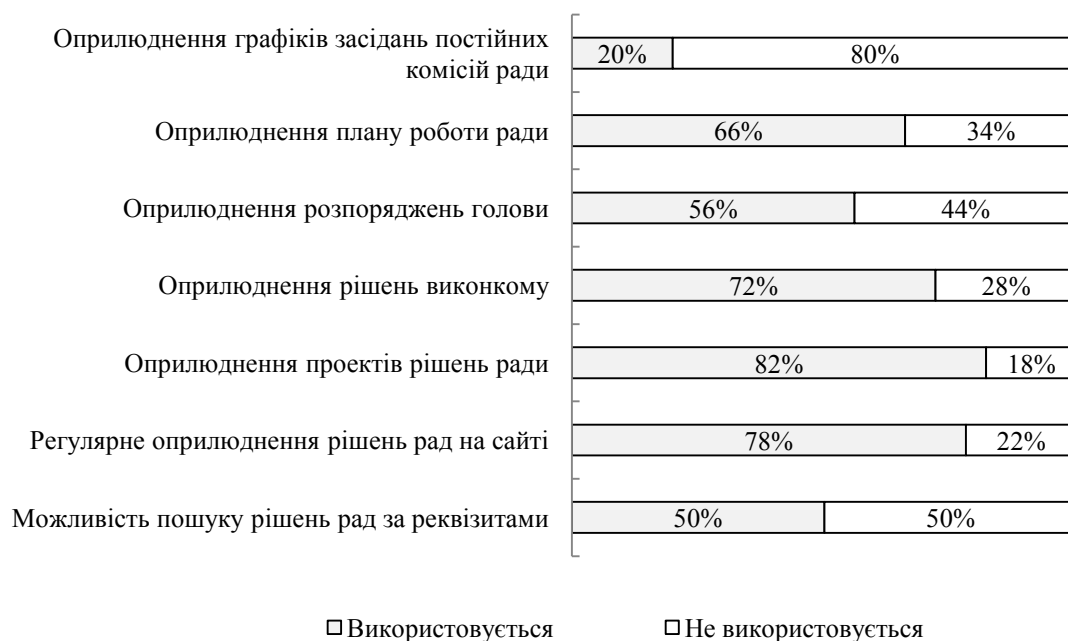

Рис. 2.16. Оприлюднення інформації на веб-сайтах громад*

*Складено автором на основі [81]

Отже, деякі громади формально підходять до питання супроводження сайтів. Так, наприклад, Бабинська ОТГ на сайті розмістила лише максимально узагальнені статистичні дані (чисельність населення, площа, наявність приміщень для виконання повноважень державних органів та установ.). Відсутність інформації на сторінках значно послаблює ефективність пошуку інвесторів для ОТГ, а отже інструмент посилення конкурентоспроможності громад—представлення в мережі Інтернет є неефективним.

До проблем інформаційного забезпечення розвитку територіальних громад слід віднести невідповідність кількості населення в громадах, яка ідентифікована

в органах статистики України та реальній чисельності населення, що проживають у новостворених ОТГ. Така ситуація зумовлена здебільшого тривалою відсутністю загальнодержавного перепису населення.

Ефективним маркетинговим інструментом підвищення конкурентоспроможності територіальних громад є рейтингування, яке сприятиме розвитку конкуренції між ними шляхом порівняння результатів господарювання та результативності використання їх ресурсів. Сьогодні здійснюється рейтингування спроможних територіальних громад за рівнем їх фінансової забезпеченості для виконання тих завдань і повноважень, якими вони наділені. За підсумками 2020 року було проведено оцінювання 872 ОТГ за 8-ма показниками та 5 групами, які визначено за показником чисельності населення.

Прогресивним кроком у інформативному забезпеченні громадськості та інших стейкхолдерів є створення інтерактивних карт та інших інформативних онлайн платформ. Прикладом можуть слугувати веб-портал бюджету для громадян (Open Budget), податкова карта Українитощо. Остання дозволяє дає змогу в онлайн-режимі у будь-який час без звернення до органів ДПС отримувати актуальну податкову інформацію щодо агрегованих показників в частині сплачених сум податкових платежів, нарахованих податкових зобов'язань, сум податкового боргу, надміру сплачених сум та суми платежів, які сплачені та будуть нараховані у наступних періодах.

Проведений аналіз засвідчив наявність тенденції до значної диференціації у ресурсному забезпеченні громад в т.ч. фінансового потенціалу територій, що ускладнює завдання забезпечення громадян належним рівнем публічних послуг незалежно від місця їхнього проживання.

Інструменти впливу на підвищення якості людського потенціалу насамперед спрямовані на забезпечення рівного доступу до освітніх послуг всім мешканцям області (ОТГ). На сьогодні у Львівській області важливим завданням для освітньої сфери є посилення уваги до розвитку закладів професійної освіти, особливо в частині створення навчально-практичних центрів, оснащенні сучасним обладнанням та технікою в пріоритетних для області галузях, що сприятиме

популяризації професійної освіти серед дітей, молоді, дорослого населення, формування нового іміджу професійних кваліфікацій, їх переваг при побудові кар'єри та професійного зростання особистості.

Для забезпечення належного рівня громадської безпеки залишається ряд завдань та проблемних питань, що потребують вирішення у сфері реформування галузі охорони здоров'я. Основними проблемами розвитку сфери охорони здоров'я є: низький рівень оснащення сучасним функціонально-діагностичним та фізіотерапевтичним обладнанням; неукomплектованість штатних лікарських посад лікарями та середнім медичним персоналом, особливо у сільській місцевості внаслідок активізації трудової міграції. З метою покращення результатів роботи системи охорони здоров'я та поліпшення якості надання послуг закладами охорони здоров'я усіх рівнів необхідно змінити механізми фінансування та оптимізувати систему управління.

Рівень благоустрою житлового фонду щорічно зростає. Обсяги державної підтримки молодіжного кредитування на будівництво та придбання житла залишаються зовсім незначним для того, щоб суттєво вирішити проблему житлових черг. В той же час спостерігається великий запит на реалізацію програми серед таких категорій як: учасники АТО (ООС); науково-педагогічні працівники та інші категорії. Ще однією з проблем житлово-комунального господарства міст є збільшення кількості старого та аварійного житлового фонду. Матеріально-технічна база житлово-комунального господарства має високий рівень зношеності, обладнання застаріле та енергомістке. Для вирішення цих проблем у житловому господарстві продовжується робота із запровадження нових форм управління багатоквартирними будинками шляхом створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ) та створення конкурентного середовища на ринку утримання житлового фонду.

Недостатній рівень благоустрою житлового фонду у сільській місцевості погіршує комфортність проживання населення. У містах велика кількість зношених мереж водо- і тепло- і газопостачання призводить до значних тепловтрат і незабезпечення населення якісними комунальними послугами.

Розбудова житлового фонду, зокрема у містах регіону посилює навантаження на існуючі комунікації, що призводить до збільшення аварійних ситуацій. Невирішеними залишаються проблеми якості питної води, газифікації усіх населених пунктів регіонів.

Актуальним інструментом підвищення якості людського та соціального потенціалу територіальних громад стало створення соціальних карт, які представляють собою інформаційну панель з основними статистичними даними щодо захисту дитини і надання соціальних послуг населенню громад.

Соціальна карта візуалізується за такими напрямками:

- створення та забезпечення функціонування служб у справах дітей;
- захист прав дітей в територіальній громаді;
- забезпечення прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- суб'єкти, що надають соціальні послуги вразливим категоріям населення;
- інші питання соціального захисту населення.

Візуалізовані дані доступні як на узагальненому загальнодержавному рівні, так і на регіональному, районному рівнях та по кожній територіальній громаді. Крім статистичних даних користувачі можуть отримати на карті контакти кожної територіальної громади, служби у справах дітей (у разі утворення) та суб'єктів надання соціальних послуг (у разі наявності) в них.

Сталий соціально-економічний розвиток територіальної громади та зростання добробуту її населення неможливі без вирішення питань безпеки життєдіяльності людини, її захисту від різних надзвичайних ситуацій, пожеж та небезпечних подій. У ході реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні значущі для безпеки населення повноваження передано на найближчий до громадян базовий рівень влади – в територіальні громади. Саме на рівні міських, селищних та сільських громад організовуються та реалізуються основні заходи захисту населення і територій. Тому кожна громада з перших днів свого існування має навчитися ґрунтовно планувати та організовувати свою безпеку, захист населення і територій від ймовірних

надзвичайних ситуацій.

Інструменти впливу на середовище життєдіяльності ТГ сприяють покращенню рівня життя мешканців громад. для досягнення даної мети необхідно розробляти Проекти (Стратегії розвитку) ОТГ. Розвиток життєдіяльності території громади (ТГ) насамперед, втілення політики змін, це – план і вибір громади. Нові тенденції регіонального розвитку, процес децентралізації, тренди розвитку сусідніх адміністративно-територіальних одиниць, особливо польських, нова каденція органів місцевого самоврядування, а також поява та успішне використання нових фінансових ресурсів, що мають на меті фінансування проектів місцевого розвитку ставлять на порядок денний перегляд існуючих стратегічних рішень розвитку громади. Адже у Стратегіях розвитку ТГ відображаються модифіковані амбітні цілі розвитку, які вказують шлях до досягнення його сталого майбутнього як динамічного, привабливого для життя, роботи, інвестицій.

Про конкурентоспроможність територіальної громади свідчить її інвестиційний потенціал. Підготовка інвестиційних продуктів - інвестиційно привабливих пропозицій, які можуть привернути увагу потенційних інвесторів, слугуватиме важливим інструментом їх залучення.

Для залучення інвестицій у ОТГ вагому роль відіграватиме регіональна влада, яка має створити: умови для співпраці з європейськими організаціями та фондами, що займаються фінансовою підтримкою регіонального розвитку; регіональні інституційні платформи для діалогу між представниками банків, бізнес-асоціацій та бізнесу що до покращення доступу до кредитних ресурсів і фінансових послуг; мережі інформаційно-консультаційних послуг; системи моніторингу інвестиційних проектів, що реалізуються в рамках державно-приватного партнерства, та контролю за їх реалізацією.

З метою нарощення інвестиційного потенціалу територіальних громад доцільним є також проведення ділових заходів міжнародного рівня за участі представників великого бізнесу. Необхідно заохочувати міжнародних інвесторів створювати нові бізнес-продукти, причетні до історії міста, розвивати освітні

послуги для забезпечення бізнесу необхідним кваліфікованим персоналом і підвищення загального рівня культури ведення бізнесу [123].

Для покращення взаємодії громад з бізнесом сьогодні залучається низка нових проєктів. Загалом, проєктний менеджмент – це новий напрям діяльності для ОТГ. Інвестиційні проєкти як засіб залучення інвестицій для забезпечення стандартів комфортного проживання мешканців громади, створення сприятливих умов для розвитку промислового виробництва, малого та середнього бізнесу, збільшення надходжень до бюджету, участь у міжнародних грантових пропозиціях, забезпечення інформаційної та комунікаційної діяльності на території громади та спосіб реалізація політики у сфері співробітництва населених пунктів громади з іноземними містами-партнерами, міжнародними організаціями, іноземними суб'єктами господарювання.

Серед таких проєктів варто відмітити проєкт Співпраці українських підприємців та «Програма U-LEAD з Європою», які співпрацюють над реалізацією проєкту «ОТГ та БІЗНЕС: шляхи сприяння взаємодії». Новостворені ОТГ з різних регіонів України, які беруть участь у реалізації цього проєкту фактично формують та презентують інвестиційні паспорти бізнесу ОТГ.

Переходячи до фінансових інструментів, варто попередньо визначитись з типами фінансування інвестиційних проєктів, оскільки кожен із них має свою специфіку і частково обмежений напрям використання фондів фінансових коштів\ Відзначимо, що основними видами інвестування ОТГ є [64]:

- державні інвестиції здійснюється органами державної влади за рахунок коштів Державного бюджету, позичкових коштів, а також державними підприємствами та установами. Особливістю даних інвестицій полягає в тому, що головною ціллю даних інвестицій є фінальний документ – звіт чи декларація про проведені інвестиції. Цікавим є те, що представники інвестора теж можуть отримувати кошти у вигляді оплати праці, як фахівці за конкретним напрямом. Одним із різновидів державних інвестицій можуть слугувати капітальні трансфери, оскільки їхня ціль полягає у значному покращенні конкурентоспроможності окремо вибраного об'єкту;

- місцеві інвестиції, тобто капітальні інвестиції місцевих бюджетів, які здійснюються органами місцевого самоврядування, а також позичкові кошти та кошти комунальних підприємств та установ. Особливістю даного способу перерозподілу коштів є незначні обсяги фінансування, в тому числі через дотаційність самих інвесторів. В той же час, розглянемо субвенції, що отримували ОТГ з місцевих бюджетів у 2018 році, тис. грн. (рис. 2.17);

- публічне інвестування охоплює державні та місцеві інвестиції, що формуються з пріоритетом на максимальне висвітлення інформації у ЗМІ про факт інвестування. Такі інвестиції зазвичай носять формальний характер, а звітування по них може відбуватися без залучення громадськості;

- приватне інвестування здійснюється громадянами, недержавними підприємствами, асоціаціями, спілками і товариствами, а також громадськими і релігійними організаціями, іншими юридичними особами;

- державна підтримка для реалізації інвестиційних проектів, на відміну від прямих інвестицій може відображатися у формальних та нормативних заходах державних органів, спрямованих на висвітлення позитивних сторін від реалізації інвестицій, формування списків та переліків потенційно потужних проектів, що оприлюднюються на Інтернет-представництвах державних органів та пропонуються для ознайомлення потенційним інвесторам;

- іноземне інвестування здійснюється іноземними державами, юридичними особами та громадянами іноземних держав;

- спільне інвестування здійснюється юридичними особами та громадянами України, юридичними особами та громадянами іноземних держав і є комбінацією вищенаведених способів вкладання коштів в ОТГ.

Як бачимо ОТГ досить активно використовують такий вид інвестування як субвенції, в той же час, субвенції є цільовим видом фінансування, і повинні бути повністю використані протягом бюджетного періоду. Крім того, потребує уваги той факт, що лише 17 з 35 ОТГ використали такий вид інвестування у 2019 році, а ОТГ Славське взагалі не прийняло участь у дофінансуванні бюджету, що в останньому випадку свідчить про достатність власних коштів, що підтверджено

вищенаведеними даними.

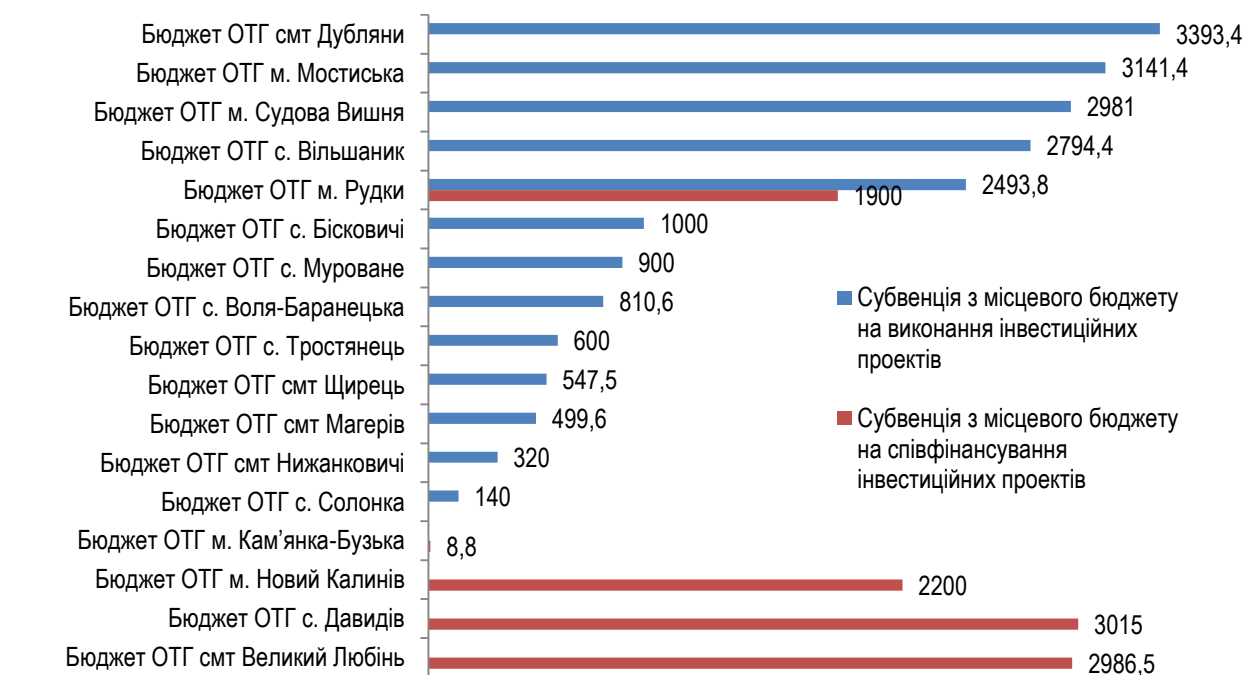

Рис. 2.17. Субвенції в бюджетах ОТГ Львівської області у 2019 році, тис. грн.*

*Складено автором на основі: [165]

Вагомим фінансовим ресурсом для територіальних громад сьогодні виступають інвестиційні проекти регіонального розвитку, які фінансуються за кошти ДФРР, бюджетної секторальної підтримки ЄС, регіональних конкурсів, грантів на впровадження місцевих ініціатив та інвестиційних проектів в ОТГ тощо. Фінансування проектів ДФРР дозволяє відновити інфраструктуру у кожній новоствореній територіальній громаді, збудувати чи відремонтувати школи, забезпечити дітей місцями у садочках, збудувати та модернізувати лікарні та амбулаторії, створити центри культурних послуг чи центри безпеки, а також створити сучасну і доступну спортивну інфраструктуру.

Слід відмітити, що створення в Україні ДФРР відповідає європейській практиці, а управління коштами ДФРР на місцевому рівні здійснюють регіональні державні адміністрації. Досвід реалізації проектів ДФРР засвідчує, що незначну кількість проектів можна назвати дійсно розвитковими. Так у 2017 році з 803 проектів на реконструкцію та капітальний ремонт будівель було спрямовано 603 проекти, а у 2018 році з 806 проектів – 558. У 2017 році лише 17,2% проектів передбачали нове будівництво, а у 2018 – 21,5%. Серед причин недостатньої

ефективності та непродуктивності використання коштів ДФРР вважають порушення законодавства у сфері закупівель, законодавства про містобудівну діяльність, а також недотримання норм законодавства щодо здійснення авторського та технічного нагляду [82].

Практика реалізації проектів ДФРР засвідчила, що значна частина проектів відхиляється ще на стадії розгляду регіональних комісій, здебільшого через якість підготовки проектів та їх низький рівень рентабельності. Позитивним є той факт, що у Львівській області кількість відхилених проектів з 2016 року щорічно зменшувалась (рис. 2.18).

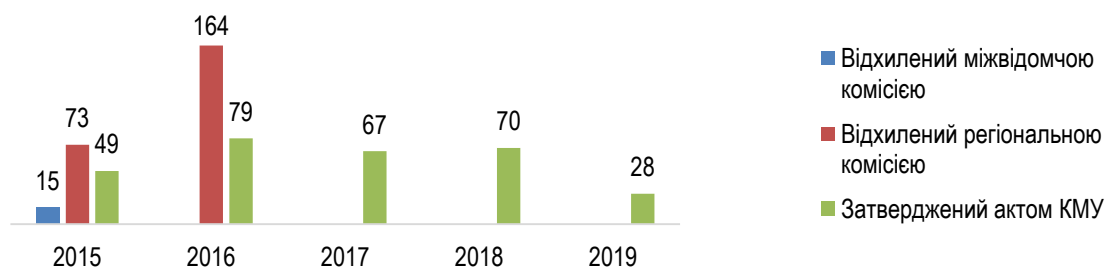

Рис. 2.18. Динаміка відхилених та прийнятих проектів ДФРР у Львівській області протягом 2015-2019 рр.*

*Складено автором на основі [164]

Активність громад Львівської області щодо розробки інвестиційних проектів є різною. Так, Давидівська ОТГ протягом 2017-2019 рр. подала та отримала погодження на 36 інвестиційних проектів на загальну суму 537,4 млн. грн. Серед проектів будівництвом та реконструкцією загальноосвітніх шкіл (в селах Пасіки-Зубрицькі, Давидів), активно проводилась реконструкція дороги та об'єкти житлово-комунального господарства (системи опалення, каналізації, вуличного освітлення тощо). Високий рівень активності продемонструвала також Ходорівської ОТГ (8 проектів на загальну суму 37,7 млн. грн.) Судовишинянської та Мостиської ОТГ (по 6 проектів, на суму, більшу 30 млн. грн. на кожну ОТГ).

Заслуговує на увагу проект Солонківської ОТГ на суму, більшу 70 634,6 тис. грн. спрямований на будівництво дошкільного навчального закладу на 230

місць в с. Солонка. Вартість цього проекту стала найбільшою для розглянутих регіональною комісією ДФРР проектів ОТГ Львівської області та значно перевищує аналогічні проекти (рис. 2.19).

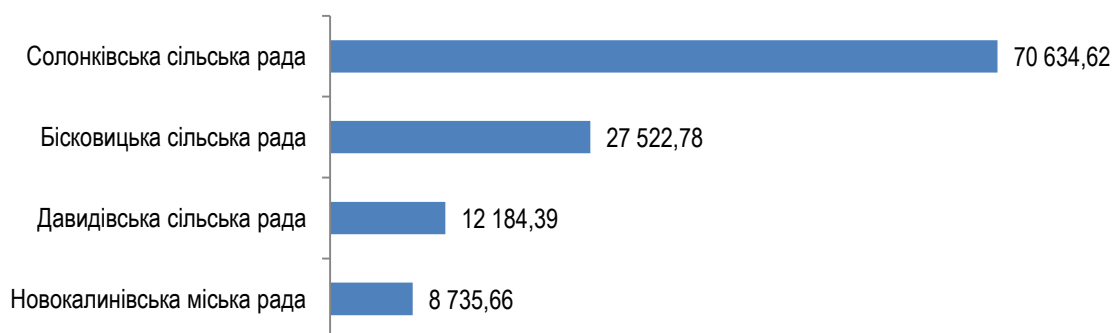

Рис. 2.19. Погоджені витрати на будівництво дошкільних закладів в ОТГ Львівської області, тис. грн.*

*Складено автором на основі аналізу додатку 3 та [107]

Ще однією проблемою реалізації проектів ДФРР визнано недовикористання виділених з Державного бюджету коштів. Однак, якщо у 2015-2019 роках регіони освоювали близько 79% коштів, то в 2020 році на регіональні проекти було використано 90% коштів ДФРР, передбачених державним бюджетом [132].

Що ж стосується загальної юридичної оцінки спроможності проведення інвестиційних заходів ОТГ Львівської області, то наголосимо, що Львівська обласна державна адміністрація затвердила Положення про залучення інвестицій у майно спільної власності територіальних громад Львівської області [173], в якому визначила основні засади визначення об'єктів залучення інвестицій, умов конкурсу на їхнє залучення та напрями інвестицій, до яких віднесено:

- реконструкції, реставрації, капітальний ремонт, технічне переоснащення, нове будівництво будинків (будівель), споруд будь-якого призначення, їх комплексів, іншого нерухомого майна, об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури, енергетики, комунального господарства та інших;
- придбання або модернізації обладнання, надання послуг з управління об'єктами комунальної власності Львівської обласної ради, у тому числі цілісними майновими комплексами;

- інші не заборонені законом роботи, послуги або напрями залучення інвестицій.

З метою залучення інвестицій кожна ОТГ має сформувати інвестиційні паспорти, в яких, на вимогу Кабінету Міністрів України [192], повинні бути відображена офіційна інформація, характеристика території, наявна інфраструктура, найбільші підприємства та інші дані щодо особливостей економічного та соціального розвитку громад.

Слід відмітити низьку активність громад у реалізації спільних проєктів. Підтвердженням цьому може слугувати той факт, за період 2015-2019 років в ДФРР зареєстровано лише 2 проєкти спільних проєктів, які підготовлено за участю ОТГ Львівської області, а саме:

- проєкт капітального ремонту автомобільних доріг місцевого значення С140617 Любеля-Туринка, на ділянці км 5+200 – км 11+900, та С140618 Двірці-Туринка, на ділянці км 1+500 – км 3+700, Жовківського району, Львівської області (обсяг фінансування - 40 715,1 тис. грн.)

- проєкт реконструкції незавершеної будівлі дитячого садка під Народний дім "Просвіта" та амбулаторію по вул. Л. Українки в с. Вільшаник Самбірського району Львівської області. (обсяг фінансування – 1 496,3 тис. грн.) [165].

Низька активність громад у реалізації спільних проєктів спричинена відсутністю налагоджених зв'язків між ОТГ області та органами виконавчої влади, а також необхідністю проходження більшої кількості бюрократичних процедур при оформленні спільного інвестиційного проєкту.

Протягом 2015-2019 років регіональними комісіями ДФРР було погоджено 131 інвестиційних проєктів ОТГ (рис. 2.20), що свідчить про достатньо активну участі ОТГ регіону в цільовому інвестуванні.

У 2020 році майже 50% коштів ДФРР були спрямовані на освітні об'єкти, 22% - на спортивні, 12,2% - на об'єкти охорони здоров'я, 5% і 6% - дорожньо-транспортні проєкти та проєкти водопостачання. Загалом, за рахунок ДФРР у 2020 році в Україні реалізовано 284 проєкти [132].

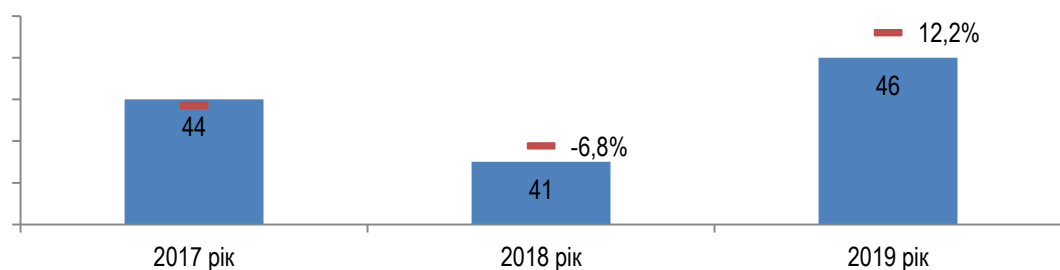

Рис. 2.20 Динаміка погоджених проектів ДФРР за 2017-2019 роки*

* Складено автором на основі аналізу додатку 3 та [165]

Розглянемо динаміку розгляду інвестиційних проектів ОТГ, що подавались до ДФРР за 2017-2019 роки (рис. 2.21).

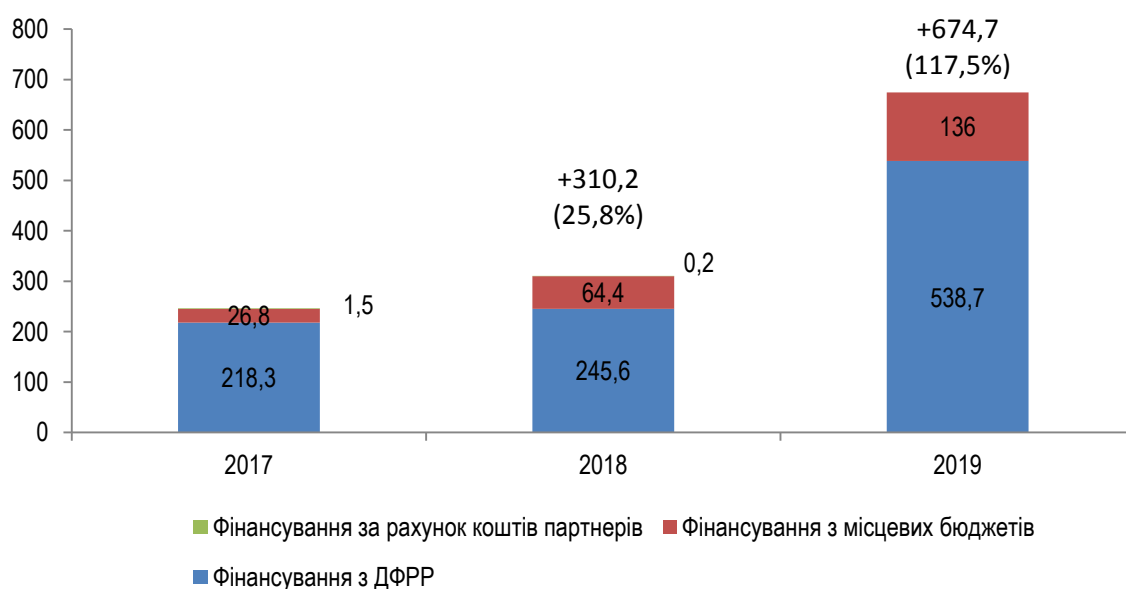

Рис. 2.21. Динаміка обсягів фінансування інвестиційних проектів ОТГ Львівської області за 2017-2019 роки, млн. грн.*

*Складено автором на основі [45]

Отже, впродовж 2017-2019 рр. спостерігалось значне зростання обсягів наповнення місцевих бюджетів за рахунок коштів ДФРР. У 2019 році обсяг фінансування таких проектів зріс майже вдвічі – на 117,5%. До того ж фінансування проектів за рахунок власних коштів бюджетів зросло до 20,2%, а за рахунок коштів партнерів скорочувалося. У 2019 році кошти партнерів не використовувались у фінансуванні цих проектів загалом.

У 2020 році обсяг фінансування проєктів ДФРР для ОТГ становив 4,5 млрд. грн.

Фінансова підтримка розвитку територіальних громад здійснюється на різних рівнях управління та різними програмами. Територіальні громади сьогодні отримують фінансування на реалізацію проєктів не тільки з держаного бюджету та різних міжнародних програм, а й шляхом проведення конкурсів проєктів на регіональному рівні. Прикладом розширення інструментів проєктного менеджменту у практиці фінансової підтримки розвитку територіальних громад є оголошений ЛОДА «Конкурс проєктів регіонального розвитку» в рамках Комплексної програми регіонального розвитку Львівщини на 2021 – 2025 роки, який фінансується з обласного бюджету. В рамках реалізуються проєкти в сфері житлово-комунального господарства, медицини, соціальної та адміністративної інфраструктури, енергозбереження в бюджетній сфері, безпеки тощо.

У 2019 році за кошти субвенції на розвиток інфраструктури об'єднані громади реалізували 3095 проєктів (рис. 2.22).

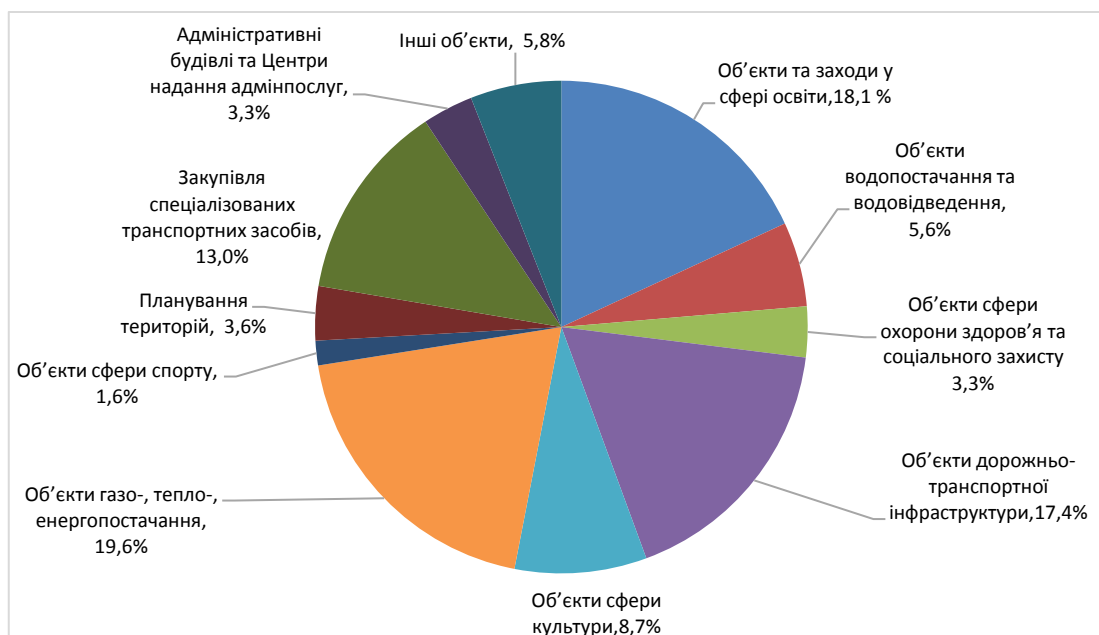

Рис. 2.22. Частка проєктів реалізованих за кошти субвенції на розвиток інфраструктури в розрізі видів інфраструктури в ОТГ України у 2019 році

*Побудовано автором на основі даних Міністерства розвитку громад і територій

Однак субвенція на формування інфраструктури ОТГ, незважаючи на свій цільовий характер та значні для ОТГ фінансові ресурси, не позбавлена недоліків [201, с.315]:

- недосконалість формули розподілу субвенції (непропорційність між чинниками, що застосовуються для розподілу субвенції, що спричиняє відмінності в її обсягах для кількох подібних громад);
- розподіл субвенції здійснюють на основі площі ОТГ та чисельності сільського населення, залишаючи поза увагою соціально-економічні потреби ОТГ, що може спричиняти певні перекоси у розвитку громад;
- кошти субвенції використовувались головним чином на капітальний ремонт та реконструкцію соціальної інфраструктури та дорожнього господарства, при цьому громади часто нехтують можливістю використати отримані кошти на формування передумов для залучення зовнішнього приватного інвестора.

Отже, на сьогоднішній день фінансові ресурси місцевого самоврядування формуються шляхом горизонтального бюджетного вирівнювання (за рахунок базових дотацій місцевим бюджетам та реверсним дотаціям з місцевих бюджетів), залучення коштів проектів ДФРР та субвенцій в рамках державної підтримки (освітньої, медичної, на соціально-економічний розвиток територій, на будівництво, ремонт та утримання місцевих доріг, на розвиток спортивної інфраструктури, а також низки нових субвенцій – на розвиток мережі ЦНАП та просторовий розвиток територій громад, створення центрів культурних послуг, на боротьбу з COVID -19 у закладах загальної середньої школи, на розвиток Інтернету у сільській місцевості, на розвиток сімейних форм виховання, забезпечення житлом дітей-сиріт, на створення центрів сучасної професійної освіти, на підтримку осіб з особливими освітніми потребами). Крім того, передбачається використання коштів надзвичайної кредитної для відновлення країни та коштів акцизного податку з пального [211],

Визначивши потенційні джерела наповнення бюджету ОТГ, не варто забувати, що більшість інвесторів зацікавлена у вкладанні не лише власних коштів, а активному залученні коштів ОТГ (рис. 2.23).

Співфінансування для ОТГ є доцільним у випадку співпраці з держаними органами та міжнародними організаціями. Згідно вищенаведених даних, проекти 98,9% громад фінансувались за рахунок власних коштів лише на 13,5%, що є вкрай позитивним способом оптимізації надходжень.

Рис. 2.23. Обсяги фінансування проектів громад Львівської області, що фінансувались із залученням зовнішніх джерел протягом 2015-2019 років, тис. грн.*

*Сформовано автором на основі [100].

Підсумовуючи аналіз фінансово-інвестиційних інструментів підвищення конкурентоспроможності територіальних громад відмітимо суттєве зростання джерел наповнення місцевих бюджетів за участю державних коштів, що сприятиме нарощенню фінансових ресурсів громад, вирішенню нагальних соціальних та економічних проблем їх розвитку.

Загалом, підвищення конкурентоспроможності територіальних громад відбуватиметься як за умов активної державної підтримки, так і шляхом реалізації потенціалу децентралізації, спрямованої на ефективне використання власних ресурсів громад та системного вирішення проблем їх життєдіяльності. Забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад вимагає імплементації сучасних управлінських механізмів та інструментів менеджменту, спрямованих на нарощення потенціалу розвитку громад, формування нових центрів концентрації ресурсів.

Висновки до другого розділу

1. Побудовано алгоритм конкуренції територіальної громади за фінансово-інвестиційні ресурси, етапами якого виділено: ідентифікацію власних ресурсів, оцінювання їх достатності та ефективності використання, виявлення нестачі певних видів ресурсів, локації ресурсів в яких громада має потребу; з'ясування конкурентів за ці ресурси, їх інтересів, правил конкуренції; налагодження комунікацій та забезпечення організаційно-інформаційного супроводу; оцінювання результативності залучених ресурсів. Використання такого алгоритму дозволить територіальній громаді з'ясувати необхідні завдання та послідовність дії у конкуренції за залучення інвестиційних ресурсів.

2. Запропоновано методичний підхід до оцінювання конкурентоспроможності територіальних громад, а саме: визначена мета, принципи, етапи дослідження; запропоновано оцінювання конкурентоспроможності територіальних громад за двома напрямками: фінансово-економічними ресурсами та людським ресурсом; розроблена система показників та визначено підхід до рейтингування територіальних громад. Сформовано систему показників в розрізі двох вказаних вище груп ресурсів. До першої групи було віднесено фінансові, бюджетні, інвестиційні, виробничі, інфраструктурні, природні та інші ресурси. Оцінювання людського ресурсу здійснено за наступними напрямками - соціально-демографічну структуру населення ТГ, формування людського ресурсу, управлінські ресурси.

3. Проведено рейтингування територіальних громад за рівнем конкурентоспроможності, яка визначена за восьми базовими блоками, що дозволило з'ясувати, що у п'ятірку найбільш конкурентоспроможних ОТГ Львівської області у 2018 р. увійшли Славська ОТГ, Кам'янка-Бузька ОТГ, Солонківська ОТГ, Давидівська ОТГ, Тростянецька ОТГ. У 2020 р. у п'ятірку лідерів піднялась Підберізіцівська ОТГ, демонструючи високі фінансові результати через зростання надходження до бюджету ПДФО.

4. Здійснено оцінювання конкурентних переваг конкурентоспроможності територіальних громад Львівської області з використання методів SWOT-аналізу та ABC-аналізу. Запропонований підхід дозволив оцінити та охарактеризувати конкурентний потенціал територіальних громад регіону за критеріями ресурсозабезпеченості, інфраструктурної доступності та громадської активності.

5. З'ясовано, що більш конкурентоздатні ОТГ демонструють високі результати у наданні адміністративних та соціальних послуг. Проблемою цих територіальних громад є велика частка видатків на утримання органів місцевого самоврядування.

6. Встановлено наявність значного розриву між максимальними та мінімальними доходами мешканців ОТГ Львівської області, що знижує їхню конкурентоспроможність і зумовлює потребу додаткових як горизонтальних, так і вертикальних дотацій цим ОТГ. Так, наприклад, різниця між найбільшим та найменшим показником бюджетування медицини Кам'яно-Бузької ОТГ на 1 мешканця (187,9 грн.) в 7 разів перевищує такий же показник для ОТГ м. Ходорова (1311,1 грн.).

7. Відзначаємо наявність низки екологічних перешкод підвищенню конкурентоспроможності ОТГ Львівської області. Не зважаючи на наявність покладів нафти, її видобуток уповільнений через застаріле обладнання та глибине її залягання. До того ж значно ускладнює екологічну складову конкурентоспроможності громад видобування природних ресурсів кар'єрним способом та відсутність постачання якісною питною водою, що зумовлено застарілим обладнанням водоочисних станцій тощо.

8. На основі систематизації діючих інструментів організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад здійснено їх класифікацію за такими групами: фінансово-інвестиційні та маркетингові, інструменти підвищення якості людського та соціального потенціалу громад та формування середовища життєдіяльності ТГ. Проаналізовано особливості впровадження в дію залучення вказаних

інструментів. Зокрема, оцінено рівень та з'ясовано проблеми використання маркетингових інструментів у розвитку територіальних громад.

Основні результати дослідження оприлюднені в наукових працях: [228, 229, 235].

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ РЕФОРМ

3.1. Стратегічні пріоритети та механізми забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад

Зазначимо, що підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів та громад поряд з формуванням згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах та розбудовою ефективного багаторівневого врядування, визначено як стратегічні цілі державної регіональної політики України до 2027 р. Їх реалізації сприяє децентралізація влади, що відбувається в Україні з 2014 року і яка є закономірним процесом переходу України до ліберальних умов функціонування не лише в економічному середовищі, а й в соціально-політичному. Процеси децентралізації полягають у перерозподілі відповідальності, повноважень і фінансових потоків з державного на місцевий (базовий) рівень адміністративно-територіального устрою країни.

В другому розділі дисертаційного дослідження було запропоновано перелік інструментів, що використовуються для забезпечення конкурентоспроможності ОТГ в умовах децентралізації. Наголошуємо, що використання зазначених інструментів поодиночі не дасть достатнього ефекту для посилення конкурентних переваг. Тому варто сформулювати послідовність дій, алгоритм, що дозволить визначити стратегічні пріоритети розвитку та підібрати відповідні механізми забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад регіону (рис. 3.1).

При формуванні рішення про визначення стратегічних пріоритетів насамперед необхідно визначити:

- мету управління територіальною громадою – що для регіону є створеною цінністю (вхідний потік грошових коштів, зростання клієнтської бази, збільшення числа інновацій тощо);
- виявити перелік чинників, які впливають на соціально-економічний

потенціал громади та забезпечать ефективність управління;

- визначити відповідального за розробку організаційної складової, на якого будуть покладені основні завдання з впровадження стратегії регіону за допомогою механізмів забезпечення регіональної конкурентоспроможності.

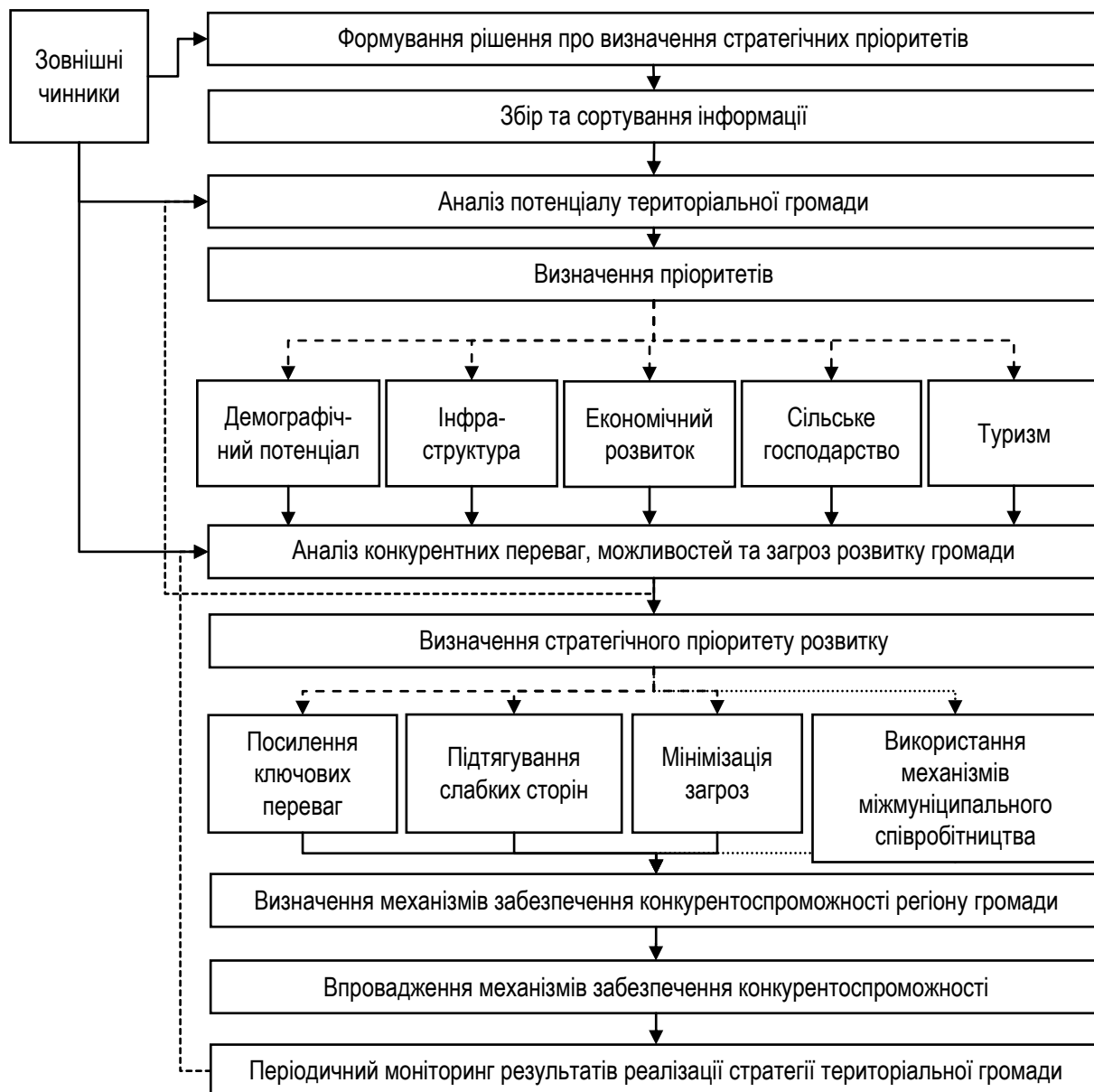

Рис. 3.1. Алгоритм визначення стратегічних пріоритетів розвитку територіальної громади та впровадження механізмів забезпечення їх конкурентоспроможності*

*Власна розробка автора

Зазначимо, що система планування розвитку територіальних громад має забезпечувати: системність та адекватність усіх управлінських процесів щодо

забезпечення сталого розвитку територіальних громад, спрямованого на ефективне використання ресурсного потенціалу територій; оптимізацію структури їх економіки; зменшення диспропорцій у рівні соціально - економічного розвитку громад; стимулювання конкурентних переваг територій. Крім того, стратегічне планування на рівні територіальних громад має не тільки визначати майбутнє громади, а й передбачити комплексне розв'язання завдань та заходів за умов забезпечення балансу інвестиційних (т. з. «твердих») та неінвестиційних (т. з. «м'яких») завдань місцевого розвитку.

Необхідною умовою визначення стратегічних пріоритетів розвитку громади є врахування зовнішніх чинників її розвитку, серед яких державна економічна, соціальна, екологічна і регіональна політика, умови зовнішньоекономічної діяльності тощо. Важливу роль відіграватиме подальший курс держави на впровадження реформи децентралізації, якою передбачено передачу значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування.

Обираючи стратегічний пріоритет розвитку територіальної громади регіону шляхом «підтягування слабких сторін», зазвичай застосовуються механізми державної підтримки. Розглянемо детально механізми підвищення конкурентоспроможності територіальних громад за рахунок державного впливу:

- «стимулюючий» (з переважанням ринкових інструментів і створенням сприятливого середовища для розвитку екологічно чистих виробництв та інших видів діяльності в екосфері);
- «жорсткий» (з використанням адміністративних і фінансово-економічних інструментів, наприклад, за допомогою жорсткої податкової політики розвитку екологічно небезпечних галузей);
- «м'який» (з встановленням, наприклад, ліберальних обмежувальних екологічних рамок, які частково впливають на темпи і масштаби екологічного розвитку).

Сьогодні в Україні значна увага приділяється зовнішньоекономічній активності територій, наприклад, на загальнодержавному рівні (в Експортній

стратегії України (“дорожньої карти” стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 рр.) окреслено намагання країни перейти до експорту наукомісткої інноваційної продукції для сталого розвитку та виходу на глобальні ринки.

Пріоритетними секторами економіки для розвитку експорту визначено такі [81]:

- розвиток на інноваційних засадах підприємств, які сьогодні перебувають у стадії занепаду або темпи розвитку яких уповільнилися, та які сконцентровані в аерокосмічній галузі і дотичних з нею (створення програмного забезпечення, інформаційно-комунікаційних технологій, виробництво запасних частин, комплектуючих виробів і послуги з технічного обслуговування для авіаційної промисловості та машинобудування);

- перспективні з погляду покращення іміджу України за кордоном, які перебувають на стадії формування (сектори туризму і креативних індустрій) для залучення туристів і просування іміджу країни на світовому ринку шляхом проведення низки відповідних заходів;

- стратегічні з точки зору переходу від «сировинної економіки» до виготовлення продукції з високою доданою вартістю. До стратегічно важливих в цьому контексті належить агропромисловий комплекс (харчова, переробна промисловість і пов’язані з нею галузі, що забезпечують позитивні результати у найближчій перспективі).

Відзначимо, що для визначення стратегічних пріоритетів розвитку територіальних громад в контексті підвищення їх конкурентоспроможності необхідно насамперед провести якісний аудит ресурсів громади і передбачити плану заходів з реалізації пріоритетів. Такий підхід потребує впровадження діючих та інноваційних технологій та дієвих управлінських механізмів у функціональну діяльність органів місцевого самоврядування, що дозволить підвищити інституційну спроможність реформи децентралізації загалом.

В сучасних умовах децентралізації місцеві органи влади одночасно забезпечують реалізацію державної регуляторної політики і власної регуляторної політики в рамках доступних для них інструментів регуляторного впливу [217].

До основних принципів функціонування територіальних громад слід віднести: партиципації, подолання патерналізму, дотримання балансу інтересів, інтегрованого розвитку, правової свідомості та громадянської культури тощо

Принцип партиципації передбачає співробітництво, доручення громади до вирішення важливих питань її розвитку. Прикладом інструменту партиципації може слугувати бюджет участі, є дуже важливими для розвитку і демократичного майбутнього громад. Цей інструмент сьогодні активно використовується територіальними громадами, зокрема в сфері покращення благоустрою, модернізації мережі закладів соціальної інфраструктури, створенні молодіжних та громадських просторів.

Принцип подолання патерналізму проявляється у не покладанні сподівань на те, що держава має вирішити всі проблеми громад, тобто фактивно йдеться про "самореалізацію" територіальних громад.

Принцип дотримання балансу інтересів розглядаємо як основний принцип співпраці, взаємодії всіх суб'єктів територіальної громади, тобто узгодження інтересів бізнесу, влади і населення громади.

Дотичним до попереднього є принцип інтегрованого розвитку, який передбачає взаємоузгодженість різних політик, які реалізуються в громаді та діяльності стейкхолдерів цього процесу. Цей принцип має реалізовуватись при розробці стратегій розвитку територіальних громад.

Принцип правової свідомості та громадянської культури є основою становлення громадянського суспільства і проголошує формування ціннісно-суспільних цінностей у населення громад та відповідальності щодо їх дотримання, в тому числі безумовно правових норм та суспільних цінностей.

На сьогоднішній день територіальні громади є відповідальними за розвиток місцевої інфраструктури (закладів освіти, охорони здоров'я первинного рівня, культури) та підприємництва, покращення благоустрою, соціального захисту, надання адміністративних послуг, планування розвитку громади та формування бюджету, залучення інвестицій, управління комунальним майном та земельними ресурсами. З огляду на це, інструментарій регулювання розвитку територіальних

громад має спрямовуватись на використання наявних конкурентних переваг територій та вирішення проблемних аспектів їх розвитку, які перешкоджають підвищенню їх конкурентоспроможності. Йдеться про посилення сильних сторін у розвитку ОТГ (їх переваг) і нівелювання впливу слабких сторін, зокрема, шляхом інвестування у вирішення найбільш складних та проблемних завдань соціально-економічного розвитку громад.

До найбільш актуальних напрямів підвищення конкурентоспроможності територіальних громад належить: розвиток підприємництва та формування сприятливого інвестиційного клімату і підприємницького середовища; людського потенціалу та формування збалансованого ринку праці; покращення інфраструктурного забезпечення і, відповідно якості послуг, які нею надаються, а також підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування.

Розвиток підприємництва та формування сприятливого інвестиційного клімату і підприємницького середовища в територіальних громадах потребує удосконалення:

- структури місцевої економіки шляхом визначення й закріплення пріоритетних видів діяльності в стратегічних документах громад, що забезпечить концентрацію уваги на її конкурентних перевагах;
- практик підтримки підприємницьких структур громад для збільшення об'ємів конкурентоспроможної продукції, зниження енергомісткості та матеріальних витрат;
- інформаційно-консультаційної підтримки суб'єктів малого і середнього бізнесу, функціонуючого в громаді;
- створення повноцінної та ефективної інфраструктури для підтримки підприємництва;
- підготовки інвестиційних пропозицій громадою для пошуку потенційних інвесторів;
- розвитку нових організаційних форм підприємницької діяльності, в т. ч. індустріальних парків;

- практики розробки і реалізації інвестиційних проектів на засадах публічно-приватного партнерства;
- механізмів матеріального заохочення і підтримки місцевою владою підприємницьких структур щодо залучення об'єктів комунальної власності та необхідних земельних ресурсів;
- практики та засобів підтримки малих підприємств у розвитку виробничої кооперації з провідними бізнес-структурами регіонального рівня.

Стратегічно орієнтовані на сільське господарство ОТГ потребують:

- розширення повноважень територіальних громад щодо контролю та використання земельних ресурсів;
- посилення ефективності та активізація інноваційно-інвестиційної діяльності з метою забезпечення ресурсо-ефективного і екологічно чистого виробництва (в першу чергу для формування експортної пропозиції);
- стимулювання міжгалузевої інтеграції агропромислового виробництва і наукових інституцій;
- створення переробних потужностей недалеко від сільськогосподарських площ для виробництва та продажу готової продукції;
- нарощення обсягів експорту органічної сільськогосподарської продукції.

Удосконалення людського потенціалу та формування збалансованого ринку праці потребує:

- збільшення мережі соціальної інфраструктури, поліпшення технічного стану закладів освіти, будинків культури;
- виявлення тенденцій кон'юнктури попиту на професії, потреби у кваліфікованих кадрах, розроблення планів кадрового забезпечення;
- забезпечення професійної орієнтації молоді на потреби місцевого ринку і розвиток пріоритетних видів підприємницької діяльності;
- покращення умов проживання молоді за рахунок місцевого бюджету, та підтримки іпотечного кредитування молоді;

- покращення фінансування соціальної сфери (лікарні, школи, дитячі садки, спортивні майданчики тощо).
- налагодження партнерської взаємодії органів місцевого самоврядування і громадських організацій у питаннях просвітницької та освітньої діяльності;
- сприяння розвитку молодіжної інклюзії і креативної індустрії.

Для розвитку інфраструктури ОТГ необхідно активно використовувати механізм реалізації проектів через Державний фонд регіонального розвитку, залучати громади до формування регіональних транспортно-логістичних кластерів, в тому числі і складського характеру та використовувати альтернативні економічно ефективні технології будівництва та утримання місцевих доріг та транспортної інфраструктури.

Безумовно, що підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування залишається чи найважливішим напрямом реформування влади на місцях та чинником підвищення конкурентоспроможності громад. В цьому напрямі необхідно забезпечити планування територій та управління містобудуванням, що передбачає розробку Стратегій розвитку для всіх територіальних громад відповідно до визначеної методики та потреб громад та розширити повноваження громад у сфері просторового планування територій в частині упорядкування державного архітектурно-будівельного контролю, усунення корупції, недопущення порушення норм забудови території населених пунктів, нераціональної забудови населених пунктів.

В умовах сьогодення вирішення багатьох проблемних питань у розвитку громад потребує посилення співпраці кількох ОТГ. Наявна практика засвідчує потребу удосконалення цього механізму. Розглянемо механізми співпраці об'єднаних територіальних громад на рис. 3.2.

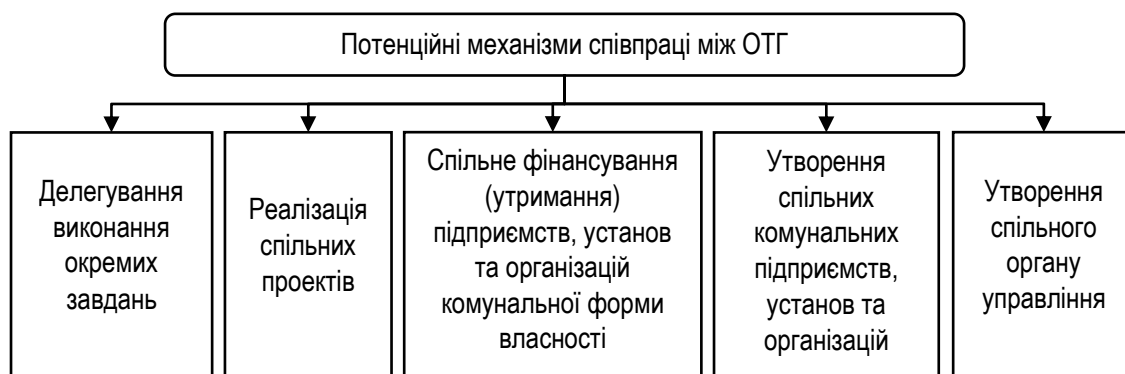

Рис. 3.2. Механізми співпраці між громадами*

*Складено автором на основі [17]

Враховуючи те, що реформа децентралізації спрямована на самостійне визначення громадами меж ОТГ, виникають проблеми, коли об'єкти, важливі для існування громад відсутні у новостворених громадах. Так, делегування виконання окремих завдань, як механізм співпраці громад, найкраще представити у вигляді делегування повноважень з пожежної безпеки. В даному прикладі, як повноваження, так і фінанси делегуються одному із ОТГ згідно умов договору про співпрацю. Станом на 1 квітня 2020 року існувало не менше 40 аналогічних договорів [186].

Наступний механізм співпраці полягає у реалізації спільних проектів, зазвичай інфраструктурного спрямування, наприклад створення архівів, забезпечення сміттєвивозу, заклади дошкільної освіти тощо.

Механізми співпраці, що полягають у спільному утворенні та фінансуванні підприємств, установ, організацій теж можуть мати інфраструктурне чи соціальне значення, наприклад, забезпечення газо-, водо- та енергопостачанням жителів та підприємств ОТГ, створення нової інфраструктури (дамби, водосховища електростанції тощо), на об'єкти якої фінансування з однієї ОТГ буде недостатнім.

Утворення спільного органу управління не є популярним механізмом співпраці (близько 10 договорів про співпрацю підписано [186]) і зазвичай вони стосуються екологічних питань.

Підсумовуючи, відмітимо, що станом на початок 2020 року існує 603

договори про співробітництво між ОТГ [186], в той час, як кількість створених ОТГ на ту ж дату в Україні становила 980 громад. Таким чином спостерігається невисока активність у напрямку налагодження громадами співробітництва між собою. Для покращення такої ситуації, на нашу думку доцільно:

- запровадити пільгове кредитування таких проектів;
- проводити роз'яснювальні роботи серед очільників громад;
- активізувати державно-приватні партнерства, в тому числі і на конкурсній основі;
- розвивати співпрацю громад в сфері транскордонного співробітництва;
- створити мережі обміну інформацією про міжтериторіальне співробітництво тощо.

Слід відзначити, що для забезпечення ефективності управління соціально-економічним розвитком громади має бути передбачена синхронізація дій місцевих органів влади, громадських організацій, бізнесу, а також моніторинг досягнутих результатів за участю громади, що є основою публічного управління та реалізації демократії та сприятиме підвищенню громадського авторитету органів місцевого самоврядування.

Переходячи до моніторингу варто відзначити, що періодичність перегляду ефективності використання механізмів підвищення конкурентоспроможності розвитку регіону повинно проводитись відповідно до бюджетного процесу в ОТГ, наприклад, щорічно, і у випадку неефективності, невідповідності чи необ'єктивності результатів, варто переглядати конкурентні переваги громади з метою відбору стратегічного пріоритету розвитку та конкурентної пріоритетної галузі, на яку варто зосереджувати особливу увагу.

Підсумовуючи відмітимо, що активна позиція громади у визначенні стратегічних пріоритетів та чіткого визначення механізму посилення конкурентних переваг ОТГ, дозволить значно підвищити якість життя, а отже і привабливість території для потенційних мешканців.

Таким чином, чітке бачення керівництвом громади стратегічних орієнтирів дозволяє розвивати громаду швидшими темпами, ніж відбувався розвиток до

реформи.

3.2. Використання сучасних інформаційних технологій як конкурентна перевага функціонування територіальних громад

Сьогодні за умов становлення інформаційного суспільства функціонування будь-якої сфери діяльності потребує залучення сучасних інформаційних технологій. Технології штучного інтелекту активно використовуються в різних сферах суспільного життя. Штучний інтелект - цілеспрямована організована сукупність інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування. За допомогою технологій штучного інтелекту встановлюються медичні діагнози, здійснюється безпілотне керування транспортними засобами, відбуваються торги фінансовими інструментами на фондових біржах, аналізуються великі обсяги даних, розпізнаються та генеруються зображення, створюються побутові роботи, тощо. Інвестиції у розвиток технологій штучного інтелекту постійно зростають, оскільки вони створюють значні можливості для підвищення ефективності виробництва, зниження витрат, покращення якості товарів і послуг. Застосування інформаційних систем та технологій штучного інтелекту для вирішення потреб територіальних громад відповідає вимогам часу і може розглядатись як їх конкурентна перевага. Тим більше, що розвинені країни активно застосовують новітні технології в організації діяльності саме органів місцевого самоврядування.

З огляду на це, використання інформаційних технологій в управлінні територіальними громадами слід розглядати як перспективний напрям їх розвитку, який забезпечить підвищення ефективності управління, організації окремих сфер її функціонування та безпеки життєдіяльності громади загалом.

Інформаційні технології це досить широке поняття, яке включає в себе сукупність методів, процесів та способів використання обчислювальної техніки і систем зв'язку для створення, збору, передачі, пошуку, оброблення та поширення інформації. Метою запровадження інформаційних технологій є вирішення окремих завдань їх розвитку, зокрема: удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення функцій територіального менеджменту, скорочення часу на отримання потрібної інформації та її узагальнення, покращення доступності інформації як для мешканців громади, так для її зовнішніх споживачів тощо. На виконання цих завдань спрямовані насипні види сучасних інформаційних технологій: інформаційна технологія опрацювання; інформаційна технологія керування; інформаційна технологія підтримки прийняття містить в собі сукупність інформаційних процесів для вирішення конкретних завдань.

Сьогодні вже багато робиться в цій сфері. Так, в рамках проекту «Е-рішення для громад», що реалізується в Україні Центром розвитку інновацій за підтримки Програми «U-LEAD з Європою». І має допомогти громадам працювати з різними даними: бюджетними, демографічними, економічними та ін., аби перейти від ручного управління до використання сучасних технологій.

Для визначення потенційних шляхів використання сучасних інформаційних технологій в процесі виконання територіальними громадами їхніх функцій варто виокремити певні напрями використання ІТ технологій (рис. 3.3). Подані напрями використання інформаційних систем та технологій є важливими елементами у посиленні конкурентних переваг та конкурентоспроможності територіальних громад.

Напрями використання ІТ є взаємопов'язаними, однак запропоноване їх виокремлення дозволяє вирізнити головних вигодонабувачів певних ІТ інструментів, врахувати інтереси різних суб'єктів територіальних громад та цілі досягнення стратегічних ефектів їх запровадження.

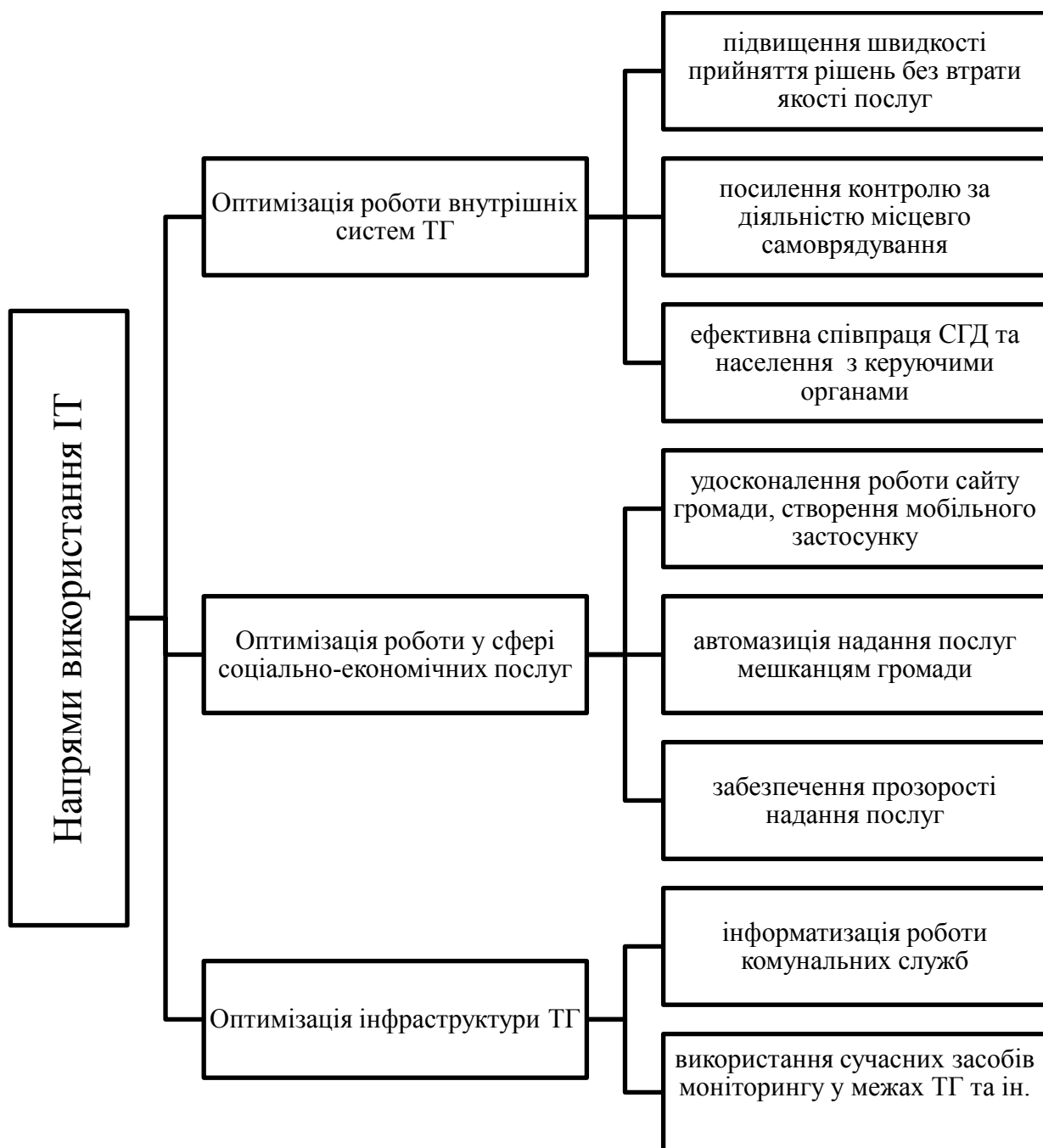

Рис. 3.3. Напрями використання ІТ для посилення конкурентоспроможності ОТГ

*Власна розробка автора

Першим напрямом передбачено виокремити оптимізацію роботи внутрішніх систем ТГ, тобто удосконалення процесів та процедур системи внутрішнього забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування, тобто апарату управління. Зрозуміло, що без використання сучасних ІТ-технологій виконання будь-яких функцій апаратом управління територіальною громадою

(бухгалтерської, кадрової, управління землями та комунальним господарством тощо) може бути вкрай уповільненим чи навіть неефективним.

До основних завдань, що потребують вирішення при оптимізації управління ТГ з використанням сучасних ІТ рішень варто віднести такі:

- підвищення швидкості прийняття рішень без втрати якості послуг;
- посилення контролю за операціями, що виконуються адміністрацією ОТГ;
- ефективна співпраця суб'єктів господарської діяльності та населення з керуючими органами тощо.

Щодо оптимізації роботи у сфері соціально-економічних послуг, варто зазначити, що головними інструментом при взаємодії апарату ТГ з громадськістю та бізнесом є його веб-представництво – інтернет сайт ОТГ. Відмітимо, що звичайний веб-сайт в сучасних умовах є недостатнім функціоналом, тому необхідно розробити мобільний додаток з функціоналом, доступним на повній версії сайту. Також вважаємо, що імплементація автоматизованих ботів дозволить пришвидшити час на надання відповіді мешканцям громади, систематизувати часті запитання-відповіді і таким чином дати розуміння критичних елементів інфраструктури територіальної громади.

На головній сторінці ТГ, крім обов'язкових елементів, що визначені чинними нормативними актами (наприклад, бюджет, склад громади тощо), мав би бути поданий додатковий функціонал, що значно підвищив би привабливість ТГ у порівнянні із стандартними сайтами. До таких функціональних можливостей можна віднести:

- пошукову систему (наприклад Ring [180]), що здійснює підбірку інформації про події, підприємства, місця, вулиці тощо у відкритих базах даних. Такі дані дозволять користувачам чи зацікавленим у співпраці особам, організаціям, швидше та ефективніше знайти потрібну інформацію;
- довідник електронних сервісів ТГ з гіперпосиланням на кожен з них, в тому числі і на інші ТГ області, що у випадку необхідності, дозволить швидко знайти необхідні медичні установи, освітні заклади поруч.

- довідник, що надає інформацію щодо депутатського складу, проектів рішень, результатів поіменного голосування, рішень та матеріалів до них, інформацію про керівництво ради та депутатів з персональними сторінками кожного та можливістю розміщення звітів про діяльність (наприклад, «Портал поіменного голосування депутатів міської ради» [171], «База даних інформації про депутатів міської ради» [62] тощо).

- в обов'язковому порядку, повинна бути надана можливість користувачу переходити на сторінку відповідного Центру надання адміністративних послуг, а саме на сторінку, де проводиться реєстрація громадян в чергу, наприклад так звані «Прозорі офіси» [183].

В цілому, зазначені рекомендації співпадають з баченням Уряду в рамках проекту «Держава у смартфоні». Запущений додаток «Дія» є досить ефективним інструментом оптимізації процесів співпраці органів влади/місцевого самоврядування з мешканцями регіонів. В той же час, розширення функціоналу, що притаманний саме IT-сервісам в певній ТГ, дозволить мешканцям громади тримати «руку на пульсі» подій.

До оптимізації інфраструктури ТГ варто віднести такі:

1. Інформатизація комунальними службами про проведення ремонтних робіт та постачання комунальних послуг. Обов'язковим, на нашу думку, є обладнання спеціалізованої техніки трекерами, що дозволить в режимі онлайн відображати користувачам інформацію про наявність спец-техніки на аварійних об'єктах інфраструктури ТГ. Додаткова інформація про обсяги спрямування коштів на даний ремонт, відображений на сайті ТГ, дозволить проводити громадський контроль за ефективністю їх використання

2. web-камери в ТГ є важливим інструментом для підвищення конкурентоспроможності, особливо в умовах зміни владних структур на місцях, оскільки:

а. підвищить безпеку;

б. покращить трафік – виявлені затори зможуть бути ліквідовані шляхом оперативної зміни освітлення, обладнання вулиць, а водії матимуть змогу в

онлайн-режимі визначати оптимальні маршрути об'їзду заторів тощо;

с. покращить екологічну ситуацію – об'єкти, що значно забруднюють навколишнє середовище, будуть виявлені, а результати спостережень можуть бути підставою для рішення в судових процесах проти забруднювачів;

д. підвищить соціальну стабільність, оскільки в місцях скупчення людей чи дітей дозволить проводити суцільний моніторинг і контроль за неправомірними діями учасників чи третіх сторін тощо.

3. Автоматизація пропускового режиму в адміністративних установах (з регулярним формуванням звітів на сайті територіальної громади) дозволить моніторити регулярність відвідувань чиновниками робочих місць.

4. Встановлення інформаційних щитів (інформаційних панелей), де відображатиметься час очікування маршрутних автобусів та інша необхідна мешканцям інформація, дозволить за рахунок підвищення комфорту, посилити привабливість ОТГ в очах мешканців громади.

Кожний описаний напрямок використання інформаційних систем і технологій є безперечно важливим і дозволить вирішити безліч важливих проблем розвитку територіальних громад. Проте вважаємо, що потрібно сформулювати алгоритм використання ІТ у територіальній громаді і відповідно до нього обирати напрямки, який потребує першочергового покращення і оптимізації.

Відповідно до алгоритму прийняття рішень про впровадження ІТ сервісів та оцінка їх ефективності здійснюється в 4 етапи. На першому етапі - планування, проводиться аналіз стратегії розвитку ТГ для визначення напрямку оптимізації, вираховуються можливості впровадження ІТ сервісів (фінансові, людські, технічні тощо) та безпосередньо визначаються технології, які будуть використані для роботи. Пропонуємо перелік технологій, які можна запровадити у діяльність територіальної громади у табл. 3.1.

Наступний етап алгоритму прийняття рішень про впровадження ІТ сервісів передбачає формування необхідних бюджетних процедур, проведення закупівель та фактичне впровадження новітніх технологій в ТГ.

Таблиця 3.1

Перелік технологій, які можна впровадити у роботу територіальної громади*

Напрями використання ІТ- технологій	Інструменти
Оптимізація роботи внутрішніх систем ТГ	• веб-технології; • технології пошукових систем; • машинне навчання та штучний інтелект; • інтернет речей; • сховища даних; • CRM, ERP, HRM системи; • автоматизовані боти; • блокчейн технологія та інші.
Оптимізація роботи у сфері соціально-економічних послуг	
Оптимізація інфраструктури ТГ	

*Власна розробка автора

Третій етап – це реалізація проекту, а саме створення інфраструктури для використання інформаційно-аналітичного масиву даних щодо розвитку територіальної громади. В ході реалізації цього етапу передбачається вибір однієї чи кількох вищеописаних технологій для роботи та сам процес оптимізації.

Четвертий етап передбачає моніторинг ефективності впровадження ІТ сервісів в ТГ – від етапу планування до реалізації проекту. Даний етап дозволить раціонально оцінити можливості територіальної громади у роботі з інформаційними технологіями, вибрати напрямок оптимізації, який найбільш потребує оновлення або ж може створити конкурентні переваги для ТГ і її мешканців, а також дозволить ефективно спланувати бюджет.

Відповідно до наведеного алгоритму, ми пропонуємо вибрати певний напрямок оптимізації та одну із сучасних інформаційних технологій, а саме технологію штучного інтелекту і показати яким чином, використовуючи цю технологію, можна підвищити конкурентоспроможність територіальної громади.

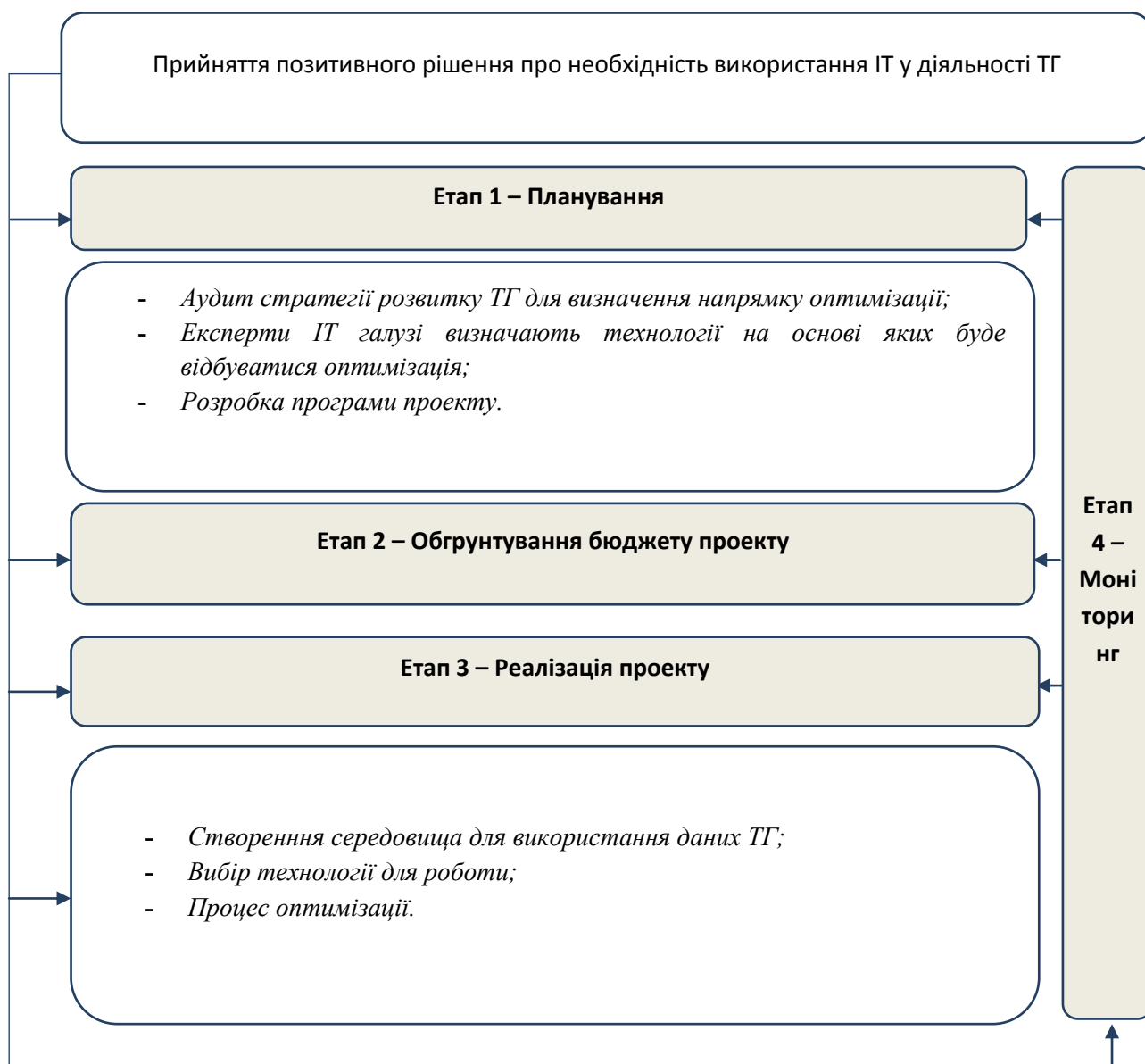

Рис. 3.4. Алгоритм використання ІТ-технологій у функціонуванні територіальної громади

*Власна розробка автора

Важливим інструментом ІТ-технологій є рекомендаційні системи, які представляють собою системи, які працюють із певним типом інформації, системою фільтрів, що рекомендують інформаційні елементи, які можуть викликати інтерес користувача. Рекомендаційні системи порівнюють зібрані дані від користувачів і створюють список елементів, які рекомендовані користувачеві.

Ця технологія дозволяє користувачам витратити мінімум часу для знаходження потрібної інформації або для прийняття ефективних рішень.

Пропонуємо розглянути організаційну схему розробки рекомендаційних моделей на основі штучного інтелекту завдяки яким можна оптимізувати роботу апарату управління територіальної громади, а саме з формування бюджету громади. На першому етапі відбувається підготовка інформаційно-технічної інфраструктури для розробки рекомендаційної моделі.

Варто зазначити, що передумови для створення моделі машинного навчання вже існують, а саме у вільному доступі є основні бюджетні показники та їхні значення попередніх періодів (рис. 3.5). Ці дані є основою для навчання і перевірки моделей рекомендаційних мереж і наявні API протоколи дозволяють отримувати достовірну та актуальну інформацію у режимі реального часу.

Рис. 3.5. Порядок роботи рекомендаційних моделей на основі ШІ

*Власна розробка автора

Наступним кроком є визначення ключових факторів, які позитивно впливають на показники сталого розвитку територіальних громад.

Третім кроком є тренування та перевірка якості моделей штучного інтелекту. Зазвичай для навчання моделей ШІ використовують навчальний та тестувальний набори даних. Загальноприйнято розподіл призначають як 2/3 навчального набору та 1/3 тестувальний. Навчальний набір – це частина даних бюджетів, які використовують під час процесу навчання рекомендаційних моделей. Тестувальний набір – це дані, які не використовувалися під час навчання моделі, тож перевірка результатів рекомендаційної мережі на основі цих даних може слугувати ефективним інструментом оцінювання якості отриманих результатів.

Надалі доцільно здійснити кластеризацію територіальних громад за параметрами схожості (схожа кількість населення, розташування, наявність певних природних ресурсів, фінансові показники та ін.) для надання найбільш релевантних рекомендацій.

Під час формування бюджету територіальної громади, надсилаємо запити щодо створення статей видатків і отримуємо релевантні рекомендації, на основі даних попередніх років схожих територіальних громад. Наступними кроками є імплементація запропонованих рішень та оцінка отриманих результатів за рахунок впровадження рекомендованих рішень.

Використання рекомендаційних моделей не тільки дозволить формувати бюджети територіальних громад ефективніше, а й забезпечить високий рівень прозорості у роботі органів місцевого самоврядування.

Важливим напрямом використання ІТ-технологій є створення умов для забезпечення безпеки життєдіяльності громад та їх населення. За останні роки, суттєво зросла кількість фото- та відео- сенсорів, якими користуються ТГ, що фіксують інформацію щодо громадської безпеки. Опрацювати та своєчасно відреагувати на інформацію, що поступає в режимі реального часу - це основна задача застосування технологій штучного інтелекту. Ці технології дозволять побудувати систему, яка б не тільки швидко та своєчасно реагувала на всі

небезпечні події в режимі реального часу, а й попереджувала про ймовірність виникнення небезпечних подій у громаді. Для цього необхідно створювати системи масового оповіщення, яка є дієвим методом забезпечення одностороннього розповсюдження або транслявання повідомлень одній або декільком групам осіб з метою їх інформування про існуючу або потенційну надзвичайну подію. Територіальна громада могла б використовувати такі системи для оповіщення населення щодо комунальних проблем чи питань (наприклад про відключення комунікацій у певний період часу), а також для інформування мешканців громад у випадку виникнення екстрених подій (наприклад зникнення дитини і допомога у пошуку та інших), або надзвичайних ситуацій техногенного та іншого характеру.

Отже, використання систем масового сповіщення у територіальних громадах є важливим елементом формування безпечного середовища, яке виступає однією з її конкурентних переваг.

Важливим напрямом застосування технологій штучного інтелекту є захист даних та систем управління територіальних громад від несанкціонованого втручання. Варто зазначити, що така система працює на основі бази даних про мешканців громади (їх адреси проживання, телефони, інші дані для комунікації).

В цілому, використання новітніх ІТ сервісів дозволить поліпшити умови проживання в громаді шляхом забезпечення відповідних стандартів комунальних послуг та якісного контролю за результатами проведених робіт комунальними службами, залучення населення до прийняття рішень у громадах.

Загалом, різноспрямованість напрямів використання ІТ-інструментів в практиці діяльності сприятиме підвищенню ефективності управління власними ресурсами територіальних громад шляхом впорядкування даних про громаду, популяризації конкурентних переваг та підвищенню безпеки життєвого середовища загалом.

3.3. Обґрунтування засад розробки та реалізації програми підвищення конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад регіону

Програми розвитку об'єднаних територіальних громад мають стати засобом реалізації затверджених (згідно вимог законодавства [12; 13]) стратегій розвитку ОТГ. Така програма не може охоплювати більший період, ніж визначений у стратегії та менший, ніж поточні плани та бюджети розвитку. Відповідно програми підвищення конкурентоспроможності можуть розроблятися на короткострокову та середньострокову перспективу, тобто на період від 2 до 3 років. Такий період зорієнтований на виконання операційних завдань стратегій розвитку територіальних громад.

На початковому етапі створення програми підвищення конкурентоспроможності ОТГ доречно визначити мету та цілі, на реалізацію яких спрямований цей документ. До розробки такої програми необхідно долучити мешканців конкретної ОТГ та проаналізувати діючі програми розвитку регіону в межах якого розташована територіальна громада, а також враховувати стратегічні та програмні документи інших громад, які можуть виступати партнерами у реалізації спільних проектів та громад-конкурентів. Відзначимо, що залучення громадськості необхідне для виявлення реальних та потенційних проблем розвитку ОТГ (рис. 3.6).

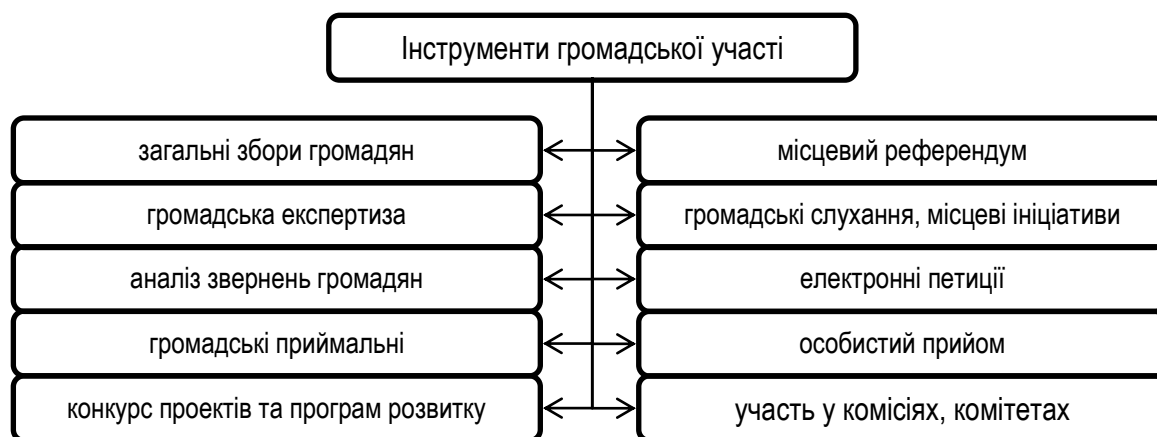

Рис. 3.10. Інструментарій залучення громадськості до діяльності територіальних громад

*Власна розробка автора

Цілі та мета програми обов'язково повинні базуватись на врахуванні зовнішніх передумов та внутрішнього потенціалу розвитку певної територіальної громади (рис. 3.7).

Зовнішні передумови зумовлені політичною ситуацією в країні, законодавчим полем функціонування територіальних громад та готовністю держави підтримувати громади. Все це має бути враховане при визначенні цілей та завдань програми.

Слід враховувати також стратегічні пріоритети Державної стратегії регіонального розвитку, що дозволить враховувати пріоритети, які будуть фінансуватись з Державного бюджету України в рамках підтримки розвитку територій та реалізовувати потенційні заходи конкурентоспроможності ОТГ. Впровадження Програми повинно базуватись на ряді принципів:

1. Економічної доцільності, оскільки дотримання цього принципу дозволить підвищити ефективність реалізації її завдань.
2. Цільового використання коштів, що дозволить дотримуватись цілеспрямованого використання коштів.
3. Ефективності, що передбачає результативність реалізації заходів програми.
4. Плановості – забезпечення чіткості у дотриманні термінів та обсягів фінансування заходів, передбачених Програмою.
5. Паритетності – зорієнтованості заходів програми на посилення конкурентних переваг громади.
6. Інноваційної спрямованості – орієнтація Програми на впровадження інновацій у розвиток видів економічної діяльності та управління територіальною громадою.

При розробці програми має враховуватися ресурсний, демографічний, соціальний, інфраструктурний, туристичний та інші види потенціалу ОТГ, що є основою підвищення конкурентоспроможності.

Рис. 3.11. Передумови підвищення конкурентоспроможності ОТГ

*Власна розробка автора

Серед пріоритетів Програми можуть бути:

- в соціальній сфері: створення умов по підвищенню рівня життя населення; створення умов для самореалізації населення; збереження та оновлення існуючої соціальної інфраструктури об'єднаних територіальних громад з метою сприяння креативному розвитку дошкільнят та школярів; сприяння забезпеченості шкіл сільської ради педагогічними працівниками відповідної фахової підготовки; розвиток культурного та спортивного дозвілля, в тому числі шляхом створення мультифункціональних центрів дозвілля; створення умов для розвитку фізичної культури та спорту; підвищення зайнятості сільського населення тощо;
- в сфері охорони здоров'я: збереження лікувально-профілактичних закладів

об'єднаної територіальної громади, сприяння матеріальному забезпеченню цих закладів; вирішення питання кадрового забезпечення; стимулювати залучення коштів суб'єктів господарювання, приватних і комерційних структур для розвитку матеріально-технічної бази місцевої амбулаторій тощо;

- в сфері сільського господарства: забезпечення рівноправного доступу сільськогосподарських товаровиробників, незалежно від форм господарювання, до державних та регіональних програм підтримки розвитку агропромислового комплексу та соціальної сфери, що фінансуються з Державного та місцевих бюджетів; зростання обсягів виробництва валової продукції сільського господарства; підвищення врожайності сільськогосподарських культур; підвищення рівня заробітної плати працівників сільського господарства тощо;

- в сфері економічного розвитку: забезпечення повноти сплати орендної плати за земельні ділянки державної і комунальної власності згідно з укладеними договорами оренди землі; удосконалення управління приватними майновими паями селян, шляхом передачі їх в оренду та концесію, корпоратизації, акціонування чи продажу через аукціони; забезпечення своєчасності і повноти сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) до зведеного, державного та місцевих бюджетів; цільове, раціональне та економне витрачання бюджетних коштів; забезпечення охорони та раціонального використання земель.

Пріоритетними напрямками програми можуть бути також підвищення енергоефективності та розвиток альтернативної енергетики, покращення екологічної ситуації, розвиток туризму, розвиток міжнародного співробітництва тощо.

Слід також відзначити, що реалізація Програми поряд з місцевими, обласними та державними цільовими програми дозволить отримати кращі результати та синергетичний ефект.

Алгоритм розробки та реалізації програми підвищення конкурентоспроможності об'єднаної територіальної громади представлено на рис. 3.12.

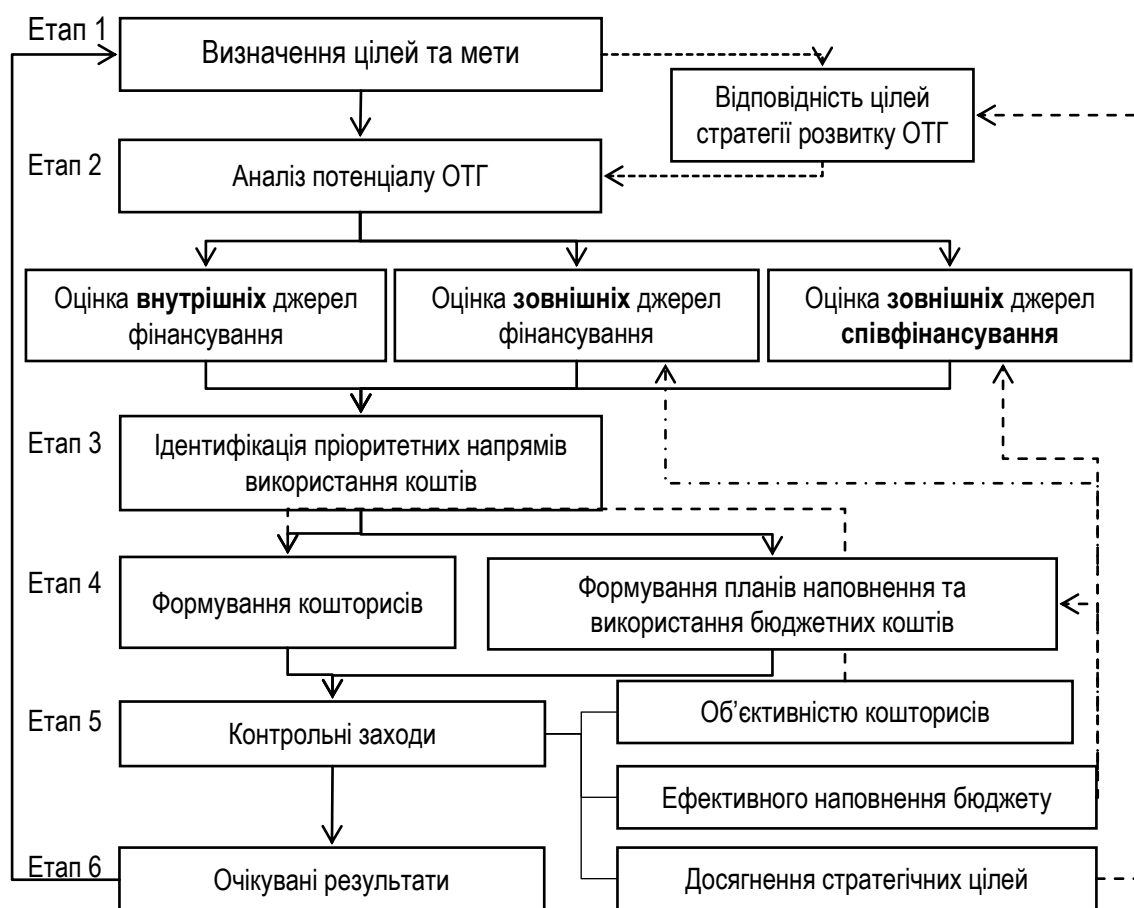

Рис. 3.12. Алгоритм розробки та реалізації програми підвищення конкурентоспроможності об'єднаної територіальної громади

*Власна розробка автора

Визначивши цілі та мету програми, варто перейти до наступних етапів розробки програми підвищення конкурентоспроможності ОТГ в регіоні). Узгодженість цілей програми із затвердженою Стратегією розвитку ОТГ дозволить зменшити додаткові витрати та оптимізувати шляхи наповнення та використання коштів громади.

Після визначення цілей, та враховуючи необхідні ресурси, в Програмі описується потенціал (в розрізі конкретних напрямів: демографічний, економічний, ресурсний). Після визначення внутрішнього потенціалу та конкурентних переваг ОТГ, доцільно зосередити увагу на джерелах фінансування проектів. На даному етапі не здійснюється визначення конкретних сум та термінів, а оцінюється лише потенційна можливість виконання проектів за рахунок внутрішніх та зовнішніх коштів.

Це питання досить важливе, оскільки зосереджуватись на внутрішніх джерелах – це шлях до скорочення соціальних витрат, а отже і до зниження зацікавленості мешканців у даному варіанті розвитку, і як результат, враховуючи виборну систему в керівництві громади, населення обере іншого голову ОТГ. В другу чергу, концентрація виключно на внутрішніх джерелах не дозволить ОТГ реалізувати інфраструктурні проекти.

Зовнішніми джерелами фінансування проектів в рамках релізації пріоритетів Програми ОТГ можуть бути різноманітними [48]: бюджетні; інвестиційні; кредитні; грантові.

У державному бюджеті 2019 року було прописано, наприклад, державну підтримку громадам, які об'єдналися, окремим напрямом фінансування. Таке рішення стимулювало територіальні громади до отримання громади гарантовано отримати кошти на свої проекти, при умові попереднього погодження з ДФРР. Відмітимо, що у період з 2015 по 2019 рік загальний обсяг фінансування виключно за рахунок коштів ДФРР складав лише 10,9% від загальної суми (6 проектів), що спрямовувалась ДФРР на проекти громад Львівської області [100].

Щодо інвестиційних джерел, то у світовій практиці вироблено багато механізмів розподілу витрат і ризиків впровадження проектів у сфері місцевого соціально-економічного розвитку між публічним і приватним сектором, зокрема, податкові стимули для приватного сектору, концесія, місцеві гарантії тощо.

Серед основних перешкод для залучення зовнішніх фінансових (інвестиційних) ресурсів вважають недостатність інформації про потенційні інвестиційні об'єкти в громаді (кадастр промислових земель, перелік наявних об'єктів нерухомості і т. п.); проблеми, обумовлені законодавством (наприклад, часті зміни в правових актах щодо функціонування ОТГ); затяжні бюрократичні процедури щодо відкриття і функціонування бізнесу; відсутність кваліфікованих фахівців, які відповідають за економічний розвиток (у т. ч., залучення інвестицій); неналагодженість комунікації з бізнес-спільнотою громади/регіону; недостатність/недоступність грантових програм [201].

Кредитні джерела фінансування місцевого розвитку мають багато

потенційних переваг (можливість отримати значні за обсягами фінансові ресурси, які можна повертати поступово протягом тривалого терміну, прискорення розбудови місцевої інфраструктури тощо), але й супроводжуються значними ризиками (можлива неуспішна реалізація проектів, збільшення боргового навантаження на місцевий бюджет та зменшення фінансування поточних видатків, тощо) та певними складнощами у підготовці документів (наприклад, у разі отримання кредиту від міжнародних фінансових організацій чи додаткових витрат на страхування проекту та його експертизу тощо).

Грантова допомога може бути у формі як грошових коштів (безповоротні гранти), так і консалтингових послуг, обладнання, матеріалів, які надаються українським реципієнтам на безповоротній основі. За сферою інтересів донори поділяються на вузькоспеціалізовані (здійснюють підтримку в чітко визначених сферах діяльності, наприклад, Глобальний екологічний фонд) та універсальні (пріоритетами діяльності яких є різноманітні суспільні проблеми).

За територіальними межами дії, донори бувають національними та міжнародними. Хоча всіх цікавить міжнародна технічна допомога, не варто забувати й про вітчизняних грантодавців. Тим більше, що українські організації в рамках власних програм і великих проектів можуть здійснювати так зване субгрантування. Таким чином, працює, наприклад, Український фонд соціальних інвестицій, який на конкурсній основі перерозподіляє кошти, отримані від іноземних фінансових організацій.

У зв'язку із недостатністю фінансових ресурсів, особливо в невеликих ОТГ, на нашу думку, варто створювати нові механізми залучення як внутрішніх, так і зовнішніх фінансових ресурсів.

Авторська пропозиція полягає у залученні громадськості на добровільних засадах до окремих заходів. Так, встановивши на території ОТГ кілька спеціальних контейнерів для пластику, скла, макулатури (розподілений збір сміття) та заохотивши населення громади до розподіленого викиду сміття, можна не лише зменшити проблему утилізації відходів в ОТГ (що позитивно вплине на екологічну ситуацію), а й отримати додаткові фінансові ресурси для соціальних

проектів (облаштування дитячих майданчиків, створення парків для сімейного відпочинку тощо). Встановлення плакатів із соціальною рекламою заохотить громадськість та підтвердить соціальну спрямованість політики ОТГ.

Визначившись із джерелами потенційного фінансування, керівництво ОТГ може здійснювати подальший крок у напрямку розробки програми підвищення конкурентоспроможності, а саме – ідентифікувати пріоритетні напрями використання коштів.

На даному етапі варто залучати громадськість вдруге, що дозволить вибрати найбільш адекватні та ефективні проекти, а також делегувати частину контролюючих функцій громаді.

Вибір оптимальних проектів підвищення конкурентоспроможності ОТГ в рамках Програми варто проводити колегіально з представниками громади. На даному етапі здійснюється вибір оптимального кошторису по проектам, крім того, кожен проект має мати план робіт/надання послуг та чітко окреслені обсяги і терміни використання коштів, в том числі й бюджетних.

Після вибору проекту переможця (включаючи проходження тендерних процедур), його представник підписує відповідний договір з ОТГ на надання послуг/виконання робіт/продаж товарів. В обов'язковому порядку він має підписати витяг із Програми розвитку конкурентоспроможності ОТГ, в рамках якої і був вибраний проект.

Вибрані колегіально проекти в межах пріоритетних напрямів конкурентоспроможності включаються до Програми остаточно та описують кожен проект детально, з врахуванням джерел наповнення коштами та строків виконання робіт.

Програма в обов'язковому порядку має включати в себе перелік контрольних заходів, які здійснюватимуться ОТГ для визначення стану виконання проектів. Найперше варто аналізувати об'єктивність кошторисів, оскільки саме в них можуть бути наявні зловживання та лобіювання інтересів.

Наголосимо, що з року в рік обсяги неефективно використаних бюджетних коштів лише зростають, хоча тенденція встановлених фактів може дещо

змінюватися. Порушення бюджетного законодавства за останні роки мають системний характер, особливо на місцевому рівні. Наявна диспропорція у дотриманні чинного бюджетного законодавства на місцевому рівні, що свідчить про потребу створення дієвого механізму бюджетного контролю та попередження бюджетних правопорушень в найближчій перспективі в Україні.

Таким чином, заходи контролю за бюджетом та використанням коштів є вкрай важливими, а ідентифікація цих заходів в Програмі дозволить виявляти помилки та порушення керівництва ОТГ і реалізовувати санкції до них.

Функціонування систем контролю за виконанням Програми передбачає наявність трьох елементів – самоконтролю, моніторингу наповнення та використання фінансових фондів, аудит досягнення цілей. Відповідно, повинні бути виконані такі етапи контрольних заходів:

1. Поточний контроль (самоконтроль) на рівні ОТГ, що здійснюється згідно існуючих законодавчих актів та розпорядчих документів органів державної влади;
2. Поточний контроль за об'єктивністю кошторисів.
3. Перевірки наповнення бюджету ОТГ із зовнішніх джерел згідно сформованої Програми та даних переможців проектів.
4. Здійснення контролю за досягненням цілей/пріоритетів підвищення конкурентоспроможності ОТГ.

Зазначені види контролю повинні бути прописані до кожного проекту в рамках Програми, а переможці проектів повинні підписати витяги, в яких підтверджують згоду на здійснення зазначених видів контролю.

В обов'язковому порядку, програма має включати очікувані результати, які впливають із визначених в ній проектів та підвищувати конкурентоспроможність ОТГ.

Отже, розроблення Програми підвищення конкурентоспроможності ОТГ без здійснення конкретних заходів, спрямованих на дотримання контролю може призвести до неефективного використання бюджетних коштів і, як результат, до застосування контролюючими органами відповідних санкцій.

Про наявність низки порушень продемонструємо динаміку санкцій, які здійснила Державна служба аудиту за 2016-2019 роки (рис. 3.13).

Відповідно до вищенаведеного рисунку, поряд із зростанням кількості виявлених правопорушень, варто зосередити особливу увагу на тому, що кримінальний процес більш затягнутий у порівнянні з адміністративним чи господарським судочинством.

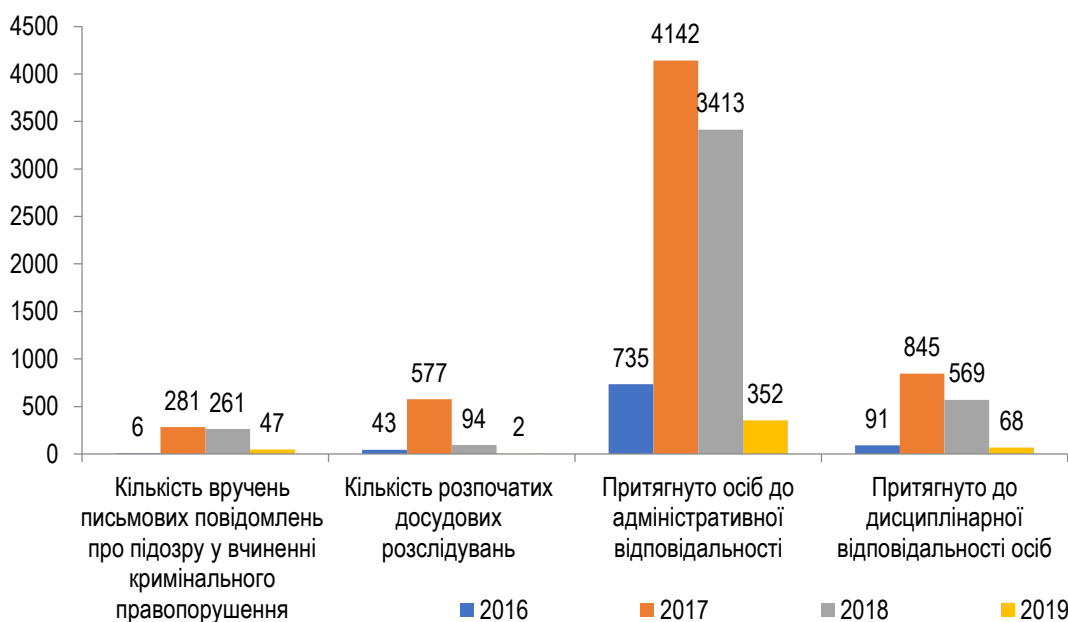

Рис. 3.13. Заходи Державної служби аудиту впродовж 2016-2019 років

*Складено автором на основі [83; 84; 85; 86]

Для уникнення санкцій, ОТГ варто зосередити увагу на виконанні рекомендацій, виявлених під час контрольних заходів. До таких заходів варто віднести такі види контролів:

1. Самоконтроль (описаний вище).
2. Державний фінансовий контроль;
3. Громадський контроль.

З точки зору громадськості, є чотири рівні громадської участі (інформування, консультування, діалог, партнерство), що відрізняються глибиною залучення громадськості до процесу прийняття рішень, в тому числі і що стосуються контролю за використанням коштів.

Щодо строків, то процес формування та виконання Програми в обов'язковому порядку повинен бути вбудований в бюджетний процес, що дозволить сформувати бюджет ОТГ з врахуванням проектів, що включені до програми та фінансуються з бюджетних коштів.

Отже, реалізація Програми підвищення конкурентоспроможності ОТГ потребує удосконалення інформаційного забезпечення моніторингу розвитку територіальних громад, що одночасно сприятиме підвищенню привабливості громади для потенційних мешканців, бізнесу та інвесторів.

Висновки до третього розділу

1. Доведено, що удосконалення управління розвитком територіальних громад базується на засадах публічного управління забезпеченням конкурентоспроможності та за умов залучення інституційно-економічних механізмів в т.ч. стратегічного та проектного менеджменту.

Запропоновано алгоритм визначення стратегічних пріоритетів розвитку ОТГ та впровадження механізмів забезпечення їх конкурентоспроможності, поетапне виконання якого дозволить мінімізувати бюрократичну складову ідентифікації стратегічних пріоритетів.

2. Визначено стратегічні пріоритети підвищення конкурентоспроможності територіальних громад (розвиток підприємництва та формування сприятливого інвестиційного клімату і підприємницького середовища; людського потенціалу та формування збалансованого ринку праці; покращення інфраструктурного забезпечення, підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування) та окреслено сукупність напрямів їх реалізації.

3. Обґрунтовано роль сучасних інформаційних технологій у підвищенні їх конкурентоспроможності та виокремлено напрями використання ІТ у розвитку

ОТГ. До таких напрямів віднесено: оптимізацію роботи внутрішніх систем громади, роботи у сфері соціально-економічних послуг та інфраструктури. Кожен із задекларованих напрямів містить значний потенціал, однак, витрати на їх розвиток прямо корелюють із якістю очікуваного результату.

На сьогоднішній день існує значна кількість окремих додатків у галузі транспорту, освіти, медицини тощо. Поєднання аналогів таких додатків в одному ІТ-сервісі громади значно підвищить імідж останньої і посилить конкурентні переваги на фоні інших громад.

Обґрунтовано, що одним із важливих потенційних напрямів підвищення конкурентоспроможності є використання сучасних інформаційних технологій, в тому числі і в рамках державної програми «держава у смартфоні».

Запропоновано перелік технологій, які можна запровадити у діяльність територіальної громади. Розкрито особливості алгоритму прийняття рішень про використання ІТ-технологій у функціонуванні територіальної громади.

4. Розкрито особливості, визначено принципи, алгоритм розробки Програми підвищення конкурентоспроможності територіальних громад, визначено пріоритети та джерела фінансування її реалізації. Акцентовано увагу на необхідності запровадження механізмів моніторингу та контролю за реалізацією програми, які сприятимуть цільовому використанню коштів та ефективності їх використання. Обґрунтовано важливість та форми громадського контролю за процесом виконання програмних заходів, спрямованих на підвищення конкурентних переваг ОТГ.

Зазначено, що достатнє ресурсне забезпечення реалізації програми дозволить посилити сильні сторони громади, що актуально для сільських ОТГ, віддалених від важливих інфраструктурних чи адміністративних об'єктів.

Вказано, що міжмуніципальна підтримка, як механізм підвищення конкурентоспроможності громад України активно розвивається, однак, у порівнянні із загальною кількістю функціонуючих ОТГ, цей процес не набув значного поширення, що свідчить про недостатню зацікавленість громад у

запровадженні цього механізму, хоча аргумент щодо можливості вирішення спільних проблем є вагомим.

Основні результати дослідження оприлюднені в наукових працях: [228]

ВИСНОВКИ

Дисертаційна робота спрямована на розв'язання важливого наукового завдання – обґрунтування теоретико-методичних засад і розробка пропозицій з удосконалення організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад регіону.

Виконане дослідження дозволяє зробити такі висновки.

1. Визначено сутність поняття «територіальна громада», під яким розуміється добровільне об'єднання мешканців декількох розрізнених сіл, селищ чи міст в межах однієї області в одне адміністративно-територіальне утворення кероване органами місцевого самоврядування, що формує власний бюджет, володіє та використовує свій ресурсний потенціал для здійснення господарської діяльності на засадах спільності інтересів всіх її суб'єктів, розвинутих соціальних зв'язків та взаємодій з метою досягнення економічного та соціального добробуту мешканців громади. Запропоноване визначення базується на людино-центричному підході до визначення стратегічних цілей розвитку територіальних громад;

Обґрунтовано, що ключовими особливостями громад є соціальної спорідненість, організаційна специфіка самоврядування, розвиненість внутрішньо-системних (між мешканцями громади) та зовнішніх зв'язків (із зовнішнім середовищем).

2. Запропоновано конкурентоспроможнішою вважати громаду, яка має краще ресурсне забезпечення та є кращою поміж інших за якістю та доступністю надання соціально-адміністративних послуг. З'ясовано чинники конкурентоспроможності територіальних громад, які класифіковано на внутрішні, зовнішні, стимулюючі та обмежуючі. Доведено, що виділені групи чинників створюють передумови для успішної конкурентної боротьби територіальних громад у на місцевому, національному та міжнародному рівнях.

3. Досліджено особливості інституційного забезпечення розвитку територіальних громад, класифіковано інституції відповідно до функцій, які ними

виконуються в рамках реалізації реформ адміністративно-фінансової децентралізації та стимулювання розвитку громад. Представлений перелік інституцій забезпечує правове регулювання децентралізації в Україні та сприяє організаційно-фінансовому забезпеченню розвитку громад, а також здійсненню консультативно-координаційної діяльності.

4. З метою побудови рейтингу територіальних громад за рівнем конкурентоспроможності запропоновано методичний підхід до його оцінювання в основі якого покладено аналіз фінансово-економічних та людських ресурсів громад. Апробація запропонованого підходу довела значну диференціацію територіальних громад Львівської області за рівнем ресурсозабезпеченості та дозволила виявити лідерів рейтингу конкурентоспроможності громад. До неї увійшли Славська ОТГ, Кам'янка-Бузька ОТГ, Солонківська ОТГ, Давидівська ОТГ, Тростянецька ОТГ. Більшість територіальних громад, що мають високу ресурсну конкурентоспроможність є конкурентоспроможними у наданні адміністративних та соціальних послуг. Однак окремі громади, а саме Волицька ОТГ, Підберізківська ОТГ, маючи значні ресурсні переваги витрачають велику частку доходів на утримання органів місцевого самоврядування.

5. Виявлено та охарактеризовано конкурентні переваги, слабкі сторони, можливості та загрози підвищення конкурентоспроможності територіальних громад Львівської області. Застосування методів SWOT- та ABC-аналізу дозволило виявити значний природно-ресурсний, інфраструктурний та людський потенціали громад Львівщини, що підтвердило їх конкурентні позиції, які були виявлені за допомогою авторської методики.

6. Інструментарій організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад запропоновано розглядати в розрізі наступних груп: фінансово-інвестиційні; маркетингові, інструменти підвищення якості людського і соціального потенціалу громад та формування середовища життєдіяльності. Зазначено, що наведений інструментарій сприятиме підвищенню конкурентоспроможності територіальних громад лише за умов системності їх застосування, що забезпечить синергетичний та стратегічний ефект

їх використання. Встановлено, що протягом останніх років нарощення фінансової спроможності громад відбувається здебільшого за рахунок субвенцій з державного бюджету, коштів на реалізацію інвестиційних проєктів ДФРР та інших конкурсних проєктів в рамках міжнародної технічної допомоги, які охоплюють саме територіальні громади та низки грантових ініціатив.

7. Визначено та обґрунтовано стратегічні пріоритети підвищення конкурентоспроможності територіальних громад, до яких віднесено: розвиток підприємництва та формування сприятливого інвестиційного клімату і підприємницького середовища; людського потенціалу та формування збалансованого ринку праці; покращення інфраструктурного забезпечення, підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування. Зазначені пріоритети сприятимуть не тільки нарощенню економічного потенціалу громад, а й зростанню їх соціального капіталу, який має формуватись на засадах активізації громадської ініціативності, співпраці стекхолдерів, довіри та взаємодії. Крім того, формування соціального капіталу територіальних громад сприятиме підвищенню соціальної згуртованості та якості життя мешканців громад і, відповідно, позитивному їх іміджу.

8. Обґрунтовано стратегічні напрями використання ІТ-технологій у функціонуванні територіальних громад, зокрема щодо оптимізації роботи внутрішніх систем управління громадою, розвитку сфери соціально-економічних послуг та функціонування інфраструктури. Використання сучасних комп'ютерно-інформаційних і мережевих технологій забезпечить впорядкування, покращить якість надання адміністративних послуг, сприятиме популяризації конкурентних переваг громад та підвищенню безпеки життєвого середовища.

9. Обґрунтовано, що запропонований алгоритм розробки та реалізації програми підвищення конкурентоспроможності територіальних громад дозволив визначити пріоритети програми, сконцентрувати увагу на диверсифікації ресурсних джерел її реалізації та залученні громадськості до прийняття стратегічних рішень та забезпечення контролю за їх виконанням, що є основою публічного управління розвитком громад. Розроблено пропозиції щодо процедури

відбору проектів підвищення конкурентоспроможності територіальних громад та усунення недоліків існуючої практики програмного та проектного менеджменту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: офіц. текст. Київ: КМ, 2013. 96с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про попереднє схвалення законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади: Постанова ВРУ від 31.08.2015р. № 656-VIII: *Законодавство України*: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/656-19>
3. Бюджетний кодекс України. *Законодавство України*: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456.17>
4. Податковий кодекс України. *Законодавство України*: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
5. Цивільний кодекс України. *Законодавство України*: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
6. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо особливостей формування та виконання бюджетів об'єднаних територіальних громад: Закон України від 26.11.2015р. № 837-VIII. *Законодавство України*: URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/837-19>
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень у сфері архітектурно-будівельного контролю та удосконалення містобудівного законодавства: Закон України від 09.04.2015 р. № 320-VIII *Законодавство України*: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/320-19>
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень у сфері екологічного: Закон України від 09.10.2013р. № 32343-VII. *Законодавство України*: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/32343-19>
9. Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон

України від 26.11.2015 р. № 835-V. *Законодавство України*: URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/835-19/page>

10. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України від 28.12.2014р. № 71-19. *Законодавство України*: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/71-19>.

11. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень в 2016 році: Закон України від 24.12.2015р. № 909-VIII. *Законодавство України*: URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/909-19>

12. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 16.10.2012р. № 5463-VI. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>

13. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 25.12.2015р. № 925-VIII. *Законодавство України*: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-viii>

14. Про запобігання корупції: Закон України від 03.07.2018 р. № 2475-VIII *Законодавство України*: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1700-18>

15. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 06.10.98р. № 163-XIV. *Законодавство України*: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>

16. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010р. № 2862-VI. *Законодавство України*: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17>

17. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014р. № 1508-VII. *Законодавство України*: URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>

18. Про Раду регіонального розвитку: Указ Президента України від 21.04.2015р. № 224/2015. *Законодавство України*: URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/224/2015>

19. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015р. № 5/2015. *Законодавство України*: URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

20. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014р. № 385. *Законодавство України*: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>

21. Методика формування спроможних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.04.2015р № 214. *Законодавство України*: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-п>

22. Про затвердження Типового положення про агенцію регіонального розвитку: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.02.2016р. № 258. *Законодавство України*: URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248941325>

23. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 5.08.2020р. № 695. *Законодавство України*: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/695-2020-%D0%BF>.

24. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.04.2015р. № 214. *Законодавство України*: URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF/paran10#n10>.

25. Про розробку Міжвідомчої комісії з питань регіонального розвитку: Постанова Кабінету Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/713-2013-%D0%BF>

26. Про утворення Міжвідомчої координаційної комісії з питань регіонального розвитку : постанова Кабінету Міністрів України від 16.09.2015 р. № 714. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/714-2015-%D0%BF>

27. Про утворення Офісу реформ: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.2016р. № 768. *Законодавство України*: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/768-2016-%D0%BF>

28. Про затвердження перспективного плану формування територій громад Львівської області: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.05.2020р. № 624-р. *Законодавство України*: URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1158-2015-%D1%80>

29. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1.04.2014р. № 333-р. *Законодавство України*: URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>

30. Про утворення Парламентського офісу місцевого самоврядування: Розпорядження Голови Верховної Ради України від 02.12.2015 р. № 1692. *Законодавство України*: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1692/15-%D1%80%D0%B3#Text>

31. Про Парламентський офіс місцевого самоврядування: Розпорядження Голови Верховної Ради України від 02.12.2015 р. № 1692: URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1692/15-%D1%80%D0%B3>

32. Про утворення Експертної ради з питань децентралізації, місцевого самоврядування та регіональної політики: Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 19.01.2015р. № 3 *Законодавство України*: URL: <http://www.minregion.gov.ua/base-law/>

33. Про утворення Цільової команди реформ з питань децентралізації, місцевого самоврядування та регіональної політики: Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 19.01.2015р. № 3. *Законодавство України*: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0003858-15>

34. Про перші вибори депутатів сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад і відповідних сільських, селищних, міських голів: Постанова Центральної виборчої комісії від 24.01.2017р. № 6. *Законодавство України*: URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0006359>.

35. Про службу в органах місцевого самоврядування: Проект Закону про внесення змін до Закону України від 2.09.2019р. № 1223. *Законодавство України*: URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64016

36. Аналіз фінансових показників 872 ОТГ у розрізі 24 областей: рейтинг за січень-вересень 2020. URL.: <https://decentralization.gov.ua/news/13008>

37. Аналітичний звіт. Регіональний розвиток України. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/157/Regional_development_of_Ukraine_Analytical_report_01.09.2017__1_.pdf

38. Андрушків Б.М., Кирич Н.Б., Латинін М.А., Погайдак О.Б., Співак С.М. Особливості формування добровільних конкурентоспроможних об'єднань територіальних громад в умовах децентралізації: проблеми та перспективи моделювання процесу. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 2(57). С. 1-8.

39. Антикорупційний портал. URL: <http://corr.com.ua/rozsliduvannya>

40. АС Школа. URL: <https://school.osvita.net/ua/price/>

41. База даних з 12416 начальних закладами - пошук, оцінка, відгуки, рейтинг користувачів. URL: <http://nz.pedpresa.com.ua/>

42. Баймуратов М. Правовий статус територіальної громади в Україні: теоретичні та практичні проблеми. *Муніципальний рух: новий етап розвитку*: матеріали VII Всеукр.муніципальних слухань «Муніципальний рух в Україні – 10 років розвитку» (м. Бердянськ, 6-8 вересня,). К.: Логос, 2002. С. 368- 371.

43. Баймуратов М.О. Територіальна громада в політичній системі і системі місцевого самоврядування України. *Муніципальне право України*: під. / за ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. К., 2001. С. 122–123.

44. Беновська Л.Я. Територіальна громада як суб'єкт регулювання розвитку територій: теоретичні аспекти. *Регіональна економіка*. 2018. № 1. С. 30-39.

45. Бібліотека. Львівський ЦРМС URL: <http://lgdc.org.ua/branch/12/biblioteka>

46. Білуха Л.А. Поняття територіальної громади та спроможної територіальної громади. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 1(56). С. 33-44.

47. Боголіб М.А. Міжнародний досвід забезпечення соціально-економічних потреб територіальних громад. *Економічний вісник університету*. 2016. Вип. 31(1). С. 126-130.

48. Буднікевич І.М., Гавриш І.І. Механізми та інструменти розвитку привабливостей об'єднаних територіальних громад (на прикладі ОТГ Буковини). *Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2020. № 6 (262). С.13-19.

49. Бухгалтер на сайті rabota.ua. URL: <https://rabota.ua/ua/zapros/%D0%B1%D1%83%D1%85%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%82%D0%B5%D1%80/%D0%BB%D1%8C%D0%B2%D0%BE%D0%B2>

50. Бюджет 2018 року недовиконали на 8,1 млрд грн. URL: <https://hromadske.ua/posts/byudzheth-2018-roku-nedovikonali-na-81-mlrd-grn-minfin>

51. Бюджет Об'єднаних громад у відкритому доступі на сайті Міністерства фінансів. URL: <https://openbudget.gov.ua>

52. В Новому Калинові реконструювали каналізаційну насосну станцію. URL: http://lviv.sq.com.ua/ukr/news/novini/03.09.2018/v_novom_kalinove_rekonstruirovali_kanalizatsionnuyu_nasosnuyu_stantsiyu/

53. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Планування розвитку територіальних громад. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування / Асоціація міст України. К., ТОВ «Підприємство «ВІ ЕН ЕЙ». 2015. 256 с.

54. Вахович І. М., Камінська І. М. Фінансова спроможність регіону: діагностика та механізми забезпечення. Луцький нац. техн. ун-т. Луцьк, 2008. 298с.

55. Ткачук А.Ф. Від перспективного плану до стратегії розвитку громади.
URL: <https://www.csi.org.ua/wp-content/uploads/2018/06/Vid-perspektyvnogo-planu-do-strategiyi-rozvytku-gromad.pdf>
56. Відкритий бюджет Львівська область, ОТГ.
URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/13528000000>
57. Волков В.П., Горошкова Л.А., Карбівничий Р.О., Карбівничий І.О. Управління ресурсоефективністю складних систем. *Комунальне господарство міст*. 2018. Вип.144. С. 100-109.
58. Гайдай Т.В. Інституція як інструмент інституційного економічного аналізу. *Економічна теорія*. 2006. №2. С.53-64
59. Дані Головного управління статистики у Львівській області.
URL: http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes/19/theme_19.php?code=19 (Дані
60. Громада як платформа. URL: <http://dosvit.org.ua/>
61. Департамент охорони здоров'я Львівської обласної державної адміністрації: офіційний сайт. URL: <http://www.health.loda.gov.ua/ukr/medychni0zaklady/245.html> (Дані
62. Депутатський корпус. URL: <http://zor.gov.ua/deputat/all>
63. Державний веб портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=4&year=2019&budgetType=NATIONAL>
64. Державні інвестиції для місцевого економічного розвитку в об'єднаних територіальних громадах. URL: http://lgdc.org.ua/sites/default/files/library/krugli_stoly_v_otg_po_mer_osnovna.pdf
65. Довідка щодо стану виконання місцевих бюджетів. Виконання доходів місцевих бюджетів за січень-грудень 2016 року. URL: [https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/%D0%94%D0%9E%D0%92%D0%86%D0%94%D0%9A%D0%90%20\(%D1%81%D1%96%D1%87%D0%B5%D0%BD%D1%8C-%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C\).docx](https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/%D0%94%D0%9E%D0%92%D0%86%D0%94%D0%9A%D0%90%20(%D1%81%D1%96%D1%87%D0%B5%D0%BD%D1%8C-%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C).docx)
66. Довідка щодо стану виконання місцевих бюджетів. Виконання доходів місцевих бюджетів за січень-грудень 2017 року. URL: <https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/%D0%94%D0%BE%D0%B2%D1%>

96%D0%B4%D0%BA%D0%B0%20%D1%81%D1%96%D1%87%D0%B5%D0%BD%D1%8C-%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C%202017.docx

67. Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.03.2016 р. № 200. *Законодавство України*: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/200-2016-%D0%BF>

68. Довідка щодо стану виконання місцевих бюджетів. Виконання доходів місцевих бюджетів за січень-грудень 2020 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Довідка_на_сайт_за_2020_рік.pdf

69. Довкілля Львівської області. URL: <https://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/publ/2018/ZB2420180101.pdf>

70. Економічна статистика / Економічна діяльність / Туризм URL: http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/year/2011/t249911_4.pdf

71. Експерти проаналізували бюджети об'єднаних громад кожної області за 2018 рік. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/10674>

72. Експертний аналіз бюджетів 665 ОТГ за I півріччя 2018 року. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/9680>

73. Електронний реєстр спортивних споруд України. URL: <http://www.sportsporudy.gov.ua>

74. Єдиний реєстр громадських формувань. URL: <https://rgf.minjust.gov.ua/>

75. Регульський Є. У реформи місцевого самоврядування буде багато ворогів. URL: https://lb.ua/society/2014/07/15/272846_lektsiya.html

76. Єлець О.П. Сутність конкуренції та конкурентоспроможності підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Вип.1. С. 58-64.

77. Заблодська І. В., Гречана С. І. Методичне забезпечення формування ідентифікаційного профілю територіальної громади. *Регіональна економіка*. 2021. №2(100). С. 5-14.

78. Заблодська І. В., Гречана С. І. Розбудова об'єднаних територіальних громад Луганщини за допомогою інструментів ідентифікації. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. №2 (60). С. 10-18.
79. Зведена карта покриття всіх 4G/3G операторів України. URL: <https://www.mobua.net/maps/?pos=49.660812,23.660317,10>
80. Звіт за темою "Проведення аналітичного дослідження з визначення динаміки та структури незайнятого економічно активного населення Львівської області" URL: https://loda.gov.ua/upload/users_files/22/upload/Struktura_nezaynyatogo_ekonomichno_aktYvnogo_naselennya.pdf
81. Звіт про публічні послуги та електронні сервіси для жителів ОТГ.: URL: <http://bit.do/eEjyd>
82. Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів державного фонду регіонального розвитку. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2019/7-1_2019/Zvit_7-1_2019.pdf
83. Звіт про результати діяльності Держаудитслужби та її територіальних органів за 2017. URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/132220>
84. Звіт про результати діяльності Держаудитслужби та її територіальних органів за 2018. URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/139479>
85. Звіт про результати діяльності Держаудитслужби, її міжрегіональних територіальних органів за 2019 рік. URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/146977>
86. Звіт про результати діяльності Держфінінспекції та її територіальних органів за 2016. URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/128452>
87. Зеленеви́ч В.О. Зарубі́жний досвід фінансува́ння охоро́ни здо́ров'я. Актуальні проблеми сучасної науки: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції. URL: <http://intkonf.org/zelenevich-vo-ktn-kuzmin-ai-zarubizhniy-dosvidfinansuvannya-ohoroni>
88. Зміна середньої зарплати в Україні за 2019 рік. URL: <https://www.work.ua/stat/salary/?time=year2019>

89. Ігнатова Т. Інституційне середовище в розвитку конкурентоспроможності регіональної економіки. URL: <https://econom.nsc.ru/conf08/info/doklad/ignat2.doc>
90. Ільїна М. В. Класифікація територіальних громад на основі актив-орієнтованого підходу. *Економіка природокористування і сталий розвиток*. 2018. № 1-2. С. 53-57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/epod_2018_1-2_12.
91. Індекс інфляції. URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/index/inflation/>
92. Іншаков О.В., Фролов Д.П. Інституція – ключ до розуміння економічних інститутів. *Економічна теорія*. 2011. № 1. С. 52-62
93. Інтерактивна навчальна карта. URL: <https://magneticonegis.maps.arcgis.com/apps/MapJournal/index.html?appid=b351e7d51b814551a9f5d279fc4d5c34#>
94. Інформаційна система "Здоров'я Нації" (nHealth). URL: <https://ehealth.vikisoft.kiev.ua/nhealth>
95. Інформація щодо об'єднаних територіальних громад (за даними про проведення чи призначення перших місцевих виборів). URL: https://www.drv.gov.ua/ords/portal!/cm_core.cm_index?option=ext_gromada&prejim=1&pmn_id=149
96. Конституція Республіки Польща от 2 апреля 1997 г. Сайт польського сейма. URL: <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/rosyjski/kon1.htm>
97. Кармазіна М., Шурбована О. „Інститут” та „інституція”: проблема розрізнення понять. *Політичний менеджмент*. 2006. № 4. С. 10-19.
98. Карта донорів децентралізації. Усі проекти. URL: <https://donors.decentralization.gov.ua/projects>
99. Карта медичних закладів (м. Київ). URL: <http://health.kiev.ua/medlist/>
100. Карта області Львів. URL: <http://dfrr.minregion.gov.ua/region?RID=83>
101. Кислицына В.В. Маркетинг: учебник. М.: ИД ФОРУМ: ИНФРА-М, 2012. 464 с. URL: <http://znanium.com/bookread.php?book=249843> с. 34

102. Кльоба С.М. Оцінка способів та інструментів у підвищенні конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад Львівської області. *Стратегія економічного розвитку України*. 2019. Вип. 44. С.81-90.
103. Кльоба С.М. Соціально-економічна сутність критеріїв конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад. *Регіональна економіка*. 2018. Вип. № 3. С. 36-44
104. Комплексне рішення для управління автопарком. URL: <https://mapon.com.ua>
105. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення: монографія / за заг. ред. О.Г. Янкового. Одеса: Атлант, 2013. 470с.
106. Конкурентоспроможність територій: практ. посіб. / А. Ткачук, В. Толкованов, С. Марковський [та ін.]. К.: Легальний статус, 2011. 252 с.
107. Копія Зведеного кошторисного розрахунку вартості об'єкта будівництва. URL: http://dfrr.minregion.gov.ua/foto/projt_addition/2018/12/Копиуа-Zvedenogo-koshtorisnogo-rozrahunku-DNZ.pdf
108. Коренюк Л. В. Фінансові чинники конкурентоспроможності регіону у контексті децентралізації. *Вісник Приазовського державного технічного університету*. 2018. №35. С. 130
109. Кохалик Х. Організація та функціонування системи комунального самоврядування на прикладі міст Німеччини та України: компаративний аналіз. *Ефективність державного управління: зб. наук. пр.* 2010. Вип. 25. С. 123-131.
110. Кочеткова С.Ю. Малое предпринимательство в экономическом развитии местного сообщества: дис. канд. экон. наук : 08.00.01. Краснодар, 2002. 192 с.
111. Кошелупов І.Ф. Програми підвищення конкурентоспроможності організацій. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. Вип 1 (44). С. 219-225
112. Купрій В. Як оцінка допомагає робити врядування більш відкритим та підзвітним? URL: <http://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/DG/A4UA.pdf>.

113. Куц Ю.О., Сінченко В.М., Мамонова В.В., Газарян С.В. Територіальна громада: знаннєвість, дієвість: моногр. Х.: Віровець А. . «Апостроф», 2011. 340 с.
114. Кучабський О. Г. Адміністративно-територіальна організація України: теорія, методологія, механізми становлення: монографія. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2010. 315 с.
115. Лапин В.А., Любовный В.Я. Реформа местного самоуправления и административно-территориальное устройство России: монография. М.: Дело, 2005. 240 с.
116. Литвиненко Т. Базові складові поняття "конкуренція". *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2008. Вип. 99-100. С. 72- 75.
117. Лісман Т. А Визначення сутності поняття «територіальна громада». *Вісник НУЦЗУ. Серія: Державне управління*. 2017. Вип. 1(6). С. 289-295
118. Ліцензійний реєстр суб'єктів туроператорської діяльності. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=5386d976.11e4.4eb1.abdf.2948a2017c17&title=LitsenziiniiRestrSub.ktivTurooperatorskoiDiialnosti>
119. Львівська область у транскордонному просторі. URL: <https://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/publ/2018/ZB0120180601.pdf>
120. Макеєв С.О. Соціологія: навчальний посібник. К.: Українська енциклопедія. 1999. 344 с.
121. Максимчук М.В., Кльоба С.М. Міжмуніципальне співробітництво як інструмент підвищення інклюзивності розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні. *Регіональна економіка*. 2019. №2. С.26-27.
122. Мансурова Н.А., Ключева Е.В. Алгоритм оценки конкурентоспособности продукции. *Экономические исследования*. 2010. №1. С. 12.
123. Маркетингова стратегія міста. URL: https://www.rada-poltava.gov.ua/files/market_strategy_1020.pdf.
124. Медична інформаційна система «Медейр». URL: <http://e-life.com.ua/innovatsionnye-razrabotki-nashej-kompanii/>

125. Мельник А.Ф. Підвищення конкурентоспроможності територіальних громад в умовах реалізації нової регіональної політики України. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2019. № 1. С. 21-36.

126. Мельник Д.М. Теоретичні засади формування територіальних громад: імплементація світового досвіду в Україну. *Агросвіт*. 2018. №11. С.33-38.

127. Мережа автобусних маршрутів. URL: http://texty.org.ua/d/2019/bus_network/

128. Методичні рекомендації щодо формування і реалізації прогностичних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0075858-16>

129. Методологія стратегічного планування розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні. URL: https://surdp.eu/uploads/files/SP_OTG_Methodology_UA.pdf

130. Мещан І.В. Територіальна громада як суб'єкт соціального партнерства в управлінні закладами соціального обслуговування. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Політологія. Соціологія. Право. 2014. № 2 (22). С. 106–110.

131. Михайлів Г. Фінансова спроможність соціально-економічного розвитку регіональних суспільних систем. *Економічний аналіз*. 2010. № 7. С. 97-99.

132. Мінрегіон: У 2020 році суттєво підвищено відсоток освоєння коштів ДФРР. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minregion-u-2020-roci-suttyevo-pidvishcheno-vidsotok-osvoyennya-koshtiv-dfrr>.

133. Місцеві бюджети 159 об'єднаних територіальних громад за 2016 рік. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/53-rezultati-finansovogo-monitoringu-159-otg-za-2016-rik-stvorenikh-u-2015-rotsi.pdf>

134. Монастирський Г.Л. Муніципалізаційна парадигма управління економічним розвитком територіальних спільнот базового рівня: монографія. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ. 2010. 464 с.

135. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. URL:

https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/593/Моніторинг_10.09.2020.pdf

136. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 10 січня 2019 (за грудень 2018). URL: <https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/359/10.01.2019.pdf>

137. Мороз О.Ю. Територіальна громада: сутність становлення та сучасні українські реалії. *Демократичне врядування*. 2008. Вип.2. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik2/fail/Moroz.pdf

138. Муркович Л. Територіальна громада як суб'єкт місцевого самоврядування в Україні: теоретичні аспекти. URL: http://www.dbuapa.dp.ua/vidavnistvo/2010/2010_02%285%29/10mliuta.pdf.

139. Лайко О.І. Інституціональні фактори податкового забезпечення інвестиційного розвитку територіальних громад // О.І. Лайко, А.М. Арафтеній/ Збірник наукових праць Економічні інновації. Том. 19, Вип. 2(64), 2017. С.171-175.

140. Laiko O.I. The role of local taxes in stimulating economic cooperation of territorial communities// O.I. Laiko, V.P. Talpa, Z.V. Chechovich/ Economic innovations. - Vol. 22, Issue 3 (76), 2020 , Pages 53-66.

141. Навчальний посібник для депутатів місцевих рад об'єднаних територіальних громад. Видання друге: Асоціація міст України. К.: ТОВ «Підприємство «ВІ ЕН ЕЙ», 2017. – 164 с.

142. Національна доповідь про стан родючості ґрунтів України. URL: http://www.iogu.gov.ua/wp_content/uploads/2013/07/stan_gruntiv.pdf

143. Небава М.І., Ткачук Л.М. Управління регіональним розвитком: Електронний навчальний посібник. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/25nebava_upravlinnya_regionalnym_rozvytkom/7_2.html

144. Нормативна база по регіону (Львівська область). URL: <http://dfrr.minregion.gov.ua/region-base-list?RID=83>

145. Нормативно-правова база Державного фонду регіонального розвитку.
URL: <http://dfr.minregion.gov.ua/Legal-base>
146. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / пер. з англ. І. Дзюб. К.: Основи, 2000. 198 с.
147. Об'єднані громади. Райони: основні дані. URL: <https://decentralization.gov.ua/rayons>
148. Об'єднані громади: перелік і основні дані. URL: <https://decentralization.gov.ua/gromada>
149. Об'єднані територіальні громади Львівської області (основні характеристики). URL: <https://decentralization.gov.ua/gromada/>
150. Овчарук В.В., Маслак О.О., Дорошкевич К.О. Конкурентоспроможність регіону в умовах кластеризації національної економіки сутність та перспективи розвитку. *Економічний простір*. 2014. № 85. С. 72-81.
151. Окремі показники виконання місцевих бюджетів ОТГ (103 ОТГ із 665 ОТГ) за 2018 рік Група 2. 103 ОТГ з чисельністю населення від 10 до 15 тис. осіб. URL: https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/345/2_Group_2018.pdf
152. Окремі показники виконання місцевих бюджетів ОТГ (248 ОТГ із 665 ОТГ) за 2018 рік Група 4. 248 ОТГ з чисельністю населення до 5 тис. осіб. URL: https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/348/4_Group_2018.pdf
153. Окремі показники виконання місцевих бюджетів ОТГ (87 ОТГ із 665 ОТГ) за 2018 рік Група 1. 87 ОТГ з чисельністю населення більше 15 тис. осіб. URL: https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/346/1_Group_2018.pdf
154. Онлайн-подання документів до ВНЗ, інформаційна система "Конкурс". URL: <http://vstup.info>
155. Особливості формування та виконання бюджету об'єднаних територіальних громад. URL:

http://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/t_oruvannya_vikon_budjet_final.pdf

156. Офіси реформ в РВ АМУ. URL: <https://auc.org.ua/page/istoriya-amu>.

157. Оцінка фінансової спроможності 22 ОТГ Львівської області за 2017 рік.
URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/107/%D0%9B%D1%8C%D0%B2%D1%96%D0%B2.pdf>

158. Пальчук В. Новий етап реформи з децентралізації влади: державний контроль. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4325:sistema-derzhavnogo-kontrolyu-ta-naglyadu-za-zakonnistyu-rishen-organiv-mistsevogo-samovryaduvannya-standarta-perspektivi&catid=64&Itemid=376.

159. Пальчук В. Основні засади адміністративно-територіального устрою України: законодавчі ініціативи. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3474:zakonodavche-vregulyuvannya-pitan-administrativno-teritorialnogo-ustroyu-v-ramkakh-detsentralizatsiji&catid=64&Itemid=376.

160. ПАТ "Кохавинська паперова фабрика". URL: <http://kpf.ua/>

161. Переверзева А.В. Критеріальні ознаки формування об'єднаних територіальних громад: національні особливості та зарубіжний досвід. *Економіка та управління національним господарством*. 2018. Вип. 22. С. 216-219.

162. Перелік державних цільових програм, які діють у 2018 році. URL: <https://dostup.pravda.com.ua/request/32831/response/69678/attach/5/3033%2007%2015283%2009.pdf>

163. Перелік діючих договорів про співробітництво між громадами. URL: <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/02/reestr-23.04.2019.pdf>

164. Перелік проектів. URL: <http://dfrr.minregion.gov.ua/Projects-list?PAREA=83>

165. Перелік проектів ОТГ. URL: <http://dfrr.minregion.gov.ua/Projects-list>

166. Перспективний план формування територій громад Львівської області. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1158.2015.%D1%80>
167. Підприємства Львівської області. URL: <https://airtable.com/shrNE8sU7c8eUyOTa/tblINuIAftANKB2sS?blocks=hide>
168. Плани та звіти роботи ДФС у Львівській області. URL: <http://lv.sfs.gov.ua/diialnist/plani.ta.zviti.roboti/>
169. Платформа EduPay. URL: <https://edupay.com.ua/>
170. Платформа E-Health - Поліклініка без черг. URL: <https://newmedicine.com.ua>
171. Планування розвитку територіальних громад, / Г. Васильченко, І. Парасюк, Н. Єременко. Асоціація міст України. К. 2015. 256 с.
172. Поіменне голосування депутатів м. Дніпра. URL: <http://edeputat.dnipro.rada.gov.ua/>
173. Положення про залучення інвестицій у майно спільної власності територіальних громад Львівської області. URL: https://archive.lvivoblrada.gov.ua/document.php?doc_id/1613
174. Порівняльний аналіз процесу децентралізації України та Польщі. URL: <http://dialog.lviv.ua/wp-content/uploads/2017/10/Porivnyalniy-analiz-protsesu-detsentralizatsiyi-Ukrayini-ta-Polshhi.pdf>
175. Портал Відбір підручників. URL: <http://pidruchnyk.org>
176. Портал Гурток. URL: <http://gurtok.org/>
177. Портал Декларації. URL: <https://declarations.com.ua/>
178. Портал Електронна черга в дитячі навчальні заклади (м. Львів). URL: <https://edu.smart.lviv.ua>
179. Портер М. Конкуренция: уч. пос.; пер. с англ. М.: Вильямс, 2000. 495с.
180. Пошук в державних реєстрах та проектах Канцелярської сотні. URL: <https://ring.org.ua/>
181. Практику міжмуніципального співробітництва (ММС) в Україні та джерела його фінансування обговорили 13 липня учасники «круглого столу» у

Рівному. Мультимедійна платформа іномовлення України «Укрінформ». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2498377-uspisni-praktiki-mizmunicipalnogo-spivrobitnictva-obgovorili-u-rivnomu.html>

182. Програма розвитку туризму, курортів і рекреації у Львівській області на 2018-2020 роки. URL: http://www.oblrada.lviv.ua/UserFiles/Image/docs/proekt/2017/proekt_835.PDF

183. Прозорий офіс. Вінницька міська рада. URL: <https://transparent.vmr.gov.ua/default.aspx>

184. Профіль Львівської області. Аналітично. описова частина до стратегії розвитку Львівської області. URL: https://surdp.eu/uploads/files/SEA_case_study_Lvivska_oblast.pdf

185. Регіональний розвиток України: Аналітичний звіт. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/157/Regional_development_of_Ukraine_Analytical_report_01.09.2017__1_.pdf

186. Реєстр договорів по співробітництву територіальних громад. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/reestr-17.04.2020.pdf>

187. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб. / [Г. А. Борщ, В. М. Вакуленко, Н. М. Гринчук, Ю. Ф. Дехтяренко, О. С. Ігнатенко, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук, В. В. Юзефович]. К. : 2017. 107 с.

188. Результати оцінювання управління фінансами об'єднаних територіальних громад. URL: https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/273/DOBRE_UA_FMA_Results.pdf

189. Рибаківа О.В. Конкуренція і конкурентоспроможність: економічна суть та фактори підвищення. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. Серія «Економіка» 2009. №7. С. 34-45.

190. Ринок праці. Головне управління статистики у Львівській області. URL: http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes/18/theme_18.php?code=18

191. Ричкіна Л. Модель розвитку територіальної громади із застосуванням інструментів проектного менеджменту (на прикладі конкретних територіальних громад) *Ефективність державного управління*: зб. наук. пр. 2015. Вип. 45. С. 213-219.

192. Розклад рейсів Міжнародного аеропорту «Львів» імені Данила Галицького. URL: <https://lwo.aero/uk/schedule>

193. Розробка інвестиційного паспорту ОТГ. URL: http://lgdc.org.ua/sites/default/files/library/invest_pasport_otg_prezentaciya_sichen.pdf

194. Сервіс реєстрації дитини до ДНЗ України [Електронний ресурс] - Режим доступу: URL: <https://reg.isuo.org/preschools>

195. Синюченко М.І. Конкурентоспроможність національної економіки: дослідження ефективності факторів зростання. *Бізнес Інформ*. 2014. № 7. С. 14-17.

196. Сисоєв О.В. Поняття "інститут" та "інституція": економічний контекст. Вісник Запорізького національного університету. *Економічні науки*. 2014. № 3. С. 140-149

197. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. Петрозаводск: «Петроком».1993. 319 с.

198. Антология экономической классики: В 2-х т. / за ред. Столяров И. М.: «Эконов» - «Ключ». 1993. 475с.

199. Сторонянська І., Максименко А. Об'єднані територіальні громади Карпатського регіону: соціологічна оцінка: науково-аналітичне видання. Львів: ІРД НАНУ. 2018. 30 с.

200. Тарифи. Хмарні віртуальні сервери (s-cloud). URL: <https://gigacloud.ua/services/s-cloud>

201. Територіальний розвиток та регіональна політика в Україні: актуальні проблеми, ризики та перспективи адміністративно-фінансової децентралізації / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. редактор В.С. Кравців. Львів, 2017. 120 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).

202. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія / за ред. Кравціва В. С., Сторонянської І. З. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України. 2020. 531 с.
203. ТзОВ «Мебель. сервіс». URL: <https://mebelservice.com/>
204. Ткачук А., Сергієнко О, Лацко О., Ватаманюк О., Наталенко Н., Дацишин М., Ткачук Р. Огляд ситуації щодо впровадження партнерств міських та сільських територіальних громад в умовах децентралізації та змін у державній регіональній політиці в Україні: аналітична записка. К.: 2019. 28 с.
205. Товарна структура зовнішньої торгівлі у 2018 році. URL http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zd/tsztt/tsztt_u/tsztt1218_u.htm
206. Толмачов О.В. Формування конкурентоспроможних територіальних громад. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету* Серія: економічні науки. 2016. №2(31). С. 129-134.
207. Тростянецька громада: промислово-туристичний кластер. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/11256>
208. Українська програма світового стандарту ERP, для автоматизації обліку та управління на підприємствах та в бюджетних установах. URL: <https://ispro.ua/uk/page/is-pro-system>
209. Управління конкурентоспроможністю підприємства: Підручник/ Ю. Б. Іванов, М. О. Кизим, О. М. Тищенко, О. Ю. Іванова, О. В. Ревенко , Т. М. Чечетова-Терашвілі. Х.: ВД «ІНЖЕК», 2010. – 320 с
210. Управління стратегічним розвитком об'єднаних територіальних громад: інноваційні підходи та інструменти: монографія / С. М. Серьогін, Ю. П. Шаров, Є. І. Бородін, Н. Т. Гончарук [та ін.]; за заг. та наук. ред. С. М. Серьогіна, Ю. П. Шарова. Д.: ДРІДУ НАДУ, 2016. 276 с.
211. Филиппов Ю.В. Авдеева Т.Т. Основы развития местного хозяйства: учебник для вузов. Акад. народ. хоз-ва при Правительстве РФ. М.: Дело, 2000. 264 с.

212. Фінансові ресурси місцевого самоврядування у Держбюджеті 2021.
URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13143?page=12>
213. Фонд оплати праці усіх працівників за видами економічної діяльності
URL: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2018/gdn/Fop_ed/Arch_Fop_ed_u.htm
214. Фролов О.О. Поняття і зміст принципу державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування в Україні. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2009. №18. С. 166-176
215. Чат-бот Lviv City Helper. URL: https://t.me/lviv_city_helper_bot
216. Чикаренко І.А. Принципи формування системи забезпечення конкурентоспроможності муніципального утворення. *Теорія та практика державного управління*. 2013. Вип. 3. С. 89-98.
217. Шаров Ю.П. Реформа місцевого самоврядування: проблемні аспекти. *Аспекти публічного управління*. 2014. № 5-6. С. 81 – 87
218. Шкільняк М., Мельник А., Монастирський Г., Васіна А., Дудкіна О. Удосконалення механізмів публічного управління та адміністрування. *Вісник економіки*. 2021. № 2. С. 193-199,
219. Юрьева Т. В. Социальная рыночная экономика: учеб для студентов. М.: Русская Деловая Литература, 1999. 416 с.
220. Яка інформація є на офіційних веб-сайтах ОТГ Львівської області.
URL: <http://bit.do/eEjhT>
221. Ярошевич Б. Визначення основних засад конкурентоспроможності регіону Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. URL: <http://ena.lp.edu.ua>
222. Яценко В. О. Класифікація територіальних громад як групових систем розселення за територіальними особливостями формування та розвитку. *Містобудування та територіальне планування*. 2017. Вип. 65. С. 570-582.
223. Areas of Reform of Local Government System in Ukraine Theory and Practice of Public Administration 2(57)/2017

224. Chavis, D. Strategic Factors for Building Community: The Five C's Community, Connections, Control, Cash, & Collective Action. Baltimore: Campaign Consultation. 2006. 6 p., 2 c.

225. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. Das Grundgesetz gilt seit 1949. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/grundgesetz-fuer-die-bundesrepublik-deutschland-454028>

226. Kuczabski A, Maksymchuk M, Kloba S. Implementation and development of European model of neighborhood intermunicipal cooperation in Ukraine. *Journal of Geography, Politics and Society*. 2019. P. 20-31

227. IOS/Android приложение. URL: <https://gps-traker.com.ua/ios-android-prilozhenie/>

228. Kloba T., Kloba S. Assessing the relationship between financial imbalances and endogenous regional economic development of Ukraine. *European scientific Journal, ESJ*. 2020. Vol. 16. No.10. P. 114-123

229. Kloba T., Kloba S. Substantiation of Effective Instruments of Regulation of Financial Imbalances of Endogenous-Oriented Development of the Regions of Ukraine. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2019. Vol. 6. P. 3-4

230. Regional Development and Cohesion Policy 2021-2027. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/newsroom/news/2018/06/06-08-2018-regional-development-and-cohesion-policy-2021-2027

231. Regulation (EC) no 1059/2003 of the European Parliament and of the Council of 26 May 2003 on the establishment of a common classification of territorial units for statistics (NUTS). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02003R1059-20180118&from=PL>

232. The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). URL: <https://data.oecd.org/>

233. Urban-rural linkages. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/territorial-cohesion/urban-rural-linkages/

234. Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa. *Dziennik Ustaw*. 1998. № 96. Poz. 603.

235. Voznyak H., Kloba T., Kloba S., Kloba L. Model of assessment of financial disabilities in regions of Ukraine. *Investment Management and Financial Innovations*. 2019. Volume 16. Issue 1. P. 365-377.

236. Warren R. The Good Community – What would it be?. *Journal of the Community Development Society*. 1970. №1(1). P. 14-23.

ДОДАТКИ

Напрями формування нормативно-правової бази та інституційного
забезпечення конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад регіону

№ п.п.	Завдання	Напрями
1	Формування нового механізму створення об'єднаних територіальних громад. Цей механізм регулюють нормативно-правові акти	Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [13], прийняти у лютому 2015 року. Документ визначає принципи, порядок, форми добровільного об'єднання територіальних громад та особливості державної підтримки цих процесів. Реалізація цього закону має сформувати дієздатні територіальні громади, що забезпечать надання якісних базових соціальних та адміністративних послуг населенню, поліпшення умов сталого розвитку відповідних територій, ефективне використання бюджетних коштів та інших ресурсів; Методика формування спроможних територіальних громад, затверджена постановою Уряду 8 квітня 2015 року визначає умови формування об'єднаних територіальних громад, критерії визначення адміністративних центрів об'єднаних громад, порядок розроблення і схвалення перспективних планів формування територій громад [21].
2	Забезпечення на законодавчому рівні децентралізації повноважень і функцій органів влади в області надання адміністративних послуг	Реформувати систему державного архітектурно-будівельного контролю і передати відповідні функції та повноваження з загальнодержавного рівня на місцевий, посилити роль місцевих органів виконавчої влади та самоврядування з питань комплексного розвитку територій в інтересах об'єднаних територіальних громад [7]; Передати на місцевий рівень повноваження з державної реєстрації фізичних осіб-підприємців, юридичних осіб та громадських об'єднань. За цим законом органи місцевого самоврядування реєструються як юридичні особи; Децентралізація повноважень з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень – ці повноваження передано виконавчим органам місцевого самоврядування міст обласного значення та передбачена можливість їх набуття іншими виконавчими органами рад; Розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізація надання адміністративних послуг щодо реєстрації місця проживання, надання відомостей з Державного земельного кадастру, роботи з документами, що підтверджують громадянство, створення реєстру територіальних громад, обміну відомостями між реєстрами територіальних громад та передачі інформації в Єдиному державному демографічному реєстрі тощо [9].
3	Законодавче забезпечення фінансової децентралізації, формування та виконання бюджетів територіальних громад	внесені зміни в Бюджетний кодекс України про реформування міжбюджетних відносин. Ці зміни розширили дохідну частину місцевих бюджетів - до неї зараховується відтепер плата за надання адміністративних послуг, державне мито, збільшено долі зарахування екологічного податку, за місцевими бюджетами закріплено стабільні джерела фінансування – за новими нормативами податок на доходи фізичних осіб та податок на прибуток підприємств приватного сектору. Запроваджено нові види трансфертів, система вирівнювання за закріпленими загальнодержавними податками тощо; В Податковий кодекс України та деякі законодавчі акти України

		внесені зміни, що стосуються податкової реформи [10]. Для місцевих бюджетів запроваджено акцизний податок з реалізації через роздрібну торговельну мережу алкогольних напоїв, тютюнових виробів та палива, надано право місцевим органам влади встановлювати ставки податку на нерухоме майно для об'єктів житлової та нежитлової нерухомості та надавати пільги зі сплати цього податку; Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо особливостей формування та виконання бюджетів об'єднаних територіальних громад» врегулював питання формування та виконання бюджетів об'єднаних територіальних громад. В ньому визначені механізми контролю за дотриманням бюджетного законодавства в частині міжбюджетних відносин в органах місцевого самоврядування новоутворених громад [6]; Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень в 2016 році» розширено повноваження об'єднаних громад на участь у податкових відносинах, у тому числі зі встановлення місцевих податків і зборів, надання податкових пільг [11]; Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання у 2016 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій» удосконалено механізм розподілу субвенції на соціально-економічний розвиток регіонів, визначено напрями спрямування субвенції (на будівництво та реконструкцію освітніх та медичних закладів із ступенем будівельної готовності не менше 90 відсотків; будівництво, реконструкцію та капітальний ремонт доріг; реалізацію проектів з енергоефективності та енергозбереження) на об'єкти з терміном введення їх в експлуатацію у 2016 році [65]; Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад» визначено порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам об'єднаних територіальних громад на формування їхньої інфраструктури [65].
4	Формування конституційних основ для реформування системи місцевого самоврядування та територіальної організації регіональної влади.	Комплексна реформа адміністративно-територіального устрою вимагає внесення змін до Основного Закону держави. Зміни готувала спеціально створена Конституційна комісія - спеціальний орган при Президентові України. Вона повністю підготувала проект змін до Конституції в питаннях децентралізації влади. Попереднє схвалення Парламентом проекту закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» відбулось 31 серпня 2015 року. Запропоновані зміни передбачають посилення правового статусу місцевого самоврядування. Законом передбачено, що громада - первинна одиниця у системі адміністративно-територіального устрою України. Передбачається формування виконавчих органів самоврядування, створення інституту префекта, визначається матеріально-фінансова основа самоврядування.
5	Формування комплексної системи інституційного забезпечення	Створення Цільової команди реформ з питань децентралізації, місцевого самоврядування та регіональної політики при Міністерстві регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. До неї увійшли українські та польські спеціалісти, експерти від Ради Європи і ЄС, представники від

	реалізації реформи децентралізації. До процесу проведення реформи мають бути залучені усі гілки влади	всеукраїнських асоціацій органів місцевого самоврядування [32]; Створення Міжвідомчої координаційної комісії з питань регіонального розвитку. Це інституційний майданчик, який координує дії органів виконавчої влади і місцевого самоврядування в процесі формування та здійснення державної регіональної політики [25]; Створення Ради регіонального розвитку - консультативно-дорадчий орган при Президентові України. Він повинен сприяти налагодженню ефективної взаємодії державних органів з органами місцевого самоврядування у питаннях напрацювання оптимальної моделі розвитку місцевого самоврядування, територіальної організації влади, вирішення проблемних питань життєзабезпечення регіонів [18]; Створення Парламентського офісу місцевого самоврядування. Його завдання - посилити зв'язки Верховної Ради України з органами місцевого самоврядування, територіальними громадами, надавати інформаційно-консультативну допомогу органам місцевого самоврядування, сприяти у вирішенні організаційних питань [31]; Законодавче забезпечення регулювання відносин у сфері адміністративно-територіального устрою; Забезпечення принципу повсюдності місцевого самоврядування (поширення юрисдикції органів місцевого самоврядування на землі за межами населених пунктів); подальше зміцнення бюджетної бази місцевого самоврядування та посилення фінансової незалежності територіальних об'єднаних громад від центру; Вирішення проблеми реалізації права власності об'єднаних територіальних громад на комунальне майно та забезпечення ефективного його використання; Законодавче забезпечення реформування системи надання населенню основних соціальних послуг; Формування механізмів місцевої демократії, що забезпечать відповідальність органів місцевої влади як перед державою, так і перед членами відповідних громад; Запровадження нових принципів та механізмів служби в органах місцевого самоврядування на основі європейських принципів публічної служби тощо.
--	--	--

Міжнародні програми децентралізації

Назва програми / проекту	Сума допомоги	Дата початку	Дата завершення
Проект DESPRO	9,3 млн. CHF	24.12.2007	24.06.2020
Зміцнення місцевої фінансової ініціативи в Україні (ЗМФІ-II) впровадження	4,7 млн. USD	01.10.2011	31.12.2017
Гендерне бюджетування в Україні	46,6 млн. SEK	12.11.2013	31.12.2018
Проект ПРООН/ЄС «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду»	23,8 млн. EUR	01.01.2014	30.12.2017
Шведсько-український проект "Підтримка децентралізації в Україні"	31,8 млн. SEK	08.09.2014	31.12.2018
Місцеве самоврядування та верховенство права в Україні	28,3 млн. SEK	01.10.2014	31.12.2017
Експертна підтримка врядування та економічного розвитку (EDGE)	18,8 млн. CAD	10.11.2014	31.07.2019
Відновлення врядування та примирення на територіях України, що постраждали від кризи	3 млн. USD	01.01.2015	31.12.2017
Партнерство для розвитку міст (PROMIC / PLEDDG)	19,5 млн. CAD	27.03.2015	30.06.2021
Електронне врядування задля підзвітності влади та участі громади (EGAP)	4,3 млн. CHF	01.05.2015	31.03.2019
Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні (ПУЛЬС)	8,2 млн. USD	14.12.2015	13.12.2020
Програма U-LEAD	102 млн. EUR	01.01.2016	30.06.2020
Спільна програма ПРООН та ООН Жінки	10 млн. EUR	01.05.2016	30.11.2017
Програма DOBRE	50 млн. USD	08.06.2016	07.06.2021
Сталий місцевий розвиток у сільських районах Чернівецької та Одеської областей	500 тис. EUR	01.12.2016	31.05.2018
Програма Ради Європи «Децентралізація і реформа місцевого самоврядування в Україні»	1,8 млн. EUR	01.03.2018	30.06.2020

Джерело: [98]

Витрати бюджетів ОТГ Львівської області на 01.10.2019 року, грн.

Об'єднані територіальні громади	Загальнодержавні функції	Громадський порядок, безпека та судова влада	Економічна діяльність	Охорона навколишнього природного середовища	Житлово-комунальне господарство	Охорона здоров'я	Духовний та фізичний розвиток	Освіта	Соціальний захист та соціальне забезпечення
Бюджет отг м. Великі Мости	6824207	0	8829752	24231	1651189	12668637	2175787	49331082	970069
Бюджет отг м. Кам'янка-Бузька	59969655	0	9468810	1045493	11940320	3392241	4687072	44759793	1528424
Бюджет отг м. Мостиська	27889111	647623	12697104	198138	8111369	7360221	5877076	76475820	2350807
Бюджет отг м. Новий Калинів	13935205	0	4447941	1833979	697285	3886317	1930733	21209399	622059
Бюджет отг м. Рудки	12594301	0	8450774	1210328	1184314	13281322	2677211	51006349	2758843
Бюджет отг м. Судова Вишня	8443489	0	7617183	800000	2110994	12244744	2974644	32778007	384300
Бюджет отг м. Ходорів	17335462	11009	12405820	0	6899509	33042834	11806873	78719632	2523591
Бюджет отг с. Бабина	9885565	1015154	3604421	0	1437551	2341233	1554713	15149608	768451
Бюджет отг с. Бісковичі	8266396	0	6538473	0	376663	1677268	948803	17603117	182850
Бюджет отг с. Вільшаник	3907933	0	4613831	877738	1980	859234	1297834	9394725	28606
Бюджет отг с. Волиця	6833399	0	3352760	35550	1010961	767506	1404690	12237712	503000
Бюджет отг с. Воля-Баранецька	6413559	12640	3327018	0	0	1908314	1232908	15647950	49200
Бюджет отг с. Воютичі	9572171	217687	6165827	0	203110	2496508	1282533	23018861	117000
Бюджет отг с. Грабовець	7315448	14214	3284662	0	283841	1147259	1508803	9841577	227151
Бюджет отг с. Давидів	27436801	0	41864721	13803	8656733	5110922	5903723	40407733	1252122
Бюджет отг с. Жовтанці	13198160	1415271	7286155	0	1776259	2947953	2415239	42788276	774638
Бюджет отг с. Заболотці	2087102	0	1664270	0	1195045	2556753	698796	11001586	0
Бюджет отг с. Луки	4273822	0	2566102	0	51388	1501082	818534	11631804	14000
Бюджет отг с. Міженець	3638916	276416	1366401	476662	280046	1281171	582515	5675497	0
Бюджет отг с. Муроване	21952837	0	17121807	17088	5402261	2159157	1020471	24527343	126500
Бюджет отг с. Нове Місто	6893063	520798	3073157	0	752534	2316934	1204541	16166310	16000
Бюджет отг с. Підберізці	13256332	0	9099814	1064642	1790609	3491007	2327724	20094943	406489
Бюджет отг с. Розвадів	12129763	0	7798416	1428422	942323	3454138	2773657	26466212	405896
Бюджет отг с. Солонка	32023308	0	34215415	52900	10116661	5986012	4840658	32896878	825664
Бюджет отг с. Тростянець	16401330	34980	5903062	74825	5402748	6357994	5870788	31293105	943701
Бюджет отг с. Чуква	5008436	691	1509884	0	5130	1263201	1208493	11483516	181000
Бюджет отг с. Шегині	13645537	246302	8610867	11813	1865235	2915497	2848330	20541094	1178041
Бюджет отг смт Великий Любін	11860250	0	7352950	462318	2097811	4655124	1834193	31084812	240068
Бюджет отг смт Гніздичів	10301287	16061	2490597	0	917260	1260668	1314948	22350370	724776
Бюджет отг смт Дубляни	3939916	0	2566290	0	400327	1397520	1053538	8461401	30000
Бюджет отг смт Магерів	4931907	260846	2704671	0	356516	4038047	812427	22322932	0
Бюджет отг смт Нижанковичі	4041332	30256	2345605	1554000	468459	1104371	710851	8783716	500
Бюджет отг смт Нові Стрілища	4927384	19095	1627714	3809	881845	1304009	962342	9533208	72000
Бюджет отг смт Славське	30253988	0	26871717	98732	8764427	9733057	2907693	42432628	1212599
Бюджет отг смт Щирець	17300964	0	9239107	0	1607485	3228253	6924161	35002767	450

Джерело: сформовано автором на основі [51]

Офіційні трансфери ОТГ Львівської області на 01.10.2019 року, грн.

Найменування бюджету ОТГ	Дотації з державного бюджету місцевим бюджетам	Базова дотація	Субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам	Дотації з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам	Субвенції з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам	Загальний підсумок
Бюджет отг м. Великі Мости	5302300	5302300	42915385	3987100	2845375	60352460
Бюджет отг м. Кам'янка-Бузька			54813158		6023721	60836879
Бюджет отг м. Мостиська	1535500	1535500	65482200	4958200	4897920	78409320
Бюджет отг м. Новий Калинів			19322100		4354800	23676900
Бюджет отг м. Рудки	10325600	10325600	38433300	10218300	10498704	79801504
Бюджет отг м. Судова Вишня	8512200	8512200	30380266	1922300	5367285	54694251
Бюджет отг м. Ходорів	14571600	14571600	73964594	5095300	3697598	1,12E+08
Бюджет отг с. Бабина	3343500	3343500	14139706	859800	366154	22052660
Бюджет отг с. Бісковиці	3353700	3353700	18479071	1093100	1785990	28065560
Бюджет отг с. Вільшаник	2497700	2497700	10107848	1927300	3401616	20432164
Бюджет отг с. Волиця	1528900	1528900	9289395		1553191	13900386
Бюджет отг с. Воля-Баранецька	4396300	4396300	16335213	1150500	1373240	27651553
Бюджет отг с. Воютичі	5836700	5836700	24600595	2783800	3170662	42228457
Бюджет отг с. Грабовець	2982600	2982600	10544723	962800	358536	17831259
Бюджет отг с. Давидів	6084700	6084700	43292100	1566400	6074209	63102109
Бюджет отг с. Жовтанці	2331000	2331000	31291600	1534100	1760700	39248400
Бюджет отг с. Заболотці	1286200	1286200	8857100	1165500	1264390	13859390
Бюджет отг с. Луки	3051000	3051000	12452200	659100	628996,9	19842297
Бюджет отг с. Міженець	1954400	1954400	6527500	980200	148295	11564795
Бюджет отг с. Муроване	4605000	4605000	27057100		2487455	38754555
Бюджет отг с. Нове Місто	5356600	5356600	15893500	2896900	1385398	30888998
Бюджет отг с. Підберізіці	4073100	4073100	16419900	1245600	3010427	28822127
Бюджет отг с. Розвадів	7743300	7743300	30418800	1878400	3071053	50854853
Бюджет отг с. Солонка			33789600		3207753	36997353
Бюджет отг с. Тростянець	4415500	4415500	25545040		1712411	36088451
Бюджет отг с. Чуква	2379900	2379900	11368450	1939000	602862	18670112
Бюджет отг с. Шегині	3067700	3067700	19744254	1367000	1537875	28784529
Бюджет отг смт Великий Любін	6872200	6872200	26854700	2467400	5851337	48917837
Бюджет отг смт Гніздичів	2834400	2834400	18385920	1566200	1148040	26768959
Бюджет отг смт Дубляни	2137300	2137300	7117500	436800	1992127	13821027
Бюджет отг смт Магерів	5625300	5625300	21082400	2109800	1992360	36435160
Бюджет отг смт Нижанковичі	1840500	1840500	6434285	980200	4302948	15398433
Бюджет отг смт Нові Стрілища	1950400	1950400	8719800	335800	494602	13451002
Бюджет отг смт Славське			33189300		4477979	37667279
Бюджет отг смт Щирець	7592200	7592200	31840400	3965600	12538431	63528831

Джерело: сформовано автором на основі [51]

Перелік великих промислових підприємств, що функціонують в ОТГ Львівщини

Назва поселення	Напрямок діяльності	Назва підприємства	Кількість працівників	ОТГ
Великий Любінь	Тваринництво	Великолюбінське	38	Шегинівська сільська громада
Великий Любінь	Харчова	Хлібодар	2	Шегинівська сільська громада
Гніздичів	Деревина та поліграфія	Кохавинська паперова фабрика	289	Воле-Баранецька сільська громада
Лопатин	Добувна	Лопатинський ТБЗ	108	Зимноводівська сільська громада
Щирець	Немінеральна продукція (гума, пластик, скло)	Виробничо - торгівельне підприємство Фірма Старт	155	Щирецька сільська громада
Щирець	Текстильна	Річіолі	НД	Щирецька сільська громада
Новий Калинів	Електроенергія, газ, пара	Новокалинівське виробниче управління житлово-комунального господарства	69	Міженецька сільська громада
Великі Мости	Деревина та поліграфія	РОМКАР	10	Розвадівська сільська громада
Великі Мости	Немінеральна продукція (гума, пластик, скло)	Клінгспор	142	Розвадівська сільська громада
Великі Мости	Немінеральна продукція (гума, пластик, скло)	Промінь	21	Розвадівська сільська громада
Великі Мости	Харчова	Богатир	20	Розвадівська сільська громада
Дубляни	Харчова	Етрус	22	Нолвокалинівська сільська громада
Кам'янка-Бузька	Харчова	Камянка-млин	33	Кам'янка-Бузька селищна громада
Мостиська	Машинобудування	Рундіст	30	Нижанковицька селищна громада
Мостиська	Металургія	Електрол	29	Нижанковицька селищна громада
Мостиська	Немінеральна продукція (гума, пластик, скло)	Богдан	35	Нижанковицька селищна громада
Мостиська	Немінеральна продукція (гума, пластик, скло)	Мостиський виробничий Кооперативератив Мрія	71	Нижанковицька селищна громада
Мостиська	Немінеральна продукція (гума, пластик, скло)	Цегельний завод Промінь	105	Нижанковицька селищна громада
Мостиська	Харчова	Мостиський хлібокомбінат	63	Нижанковицька селищна громада
Радехів	Деревина та поліграфія	Мебель-сервіс	1642	Радехівська селищна громада
Радехів	Харчова	Галичина	592	Радехівська селищна громада
Радехів	Харчова	Транспортна компанія Автотранс	15	Радехівська селищна громада
Радехів	Харчова	Філія ТОВ Барс ЛТД спеціалізоване м'ясопереробне підприємство Барс-Прод	50	Радехівська селищна громада
Судова Вишня	Харчова	Млинар	47	Судовишнянська

				селищна громада
Бортятин	Харчова	Дукат	14	Судовишнянська міська громада
Велике	Текстильна	Галичхутро	170	Жовтанецька сільська громада
Верин	Добувна	Приватна агрофірма Дністер	31	Розвадівська сільська громада
Верин	Немінеральна продукція (гума, пластик, скло)	КВАДРО-Л	25	Розвадівська сільська громада
Викоти	Добувна	Самбірський керамзитовий завод	4	Бісковицька сільська громада
Викоти	Немінеральна продукція (гума, пластик, скло)	Відділення Самбірського керамзитного заводу Коорпорація КРТ	75	Бісковицька сільська громада
Волиця-Гніздичівська	Текстильна	Наттекс	14	Воле-Баранецька сільська громада
Воля-Старицька	Немінеральна продукція (гума, пластик, скло)	Яворівський завод залізобетонних конструкцій	0	Воле-Баранецька сільська громада
Галичани	Немінеральна продукція (гума, пластик, скло)	Керамбуд	154	Воле-Баранецька сільська громада
Гійче	Текстильна	Лама Плюс	11	Воле-Баранецька сільська громада
Дешичі	Харчова	СБС	7	Новоміська сільська громада
Дмитровичі	Немінеральна продукція (гума, пластик, скло)	Квадрісорб	6	Давидівська сільська громада
Дубина	Текстильна	Італія- Джинс-Груп	66	Радохівська міська громада
Заболотці	Рослинництво	Шостак	18	Заболотцівська сільська громада
Забужжя	Машинобудування	Екокотел	10	Кам'янка-Бузька міська громада
Задвір'я	Рослинництво	Агро-Прогрес	21	Великолюбінська селищна громада
Зубра	Машинобудування	Еллада Товариства інвалідів Інваліди прикапаття	НД	Солонківська сільська громада
Зубра	Машинобудування	Ортотоп	НД	Солонківська сільська громада
Колоденці	Деревина та поліграфія	Амбієнте Ферніче Україна	344	Жовтанецька сільська громада
Кротошин	Металургія	Айрон ХКВС	22	Давидівська сільська громада
Кротошин	Харчова	Анторг Плюс	НД	Давидівська сільська громада
Лугове	Рослинництво	Агрофірма Лугове	40	Заболотцівська сільська громада
Малечковичі	Металургія	Тайл	18	Солонківська сільська громада
Мостище	Немінеральна продукція (гума, пластик, скло)	Товариство з обмеженою відповідальністю Мостище	22	Бібрська міська громада
НАДИБИ	Металургія	НАДИБСЬКЕ РЕМОНТНЕ ПІДПРИЄМСТВО	17	Воютицька сільська громада
Новий Яр	Немінеральна продукція (гума, пластик, скло)	ЛАМЕЛА	100	Новокалінівська міська громада
Новий Яр	Немінеральна	ТЕРМОБУД	20	Новокалінівська

	продукція (гума, пластик, скло)			міська громада
Острів	Деревина та поліграфія	РОМА	4	Луківська сільська громада
Острів	Деревина та поліграфія	Червоноградський деревообробний комбінат	20	Луківська сільська громада
Підберізіці	Харчова	Плай	14	Підберізіцівська сільська громада
Пісочна	Немінеральна продукція (гума, пластик, скло)	Пісочне ТОВ ВКФ Декор	НД	Розвадівська сільська громада
Розвадів	Добувна	Розвадів будматеріали	100	Розвадівська сільська громада
Розвадів	Немінеральна продукція (гума, пластик, скло)	Будсервіс ВАТ Розвадів будматеріали	НД	Розвадівська сільська громада
Сілець	Деревина та поліграфія	Лотер	4	Кам'янка-Бузька міська громада
Сілець	Добувна	Львівська вугільна компанія	838	Кам'янка-Бузька міська громада
Сілець	Добувна	Шахта Зарічна ДП Львіввугілля	235	Кам'янка-Бузька міська громада
Сілець	Добувна	Шахта Лісова ДП Львіввугілля	1270	Кам'янка-Бузька міська громада
Сілець	Добувна	Шахта Надія	1029	Кам'янка-Бузька міська громада

Джерело: складено автором на основі опрацювання [167]

Внутрішні сильні сторони функціонування ОТГ Львівської області за методикою SWOT-аналізу

№ п.п.	Об'єднані територіальні громади	Природний та ресурсний потенціал території	Економічний розвиток ОТГ	Демографічні тенденції та людський потенціал	Екологія	Зацікавленість інвесторів в розвитку територій	Інституційна інфраструктура та громадське життя	Інженерно-комунікаційний потенціал та інфраструктура	Соціальна інфраструктура	Туризм	Бюджет та співпраця органів влади тощо
1	Бабинська сільська ОТГ	Вільний газ, термальні води						Знаходиться на автотранспортній артерії	Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
2	Бібрська міська ОТГ	Кам'яне вугілля, скляна сировина	1 зареєстроване підприємство	Місто є центром ОТГ, велика кількість жителів			Велика кількість громад, що об'єдналися, 6 громадських об'єднань	Знаходиться на автотранспортній артерії	Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
3	Бісковицька сільська ОТГ		2 зареєстрованих підприємств			Зацікавленість інвесторів			Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
4	Великолюбінська селищна ОТГ	Цемент, мінеральна вода, лікувальні грязі	1 зареєстроване підприємство	Велика кількість жителів					Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
5	Великомостівська міська ОТГ	Найбільше забезпечення підземними водами		Місто є центром ОТГ, велика кількість жителів				Знаходиться на автотранспортній артерії	Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
6	Вільшаницька сільська ОТГ					Висока зацікавленість інвесторів			Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
7	Воле-Баранецька сільська ОТГ		5 зареєстрованих підприємств та велика кількість працівників			Зацікавленість інвесторів			Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
8	Волицька сільська ОТГ		Близько до кордону з Польщею					Знаходиться на автотранспортній артерії	Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
9	Воютицька сільська ОТГ	Сірка	1 зареєстроване підприємство						Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
10	Гніздицька селищна ОТГ								Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
11	Грабовецька сільська ОТГ		1 зареєстроване підприємство				4 громадських об'єднань	Знаходиться на автотранспортній артерії	Соціальна інфраструктура на достатньому рівні	Сільський туризм	
12	Давидівська сільська ОТГ	Гіпс/вапняк	3 зареєстрованих підприємств	Є сателітом обласного		Висока зацікавленість інвесторів	6 громадських об'єднань	Знаходиться на автотранспортній	Соціальна інфраструктура на		

№ п.п.	Об'єднані територіальні громади	Природний та ресурсний потенціал території	Економічний розвиток ОТГ	Демографічні тенденції та людський потенціал	Екологія	Зацікавленість інвесторів в розвитку територій	Інституційна інфраструктура та громадське життя	Інженерно-комунікаційний потенціал та інфраструктура	Соціальна інфраструктура	Туризм	Бюджет та співпраця органів влади тощо
				центру				артерії	достатньому рівні		
13	Дублянська селищна ОТГ	Вільний газ, газовий конденсат				Висока зацікавленість інвесторів	9 громадських об'єднань		Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
14	Жовтанецька сільська ОТГ		3 зареєстрованих підприємств та велика кількість працівників					Знаходиться на автотранспортній артерії	Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
15	Заболотцівська сільська ОТГ	Найбільше забезпечення підземними водами	2 зареєстрованих підприємств					Знаходиться на автотранспортній артерії. Проходить залізнична колія	Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
16	Зимноводівська сільська ОТГ	Гіпс/вапняк	1 зареєстроване підприємство та велика кількість зареєстрованих ФОП	Є сателітом обласного центру				Проходить залізнична колія. На межі з аеропортом міжнародного значення	Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
17	Кам'янка-Бузька міська ОТГ	Газовий конденсат, Кам'яне вугілля	6 зареєстрованих підприємств та велика кількість працівників; велика кількість зареєстрованих ФОП	Місто є центром ОТГ, велика кількість жителів		Зацікавленість інвесторів	9 громадських об'єднань	Знаходиться на автотранспортній артерії	Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		Профіцитна ОТГ
18	Лопатинська селищна ОТГ	Торф					13 громадських об'єднань		Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
19	Луківська сільська ОТГ		2 зареєстрованих підприємств					Знаходиться на автотранспортній артерії	Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
20	Магерівська селищна ОТГ		Близько до кордону з Польщею			Зацікавленість інвесторів	9 громадських об'єднань		Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
21	Меденицька селищна ОТГ	Вільний газ, Сіль, будівельна крейда	4 зареєстрованих підприємств та велика кількість працівників						Соціальна інфраструктура на достатньому рівні	Сільський туризм	
22	Міженецька сільська ОТГ	Нафта	1 зареєстроване підприємство. На кордоні з Польщею						Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		

№ п.п.	Об'єднані територіальні громади	Природний та ресурсний потенціал території	Економічний розвиток ОТГ	Демографічні тенденції та людський потенціал	Екологія	Зацікавленість інвесторів в розвитку територій	Інституційна інфраструктура та громадське життя	Інженерно-комунікаційний потенціал та інфраструктура	Соціальна інфраструктура	Туризм	Бюджет та співпраця органів влади тощо
23	Мостиська міська ОТГ	Торф, наявне водосховище	Велика кількість зареєстрованих ФОП. Близько до кордону з Польщею	Місто є центром ОТГ, велика кількість жителів		Висока зацікавленість інвесторів	Велика кількість громад, що об'єдналися. 19 громадських об'єднань	Знаходиться на автотранспортній артерії. Проходить залізнична колія	Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
24	Мурованська сільська ОТГ	Гіпс/вапняк				Зацікавленість інвесторів		Знаходиться на автотранспортній артерії	Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
25	Нижанковицька селищна ОТГ		8 зареєстрованих підприємств та велика кількість працівників. На кордоні з Польщею			Зацікавленість інвесторів			Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
26	Новокалинівська міська ОТГ		2 зареєстрованих підприємств	Місто є центром ОТГ, велика кількість жителів		Висока зацікавленість інвесторів	2 громадських об'єднань	Знаходиться на автотранспортній артерії	Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		Профіцитна ОТГ
27	Новоміська сільська ОТГ	НАфта	1 зареєстроване підприємство. Близько до кордону з Польщею	Місто є центром ОТГ, велика кількість жителів					Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
28	Новострілишанська селищна ОТГ							Знаходиться на автотранспортній артерії	Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
29	Підберізцівська сільська ОТГ	Гіпс/вапняк	1 зареєстроване підприємство				14 громадських об'єднань	Знаходиться на автотранспортній артерії	Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
30	Радехівська міська ОТГ		1 зареєстроване підприємство та велика кількість зареєстрованих ФОП	Місто є центром ОТГ, велика кількість жителів			Велика кількість громад, що об'єдналися. 32 громадських об'єднань	Знаходиться на автотранспортній артерії	Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
31	Розвадівська сільська ОТГ	Пісок	9 зареєстрованих підприємств та велика кількість працівників					Знаходиться на автотранспортній артерії. Проходить залізнична колія	Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
32	Рудківська міська ОТГ			Місто є центром ОТГ, велика кількість жителів		Висока зацікавленість інвесторів			Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		

№ п.п.	Об'єднані територіальні громади	Природний та ресурсний потенціал території	Економічний розвиток ОТГ	Демографічні тенденції та людський потенціал	Екологія	Зацікавленість інвесторів в розвитку територій	Інституційна інфраструктура та громадське життя	Інженерно-комунікаційний потенціал та інфраструктура	Соціальна інфраструктура	Туризм	Бюджет та співпраця органів влади тощо
33	Славська селищна ОТГ			Велика кількість жителів			4 громадських об'єднань	Проходить залізнична колія	Соціальна інфраструктура на достатньому рівні	Гірськолижний центр	Профіцитна ОТГ
34	Солонківська сільська ОТГ	Торф, гіпс та вапняк	5 зареєстрованих підприємств	Є сателітом обласного центру		Зацікавленість інвесторів	4 громадських об'єднань		Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		Профіцитна ОТГ
35	Судовишинська міська ОТГ	Вільний газ	1 зареєстроване підприємство	Місто є центром ОТГ, велика кількість жителів		Висока зацікавленість інвесторів	3 громадських об'єднань	Знаходиться на автотранспортній артерії. Проходить залізнична колія	Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
36	Тростянецька сільська ОТГ	Цемент, Пісок				Зацікавленість інвесторів	Велика кількість громад, що об'єдналися. 3 громадських об'єднань	Знаходиться на автотранспортній артерії	Соціальна інфраструктура на достатньому рівні	Грот Прийма	
37	Ходорівська міська ОТГ		Велика кількість зареєстрованих ФОП	Місто є центром ОТГ, велика кількість жителів			Велика кількість громад, що об'єдналися. 7 громадських об'єднань	Знаходиться на автотранспортній артерії	Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
38	Чукв'янська сільська ОТГ								Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
39	Шегинівська сільська ОТГ	Геотермальні води	2 зареєстрованих підприємств. На кордоні з Польщею				12 громадських об'єднань	Знаходиться на автотранспортній артерії	Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		
40	Щирецька селищна ОТГ	Гіпс/вапняк	1 зареєстроване підприємство	Велика кількість жителів		Зацікавленість інвесторів		Проходить залізнична колія	Соціальна інфраструктура на достатньому рівні		

Внутрішні слабкі сторони функціонування ОТГ Львівської області за методикою SWAT- аналізу

№ п.п.	Об'єднані територіальні громади	Природний та ресурсний потенціал території	Економічний розвиток ОТГ	Демографічні тенденції та людський потенціал	Екологія	Зацікавленість інвесторів в розвитку територій	Інституційна інфраструктура та громадське життя	Інженерно-комунікаційний потенціал та інфраструктура	Соціальна інфраструктура	Туризм	Бюджет та співпраця органів влади тощо
1	Бабинська сільська ОТГ	Недостатньо підземних вод			Погана якість води		Низька суспільна активність населення				
2	Бібрська міська ОТГ	Недостатньо підземних вод									
3	Бісковицька сільська ОТГ				Погана якість води		Низька суспільна активність населення				
4	Великолюбінська селищна ОТГ										Невиконання плану по наповненню трансфертів
5	Великомостівська міська ОТГ				Поряд з промисловим забруднювачем. Погана якість води						Невиконання плану по наповненню трансфертів
6	Вільшаницька сільська ОТГ	Недостатньо підземних вод		Мала кількість жителів, об'єднано 2 села							
7	Воле-Баранецька сільська ОТГ	Недостатньо підземних вод					Низька суспільна активність населення				
8	Волицька сільська ОТГ		Низька економічна активність громадян	Мала кількість жителів, об'єднано 2 села			Низька суспільна активність населення				
9	Воютицька сільська ОТГ	Недостатньо підземних вод					Низька суспільна активність населення				
10	Гніздицька селищна ОТГ										
11	Грабовецька сільська ОТГ				Поряд з промисловим забруднювачем		Низька суспільна активність населення				Невиконання плану по наповненню трансфертів

№ п.п.	Об'єднані територіальні громади	Природний та ресурсний потенціал території	Економічний розвиток ОТГ	Демографічні тенденції та людський потенціал	Екологія	Зацікавленість інвесторів в розвитку територій	Інституційна інфраструктура та громадське життя	Інженерно-комунікаційний потенціал та інфраструктура	Соціальна інфраструктура	Туризм	Бюджет та співпраця органів влади тощо
24	Мурованська сільська ОТГ				Поряд з обласним центром. Погана якість води. Рядом сміттєзвалище		Низька суспільна активність населення				Невиконання плану по наповненню трансфертів
25	Нижанковицька селищна ОТГ	Недостатньо підземних вод	Низька економічна активність громадян	Мала кількість жителів, об'єднано 2 села			Низька суспільна активність населення				Невиконання плану по наповненню трансфертів
26	Новокалинівська міська ОТГ	Недостатньо підземних вод			Погана якість води						Невиконання плану по наповненню трансфертів
27	Новоміська сільська ОТГ	Недостатньо підземних вод									
28	Новострілищанська селищна ОТГ		Низька економічна активність громадян	Мала кількість жителів, об'єднано 2 села							
29	Підберізіцівська сільська ОТГ				Поряд з обласним центром. Погана якість води						
30	Радехівська міська ОТГ				Поряд з промисловим забруднювачем						
31	Розвадівська сільська ОТГ				Поряд з промисловим забруднювачем		Низька суспільна активність населення				
32	Рудківська міська ОТГ	Недостатньо підземних вод									
33	Славська селищна ОТГ										
34	Солонківська сільська ОТГ				Поряд з обласним центром. Погана			Знаходиться в гірській місцевості			

Перелік нормативних документів, що регулюють інвестиційну діяльність на рівні ОТГ

Державні нормативно-правові акти [145]:

1. Стаття 24-1 "Державний фонд регіонального розвитку" Бюджетного кодексу України
2. Закон України "Про засади державної регіональної політики"
3. Державна стратегія регіонального розвитку України на період до 2020 року
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 березня 2015 року № 196 "Деякі питання державного фонду регіонального розвитку"
5. Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства "Питання підготовки, оцінки та відбору інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку" (№ 80, від 24 квітня 2015 року; зі змінами від 01.04.2016 № 80)
6. Методичні рекомендації щодо заповнення Форми інвестиційної програми, проекту регіонального розвитку, що претендує на отримання фінансування за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку
7. Постанова КМУ від 11 листопада 2015 р. № 932 "Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів"
8. Методичні рекомендації щодо розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації

Місцеві нормативно-правові акти [144]:

9. Розпорядження голови Львівської обласної державної адміністрації від 28.04.2015 №177/0/5-1 «Про регіональну комісію з оцінки та забезпечення проведення попереднього конкурсного відбору інвестиційних програм та проектів регіонального розвитку, що можуть ре
10. Стратегія розвитку Львівської області на період до 2020 року
11. Рішення Львівської обласної ради від 29.03.2016 "146 "Про затвердження Стратегії розвитку Львівської області на період до 2020 року"
12. Розпорядження голови від 26.10.2016 №823" Про внесення змін до розпорядження голови обласної державної адміністрації від 28 квітня 2015 року № 177/0/5-15"
13. Розпорядження голови від 22.11.2016 №902/0/5-16" Про внесення змін до розпорядження голови обласної державної адміністрації від 28 квітня 2015 року № 177/0/5-15"

Перелік Інтернет-сайтів ОТГ

№ п.п.	Назва ОТГ	Посилання на сайт
1.	Бабинська сільська ОТГ	babynska.gromada.org.ua
2.	Бісковичська сільська ОТГ	biskovycka-gromada.gov.ua
3.	Великомостівська міська ОТГ	vmrada.gov.ua
4.	Великолюбінська селищна ОТГ	velykolubinska.gromada.org.ua
5.	Вільшаницька сільська ОТГ	vilshanycka.gromada.org.ua
6.	Воле-Баранецька сільська ОТГ	voliagromada.org.ua
7.	Воютицька сільська ОТГ	voutycka.org.ua
8.	Гніздичівська селищна ОТГ	hnizdychiv.org.ua
9.	Грабовецька сільська ОТГ	grabovecka.gromada.org.ua
10.	Давидівська сільська ОТГ	davydiv-otg.com та davydivska.gromada.org.ua
11.	Дублянська селищна ОТГ	dublyanska-gromada.gov.ua
12.	Жовтанецька сільська ОТГ	zhovtanetska-gromada.gov.ua
13.	Заболотцівська сільська ОТГ	zabolotcivska-gromada.com.ua
14.	Кам'янка-Бузька міська ОТГ	kb-mr.org.ua/wp/ чи kbmr.gov.ua
15.	Лопатинська селищна ОТГ	lopatynska-gromada.gov.ua/
16.	Луківська сільська ОТГ	luky.at.ua
17.	Магерівська селищна ОТГ	magerivska-gromada.gov.ua
18.	Меденицька селищна ОТГ	medenycka-gromada.gov.ua/
19.	Мостиська міська ОТГ	mostyska-miska-rada.lviv.ua
20.	Мурованська сільська ОТГ	murovanska.gromada.gov.ua
21.	Нижанковицька селищна ОТГ	nyzhankovycka-gromada.gov.ua
22.	Новокалінівська міська ОТГ	novkalynivotg.org
23.	Новоміська сільська ОТГ	novomiska.gromada.org.ua
24.	Новострілищанська селищна ОТГ	nstril-gromada.gov.ua
25.	Радехівська міська ОТГ	radekhiv-miskrada.gov.ua/
26.	Розвадівська сільська ОТГ	rozvadiv.lviv.ua
27.	Рудківська міська ОТГ	rudky.in.ua
28.	Славська селищна ОТГ	slavska-gromada.gov.ua
29.	Солонківська сільська ОТГ	solonkivska.gromada.org.ua
30.	Судово-Вишнянська міська ОТГ	sudovavyshnia.gromada.org.ua
31.	Тростянецька сільська ОТГ	tog.lviv.ua
32.	Ходорівська міська ОТГ	hodorivska-gromada.gov.ua
33.	Чукв'янська сільська ОТГ	chukvyanska-gromada.gov.ua
34.	Шегинівська сільська ОТГ	shegynivska-gromada.gov.ua
35.	Щирецька селищна ОТГ	shyrecka-gromada.gov.ua/

Джерело: мережа Інтернет

Додаток К

Таблиця К.1

Рейтинг ОТГ Львівської області за людськими ресурсами, 2019р.

ОТГ	населен ня, осіб	щільніс ть населен ня, осіб на кв. км.	населен ня, бали	щільніс ть населен ня, бали	сума балів	рейтин г ОТГ за людськ ими ресурса ми, бали
Бабинська	4115	77,2	11	14	25	23
Бісковицька	5538	55	14	6	20	28
Вільшаницька	2852	79,1	6	16	22	26
Воле-Баранецька	5251	69,4	12	11	23	25
Гніздичівська	6332	57,6	17	7	24	24
Грабовецька	4104	65,9	10	8	18	29
Дублянська	2963	66,4	7	9	16	31
Заболотцівська	2575	105,65	4	21	25	23
Луківська	3620	54,7	9	5	14	32
Міженецька	2393	45,5	2	4	6	33
Новокалінівська	7339	108,3	19	22	41	16
Новоміська	5966	113	16	23	39	18
Новострілищанська	2633	71,9	5	12	17	30
Тростянецька	8092	190,4	21	30	51	11
Чукв'янська	3245	76,8	8	13	21	27
Ходорівська	25202	331,4	35	35	70	1
Мостиська	21699	258,43	34	32	66	3
Судовишлянська	10951	80,1	28	17	45	14
Нижанковицька	2524	18,6	3	1	4	34
Давидівська	12409	78,5	30	15	45	13
Жовтанецька	8525	130,1	22	26	48	12
Шегинівська	5421	147,3	13	29	42	15
Великолюбінська	9598	132,5	25	28	53	8
Магерівська	7051	80,2	18	18	36	19
Розвадівська	9815	69,2	26	10	36	20
Волицька	2279	30,1	1	2	3	35
Підберіздівська	5617	84	15	19	34	21
Солонківська	10620	115,9	27	25	52	10
Щирецька	11672	113,7	29	24	53	9
Рудківська	13439	131,87	31	27	58	6
Славська	8566	252,4	23	31	54	7
Великомостівська	13706	249,5	32	31	63	5
Воютицька	7661	91	20	20	40	17
Кам'янка-Бузька	18058	260	32	33	65	4
Мурованська	9425	42,4	24	3	27	22

Джерело: розрахунки автора

Рейтинг ОТГ Львівської області за економічними ресурсами, 2019р.

	кількіст ь ФОПів на 1000 населен ня	ПДФО на особу, грн	єдиний податок на особу, грн	кількіст ь ФОПів на 1000 населен ня, бали	ПДФО на особу, бали	єдиний податок на особу, бали	сума балів	Рейти нг ОТГ за еконо мічни ми ресурс ами
Бабинська	8,3	664,6	76,9	5	8	1	14	30
Бісковицька	8,1	820,1	180,6	3	17	8	28	26
Вільшаницька	8,1	464,4	209,5	3	4	12	19	28
Воле-Баранецька	8,2	428,4	172,0	4	3	6	13	32
Гніздичівська	8,2	1445,5	248,7	4	24	15	43	19
Грабовецька	8,0	910,8	459,3	2	19	25	46	15
Дублянська	8,1	801,0	344,0	3	15	21	39	21
Заболотцівська	8,2	1581,1	657,2	4	26	33	63	4
Луківська	8,0	372,0	103,0	2	1	3	6	35
Міженецька	7,9	573,9	101,6	1	5	2	8	34
Новокалинівська	8,2	2469,4	203,2	4	32	11	47	12
Новоміська	8,2	380,2	110,9	4	2	4	10	33
Новострілищанська	8,0	682,4	528,6	2	9	27	38	22
Тростянецька	8,2	1286,0	600,5	4	22	30	56	5
Чукв'янська	8,0	650,5	152,0	2	7	5	14	31
Ходорівська	8,3	1104,5	526,1	5	20	26	51	10
Мостиська	8,2	1488,9	391,7	4	25	23	52	8
Судововишнянська	8,2	806,6	398,8	4	16	24	44	18
Нижанковицька	7,9	1121,9	178,9	1	21	7	29	25
Давидівська	8,2	2152,8	660,3	4	30	34	68	3
Жовтанецька	8,2	2350,5	291,5	4	31	17	52	9
Шегинівська	8,1	1637,1	336,2	3	27	20	50	11
Великолюбінська	8,2	792,0	541,1	4	14	28	46	16
Магерівська	8,2	731,2	200,4	4	13	10	27	27
Розвадівська	8,3	684,9	365,2	5	10	22	37	23
Волицька	7,9	1731,1	321,2	1	28	18	47	13
Підберізцівська	8,2	718,0	612,1	4	12	31	47	14
Солонківська	8,2	3316,7	1570,0	4	34	35	73	1
Щирецька	8,2	844,4	326,1	4	18	19	41	20
Рудківська	8,3	691,1	269,5	5	11	16	32	24
Славська	8,2	10842,0	222,0	4	35	14	53	7
Великомостівська	8,2	1940,4	217,1	4	29	13	46	17
Воютицька	8,2	607,5	186,8	4	6	9	19	29
Кам'янка-Бузька	8,3	2886,0	613,8	5	33	32	70	2
Мурованська	8,2	1417,2	544,1	4	23	29	56	6

Джерело: розрахунки автора

Рейтинг ОТГ Львівської області за адміністративними послугами, 2019р.

	видатки органів місцевого самоврядування на особу, грн	частка видатків органів місцевого самоврядування в доходах бюджетів(без трансфертів), %	видатки органів місцевого самоврядування на особу, бали	частка видатків органів місцевого самоврядування в доходах бюджетів(без трансфертів), бали	сума балів	рейтинг ОТГ за адміністративними послугами, бали
Бабинська	1738,3	53,8	2	7	9	35
Бісковицька	846,1	51,8	15	9	24	24
Вільшаницька	735,5	78,5	21	3	24	25
Воле-Баранецька	737,9	86,4	20	1	21	29
Гніздичівська	821,7	37,6	16	17	33	18
Грабовецька	1150,8	58,8	9	6	15	33
Дублянська	713,5	35,1		21	21	30
Заболотцівська	793,9	26,7	22	23	45	9
Луківська	586,7	70,4	26	4	30	21
Міженецька	916,2	80,3	13	2	15	34
Новокалинівська	1167,8	35,8	8	18	26	23
Новоміська	541,8	69,2	30	5	35	16
Новострілищанська	1105,6	43,2	10	14	24	26
Тростянецька	978,2	23,1	12	25	37	14
Чукв'янська	211,2	16,6	35	31	66	1
Ходорівська	498,8	22,2	32	28	60	4
Мостиська	561,7	22,2	28	26	54	6
Судововишнянська	662,4	35,3	23	20	43	10
Нижанковицька	890,7	53,5	14	8	22	28
Давидівська	1386,7	29,3	6	22	28	22
Жовтанецька	751,9	21,9	18	30	48	7
Шегинівська	1469,9	35,7	5	19	24	27
Великолюбінська	597,9	31,3	25	21	46	8
Магерівська	525,4	49,1	31	11	42	11
Розвадівська	400,1	22,2	34	27	61	3
Волицька	2061,3	39,0	1	16	17	32
Підберізіцька	1541,8	39,6	4	15	19	31
Солонківська	1696,3	21,9	3	29	32	19
Щирецька	738,2	45,7	19	12	31	20
Рудківська	641,6	44,2	24	13	37	15
Славська	1338,5	11,3	7	34	41	12
Великомостівська	417,7	16,2	33	32	65	2
Воютицька	560,2	49,9	29	10	39	13
Кам'янка-Бузька	586,7	13,0	27	33	60	5
Мурованська	1083,3	25,0	11	24	35	17

Джерело: розрахунки автора

Таблиця К.4

Рейтинг ОТГ Львівської області за фінансовими ресурсами, 2019р.

	частка трансфе ртів в доходах місцевих бюджет ів, %	частка місцевих податків в у власних доходах місцевих бюджет ів, %	доходи місцевих бюджет ів без трансфе ртів на одну особу, грн	частка трансфе ртів в доходах місцевих бюджет ів, бали	частка місцевих податків в у власних доходах місцевих бюджет ів, бали	доходи місцевих бюджет ів без трансфе ртів на одну особу, бали	сума балів	рейтин г ОТГ за фінанс овими ресурса ми, бали
Бабинська	58,5	13,2	3231,0	23	1	24	48	21
Бісковицька	72,8	23,8	1633,0	10	5	11	26	33
Вільшаницька	85,0	37,9	936,5	1	23	4	28	31
Воле-Баранецька	83,6	35,0	853,7	4	19	3	26	34
Гніздичівська	63,4	25,5	2183,8	17	9	18	44	23
Грабовецька	64,6	43,1	1958,6	16	30	16	62	13
Дублянська	62,4	49,5	2031,5	20	34	17	71	10
Заболотцівська	62,2	35,3	2973,7	21	22	23	66	11
Луківська	84,7	37,9	833,8	2	24	2	28	32
Міженецька	77,9	40,5	1141,3	8	28	7	43	24
Новокалинівська	46,4	15,0	3261,7	31	2	25	58	14
Новоміська	84,5	43,2	783,3	3	31	1	35	27
Новострілищанська	62,7	47,7	2561,3	19	32	21	72	5
Тростянецька	47,6	48,7	4228,2	30	33	29	92	2
Чукв'янська	79,7	29,8	1280,5	7	15	8	30	30
Ходорівська	63,2	41,6	2246,5	18	29	19	66	12
Мостиська	57,7	24,0	2528,0	24	7	20	51	19
Судовишнянська	68,1	39,0	1876,3	15	26	14	55	18
Нижанковицька	72,5	27,6	1664,0	11	13	12	36	26
Давидівська	48,2	26,5	4733,9	29	11	32	72	6
Жовтанецька	55,7	23,9	3439,3	25	6	26	57	16
Шегинівська	53,5	16,9	4118,1	26	4	28	58	15
Великолюбінська	68,9	39,3	1907,7	14	27	15	56	17
Магерівська	80,2	27,7	1070,0	6	14	5	25	35
Розвадівська	69,8	38,3	1802,2	13	25	13	51	20
Волицька	50,7	27,2	5284,8	28	12	33	73	4
Підберізіцівська	52,2	32,6	3891,9	27	18	27	72	7
Солонківська	30,6	30,0	7745,5	34	16	34	84	3
Щирецька	70,6	35,0	1616,9	12	20	10	42	25
Рудківська	77,3	30,3	1453,0	9	17	9	35	28
Славська	25,8	5,8	11856,1	35	35	33	103	1
Великомостівська	60,6	15,4	2584,4	22	3	22	47	22
Воютицька	80,9	35,2	1122,1	5	21	6	32	29
Кам'янка-Бузька	42,4	25,3	4509,2	33	8	31	72	8
Мурованська	44,6	25,7	4336,4	32	10	30	72	9

Джерело: розрахунки автора

Рейтинг ОТГ Львівської області за капітальними видатками, 2019р.

	капітальні видатки на одного мешканця, грн	частка капітальни х видатків у загальній сумі видатків ,%	капітальні видатки на одного мешканця, бали	частка капітальни х видатків у загальній сумі видатків ,бали	сума балів	рейтинг ОТГ за капітальн ими видаткам и, бали
Бабинська	900	10,7	7	2	9	31
Бісковицька	2510	34,1	27	29	56	8
Вільшаницька	1180	18,1	17	18	35	19
Воле-Баранецька	1159	20,6	16	19	35	20
Гніздичівська	744	12,2	3	5	8	32
Грабовецька	930	17,1	8	14	22	24
Дублянська	3929	44,7	31	33	64	4
Заболотцівська	1029	11,2	11	4	15	28
Луківська	813	15,1	5	10	15	29
Міженецька	1318	23,8	20	27	47	11
Новокалінівська	976	15,6	9	11	20	26
Новоміська	1036	20,7	12	21	33	21
Новострілицька	501	8,1	1	1	2	35
Тростянецька	1119	14,4	13	9	22	25
Чукв'янська	1137	16,6	14	12	26	23
Ходорівська	990	14,3	10	8	18	27
Мостиська	814	13,1	6	7	13	30
Судово-Вишнянська	1663	22	26	23	49	10
Нижанковицька	6178	53,3	34	34	68	2
Давидівська	8487	55,2	35	35	70	1
Жовтанецька	1420	18	23	17	40	15
Шегинівська	1507	17,8	25	16	41	14
Великолюбінська	1327	20,4	21	19	40	16
Магерівська	695	12,2	2	6	8	33
Розвадівська	1149	21,8	15	22	37	18
Волицька	3244	26,1	28	28	56	9
Підберіздівська	3435	35,2	29	30	59	6
Солонківська	5356	41,2	33	32	65	3
Щирецька	1401	22,4	22	24	46	12
Рудківська	776	10,8	4	3	7	34
Славська	4048	23,4	32	26	58	7
Великомостівська	1210	16,9	18	13	31	22
Воютицька	1254	22,4	19	25	44	13
Кам'янка-Бузька	1443	17,3	24	15	39	17
Мурованська	3438	36,3	30	31	61	5

Джерело: розрахунки автора

Таблиця К.6

Рейтинг ОТГ Львівської області за інфраструктурними ресурсами, 2019р.

	податок на майно на особу, грн	орендна плата з юридичних осіб на особу, грн	субвенція з державного бюджету на розвиток інфраструктури ОТГ на особу, грн	податок на майно на особу, бали	орендна плата з юридичних осіб на особу, бали	субвенція з державного бюджету на розвиток інфраструктури ОТГ на особу, бали	сума балів	рейтинг ОТГ за інфраструктурними ресурсами, бали
Бабинська	350,8	267,6	375,9	19	25	27	71	6
Бісковицька	207,5	49,5	324,1	6	3	18	27	29
Вільшаницька	145,4	85,5	425,8	3	6	34	43	22
Воле-Баранецька	127,1	71,1	344,1	2	7	20	29	27
Гніздичівська	307,3	206,6	148,0	16	19	2	37	24
Грабовецька	374,2	170,1	359,7	22	15	26	63	12
Дублянська	662,4	498,9	241,1	31	29	10	70	7
Заболотцівська	393,1	224,7	508,3	23	20	35	78	4
Луківська	213,1	155,0	356,5	9	14	25	48	21
Міженецька	360,3	174,5	379,1	20	16	29	65	11
Новокалінінська	285,0	237,8	202,0	15	22	6	43	23
Новоміська	227,6	176,1	378,5	11	17	28	56	17
Новострілищанська	692,1	536,1	346,5	32	34	22	88	2
Тростянецька	1458,1	1333,6	401,5	35	35	30	100	1
Чукв'янська	229,5	116,8	406,0	12	8	31	51	20
Ходорівська	408,3	236,8	244,7	24	21	11	56	18
Мостиська	213,6	37,3	221,9	10	2	9	21	31
Судовишинянська	330,2	129,2	149,9	18	10	3	31	25
Нижанковицька	280,3	100,4	115,8	14	6	1	21	32
Давидівська	590,1	243,2	301,7	29	23	15	67	8
Жовтанецька	531,9	302,7	355,8	27	27	24	78	5
Шегинівська	361,6	154,8	422,4	21	13	32	66	10
Великолюбінська	208,8	55,9	220,1	8	4	8	20	33
Магерівська	95,9	7,9	257,4	1	1	13	15	35
Розвадівська	324,1	266,6	308,5	17	24	16	57	16
Волицька	1117,8	136,7	344,5	34	12	21	67	9
Підберізцівська	654,1	274,3	351,6	30	26	23	79	3
Солонківська	750,5	123,2	315,8	33	10	17	60	13
Щирецька	240,1	145,9	190,4	13	12	4	29	28
Рудківська	170,5	94,2	215,9	4	5	7	16	34
Славська	430,6	69,4	328,6	25	11	19	55	19
Великомостівська	179,7	92,5	251,7	5	13	12	30	26
Воютицька	208,3	106,8	280,5	7	9	11	27	30
Кам'янка-Бузька	525,4	308,6	190,5	26	28	5	59	15
Мурованська	565,2	203,0	291,2	28	18	14	60	14

Джерело: розрахунки автора

Рейтинг ОТГ Львівської області за природними ресурсами, 2019р.

	рендна плата за викори стання природ ніх ресурсі в грн на особу	земель ний подато к з юридич них осіб, грн. на особу	земель ний подато к з фізичн их осіб, грн на особу	рендна плата за викори стання природ ніх ресурсі в грн на особу, бали	земель ний подато к з юридич них осіб, грн. на особу, бали	земель ний подато к з фізичн их осіб, грн на особу, бали	сума балів	рейтин г викори стання природ ніх ресурсі в
Бабинська	109,5	35,9	17,3	28,0	15,0	16,0	59,00	10
Бісковицька	11,3	62,2	21,5	14,0	20,0	21,0	55,00	12
Вільшаницька	17,5	6,4	20,0	16,0	3,0	19,0	38,00	29
Воле-Баранецька	18,6	6,8	19,7	17,0	5,0	18,0	40,00	28
Гніздичівська	5,4	44,3	25,8	10,0	17,0	24,0	51,00	16
Грабовецька	5,7	23,1	12,7	11,0	11,0	9,0	31,00	33
Дублянська	0,0	109,6	9,7	1	31,0	5,0	37,00	30
Заболотцівська	121,4	32,8	30,5	30	14,0	27,0	71,00	6
Луківська	0,1	5,8	9,7	2	2,0	6,0	10,00	35
Міженецька	21,5	145,5	5,2	19	33,0	2,0	54,00	13
Новокалинівська	112,0	2,4	9,1	29	1,0	4,0	34,00	32
Новоміська	8,0	12,2	4,9	12	6,0	1,0	19,00	35
Новострілищанська	0,0	111,3	13,6	1	32,0	11,0	44,00	21
Тростянецька	75,0	32,4	22,0	26	13,0	22,0	61,00	9
Чукв'янська	5,7	13,6	28,4	11	8,0	25,0	44,00	22
Ходорівська	3,8	100,9	10,5	9	29,0	7,0	45,00	19
Мостиська	1,0	84,1	16,5	3	26,0	13,0	42,00	24
Судововишнянська	73,7	93,1	17,0	25	28,0	15,0	68,00	7
Нижанковицька	0,0	107,0	16,8	1	30,0	14,0	45,00	20
Давидівська	27,1	74,1	100,3	20	25,0	34,0	79,00	3
Жовтанецька	2,3	20,2	108,2	5	10,0	35,0	50,00	18
Шегинівська	555,7	73,0	30,0	31	24,0	26,0	81,00	2
Великолюбінська	12,9	53,2	11,3	15	19,0	8,0	42,00	25
Магерівська	3,2	6,8	48,3	7	4,0	30,0	41,00	26
Розвадівська	32,2	12,2	13,9	22	7,0	12,0	41,00	27
Волицька	5,7	569,7	66,4	11	35,0	32,0	78,00	4
Підберізцівська	5,4	63,4	74,7	10	21,0	33,0	64,00	8
Солонківська	19,8	347,4	63,6	18	24,0	31,0	73,00	5
Щирецька	50,2	36,5	18,9	23	16,0	17,0	56,00	11
Рудківська	67,7	19,5	12,9	24	9,0	10,0	43,00	23
Славська	87,9	88,5	41,6	27	27,0	29,0	83,00	1
Великомостівська	28,4	31,8	5,3	21	12,0	3,0	36,00	31
Воютицька	10,2	44,6	20,4	13	18,0	20,0	51,00	17
Кам'янка-Бузька	3,3	71,9	25,5	8	23,0	23,0	54,00	14
Мурованська	1,1	68,0	39,8	4	22,0	28,0	54,00	15

Джерело: розрахунки автора

Рейтинг ОТГ Львівської області за соціальними послугами, 2019р.

	видатки освіти на одного учня, грн	видатки на охорон у здоров' я на одну особу, грн	видатки ЖКГ на одну особу, грн	видатки освіти на одного учня, бали	видатки охорон и здоров' я, бали	видатки ЖКГ, бали	сума балів	рейтин г ОТГ за соціаль ними послуг ами
Бабинська	35642,1	569,0	349,34	7	27	27	61	15
Бісковицька	25004,5	302,9	68,01	24	9	7	40	28
Вільшаницька	33196,9	301,3	0,69	11	8	3	22	32
Воле-Баранецька	34165,8	363,4	0,17	9	15	2	26	31
Гніздичівська	23829,0	199,1	144,86	27	4	17	48	25
Грабовецька	37169,4	279,5	69,16	4	7	8	19	33
Дублянська	26134,8	471,7	135,11	22	20	15	57	17
Заболотцівська	29941,8	992,9	464,09	16	33	28	77	4
Луківська	33044,9	414,7	14,20	12	18	4	34	29
Міженецька	32065,0	535,4	117,03	14	24	12	50	22
Новокалінівська	28231,4	529,5	95,01	17	23	10	50	23
Новоміська	39453,0	388,4	126,14	3	16	14	33	30
Новострілицька	32207,5	495,3	334,92	13	22	24	59	16
Тростянецька	37110,9	785,7	667,67	5	30	30	65	13
Чукв'янська	36776,2	12,4	0,00	6	1	1	8	35
Ходорівська	27798,3	59,1	265,33	19	2	22	43	26
Мостиська	23638,8	339,2	373,81	29	12	29	70	7
Судововишнянська	21379,5	1118,1	192,77	34	34	19	87	1
Нижанковицька	27978,9	437,5	185,60	18	19	18	55	20
Давидівська	25705,9	411,9	697,62	23	17	33	73	6
Жовтанецька	35085,8	345,8	208,36	8	13	20	41	27
Шегинівська	33348,1	537,8	344,08	10	25	21	56	19
Великолюбінська	27006,5	485,0	218,57	20	21	25	66	11
Магерівська	24286,6	572,7	50,56	26	28	6	60	14
Розвадівська	19820,0	351,9	96,01	32	14	11	57	18
Волицька	14479,5	336,8	443,60	33	11	26	70	8
Підберіздівська	39945,1	621,5	318,78	2	29	23	54	21
Солонківська	26583,3	563,7	952,60	21	26	34	81	3
Щирецька	23770,9	276,6	137,72	28	6	16	50	24
Рудківська	24295,2	988,3	88,13	25	32	9	66	12
Славська	30530,6	1136,2	1023,16	15	35	35	85	2
Великомостівська	22884,4	924,3	120,47	30	31	13	74	5
Воютицька	78716,3	325,9	26,51	1	10	5	16	34
Кам'янка-Бузька	8810,0	187,9	661,22	35	3	31	69	9
Мурованська	21767,2	229,1	573,18	32	5	30	67	10

Джерело: розрахунки автора

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ПЕРСПЕКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
вул. Горбачевського, 18, м. Львів, 79044, Україна телефон/факс: +38 (032) 297-07-55, 297-15-27
електронна пошта: dir.ippt@gmail.com інтернет: www.ippt.lv.edu.ua

№ 22-12 від 26.01.2021р

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи
аспірантки ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього
НАН України»
Кльоби Соломії Михайлівни

Наукові результати дисертаційного дослідження Кльоби С.М. за темою
«Організаційно-економічне забезпечення конкурентоспроможності
територіальних громад регіону» на здобуття ступеня доктора філософії
впроваджені в навчальний процес кафедри фінансів, обліку і аналізу Інституту
підприємництва та перспективних технологій Національного університету
«Львівська політехніка» і використовуються при викладанні навчальних
дисциплін «Фінанси територіальних громад» і «Територіальна просторова
економіка» та підготовці навчально-методичного забезпечення для студентів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти і другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Директор Інституту,
к.т.н., доцент

Хром'як Й.Я.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи
аспіранта ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього
НАН України»
Кльоби Соломії Михайлівни

Наукові результати дисертаційного дослідження Кльоби С.М. за темою «Організаційно-економічне забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад регіону» на здобуття ступеня доктора філософії впроваджені в навчальний процес кафедри цифрової та міжнародної економіки Навчально-наукового інституту економічних та соціальних відносин Університету банківської справи і використовуються при викладанні навчальної дисципліни «Міжнародна та регіональна економіка» та підготовці навчально-методичного забезпечення і формування тематики курсових робіт за ступенем вищої освіти «бакалавр».

Директор
навчально-наукового інституту
економічних та соціальних відносин
Університету банківської справи
к.е.н., доцент

Н. І. Козьмук

УКРАЇНА
ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ
ЄДРПОУ 38557560, 79008, м. Львів, вул. В. Винниченка, 18 тел. 261-21-25, факс 235-60-80
E-mail: guc@loda.gov.ua

18.01.2021 № 1-52/23 На № _____ від _____

Спеціалізованій вченій раді

ДОВІДКА

про впровадження наукових результатів, викладених у дисертації
Кльоби Соломії Михайлівни на здобуття наукового ступеня доктора
філософії
за спеціальністю 051 - Економіка

Цією довідкою підтверджуємо, що результати дисертаційного дослідження Кльоби С. М. є своєчасними і викликають практичний інтерес для місцевих органів виконавчої влади.

Внесені пропозиції впроваджені в практичну діяльність департаменту економічної політики Львівської обласної державної адміністрації. Зокрема, при обґрунтуванні плану заходів з реалізації у 2021-2023 роках стратегії розвитку Львівської області на період до 2027 року враховані теоретичні аспекти і практичні рекомендації щодо удосконалення економіко інституційних засад забезпечення конкурентоспроможності громад. Запропоновано використовувати новітні ІТ сервіси, які дадуть можливість забезпечити підвищення конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад регіону, і буде використано під час формування проекту програм області «Конкурентоспроможна економіка на засадах смарт-спеціалізації» та «Збалансований просторовий розвиток».

Директор

Степан КУЙБІДА

У К Р А Ї Н А

РАДЕХІВСЬКА МІСЬКА РАДА

ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

80200, м. Радехів, вул. Ів.Франка, 2, тел.: (03255) 4-10-84
www.radekhiv-miskrada.gov.ua radekhiv-miskrada @ i.ua

31.07.2019 № 998

Шульц С.Р.
До відомості матеріалів
стелю
Финиш
5.09.2019

ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І.Долішнього НАН України»
79026, м.Львів, вул.Козельницька, 4

Інформація

про використання результатів наукової роботи

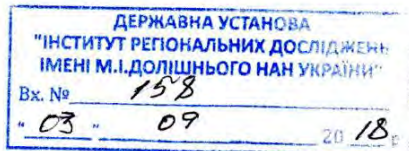
Повідомляємо, що надіслана доповідна записка на тему «Проблеми, перешкоди та перспективи розвитку міжмуніципального співробітництва об'єднаних територіальних громад», підготовлена співробітниками відділу регіональної економічної політики ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І.Долішнього НАН України» д.е.н., с.н.с. Максимчуком М.В. та маг.асп. Кльобою С.М. є своєчасною та спрямованою на розв'язання актуальних проблем соціально-економічного розвитку територіальних громад.

Наукові роботи авторів мають прикладну цінність і будуть використані структурними підрозділами Радехівської міської ради при підготовці та проведенні нарад з проблем реалізації реформи децентралізації на місцях, удосконаленні практичного інструментарію управлінської діяльності на муніципальному рівні.

Міський голова

Степан КОХАНЧУК

У К Р А Ї Н А

РАДЕХІВСЬКА МІСЬКА РАДА

ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

80200, м. Радехів, вул. Ів.Франка, 2, тел.: (03255) 4-10-84
www.radekhiv-miskrada.gov.ua radekhiv-miskrada @ i.ua

13.08.2018 р. № 715

ДУ "Інституту регіональних досліджень
імені М.І.Долішнього НАН України"
79026 м. Львів, вул. Козельницька, 4

Інформація

про впровадження результатів наукової роботи

Рекомендації щодо удосконалення економічних інструментів підтримки розвитку малого бізнесу, викладені у доповідній записці "Напрями удосконалення регуляторних механізмів розвитку малого підприємництва регіонах" співробітників ДУ ІРД НАН України д.е.н., с.н.с. Максимчука М.В. та асп. Кльоби С.М., мають науково-прикладну цінність і будуть використані структурними підрозділами Радехівської міської ради при плануванні та програмуванні розвитку підприємницького сектора міста, підготовці нарад з підтримки розвитку підприємництва, залученні нових інструментів інвестиційної політики в сфері малого бізнесу, вдосконаленні методологічного інструментарію практичної реалізації регуляторної політики на муніципальному рівні.

Міський голова

Степан КОХАНЧУК